

Herkesin, iyilik olarak yaptıklarını da kötölük olarak yaptıklarını da karşısında hazır bulacağı (o) günde (insan), işlediği kötölükleri ile kendisi arasında uzun bir mesafe bulunmasını içtenlikle dileyecektir. Allah kendisine karşı (gelmekten) sizi sakındırıyor. Allah kullara çok şefkatlidir.

(Âli İmran Suresi 30)

Eser Adı: İnsanlık Dini İslam ve
Medeni Dindarlık Yolunda İnsan

Yazar: Emre Dorman

İletişim: emredorman@yahoo.com

www.emredorman.com

Kapak Tasarım: Yunus Karaaslan

Sayfa Tasarım: ademşenel.com

ISBN: 978-605-72397-8-5

Baskı ve Cilt: Eriha Basım Yayın Matbaa

Kitap ve Telif Ajansı Ltd. Şti.

Alemdar Mah. Ticarethane Sk. No:11/21 Fatih-İstanbul

Matbaa Sertifika No: 35238

1. Baskı: Mart 2025

2. Baskı: Nisan 2025

Genel Dağıtım

İstanbul Yayınevi

Hobyar mah. Cağaloğlu Yokuşu, Evren Han No:17 Kat:1 D:33

Fatih-İstanbul

Tel: (0212) 519 62 72 - 522 22 26

www.istanbulyayinevi.net

bilgi@istanbulyayinevi.net

Fuar ve imza günü duyuruları için bizi takip edin.

İnsanlık Dini İslam ve Medeni Dindarlık Yolunda İnsan

EMRE DORMAN

Emre Dorman, Acıbadem Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümü'nde öğretim üyesidir. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Kelâm Bilim Dalı'nda hazırladığı **Tanrı'nın Varlığının Kanıtlanmasında Kullanılan Modern Deliller: İnsancı İlke Örneği** başlıklı tezi ile yüksek lisans, **Deizm ve Eleştirisi: Tarihsel ve Teolojik Bir Yaklaşım** başlıklı tezi ile de doktora çalışmasını tamamladı. Felsefe ve Din Bilimleri alanında doçent oldu.

Emre Dorman, Acıbadem Üniversitesi'nde **Felsefeye Giriş ve İslâm Felsefesi**, Bahçeşehir Üniversitesi'nde ise **İslâm Felsefesi ve Din Felsefesi** dersleri vermekte, ilâhiyat, felsefe ve din-bilim ilişkisi alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir.

Yayımlanmış Eserleri

- İnsanlar Uyurlar Ölünce Uyanırlar (2011)
- Modern Bilim: “Tanrı Var” (2011)
- Kur'an-ı Kerim'deki Temel Emirler ve Yasaklar (2011)
- People Are Asleep They Wake Up When They Die (2012)
- Duanız Olmasa Ne Öneminiz Var? (2013)
- Dini Konularda Kendini Kandırmanın 40 Yolu (2014)
- Din Neden Gereklidir? (2015)
- Allah'a Öğretilen Din (2016)
- Allah'ın Parmak İzi (2016)
- Kendini Kınayan Nefis (2017)
- İslam Ne Değildir (2018)
- Allah'ın Rahmeti (2019)
- Teolojik ve Felsefi Açından Din Bilim İlişkisi (2019)
- Teolojik ve Felsefi Açından Din Ahlak İlişkisi (2019)
- 101 Soruda Kur'an: Dini Konularda En Çok Merak Edilen Sorular (2021)
- İnsanlık Dini İslam ve Medeni Dindarlık Yolunda İnsan (2025)

Sevgili Kızım Ebru'ya

İÇİNDEKİLER

Giriş	11
-------------	----

BİRİNCİ BÖLÜM İnsanlık Dini İslam

İslam'ın İnsanlık Dini Olması Ne Demektir?	18
İslam Nasıl Bir İnsan Hedefler?	20
Akıl	22
Fıtrat	27
Tevhid (Hanif İslam)	29
Ahlak	34
İman	42
Vicdan	49
Güven (Tevekkül)	52
Furkan	60
Takva	62
İhlas	67
İhsan	70
Sevgi	74
Saygı	78
Merhamet	87
Özşefkat	91
Güzel Söz ve Nezaket	93
Tevazu	98
Umut	103
Şükür	108
Mücadele	113
Vefa ve Sadakat	120

İslam Nasıl Bir Toplum Hedefler?.....	127
Özgürlük.....	129
Adalet.....	137
Barış ve Emniyet.....	140
Huzur ve Mutluluk.....	144
Dayanışma.....	148
Emanet, Liyakat, Ehliyet.....	154
Danışma.....	157
Çalışkanlık ve Üretkenlik.....	159
Nitelik	161
Kalite.....	163
Estetik ve Zarafet	165
Kültür ve Sanat.....	173
Bilim.....	178
İnsana Değer Veren.....	180
Çevreye ve Canlıya Değer Veren.....	182

İkinci Bölüm

Bedevi Dindarlık Yolunda Beşer Medeni Dindarlık Yolunda İnsan

Allah ve Din Tasavvurunun Dindarlık Anlayışı	
Üzerindeki Etkileri	185
Bedevi Dindarlık Yolunda Beşer.....	192
Bedevi Dindarlık Ne Demektir? Göstergeleri Nelerdir?.....	195
Takıntılı Dindarlık.....	204
Korku Odaklı Dindarlık	207
Gösteriş ve Şekil Odaklı Dindarlık	209
Tektipleştirici Dindarlık	210
Tekelci Dindarlık	212
Çatışmacı ve Şiddet Odaklı Dindarlık	215
Muhafazakâr Dindarlık	217

Linç Dindarlığı.....	220
Rivayetlere Dayalı Kaynak Dindarlığı	222
Sömürü ve Güç Dindarlığı.....	226
Köleleştiren Dindarlık	230
Bedevi Dindarlığın Patolojik Sonuçları ve Dine Zararları	234
Medeni Dindarlık Yolunda İnsan.....	238
Medeni Dindarlık Ne Demektir?	242
Rahman'ın Kulları: Rahmani Dindarlık.....	244
Özgürleştiren Dindarlık	249
Medeni Dindarlığın Rahmani Sonuçları ve Dine Faydaları	253
Sonuç	259

Giriş

Müslüman nüfusun hızla artığı, İslam'ın belki de her zamankinden daha fazla konuşulup gündem olduğu ama mensupları tarafından büyük oranda yanlış uygulandığı, karşıtları tarafından ise son derece yanlış yargılandığı bir çağda yaşıyoruz. Varoluş anlam ve amacından bu denli sapılan, hemen bütün kurucu ve ortak değerleri, birleştirici ve bütünleştirici unsurları neredeyse hiçe sayılan, yanyana getirilmesi mümkün olmayan şeylerle anılan ve günümüz dünyasına söyleyecek bir sözü kalmadığı sanılan bir inanca dönüştürüldü İslam.

Hiç şüphesiz ortada bir sorun varsa mevcut olan ve gerçekte olması gereken üzerinden konuşmalıdır insan. İslam'ın hedeflediği ve inşa etmek istediği insanın ve toplumun temel kodlarını doğru belirlemek gerekir. İşte bu çalışma tam da bu ihtiyaçtan yola çıkarak kaleme alınmıştır. Nedenlerine inmeden ve gerçekler ile yüzleşmeden tek başına sorunları konuşmanın kayda değer bir faydası olmayacağı açıktır. İslam en temelde erdemli, adil, ölçülü, paylaşımcı, üretken, her anlamda nitelikli bir huzur ve barış toplumu hedeflemektedir. Bu toplumu yaratacak olan insandır. İnsan kalitesinin yüksek olduğu ve doğru bir sistemin kurulduğu oranda akla, fitrata ve adalete uygun bir toplum inşa etmek mümkün hale gelecektir.

Bu çalışmanın odağı insanlığımız ve Müslümanlığımızdır. Dolayısıyla din içindeki tartışmalar bu çalışmanın konusu değildir.*

Müslümanlar bugünün dünyasının beraberinde getirdiği yeni sorulara cevap, yeni sorunlara çözüm üretme noktasında maalesef ki olması gerekenin çok altında bir performans sergilemektedirler. Düşünce, bilim, teknoloji, sanat, edebiyat gibi alanlar başta olmak üzere hemen hiçbir alanda kayda değer bir bilgi üretmediğimiz ama enerjimizi tükettiğimiz ve birbirimizi yok ettiğimiz bir ortamda başka türlü bir tablo beklenemezdi zaten. Tüm bu olumsuz tablonun yanında sayıları az olsa da dünyanın hemen her yerinde duyarlılık ve sorumluluk bilinciyle hareket etmeye gayret eden, İslam'ın değerlerini ve güzelliklerini yaşatmak ve insanlara anlatmak için mücadele eden, her türlü zorluk ve engellere rağmen yine de bulunduğu yerde güzel şeyleri yeşertmek için çaba gösteren samimi Müslümanların varlığı da unutulmamalıdır. Zaten bu çalışma da Müslüman dünyanın karamsar durumunun ve kırıklarla dolu karnesinin fotoğrafını çekmek niyetiyle değil Kur'an ayetlerinin davet ettiği temel İslami değerlerin ve insani ilkelerin hatırlatılması hedefiyle hazırlanmıştır. Şüphesiz İslam'da ümitsizliğe ve karamsarlığa yer yoktur. İnananların gerçek anlamda tek destekçisi Allah, tek rehberi Kur'an, en güzel örneği de sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'dir. Dolayısıyla önemli

* İslam içi tartışmalarla ve dinin doğru anlaşılmasına yönelik konularla ilgili detaylı bilgi için: Emre Dorman, **Allah'a Öğretilen Din**, İstanbul Yayınevi (2016); Emre Dorman, **İslam Ne Değildir**, İstanbul Yayınevi (2018); Emre Dorman, **101 Soruda Kur'an: Dini Konularda En Çok Merak Edilen Sorular**, İstanbul Yayınevi (2021).

olan İslam'ın güzelliklerini taşıyan ve insan olmanın onuruna uygun yaşıyan Müslümanların daha etkin ve örnek alma anlamında daha görünür olmalarıdır. İslam'ın temel ve kurucu değerlerini hiçe sayan,  zden uzaklaşıarak  ekilciliği  ne çıkaran, ayırıştırıcı ve tekelci bir dindarlık tipinin aktif ve görünür olması, samimi ve örnek alınacak dindarları gölgede bırakmakta ve din adına yapılan yanlışların faturası en başıta Allah'a, sonra da İslam'a ve tüm Müslümanlara  ıkartılmaktadır.

İşte tam da bu noktada elinizdeki  alışma Kur'an ayetlerinden hareketle medeni ve nitelikli bir insan ve kaliteli bir Müslüman olabilme yolunda hangi değerlerin gözetilmesi ve nelere dikkat edilmesi gerektiğine dair mütevazı bir girişimdir. Aynı zamanda bu ihtiya a engel oluşturan ve İslam'ı da Müslümanı da tanınmaz hale sokan olumsuz tutum ve davranışların bir haritasını çıkarma çabasıdır. Tarifi mümkün olmayan bir güzellik ve estetikteki kutsal kitabımız Kur'an'a ve o kitabın ayetlerini hayata taşıyarak ve en güzel biçimde yaşıyarak bizlere örnek olmuş sevgili peygamberimizin varlığına rağmen Müslümanların bugün içinde bulundukları durumdan memnun olmak vicdan sahibi hiçbir Müslümanın razı olabileceği bir şey değildir. Bu yüzden güzel dinimize sahip çıkmak, onun güzelliklerini yaşamak ve yaşatmak gerekir. Gerçek anlamda iman etmek ve imanına uygun davranmak isteyen herkesin en öncelikli görevi bu olmalıdır.

Yüzlerce yıldır bir şekilde Müslümanların genel vaziyetleri ve içinde bulundukları sıkıntılı durumlardan kurtulabilmelerine yönelik birçok şeyin yazılıp çizildiği bir gerçektir. şüphesiz ki bu çalışma bunca zaman   z lemediş

problemleri bir anda çözebilme iddiasında değildir. Bu çalışma hatırlamamız gereken gerçekleri hatırlayabilme, hatırlamak istemediklerimiz ile yüzleşebilme ve dini konularda doğru bildiğimiz yanlışlardan arınarak Allah'ın arı duru dinine yani bizzat İslam'ın kendisine dönebilme ümidinin bir çabasıdır. Çünkü Allah'ın dinine yönelmeden İslam'ın hedeflediği örnek insan ve ideal Müslüman olabilmemiz mümkün gözükmemektedir. Bilgilerin yarıştığı, bilenlerin atıştığı ancak ağzı dolduran bilgilerin akla ve kalbe nüfuz etmediği bir çağda her şeyden önce insan sonra da örnek bir inanan olabilme ve bunu medeni bir şekilde sunabilme ihtiyacının bir çıktısıdır bu çalışma. Önce insanlığımızı sonra da imanımızı Kur'an'a arz ederek Allah'ın insanlığa yol göstermek üzere göndermiş olduğu muhteşem ayetlerine yönelik hassasiyetimizi değerlendirebilmek için bir arayış, din içi ve dışı tartışmalardan önce daha iyi bir insan ve daha kaliteli bir Müslüman olabilme yolunda bir adımdır bu çalışma. Herkesten önce kendi nefsimizi sonra da ulaşabildiğimiz herkesi Allah'ın bu konulardaki apaçık ayetleri ile buluşturabilir ve duyarlılık bilinci içinde bir farkındalık oluşturabilirsek çalışma amacına ulaşmış demektir. Her insan sözü gibi burada yazılanlar da anlayabildiklerimiz ve gözlemleyebildiklerimizden ibarettir. Dolayısıyla yaklaşımlarımız din adına Allah'ın kitabı Kur'an'a uygun olduğu oranda doğru ve geçerli olabilir. Çaba bizden başarı ise Allah'tandır. Her şeyin en doğrusunu sadece Allah bilir.

Başarım ancak Allah'tandır. Yalnız O'na tevekkül ettim ve yalnız O'na yöneldim... (Hud Suresi 88)

BİRİNCİ BÖLÜM

İnsanlık Dini İslam

Şüphesiz ki Allah katında din İslam'dır. (Âli İmran Suresi 19) ayeti açık bir biçimde Allah katında birbirinden ayrı dinlerin değil geçerli tek bir dinin yani İslam'ın olduğu bilgisini bizlere vermektedir. Üstelik **Kim İslam'dan başka bir din ararsa, bilsin ki bu kendisinden asla kabul edilmeyecektir.** (Âli İmran Suresi 85) ayeti açık biçimde İslam'dan başka bir dinin geçerliliğinin olmayacağı bilgisini vermektedir. Tüm nebi ve resuller aynı dini yani İslam'ı tebliğ etmişlerdir. Allah son olarak Kur'an'ı göndererek İslam'ı olgunlaştırmış ve insanlar üzerindeki nimetini tamamlanmıştır: **Bugün, sizin için dininizi olgunlaştırdım, üzerinize nimetimi tamamladım. Sizin için din olarak İslam'ı uygun gördüm.** (Maide Suresi 3).

Dolayısıyla tüm elçiler aslında aynı kaynaktan gelen tek bir mesajı insanlığa tebliğ etmişler ve her biri kendi dönemlerindeki Müslümanları temsil etmişlerdir. Bu gerçek ise **Elçi'nin size şahit olması, sizin de insanlara şahit olmanız için O, gerek daha önce (gelmiş kitaplarda), gerekse bunda (Kur'an'da) size "Müslümanlar" adını vermiştir.** (Hacc Suresi 78) ayeti ile ifade

edilmiştir. Esasında elçiler arasında birlik olduğu gibi az önce de ifade edildiği şekliyle gelen mesajlar arasında da bir birlik söz konusudur. Rabbimiz bu gerçeği açık bir biçimde şu ayetinde ifade etmektedir: **Biz Nuh’a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakup’a, (onların) torunlarına, İsa’ya, Eyüp’e, Yunus’a, Harun’a ve Süleyman’a vahyetmiştik. Davud’a da Zebur’u vermiştik.** (Nisa Suresi 163). Üstelik Kur’an sadece daha önceki elçilere de Allah’ın ayetlerinin bildirildiğini söylemekle kalmaz aynı zamanda o ayetlerin ortak bir mesajı içerdiğini haber vererek tüm elçilerin aynı kaynaktan beslendiklerini hatırlatır: **(Allah) “Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin!” diye Nuh’a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim’e, Musa’ya ve İsa’ya tavsiye ettiğimizi size de din (yasa) kıldı.** (Şura Suresi 13). Dolayısıyla Müslümanlar tüm nebi ve resullere ve onların beraberlerinden getirmiş oldukları ya da daha önceden geleni tebliğ etmiş oldukları gerçeklere iman eder ve onlardan hiç biri arasında bir fark gözetmezler: **(Onlara) şöyle deyin: “Biz Allah’a, bize indirilene; İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakup’a ve (onların) torunlar(ın)a indirilene; Rableri tarafından Musa’ya ve İsa’ya verilenlere, (ayrıca) diğer peygamberlere verilenlere inandık. Onlardan hiçbirisi arasında fark gözetmeyiz. Biz yalnızca O’na (Allah’a) teslim olanlarız.”** (Bakara Suresi 136).

Görüldüğü gibi İslam, insanın varlık sahasına çıkışı kadar eskiye dayanır. Aynı zamanda ortak olan o tek

mesajın adını taşır. Dolayısıyla insan var oldu olalı elçiler vasıtasıyla Allah ile bir irtibatı vardır. Aslında Kur'an bu gerçeğin nedenini de şu ayeti ile ifade etmektedir: **Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak (gönderilen) elçilere de (vahyetmiştik) ki elçilerden sonra insanların Allah'a karşı herhangi bir delili (bahanesi) olmasın! Allah güçlüdür, doğru hüküm verendir.** (Nisa Suresi 165). Bu sayede insanların Allah'a karşı bahanelerinin kalması ortadan kaldırılmış ve Allah **Anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hükmü vermesi için Kitabı bir amaç doğrultusunda indirmiştir.** (Bakara Suresi 213). Görüldüğü gibi Kitap yani vahiy insanlar arasındaki anlaşmazlıkları çözmek ve son sözü söylemek için vardır. Vahiyle çatışan ya da vahiyden onay almayan bir iddianın din sayılması mümkün değildir. Ayetlerinden hareketle Kur'an'ın vahyediliş amacına yönelik öğrendiğimiz bilgilerden biri de şudur: **"Kitap, sadece bizden önceki iki topluluğa (Yahudi ve Hristiyanlara) indirildi. Doğrusu biz onların okumasından habersizdik."** dersiniz diye (Kur'an'ı indirdik). Veya **"Kitap (ilahî mesaj) bize indirilseydi, biz onlardan daha fazla doğru yolda olurduk."** dersiniz diye (Kur'an'ı indirdik). (En'am Suresi 156-157).

İslam'ın İnsanlık Dini Olması Ne Demektir?

İslam'ın insanlık dini olması onun sadece tüm Nebî ve Resuller'in getirdiği ortak inanç sistemi olmasından değil aynı zamanda gönderiliş anlam ve amacının insan olması nedeniyledir. İslam'ın merkezinde Allah, hedefinde insan vardır. İslam bize insan olduğumuz gerçeğini hatırlatmak ve insan kalabilme yolunda bize rehberlik etmek için vardır. İnsanlık bir aile ise İslam o ailenin çatısı, insanın barış, huzur ve güven içinde yaşayabileceği yuvasıdır. İslam belirli bir döneme ya da bölgeye gelmiş değildir. İslam'ın muhatabı insanlık ailesidir.

İslam, bölücü ve dağıtıcı değil, kuşatıcı ve birleştiricidir. İslam adam eksiltme inancı değil, adam kazanma inancıdır. İnsanı ben merkezli bir anlayıştan çekip alarak biz merkezli bir anlayışa yönelten bir birlik sistemidir. İslam Müslüman'a iyi ve güzel söz ve eylemleri hayatına nasıl yansıtması gerektiği konusunda rehberlik ederken bir yandan da "Cennette hepimize yer var." anlayışı ile inanan kardeşinin dünya ve ahiret cenneti olabilme yolunu göstermektedir.

İslam insanın, aklına, vicdanına, fitratına seslenir. İslam, insanla çatışan değil insanla uyum içinde bir inanç sistemidir. Çünkü İslam insan içindir, insan İslam için değildir. İslam, Allah tarafından insanın fitratına kodlanmış olan değerleri önceleyen yani özünde insanlığın ortak paydası olan bir inanç sistemidir.

İslam, tam anlamıyla insanca bir hayat yaşama sanatıdır. Hakikat ve anlam arayışındaki insanın yolunu kaybettiği noktadaki gerçeğe açılan çıkış kapısıdır. Varoluşundan kaynaklı sorulara ve ruhunun anlam arayışındaki çılgınlıklarına çözüm bulan bir nefestir. İslam, insana çaresiz ve kimsesiz olmadığının ve yaratılıp başı boş bir şekilde bir kenara atılmadığının göstergesidir.

İslam, Rahman olan Allah'ın eşsiz ve benzersiz olduğunun, hayatın ve varlığın mutlak kaynağı ve dayanağı olduğunun, yarattığı kuluna şah damarından daha yakın olduğunun, kuluna her anlamda yeterli olduğunun, her an ondan haberdar olduğunun, onu koruyup gözetin olduğunun, ona lütfu ile ikramda bulunduğu ve sınırsız bağışlayıcı olduğunun habercisidir.

Dolayısıyla İslam insanlığın umududur. Umutsuz yaşamaz insan. İnanan insanın hayatının her evresinde ve her olay karşısında umutlu olmak için çok büyük bir nedeni vardır: Allah'ın varlığı. İslam, bu umudu daima diri tutmak için vardır. Umudun olduğu yerde Allah, Allah'ın olduğu yerde umut vardır. İslam, insanın Allah'a inanma, O'nu arama, bulma ve tanıma ihtiyacına en güzel cevaptır. İslam, bu anlamda insanı karanlıklardan aydınlığa çıkartmak ve ona doğru yolda rehberlik yapmak için vardır. İslam aynı zamanda insana, Allah'ın aradığı ve inandığı insan olma hedefi koyan bir inançtır. İnsan bu dünyaya kendini geliştirip gerçekleştirmek ve iman edip erdemli bir yaşam sürerek kendisini Allah'a ispat etmek için gelmiştir. Kur'an'ın hedeflediği toplum, Allah'ın aradığı erdemli insanlardan oluşan bir toplumdur. İnsan olmadan da Allah yine Allah'tır. Ancak insan varlığını, tüm anlam ve değerini ancak Allah'tan alır. İslam, insana bu gerçekleri hatırlatmak için vardır.

İslam Nasıl Bir İnsan Hedefler?

İslam insana üstün bir ahlak kazandırmak için vardır. İslam'ın hedefi erdemli insanlardan oluşan erdemli bir toplumdur. Hakkı, hukuku bilen, ölçüyü, tartıyı ve adaleti gözeten bir toplum. Ehliyete, liyakate, görüş alışverişine önem veren bir toplum. Adaletli gelir dağılıma sahip, hak edenin hakkının gözetildiği ve herkese çabasının karşılığının hakkaniyetli bir biçimde verildiği bir toplum. İnsanların özgürce inanabildiği, düşünebildiği, görüşünü ifade edebildiği, sorgulayabildiği ve korkusuzca gerçekleri haykırabildiği bir toplum. Tüm bunların da yönetim ve yöneticiler tarafından yasalar yoluyla güven altına alındığı bir toplum. İnsana, doğaya, çevreye, canlılara saygı duyan ve değer veren bir toplum. Gücün sözünün değil, sözün gücünün hâkim kılındığı bir toplum. Farklılıkları çatışma konusu olarak değil zenginlik olarak görebilen, karşılıklı saygı ve sevgi çerçevesinde çözülemeyecek bir sorun olmadığını bilen yapıcı bir toplum.

Eğitimde, bilimde, teknolojiye, sanat, edebiyat ve entelektüel alanda ileri seviyeye yükselebilmiş ve bunu gerçekleştiren aynı zamanda değerlerini de koruyabilmiş bir toplum. İslam'ın hedeflediği insan ve toplum ideallerine ulaşabilmek için hayatı inşa eden Kur'an kavramlarını dikkate almak gerekir. Kur'an'ın bazen doğrudan

bazen de dolaylı olarak gönderme yapıp dikkat çektiği değerler, erdemli insanlardan oluşan ideal bir toplumu güzel, sağlam ve sürekli meyve veren görkemli bir ağaca benzetecek olursak o ağacın beslendiği kökler gibidir. İslam, üstünlüğü cinsiyette, ırkta ya da dilde değil kişinin takvasında yani sorumluluk ve duyarlılık bilincinde gören bir inanç sistemidir. Dolayısıyla dillerin ve renklerin farklılığı çatışma nedeni değil Allah'ın rahmetinin delilleridir. İslam insanın güzellik ve estetik duygusunu geliştirir. Yaratıcımız olan Allah yaratmakla kalmamış bir de yarattığını en güzel surette yaratmıştır. Yarattıklarını, onlara bakanlarda hayranlık uyandıracak bir sanata dönüştürmüştür. Yarattıklarına cömert davranmış hiçbir şeyden kaçınmamıştır. Allah'ın insanlar üzerindeki en büyük nimeti hiç şüphesiz ki dindir. Kur'an'ın gönderilmesiyle bu eşsiz nimet tamamlanmış ve Kur'an şiddetli bir azaba karşı insanları uyarmak, erdemli ve doğru davranışlarda bulunan inananlara en iyi ve en güzel karşılığın olduğunu müjdelemek üzere gönderilmiştir. İşte tam da bu yüzden tüm övgüler kendisinde hiçbir çelişki olmayan Kur'an'ı indiren Allah'a aittir: **Hamd, kendisinde hiçbir çelişki olmayan Kitap'ı indiren Allah'a aittir. Dosdoğru bir gözetici olarak; şiddetli azaba karşı uyarmak, erdemli ve doğru davranışlarda bulunan müminlere, en iyi karşılığın onların olduğunu müjdelemek için katından indirdi.** (Kehf Suresi 1-2). Erdemli ve doğru bir hayat yaşayabilmek ve Allah'ın rızasına erişebilmek için Kur'an ayetlerinin ve temel ilkelerinin gözetilmesi gerekir. Çünkü Kur'an inananları

Allah'ın dosdoğru yoluna ulaştıracak tek kaynak, müjdeleyici ve uyarıcıdır: **Şüphesiz ki bu Kur'an, (tek) doğruya ulaştırır; iyi işler yapan müminlere büyük bir ödül olduğunu müjdeler.** (İsra Suresi 9).

Akıl

Allah'ın ilk ayeti akıldır. Akıl, dini sorumluluğumuz başta olmak üzere tüm sorumluluklarımızın ön şartıdır. Allah'ın insanda yaratmış olduğu akılla insanlığa yol göstermek üzere göndermiş olduğu din arasında çatışma olmaz. Şayet bir çatışma olduğu düşünülüyorsa ya aklımızın ya da inancımızın doğasını bozmuşuz demektir. Kur'an ayetleri akla son derece önem verir ve hemen her konuda aklımızı doğru şekilde kullanmamız gerektiğini öğretir. Aklımızı doğru şekilde kullanmamız neden önemlidir? Allah'tan başka kimseye, hiçbir şeye tapmamak için aklımızı kullanmamız gerekir: **Size de Allah'ın peşi sıra tapmakta olduğunuz şeylere de yazıklar olsun! Akıl etmiyor musunuz?** (Enbiya Suresi 67) Kur'an'ın Arapça konuşan bir topluma Arap dilinde indirilmiş olmasının nedeni mesajın anlaşılması ve aklın gerektiği gibi kullanılması içindir: **Şüphesiz ki akıl edesiniz diye biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik.** (Yusuf Suresi 2). Allah'ın indirmiş olduğu Kur'an'daki ayetlerden hareketle gerçeğe şahit olmak için aklın kullanılması gerekir: **Şüphesiz ki size, içinde (gerçekleri) hatırlamanız (için bilgiler) bulunan bir kitap indirdik. Akıl etmiyor musunuz?** (Enbiya Suresi 10). Ayetleri üzerine derinlemesine düşünmek ve gerçeği hatırlamak için insan

akla muhtaçtır: **(Bu Kur'an), ayetlerini derinlemesine düşünsünler ve derin akıl sahipleri (gerçeği) hatırlasınlar diye sana indirdiğimiz bereket kaynağı bir kitaptır.** (Sâd Suresi 29).

Evrendeki güzelliklere tanıklık edebilmek için aklın kullanımına ihtiyaç vardır: **O, geceyi, gündüzü, Güneş'i ve Ay'ı sizin için emre boyun eğdirmiştir. Yıldızlar da (Allah'ın) emri ile boyun eğdirilmiştir. Şüphesiz ki bunda aklını kullanan bir toplum için deliller vardır.** (Nahl Suresi 12). Yine Allah'ın doğada yaratmış olduğu her biri birbirinden eşsiz güzellikteki nimetlerden ibret almak için de akla ihtiyaç vardır: **Yeryüzünde birbirine komşu kıtalar, üzüm bağları, ekinler, bir kökten ve çeşitli köklerden dallanmış (çatallı ve çatalsız) hurma ağaçları vardır. Bunların hepsi bir su ile sulanır. Yemişlerinde onların bir kısmını bir kısmına farklı kılarız. İşte bunlarda, akıl eden bir toplum için dersler vardır.** (Ra'd Suresi 4). Dünya hayatının gelip geçici bir oyun ve eğlence olduğunu hayırlı olanın ahiret olacağını idrak edebilmek için akla ihtiyaç vardır: **Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Ahiret yurdu, takvalı (duyarlı) olanlar için şüphesiz ki hayırlı olandır. Akıl etmiyor musunuz?** (En'am Suresi 32). Dünya hayatında bize verilmiş olan şeylere aldanıp kanmamamız ve maddi şeylerin peşinden koşarak onları hayatın anlam ve amacı haline getirmememiz için aklımızı kullanmamız gerekir: **Size verilen şeyler, dünya hayatının geçimlikleri ve süsüdür. Allah katında olanlar ise hayırlı ve kalıcı olandır. Akıl etmiyor**

musunuz? (Kasas Suresi 60). İnsanlara iyiliği tavsiye edip kendimizi unutmamamız için aklımızı kullanmamız gerekir: **(Ey İsrailoğulları)! Kitab'ı (Tevrat'ı) tilavet ettiğiniz (okuyup aktardığınız) hâlde kendinizi unutup iyiliği (başka) insanlara mı emrediyorsunuz! Akıl etmiyor musunuz?** (Bakara Suresi 44).

Peygamberlerin ve inananların hayatlarını örnek alabilmek ve yaşadıklarından ibret alabilmek için aklımızı doğru şekilde kullanmaya ihtiyacımız vardır: **Şüphesiz ki onların kıssalarında, derin akıl sahipleri için bir ibret vardır...** (Yusuf Suresi 111). Allah'ın sınırlarını bilmek ve onlara uymak için de aklımızı kullanmamız beklenir: **De ki: Gelin Rabbinizin size neleri saygın kıldığını tilavet edeyim (okuyup aktarayım): O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın ve ana babaya iyilik (edin)! Fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin; (çünkü) sizi de onları da biz rızıklandırmaktayız. Çirkinliklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın! Allah'ın saygın kıldığı (öldürülmesini yasakladığı) canı haksız yere öldürmeyin! İşte bunlar (Allah'ın) size emrettikleridir. Umulur ki akıl edersiniz.** (En'am Suresi 151). Yetişkinlik zamanına ulaşıncaya kadar en güzel olanın dışında yetimin malına sakın yaklaşmayın! Ölçü ve tartıyı adaletle yapın! Biz kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemeyiz. Söz söylediğiniz zaman, akraba bile olsa adil olun! Allah'a (verdiğiniz) sözü tutun! İşte bunlar (O'nun) size emrettikleridir. **Umulur ki (gerçeği) hatırlarsınız.** (En'am Suresi 152). Allah'ın indirdiği dururken atalardan gelene uymamak

için akıllı kullanmak gerekir: **Onlara (müşriklere) “Allah’ın indirdiğine uyun!” dendiği zaman, onlar “Hayır! Biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz (yol)a uyarız.” dediler. Ataları hiçbir şey akıl etmemiş, doğruyu bulamamış olsalar da mı?** (Bakara Suresi 170). Allah’ın ayetlerini açıklamasının sebebi akıl etmemiz içindir: **Allah akıl edersiniz diye ayetlerini size işte böyle açıklıyor.** (Bakara Suresi 242).

Üzerimize pislik yağmaması için aklımızı kullanmamız gerekir: **...Akıllarını kullanmayanlara pislik verir (yağdırır).** (Yunus Suresi 100). Bilenlerle bilmeyenlerin bir olmayacağını anlayabilmek için aklımıza ihtiyaç duyarız: **...De ki: “Bilenlerle bilmeyenler hiç bir olur mu!” (Bu gerçeği) sadece derin akıl sahipleri hatırlar.** (Zümer Suresi 9). Bu sayede sadece gerçeği bilenlerin Allah’a yönelik derin saygıya sahip olacaklarını kavrayabiliriz: **Kulları içinden sadece (gerçeği) bilenler Allah’a saygı duyarlar.** (Fâtır Suresi 28). Sözü dinleyip en güzeline uymak ve en güzelin ayrımını yapabilmek için aklımızı kullanmamız gerekir: **Onlar (her) sözü dinlerler; en güzeline uyarlar. İşte onlar Allah’ın doğru yola ulaştırdığı kişilerdir. Derin akıl sahipleri de işte sadece onlardır.** (Zümer Suresi 18). Hikmet yani doğru hüküm verme yeteneğine sahip olabilmemiz, Allah’ın bu nimetini hak ederek pek çok iyiliği elde edebilmemiz ve gerçeği hatırlayabilmemiz için aklımızı gerektiği gibi işletmemiz gerekir: **(Allah) hikmeti (doğru hüküm verme yeteneğini) dileyene (layık gördüğüne) verir. Kime hikmet (doğru hüküm verme yeteneği)**

verilirse, elbette ona pek çok iyilik verilmiş demektir. Derin akıl sahiplerinden başkası (gerçeği) hatırlamaz. (Bakara Suresi 269).

Peki Kur'an'daki tüm bu ve benzeri apaçık ve ibret dolu ayetlere rağmen inanan bir insanın akli önemsememesi, onu hor görmesi, dinde ve imanda akla yer vermemesi hatta aklın devre dışı bırakıldığı bir imanın daha geçerli bir iman olacağını iddia etmesi kabul edilebilir mi? Bugün din adına akla düşmanlık yapanlar tabii ki insanların bu ayetlerle buluşmasını istemezler. Onların akılları dururken kendi aklınızı kullanmanızı arzu etmezler. Akli besleyecek her türlü bilgiye, aktiviteye, bilime, sanata düşmanlık ederler. Çünkü aklını kullanan insan doğru ve yanlış arasında ayrım yapabilir, Allah'ın ayetlerini okuyup anlama çabasına girebilir, akla ve mantığa uygun olamayan bilgilere itiraz edebilir, doğrusunu anlamaya çalışıp, sorgulayabilir. İşte ancak o zaman gerçeğin bilgisine ulaşma yoluna girebilir. Tüm bunlarla birlikte birey olduğunun bilincine varabilir. Kendisine ait bir düşüncesi, görüşü olabileceğini kavrayabilir. Başkalarının akli ile düşünmek zorunda olmadığını anlayabilir, aklını başkalarına kiralamasının doğru olmadığını fark edebilir. Akli kullanmanın Allah'ın bu büyük nimetine şükretmek, kullanmamanın ise nankörlük etmek olduğuna tanıklık edebilir.

Aklını kullanarak doğru ve yanlış arasında ayrım yapabilen ve bu konuda vahiyden destek alan insan iyi ve güzel olanı yapma, kötü ve çirkin olandan uzak durma noktasında en uygun şekilde hareket edebilir. Kendisini

kötü ve uygunsuz olana davet eden cezbedici şeyler karşısında doğru kararlar verebilir. Allah'ın emirlerine uyma ve sınırlarını koruyup gözetme noktasında kararlı ve iradeli olabilir. Kendini geliştirip yetiştirme, topluma ve insanlığa faydalı olabilme duyarlılığı taşıyabilir. Aklını kullanan insan kendisinden isteneni düşünüp sorgular ve hak terazisinde tartar. Aklını kullanmayan insan ise her şeye araç her duruma alet hale getirilebilir. Her duruma alet edilebilen insandan da her türlü kötülük beklenebilir. Aklını kullanan insan, iyi ve kötü arasında ayrım yaparak iyi olana yönelip erdemli olmayı seçebilir. Oysa araç ve alet haline getirilmiş insan için iyi ve doğru, kendisine söylenen ve kendisinden beklenen şeyi yerine getirmesidir. Aklını kullanmayan insan, Allah'ın akla vurgu yapan yüzlerce ayetinden yüz çevirmiş demektir. Bu insanlar şeytanlara uyup hareket ettiklerinde bile kendilerini doğru yolda sanma hatasına düşebilirler: **Kim Rrahmân'ın zikrine (Kur'an'a) karşı kör davranırsa (ondan yüz çevirirse), yanından ayrılmayan bir şeytanı ona sardırırız. Şüphesiz ki bu şeytanlar, onları doğru yoldan alıkoyarlar da onlar kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar.** (Zuhruf Suresi 36-37).

Fitrat

Fitrat en yalın tanımıyla yaratılış demektir. İnsanın yaratılıştan kendisine verilmiş olan ruhsal ve manevi anlamdaki donanımını, özelliğini ifade etmektedir. Fıtrata uygun olan haniflik yani Allah'ın birlenmesi, bir bilinmesidir. Gerçek din de fıtrata yani yaratılışa uygun olan

dindir. Üstelik ayetin ifadesiyle insanların çoğu bu gerçekten habersizdir: **Sen hanîf (Allah'ı birleyen) olarak yüzünü dine yani Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fitrata çevir! Allah'ın yaratmasında değişme yoktur. İşte doğru din budur fakat insanların çoğu (bu gerçeği) bilmezler.** (Rum Suresi 30). Fitratımıza da uygun olan doğru din Allah'tan başkasına kulluk ve ibadet edilmeyen dindir: **(Allah'ın) peşi sıra taptıklarınız, haklarında Allah'ın hiçbir delil indirmedeği, sizin ve atalarınızın taktığı isimlerden başka bir şey değildir. Hüküm yalnızca Allah'a aittir. O, size kendisinden başkasına ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte doğru din budur fakat insanların çoğu (bu gerçeği) bilmezler.** (Yusuf Suresi 40). Allah insanı iman etmeye, imanı sevmeye yönelik bir fitrat üzerine yaratmıştır: **Allah size imanı sevdirmiş ve onu kalplerinize süslemiş; inkârı, yoldan çıkmayı ve isyanı da size çirkin göstermiştir. Asıl doğru yoldakiler işte bunlardır.** (Hucurat Suresi 7). Demek ki tıpkı akıl gibi fitrat da Allah'ın arı duru dini ile uyum içindedir. Allah'ın indirdiği din ile insanda yarattığı fitrat arasında çatışma olması mümkün değildir. Fitratımızla çatışan şey Allah tarafından indirilmiş olamaz. Bu uyum insan için önemli bir ölçüdür. İnsan fitratını koruyacak olan akıl ve vahiy, dini bilginin güvenilirliğini test edecek olan ise akıl, fitrat ve vahiydir. Allah insanı indirdiği dine uygun yarattığına, imanı sevdiren kalplerde süslediğine, yoldan çıkmayı ve isyanı da çirkin gösterdiğine göre insan nasıl olur da aklına, fitratına ve Allah tarafından indirilmiş olan dine

aykırı hareket edebilir? İşte bu noktada insanın imtihan edilebilmesi için kendisine potansiyel olarak verilen iyi ve kötüyü seçebilme ve yapabilme özelliği devreye girmektedir: **Nefse (insana) ve onu biçimlendirene, sonra da ona (nefse), kötülük ve takvâ (duyarlılık) kabiliyetini verene ki onu (nefsini) arındıran kişi elbette kurtulmuştur. Onu (kötülüğe) gömen kişi ise elbette kaybetmiştir.** (Şems Suresi 7-10). Demek ki özgür irademin ve imtihan gerçeğimizin bir sonucu olarak fitratımızı korumak ya da bozmak da bozduğumuz fitratımızı düzeltmek de bizim elimizdedir.

Allah bizden fitratımızı korumamızı ve ona uygun davranmamızı ister. Fitratımızı korumak, aklın ve vahyin ışığında ona uygun davranmak bizi iyi birer insan yapmakla kalmaz aynı zamanda din adına ileri sürülen bilgileri fitrat, akıl ve vahiy süzgecinden geçirmemizi sağlar. Din ve fitrat arasında bir çatışma olması söz konusu olmayacağına göre fitratımızla çatışan bir bilginin gerçekten dini olup olmadığını sorgulamamız gerekir. Fitratımızla çatışan bilgilerin Kur'an'da yeri olmayacağını anlamamız zor değildir.

Tevhid (Hanif İslam)

Tevhid en yalın ve dini anlamıyla Allah'ın bir ve tek oluşunun kabul edilmesi demektir. Bu açıdan tevhid İslam'ın omurgasını oluşturur. Tevhid'in olmadığı bir inançta İslam da olmaz. Tevhid'in karşıtı şirk yani Allah'a ortak/ortaklar yakıştırmaktır. Kur'an'a göre şirk sadece büyük bir zulüm değil aynı zamanda affedilmeyeceği söylenen

tek günahdır: **Şüphesiz ki Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz; bundan başkasını, (diğer günahları) dilediği (layık olan) kimse için bağışlar. Allah’a ortak koşan kişi büyük bir günah(la) iftira etmiş olur.** (Nisa Suresi 48). Tüm nebi ve resullerin beraberlerinde getirmiş oldukları mesajların merkezini tevhid oluşturur: **Senden önce hiçbir elçi göndermedik ki ona “Benden başka ilah yoktur; bana kulluk edin!” diye vahyetmiş olmayalım.** (Enbiya Suresi 25). Allah’ı bir bilmek, yalnız O’na kulluk ve ibadet etmek aynı zamanda dini yalnızca Allah’a özgü kılmak anlamına gelmektedir. Kur’an’da kitap ehli özelinde insanlık bu konuda uyarılmıştır: **(Oysa) dini yalnız O’na özgü kılarak, hanîfler (Allah’ı birleyenler) olarak Allah’a kulluk etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri kendilerine özellikle emredilmişti. İşte sağlam din budur.** (Beyyine Suresi 5). İşte bu din Allah’ın insanı yarattığı fitrata uygun olan Hanif İslam’dır: **Sen hanîf (Allah’ı birleyen) olarak yüzünü dine yani Allah’ın insanları üzerinde yarattığı fitrata çevir! Allah’ın yaratmasında değişme yoktur. İşte doğru din budur fakat insanların çoğu (bu gerçeği) bilmezler.** (Rum Suresi 30).

İman etmiş olan bir Müslüman ancak Hanif İslam üzere bir yaşam sürebilir. Hiçbir aracının söz konusu olmadığı, her türlü ortaklıktan uzak Allah’ın birliğine dayalı bir İslam: **Kendisine ortak koşmaksızın Allah için hanîfler (Allah’ı birleyenler) olarak (yaşayın)! Kim Allah’a ortak koşarsa, sanki o gökten düşüp kendisini kuş kapıyor veya rüzgâr onu uzak bir yere sürüklüyor gibidir.** (Hacc Suresi 31). Bu ayette,

tevhid yani Allah'tan başka ilah olmadığının hakkının teslim edilmesi dışında benimsenen bir hayat tarzının örneği, gökten düşen ve gökten düşüşü yetmemiş gibi bir kuşun parçaladığı veya rüzgarla olduğu yerden çok daha uzak noktalara savrulan birine benzetilmektedir. Allah'ın neden bu benzetmeyi yaptığı üzerine düşünmemiz gerekir. Eğer Allah'ı, tevhid ilkesine uygun şekilde hayatımızın biricik konumunda görmezsek, Allah'ın bizi koyduğu o yüksek mevkiden aşağı düşer, paramparça olup kayboluruz. Fıtratımıza uygun olmayan her inanç, gerçekten uzaklaşıp savrulmamıza neden olur. Allah'ın bize sınırlar koymaya ve bizim o sınırlara uygun yaşamamıza ihtiyacı yoktur ancak insanın doğası gereği sınırlara ihtiyacı vardır. Sınırsızlık, fıtratımıza aykırıdır. Ancak sınırın varlığı kadar, sınırın fıtratımızla uyumu da önemlidir. Doğru sınırların varlığı insan için temel bir ihtiyaçtır. Bu da ancak, tevhidle mümkündür. Öyle bir sınır koyucumuz olmalıdır ki bizim için en uygun olanı bilmeli ve bize bildirmelidir. Dolayısıyla bu sınır koyucu ancak Allah olabilir. Allah, Kur'an'ı göndermek suretiyle bizler için doğru yaşamın rotasını belirlemiştir. Tevhid sadece Allah'ın tek ilah olduğuna teslim olmak değildir. Sadece O'ndan geleni din saymak, gelene ekleme yapmaktan ya da onu eksiltmeye kalkmaktan yine O'na sığınmaktır. Allah'ın sadece kendisinin değil dininin de ortağı yoktur. Bu yüzden sadece ilahlık değil din de sadece Allah'a has kılınmalıdır. Kur'an bu duruma harika bir örnekle dikkat çekmektedir: **Allah aralarında anlaşılamayan (çekişip duran) pek çok ortağa bağlı bir adamla, yalnız bir kişiye bağlı olan bir adamı örnek veriyor. Bu**

ikisi eşit midir? Hamd (övgü) Allah içindir. Fakat onların çoğu bilmezler. (Zümer Suresi 29).

Allah bizleri hanif olarak tanımladığı babamız İbrahim nebinin dinine uymaya davet etmiştir: **De ki: Allah doğruyu söylemiştir. Hanîf (Allah'ı birleyen) olarak İbrahim'in milletine (dinine) uyun! O, müşriklerden değildi.** (Âli İmran Suresi 95). Tevhid hanif İslam üzere olmak ve benliğini her türlü ortaklıktan arındırılmış biçimde yalnız Allah'a teslim etmek demektir. İnananların arı, duru olan bu dine uyması gerekir: **Güzel davranarak yüzünü (benliğini) Allah'a teslim eden ve din bakımından hanif (Allah'ı birleyen) İbrahim'in milletine (dinine) uyandan daha güzel kim olabilir ki! (Nitekim) Allah, İbrahim'i dost edinmişti.** (Nisa Suresi 125)

Demek ki gerçek anlamda inanmak ve inancına uygun davranmak isteyen her Müslüman Hanif İslam'ın tevhid prensibini içtenlikle benimsemeli ve bu inanç onun her konudaki kırmızı çizgisi olmalıdır. Her ne niyet ya da amaçla olursa olsun sadece Allah'a özgü kılınması gereken özelliklerin Allah'tan başka birine ya da birilerine atfedilmesi inancı temelinden yıkar. Peygamberler de dahil hiçbir insan ilahi özelliklere sahip değildir. Dini anlamda Allah'ın yanında ikinci bir otorite, hüküm koyucu ya da karar verici değildir. Allah peygamberimiz Hz. Muhammed'den sonra hiçbir insana vahiy göndermediği gibi özel bir yetki de vermemiştir. Bu tür yakıştırmalar insanlar tarafından üretilmiş ve kabul edilmesi mümkün olmayan inançlardır. Allah'a yaklaşmaya vesile aramak Allah'ın vahyi olan Kur'an'a sınıksı sarılmak ve Allah'ın sınırlarına en hassas şekilde uymakla mümkün olabilir. Birilerine insanüstü vasıflar yüklemek ve

onları aracı kılmakla değil: **Dikkat edin! Arı duru din yalnızca Allah’a aittir. O’nun peşi sıra dostlar edinenler “Onlara, bizi yalnızca Allah’a biraz daha yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz!” (derler). Şüphesiz ki Allah ayrılığa düştükleri şeyler (konusun)da aralarında hüküm verecektir. Şüphesiz ki Allah yalancı ve inkârcı kimseyi doğru yola ulaştırmaz.** (Zümer Suresi 3).

Bir Müslümanın konuşurken sözünün kime benzediğine dikkat etmesi gerekir. Peygamberimizden sonra günümüze kadar hemen her dönemde birtakım kişilere insanüstü vasıflar yüklendiği görülmüş, onların Allah’tan vahiy aldıkları, yazdıkları şeylerin onlara Allah tarafından yazdırıldığı ve bu kimselerin Allah katında özel statüleri olduğu iddia edilmiştir. Bu tip bir yaklaşımla Allah’a ortak koşan müşriklerin yaklaşımı arasında temelde bir fark yoktur. Niyetlerinin ne olduğu da bu gerçeği değiştirmemektedir. Müslümanların bu büyük hatadan uzak ve tevhid esasına dayalı Hanif İslam’a yakın olması gerekir: **Onlar Allah’ın peşi sıra kendilerine zarar da yarar da sağlamayacak şeylere tapıyorlar ve “Bunlar, Allah katında bizim şefaathilerimizdir.” diyorlar. De ki: “Siz Allah’a göklerde ve yerde bilemeyeceği bir şeyi mi bildiriyorsunuz! O, onların ortak koştuklarından yücedir ve uzaktır.”** (Yunus Suresi 18).

Allah’a iman ettiğini beyan eden her Müslüman sevgili peygamberimiz Hz. Muhammed’in şahitliğini kendine örnek edinmelidir: **De ki: “Hangi şey şahitlik bakımından en büyüktür?” De ki: “Allah benimle sizin aranızda şahittir. Bu Kur’an, bana, kendisiyle sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyolundu. Yoksa siz**

Allah ile birlikte başka ilahlar olduğuna şahitlik mi ediyorsunuz?” De ki: “Ben buna şahitlik etmem.” De ki: “O, yalnızca tek bir ilahtır; ben sizin ortak koştuğunuz şeylerden elbette uzağım.” (En’am Suresi 19).

Ahlak

Doğadaki diğer canlılarla hemen hemen ortak bir genetik ve biyolojiye sahip olan insanı diğer canlılardan ayrıcalıklı kılan değerlerin başında ahlak gelmektedir. İnsana ahlaki sorumluluk yüklenmesi insanı hem değerli hem de sınanma sebebi kılar. Ahlak, en başta insanın Allah’a karşı sonra da yarattıklarına karşı görev ve sorumluluklarını ifade eder. Bu yolla insanı diğer canlılardan ayrıcalıklı ve üstün yapar. Akıl ve irade sahibi kılınmış insandan kendisine verilen bu yetilere uygun davranması beklenir. Ahlak bir anlamda yaratılışa yani fitrata uygun davranmak demektir. İnsan olmanın onuruna yaraşır şekilde bir yaşam sürmek, görev ve sorumluluklarını yerine getirmek, iyi ve güzel olana yönelmek, kötü ve çirkin olandan uzak durmak, insanları da iyi olana teşvik etmek demektir.

Ahlaki tutum ve davranışlar insana sorumluluklarıyla beraber sınırlarını da hatırlatır. İnsana verilen akıl ve irade dilediği her şeyi yapması için değil kendisine hâkim olup sınırlarını bilmesi ve o sınırları koruması içindir. Her eylem beraberinde bir sorumluluk getirir. İnsandan da o eylemlerinin ahlaki sorumluluğunu üstlenmesi beklenir. Dinin en temel hedeflerinin başında insana güzel ahlak kazandırmak gelir. Ahlaklı insan, yaşamının her alanında ilkeli davranan ve değerleri olan insandır. Din ve ahlak birbirinden

ayrılmaz iki değerdir. Adeta iç içe geçmiş gibidir. Dinsiz bir ahlak düşünülemediği gibi ahlaksız bir din de düşünülemez. Dinden bağımsız şekilde oluşturulmaya çalışılan seküler ahlakların insan üzerinde içsel bir motivasyon sağlaması ve gerçek anlamda bir yaptırım oluşturması mümkün değildir. Tarih boyunca insanoğlu bunu denemiş ancak hiçbir zaman beklediği sonucu elde edememiş ve objektif ahlaki değerlerde birleşmemiştir. Ahlaki kurallar doğa üstü bir kanun koyucuya ihtiyaç duyar. Dolayısıyla Allah olmadan bir şeyin iyi ya da kötü olması mümkün değildir. Din olmadan iyi ve kötünün objektif anlamda tanınıp tanımlanması da mümkün değildir.*

Kur'an'daki birçok kural esasen ahlakın konusuna girer. Bu hayatı nasıl yaşamamız gerektiği sorusundan insanlık ailesinin bir üyesi ve içinde bulunduğumuz toplumun bir bireyi olarak nasıl davranmamız gerektiğine kadar hemen her şey aynı zamanda ahlakın konusudur. İnsan ilişkilerimiz, ticaretimiz, görev ve sorumluluklarımızı yerine getirişimiz, hakka ve hukuka göre hareket edişimiz, adaleti gözetmemiz, kötü ve çirkin olandan uzak durmamız, iyi ve güzel olana yönelmemiz, insana, canlıya, çevreye verdiğimiz önem ve değer gibi hemen her şey aynı zamanda ahlakın konusudur.

Dini sadece belirli ibadetlere indirgeyen ve ahlaka yönelik alanını görmezden gelen birinin doğru bir din anlayışı üzerinde olması mümkün değildir. Ahlaki değerlerden beslenmedikçe ibadetlerini de gerektiği gibi yerine getirmesi söz konusu olmayacaktır. "Namazımı kılar, orucumu

* Bu konuda detaylı bilgi için: Emre Dorman, **Teolojik ve Felsefi Açıdan Din Ahlak İlişkisi**, İstanbul Yayınevi (2019).

tutarım, haccıma da giderim ama geri kalan konularda nasıl istersem öyle yaşarım.” anlayışındaki birinin sağlıklı bir din anlayışına sahip olması mümkün değildir. İbadetler, bile isteye işlediğimiz günahlarımızı sildirmek için değil gerçekleri bize hatırlatıp bizi o günahlardan uzak tutmak için vardır. Din, insanın bile isteye işlediği günahlarını ve ısrarla tekrar ettiği hatalarını örtecek bir kılıf olmadığı gibi arkasına saklanılacak bir paravan da değildir.

Din ve dindarlık her şeyden önce üstün bir ahlak yani yaratılışa uygun şekilde dosdoğru olmayı ve değerlere uygun davranmayı gerektirir. Bu konuda sevgili peygamberimiz bizler için en güzel örnektir: **Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.** (Kalem Suresi 4). Dindarlık ön plana çıkartılarak yapılan yanlışların faturası genellikle o yanlış yapıpata değil maalesef ki dine kesilir. Dindarların hatalarından en çok din zarar görür. Oysa hiç kimse dinin temsilcisi ya da ölçüsü değildir. İnsan hata yapabilir. Ancak hatasına dini bir kılıf ya da gerekçe aradığı noktada dine zarar verir. Günümüz Müslümanlarının sıklıkla ve kolayca bu hatayı yapabildikleri görülmektedir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de din, ahlak dışı birçok davranışa alet edilebilmektedir. İnsanlar din üzerinden istismar edilebilmektedir. Bu yüzden inanan insanın her anlamda ahlaklı olması gerekir. Ahlakının tüm yaşamına yansımaları, davranışları için belirleyici olması gerekir. Bir dine sahip olduğu için ahlaka ihtiyacı olmadığını ya da zaten bir ahlaka sahip olduğu düşüncesiyle dine ihtiyaç duymadığını düşünen biri, birbirinden ayrılmaz bu iki önemli değeri hiç anlamamış demektir.

Her ne iş yapıyor olursa olsun herkesin işini ve görevini gerektiği gibi yerine getirmesi de ahlakın konusudur. Kendisinden kaynaklı bir ihmalin olası sorumluluklarını üstlenmek de aynı şekilde ahlakın konusudur. Ülke yönetimini sürdüren ve her kademesinde görev yapan insanların duyarlı ve sorumlu davranıp davranmaması da ahlakın konusudur. İşin ehline verilmesi, adaletin gözetilmesi, hakka ve kanunlara uygun hareket edilmesi, yakınların kayırılmaması, adamına göre muamele yapılmaması, aleyhindeki delillerin karartılmaması, insanlara iftira atılmaması, yalan haber yaptırılmaması, haksız yere insanları işinden edilmemesi, kamu kaynaklarının talan edilmemesi, israftan kaçınılması da ahlakın konusudur. Yetkilerin kötüye kullanılmaması, kimseye ayrıcalık tanınmaması, kanun önünde herkese eşit muamele yapılması da ahlakın konusudur. Dolayısıyla ahlak sadece bireylerle ilgili değil yönetenlerin tutum ve davranışlarıyla da ilgili bir konudur. Dürüst ve erdemli bir toplum için seçenin de seçilenin de kendi menfaatini değil ahlakın gereklerini gözetmesi gerekir.

Ahlakı sadece cinsel suçlara ya da uygunsuz kıyafetlere indirgemek de hatalıdır. İnsan olmanın onurunu zedeleyen her türlü eylem ve davranış bir çeşit ahaksızlıktır. Zorbalık, şiddet, haksızlık, adaletsizlik, bencillik, doyum-suzluk, kötü zanda bulunmak, yalan, dedikodu, iftira, çarpıtma, lekelemeye çalışma, itibarsızlaştırma, insanların özeline, gizlisini araştırma, malzeme yapma, ortalığa saçma, etiketleme, hedef gösterme ve tüm bunları yaymak da ahaksızlıktır. Duyduğu şeylere hemen inanma eğilimde olmak, bilip bilmeden bunu yaymak ve kendince hükümde bulunmak da ahaksızlıktır. Bazı insanların tüm bunları

yapıyor olmasına rağmen kendisini hala ahlaklı sanmasının Allah katında bir karşılığı yoktur. İnsanın en büyük ayıbı kendisini bırakıp başkasıyla uğraşmasıdır. Sonra da başkalarına ahlak dersi verip gösteriş yapmasıdır. Müslüman olduklarını iddia eden bazı insanlar kolayca bilip bilmeden konuşmakta, bencilce ihtirasları uğruna insanlara iftira atmakta, bunu organize edip, başkalarını da bu günaha ortak etmekte ve insanları hedefe koyabilmektedirler: **Bu iftirayı yapanlar içinizden birileridir. Sizin için bunun bir şer olduğunu sanmayın. Aksine bu sizin için bir hayırdır. Onlardan her birine günahattan bir pay vardır. İçlerinden önderlik yapıp bunu organize eden kimse için de çok büyük bir azap vardır.** (Nur Suresi 11). Şüphesiz sadece iftira atan değil aynı zamanda bunu büyük bir sevinçle karşılayıp kötü zanda bulunanlar da günahkardır: **İnanan erkeklerin ve inanan kadınların onu işittikleri zaman, iyi zan ile “Bu apaçık iftiradır.” demeleri gerekmez miydi?** (Nur Suresi 12). Üstelik bu iftiraları atıp dört tanık getirmeyenlerin Allah katında yalancı oldukları hatırlatılır: **İddialarına dört tanık getirmeleri gerekmez miydi? Tanık getiremediklerine göre onlar Allah’ın yanında yalancıdırlar.** (Nur Suresi 13). Bu tür iftira ve iddiaları dilden dile yayan ve bu yaptıklarını önemsiz sananların da Allah katında çok büyük bir günaha girdiklerini bilmeleri gerekir: **Hani siz onu dillerinize dolayıp, kendisi hakkında bilgi sahibi olmadığınız şeyi aranızda yayıyordunuz. Ve bunun önemsiz olduğunu sanıyordunuz. Oysaki bunun Allah’ın yanında önemi çok büyüktür.** (Nur Suresi 15). Allah, inananlara bu tür itham ve iftiralar karşısında nasıl bir tavır sergilemeleri gerektiğini

öğretmiştir: **Ve onu duyduğunuz zaman: “Bunu konuşmamız bize yakışmaz. Seni tenzih ederiz! Bu büyük bir iftiradır.” demeniz gerekmez miydi?** (Nur Suresi 16). İddia edilen konu doğruysa dedikodu, yalansa hem dedikodu hem de iftiradır. Her iki durumda da büyük bir günahdır. İnananlara düşen, iyi zanda bulunmak ve Allah katında büyük bir vebal almaktan kaçınmaktır. Şimdi bu büyük günahın zevkine dalanlar, elbette zamanı geldiğinde bu günahın azabını da tadacaklar. Herkes işlediği suça bir kılıf bulup, kendince bir gerekçe sunup, başkalarını kınayıp kendini aklayabilir elbet. Önemli olan Allah’ın huzuruna geldiğimizde bu yapılanların hesabını verebilmek. Küçük ve önemsiz sanılan şeylerle kararmaya başlar kalpler. Tüm bu ve benzeri şeyleri yapmak Allah’ın onlarca ayetinden yüz çevirmek demektir. Allah’ın ayetleriyle hareket eden kişiyle hevasına uyan ve yaptığı kötülükler kendisine güzel görünen kişi bir olmayacaktır elbet: **Rabbi tarafından apaçık bir delil üzere olan kişi, kötü işi kendisine güzel görünen ve heveslerine uyan kimse gibi olur mu hiç!** (Muhammed Suresi 14).

Allah kendi ayetlerinden yüz çevirenlere şeytanları mu-sallat eder. Onlar ise hala kendilerini doğru yolda sanırlar: **Kim Rahmân’ın zikrine (Kur’an’a) karşı kör davranırsa (ondan yüz çevirirse), yanından ayrılmayan bir şeytanı ona sardırırız. Şüphesiz ki bu (şeyta)nlar, onları doğru yoldan alıkoyarlar da kendilerinin doğru yolda olduk-larını sanırlar.** (Zuhruf Suresi 36-37). Ayetin ifadesiyle günahları bile isteye işleyen insanlar bu dünyada yaptıkları boşa çıkacak olanlardır: **De ki: (Yaptıkları) işler bakımın-dan en çok kaybedenleri size bildirelim mi? (Bunlar)**

iyi işler yaptıklarını sandıkları hâlde dünya hayatında çabaları boşa giden kişilerdir. (Kehf Suresi 103-104). Bu tür insanlar geçmişte işledikleri günahları ve yaptıkları hataları unutup başkaları hakkında yargıda bulunurlar. Kendilerini süttten çıkmış ak kaşık, başkalarını süte katılmış zehir sanırlar. Kendi elleriyle yaptıkları kötülükler nedeniyle başlarına bir iş geldiğinde de “Ben bunu hak edecek ne yaptım Allah’ım” diye kıvranıp dururlar. Oysa Allah kullarına haksızlık edici değildir: **Kim iyi bir iş yaparsa (bu) kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhinedir. Senin Rabbin kullara asla haksızlık edici değildir.** (Fussilet Suresi 46). Allah’ın sistemi çok açıktır. Kötülük eden o kötülüğü kendisine etmiş olur ve günü geldiğinde o kötülük dönüp dolaşıp kendisini bulur: **Kim iyi bir iş yaparsa (bu) kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhinedir. Sonra sadece Rabbinize döndürüleceksiniz.** (Casiye Suresi 15). Hz. Salih, kavminin bile isteye kötülük etmekte ısrarcı olmaları karşısında iyiliği istemek ve onun peşinden koşmak dururken kötülüğün peşine koşmalarının nedenini sorgulayarak toplumunu uyarmıştır: **(Salih) Dedi ki: “Ey kavmim! İyilik dururken niçin kötülüğe koşuyorsunuz? Allah’tan af dileseniz olmaz mı? Belki size merhamet edilir.”** (Neml Suresi 46).

Birinin kendini iman sahibi ve Müslüman görmesi yeterli değildir. O kişinin imanını ve Müslümanlığının kalitesini Allah’ın emirlerine yönelik hassasiyeti ve davranışlarının niteliği belirler. Bazı kimseler söze gelince Müslümanlığı kimseye bırakmaz ama çirkin işlerin içine dalmaktan da geri durmaz. Yaptığı kötü işleri kendine yakıştırmakla kalmaz bir de yaptığı kötülükleri güzel sayar: **Yaptığı kötü**

işleri kendisine yakıştıran ve onu güzel gören kimseye ne demeli? Allah hak edeni saptırır, hak edeni de doğru yola iletir. Dolayısıyla onlar için üzülop kendini harap etme. Allah onların yapmakta olduklarını en iyi bilendir. (Fatır Suresi 8).

Yeri geldiğinde Allah'ı bile beğenmeyen ve en ufacak bir şeyde O'ndan şikayetçi olan insanların beğeni ve onayını beklemek gerçek dışı bir beklenti olsa gerek. Zina etmek-tense zindana girmeyi göze alan Hz. Yusuf'un zina iftirasına uğradığı, namusunu bir kale gibi koruyan Hz. Mer-yem'in iffetine iftiralarla leke sürüldüğü, Peygamberimizin sapıklıkla, yalancılıkla, büyücülükle, kahinlikle suçlandığı ve eşine zina iftirasının atıldığı bir dünyada bu türden bir zulme ve iftiraya uğramayacak kimse olmasa gerek. Allah sabredenleri açığa çıkarmak için insanları birbiri için imti-han kılmıştır. Her birimiz bir diğeriyle sınanmaktayız: **Sabırlı olup olmayacağınızı denemek için bir kısmınızı bir kısmın(ız)a imtihan kıldık. Rabbin görendir.** (Fur-kan Suresi 20). Sonunda bu dünyada da ahirette de galip gelecek olanlar Allah'ın ayetlerine ve rızasına uygun davran-lar olacaktır.

İyilik ve kötülük bir değildir. Allah kullarını iyi ve gü-zel olana davet eder. Allah insanları barış, huzur ve güven ortamı olan selam diyarına çağırır ve bu hassasiyeti gözete-rek çaba gösterenlerin dosdoğru yola iletileceğini müjdeler: **Allah, selam diyarına çağırır. Dileyeni (hak edeni) dos-doğru yola iletir.** (Yunus Suresi 25). Görüldüğü gibi insa-nın dosdoğru yola ulaşabilmesi için bunu dilemesi yani hak etmesi gerekir. Allah da doğru yolda olmayı dileyen ve bunu hak etmek üzere çabalayan kulunu dosdoğru yola iletir. İyi

ve güzel davranarak dosdoğru yolda olan kullar için daha güzeli ve fazlası da vardır. Allah iyileri ve iyilikleri bu dünyada da ahirette de kat ve kat fazlasıyla ödüllendirir: **İyi ve güzel davrananlar için daha güzeli ve fazlası var. Onların, yüzleri ne kararır ne de hor görülmekten kızarır. Onlar, Cennet halkıdır. Orada sürekli kalıcıdır.** (Yunus Suresi 26). Kötülük yapanların cezaları ise ancak yaptıkları kötülük kadardır. Kötüleri dünyada da ahirette de her yönden bir zillet kaplayacaktır: **Kötülük yapanların cezaları, yaptıkları kötülük kadardır. Onları her yönden zillet kaplayacaktır: Onları Allah'ın cezasından kurtaracak hiç kimse yoktur. Yüzleri geceden daha kara bir parçayla örtülmüş gibidir. İşte onlar ateş halkıdır. Orada sürekli kalacaklardır.** (Yunus Suresi 27).

Allah kullarını Kur'an'ın rehberliğinde iman ederek erdemli olmaya, iyi ve güzel işler yapacakları barış yurduna çağırmakta ve yeryüzünü barış yurdu kılmak için çabalayanların ödülünün kendi katındaki barış yurdu yani cennetler olacağını müjdelemektedir. Hepsinden de öte bu erdemli kullar yapmış oldukları güzel işler nedeniyle Allah'ın dostluğunu ve yakınlığını kazanacaklardır: **Rableri katında onlara barış yurdu (cennet) vardır. Yapmış oldukları (güzel) işler sebebiyle O, onların dostudur.** (En'am Suresi 127). Kim ne derse desin iyiler bu dünyada da ahirette de daima kazançlı çıkacaktır. Çünkü Allah iyi kullarının koruyucusu, gözeticisi ve destekçisi olacaktır.

İman

İman; güven içinde bulunmak ve güven içinde inanmak anlamına gelir. Dini anlamda kişinin önce Allah'a

sonra da Allah'ın inanmamızı söylediği şeylere içtenlikle inanılmasını ifade eder. İman; inanılması gereken şeylerden inanç noktasında emin olmaktır. Bu eminliği temellendirecek olan ise akıl, fitrat ve vahiydir. Allah'ın bizden istediği iman özgür irademizle bilinçli olarak benimseyeceğimiz bir imandır. Gerektiğinde temellendirilebilir, savunulabilir, akla, mantığa ve fitrata uygun olan yani insanla çatışmayan bir imandır. İnsanla çatışmayan bu imanın en büyük dayanağı hiç kuşku yok ki Kur'an'dır: **Gerçek olan, Rabbinden (gelen)dir. Sakın şüphelenenlerden olma!** (Bakara Suresi 147).

İman hayatın merkezine Allah'ı koymak, O'nun benzersiz isimlerini anmak ve vahyini en güzel şekilde hayata taşıyarak kalplerin güven duyması ve huzur bulmasıdır: **(Bunlar), iman edenler ve Allah'ı hatırlamayla kalpleri huzur bulanlardır. Dikkat edin! Kalpler ancak Allah'ı hatırlamakla huzur bulur.** (Rad Suresi 28).

İman; inanılması gereken şeylere inanç noktasında emin olmak olduğu kadar, Allah'tan da emin olmaktır. Allah'tan emin olmak ne demektir? Allah'ın kimseye taşıyabileceğinden fazla bir yük yüklemeyeceğinden, Allah'ın kullarına zulmetme ihtimali olmadığından, her zorlukla beraber bir kolaylık olduğundan ve imtihanların bizi geliştirip olgunlaştıran ve daha zorlu sınamalar karşısında direncimizi artıran imkanlar olduğundan emin olmaktır. Ne kadar zorlanıyor olsak da Allah'tan, O'nun vaadine olan sadakatinden, O'nun rahmetinden emin olmaktır. Sırtımızı Allah'a yasladığımızda düşmeyeceğimizden emin olmaktır iman.

İman etmek bir iddiadır. Kimse için bir garanti de değildir. İmanı sağlam temellere oturtabilmek ve güçlendirmek

için Allah'ın sınırlarına karşı titiz olmak gerekir. Kimi ayetlerde iman edenlerin de barışa girmeye davet edilip şeytanın adımlarını izlemekten menedildikleri görülür: **Ey iman edenler! Hep birden barışa girin! Şeytanın adımlarını izlemeyin! Şüphesiz ki o, sizin için apaçık bir düşmandır.** (Bakara Suresi 208). Başka bir ayette iman etmiş olmanın şeytanın yolundan gitmekten bizi alıkoymaya yeterli olmadığı ve Allah'ın lütfu olmadan kimsenin gerçek anlamda temize çıkamayacağı hatırlatılır: **Ey iman edenler! Şeytanın adımlarını izlemeyin! Kim şeytanın adımlarını izlerse, (bilsin ki) o (şeytan), şüphesiz ki çirkinliği ve kötülüğü emreder. Allah'ın size lütfu ve merhameti olmasaydı, içinizden kimse asla temize çıkamazdı. Fakat Allah dileyeni (layık gördüğünü) arındırır. Allah duyandır, bilendir.** (Nur Suresi 21). Yine bir ayette iman edenler Allah'a, O'nun elçisine ve elçisine indirdiği kitaba iman etmeye davet edilmektedirler: **Ey iman edenler! Allah'a, Elçisine, Elçisine indirdiği Kitaba ve daha önce indirdiği kitaba (vahiylere) iman edin (güvenin)! Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, elçilerini ve son günü (ahiret gününü) inkâr ederse elbette uzak bir sapma ile sapmıştır.** (Nisa Suresi 136). Demek ki iman ettiğini beyan ederek hiçbir şey yapmadan kurtuluşa erişilebileceğini düşünmek mümkün değildir. Gerçek anlamda iman etmiş olmak için imana uygun amel gerçekleştirmek gerekir. İmanında bir hayır kazanmamış kimsenin imanı da geçerli değildir: **Onlar, kendilerine; meleklerin gelmesini, Rabb'inin gelmesini veya Rabb'inin bazı ayetlerinin gelmesini mi bekliyorlar? Rabb'inin ayetlerinden biri geldiği gün, daha önce iman etmemiş veya**

imanında bir hayır kazanmamış kimseye, imanı fayda sağlamaz. De ki: “Bekleyin, kuşkusuz biz de beklemekteyiz.” (En’am Suresi 158).

İman eden insanın imanının ona kötü şeyler emretmiyor olması gerekir. Çirkin ve kötü eylemlerle neticeleyen bir iman Allah’ı razı edecek bir iman değildir. Bu durumda ya kişinin kendisinde ya da iman ettiğini beyan ettiği inancında bir sorun var demektir. Çirkin ve kötü eylemler iman kılıfı ile örtülemez. İman, bu tür eylemler için kalkan olarak kullanılamaz. Kur’an ayetleri: **Eğer inanan kimselerseniz, imanınız ne kötü şey emrediyor size!** (Bakara Suresi 93), **Şimdi siz vahyin bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz?** (Bakara Suresi 85) şeklinde uyarılarda bulunur bizlere. Dolayısıyla imanımızın bize kötü bir şey emretmesi de kitabın bir kısmına iman edip bir kısmını yok saymamız da söz konusu değildir. Böyle bir durumda hem kendimizi hem de imanımızı gözden geçirmemiz gerekir.

İman etmek hiçbir zorlukla karşılaşmamak, imtihan edilmemek, sıkıntı çekmemek de değildir. **İnsanlar, imtihan edilmeden sadece “İman ettik!” demeleriyle bırakılacaklarını mı sandılar! Yemin olsun ki biz onlardan öncekileri de imtihan etmiştik. Elbette Allah doğruları bil(dir)ip (ortaya çıkaracak)tır; yalancıları da mutlaka bil(dir)ip (ortaya çıkaracak)tır.** (Ankebut Suresi 2-3). İçinde bulunduğumuz imtihan dünyasının kaçınılmaz bir sonucu olarak çeşitli şekillerde ve farklı şeylerle imtihan edileceğimizi bilmeliyiz: **Sizi mutlaka imtihan edeceğiz; ta ki içinizden cihad edenlerle (fedakârlık yapanlarla) sabredenleri bil(dir)ip (ortaya çıkaralım)**

ve haberlerinizi(n doğruluğunu) deneyelim. (Muhammed Suresi 31). İmtihanlar karşısında sabredip direnç gösterenlerin müjdelendiğini unutmamalıyız: **Şüphesiz ki sizi biraz korku ve açlık; (ayrıca) mallardan, canlardan ve ürünlerden azaltma (fakirlik) ile imtihan edeceğiz. Sabredenleri müjdele!** (Bakara Suresi 155). Allah'ın kimseye taşıyabileceğinden fazla bir yük yüklemeyeceğini, Allah'ın kullarına zulmetme ihtimali olmadığını, her zorlukla beraber bir kolaylık olduğunu ve imtihanların bizi geliştirip olgunlaştıran ve daha zorlu sınamalar karşısında direncimizi artıran imkanlar olduğunu da bilmeliyiz. En zor ve çaresiz anlarda dahi Allah'ın yardımının yakın olduğunu asla unutmadan: **Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenlerin benzeri size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız! Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve (öylesine) sarsılmışlardı ki sonunda (her) elçi ve beraberindeki müminler, “Allah'ın yardımı ne zaman?” demişlerdi. Dikkat edin! Allah'ın yardımı yakındır.** (Bakara Suresi 214). İnsan boş yere yaratılmamıştır ve her ne ile sınanırsa sınansın sonunda Rabbine dönecektir: **Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve şüphesiz ki huzurumuza döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?** (Mü'minun Suresi 115). Boş yere yaratılmamış ve sonunda Rabbine dönecek olan insan başıboş da bırakılacak değildir: **İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanıyor!** (Kıyamet Suresi 36).

Şüphesiz iman etmek sürekli sınanmak ve zorluk çekmek de değildir. Allah'ın rızası ve ahirette vaat ettiklerinin yanında bu dünya hayatında çekilecek çile ve zorluklar yok hükmünde olsa da Allah iman edip iyi işler yapan

kullarına bu dünyada da güzel bir hayat yaşatacağını ve yapmış oldukları iyiliklerin ödülleri de en güzeli ile vereceğini bildirmektedir: **Erkek veya kadın kim mümin olarak iyi iş(ler) yaparsa, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatacağız. Ödülleri de elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz.** (Nahl Suresi 97). Demek ki iman edip iyi işler ortaya koyanların sadece ahirette değil bu dünyada da ödülleri olacaktır. Ayetler açık biçimde bu dünyada güzel davrananlara güzel bir karşılık olacağını ahiret yurdunun ise bu dünyadan daha da hayırlı olacağını müjdelemektedir: **Takvâlı (duyarlı) olanlara “Rabbiniz ne indirdi?” dendiği (zaman) “İyilik (indirdi)” derler. Bu dünyada güzel davrananlara güzel (karşılık) vardır. Ahiret yurdu ise daha hayırlıdır. Doğrusu muttakîlerin (duyarlı olanların) yurdu ne güzeldir!** (Nahl Suresi 30). Üstelik insanın iman edip güzel davranması noktasında bahane üretmesi de mümkün değildir. İyi işler yaparak güzel davranmaktan engellendiği bir durum varsa şayet Allah’ın yeryüzü geniştir. Yeter ki insanın bu dünyadaki temel hedefi iman edip güzel davranmak olsun: **De ki: (Allah şöyle diyor:) Ey inanan kullarım! Rabbinize karşı takvâlı (duyarlı) olun! Bu dünyada güzel davrananlara güzel (karşılık) vardır. Allah’ın arzı (yeryüzü) geniştir. Ancak sabredenlere ödülleri hesapsız verilecektir.** (Zümer Suresi 10).

İman etmek bir beyandır. İmanın ölçüsü ve onu güzelleştirecek olan ise riyadan uzak bir samimiyet ile Allah’ın rızası gözetilerek yapılacak iyi ve güzel eylemler, duyarlılık ve sorumluluk bilinci içindeki hayırlı davranışlardır. Çünkü iman etmek tutarlı olmak yani inanılan şeye uygun

davranmaktır. İman edip iyi işler yapanlar yaratılmışların en iyileri olarak tarif edilir: **Şüphesiz ki iman edip iyi işler yapanlara gelince; işte onlar ise yaratılmışların en iyileridir.** (Beyyine Suresi 7). Allah tarifsiz nimeti ile bu kişileri merhametine katar: **İnanıp iyi işler yapanlara gelince, Rableri onları merhametine koyacaktır. Asıl apaçık kurtuluş işte budur.** (Casiye Suresi 30). Allah benzersiz lütfu ile bu kimseleri doğru yola ulaştırır: **İman edip iyi işler yapanlara gelince, Rableri onları imanları sebebiyle doğru yola ulaştırır. Nimetlerle dolu cennetlerde altlarından ırmaklar akar.** (Yunus Suresi 9). Onlara Allah tarafından bir bağışlanma ve büyük bir ödül vaat edilmiştir: **Allah iman edip iyi işler yapanlara bağışlanma ve büyük bir ödül vadetmiştir.** (Maide Suresi 9). İman edip iyi işler yapanlar ve Rablerine gönülden bir teslimiyet ile boyun eğerek yürekten bağlılık gösterenler cennet halkıdır ve onlar orada ebedi olarak kalacaklardır: **Şüphesiz ki iman edip iyi işler yapanlara ve Rablerine gönülden boyun eğenlere gelince, işte onlar cennet halkıdır. Onlar orada ebedî kalacaklardır.** (Hud Suresi 23).

İman eden insan Allah'ın sınırlarını gözeten insandır. Dolayısıyla iman eden insanın sınırları vardır. Ne yapıp ne yapmayacağını tahmin etmek kolaydır. İnanıcı ve eylemeleri arasında uyum vardır. İnsan olarak kusur ve eksiklikleri olsa da ilkeleri olan, sorumluluk sahibi ve duyarlı davranan insandır. İman edip iyi işler yapan insan her anlamda güzelleşir. Çünkü Allah hem imanı sevdirmiş hem de imanı kalplerimizde süslemiştir: **Allah size imanı sevdirmiş ve onu kalplerinize süslemiş; inkârı, yoldan çıkmayı ve isyanı da size çirkin göstermiştir. Asıl doğru yoldakiler**

işte bunlardır. (Hucurat Suresi 7). Demek ki iman eden insan kendisine güven duyulan kendisinden emin olunan insandır. İmanın güzelliğini üzerinde barındıran ve bulunduğu her yere bu güzelliği taşıyan insandır. Yanında insanların huzur bulduğu, korku, kaygı ve endişelerden uzak kalıp kendini emniyette hissettiği insandır. İmanın güzelliği yüzüne yansıyan, gözlerinden taşan insandır. Bakışları, konuşması, hal hareket ve davranışları hep bu güzellikten izler, işaretler taşır. Ayetin de ifadesiyle doğru yolda olanlar işte bunlardır.

Vicdan

Hemen herkesin sıklıkla kullandığı ama kullanıldığı oranda işlevsel kılınmadığı bir içsel mekanizmadır vicdan. Bir tür iç ses veya iç mahkeme, muhakeme olarak görülebilir. Yanlış bir eylemde bulunulduğunda halk arasındaki tabiriyle sızlayan, iyi ve güzel bir işe aracılık edildiğinde ise yine halk arasında sıklıkla kullanıldığı şekliyle rahatlayan bir içsel değerlendirmedir. İnsan çoğu zaman kendine bile itiraf edemediği şeyleri vicdanın sesine kulak vererek değerlendirebilir. Bazen farkında olarak ya da olmayarak bir hata yaptığımızda içsel bir huzursuzluk hisseder, Allah'a sığınır ve hemen o hatadan dönmek isteriz. Kur'an'da vicdan kelimesi yer almasa da doğrudan ve dolaylı olarak bu tür durumlarla ilişkilendirilebilecek ayetler mevcuttur. Tevbe bir anlamda vicdanımızın sesine kulak vererek gerçekleştirdiğimiz bir iç hesaplaşma olarak görülebilir: **Allah'ın kabul edeceği tevbe, sadece bilmeden kötülük edip sonra hemen**

tevbe edenlerin tevbesidir. İşte Allah bunların tevbesini kabul eder. Allah bilendir, doğru hüküm ve rendir. (Nisa Suresi 17) İlgili ayette de dikkat çekildiği gibi bilmeden kötülük edip hemen tevbe etmek belki de vicdanımızın sesine kulak vermemizle gerçekleşiyor olabilir. Vicdanın rahatlaması için imkân dahilinde hataların telafi edilmesi gerekir. Yine insanın türlü mazeretlerin ardına sığınmaya çalışsa da kendi kendisi üzerinde bir gözetleyici yani şahit olduğunun hatırlatılması vicdan mekanizmasının insan için bir ölçü olduğunu düşündürmektedir: **Esasında insanoğlu kendi kendinin şahididir. Dökse de ortaya tüm mazeretlerini.** (Kıyamet Suresi 14-15).

Kur'an'da peygamberimizin insanlara Allah'tan bir merhamet sebebiyle nazik ve yumuşak davrandığı, kaba ve katı yürekli olmadığı ifade edilir. Bu ayetteki katı yürekli vurgusu vicdansız olmaya karşılık gelebilir. Ancak sevgili peygamberimiz nazik ve yumuşak davranışı yanında vicdanlı oluşuyla da insanlara güzel bir örnek olmuştur: **Allah'tan bir merhamet sebebiyle onlara yumuşak davranmıştın. Kaba, katı yürekli olsaydın, şüphesiz ki etrafından dağılırlardı. Onları affet; bağışlanmaları için dua et; iş(ler) hakkında onlarla istişarede bulun! Kararını verdiğin zaman da artık Allah'a güven! Şüphesiz ki Allah kendisine güvenenleri sever.** (Âli İmran Suresi 159). İnsanın bu iç denetim mekanizması iyi ve kötü arasında ayırım yapabilmesi için vardır. İnsan imtihan edilebilmesi için potansiyel olarak iyiyi de kötüyü de yapabiliyor olması gerekir. Bu ayrımı

temelde yapacak olan fitratı bozulmamış vicdandır. Bu yolla kendini kötülüklerden arındıracak olan da insandır: **Nefse (insana) ve onu biçimlendirene, sonra da ona (nefse), kötülük ve takvâ (duyarlılık) kabiliyetini verene ki onu (nefsini) arındıran kişi elbette kurtulmuştur. Onu (kötülüğe) gömen kişi ise elbette kaybetmiştir.** (Şems Suresi 7-10). Ayetler açık şekilde iyilik edenin kendine iyilik edeceğini kötülük edenin de kendine kötülük edeceğini haber verir: **İyilik yaparsanız kendiniz için iyilik yapmış olursunuz; kötülük yaparsanız yine kendinize yapmış olursunuz.** (İsra Suresi 7).

İnsan Allah'a yakın olduğu ve vahyini en güzel şekilde hayata taşıyabildiği oranda vicdanını güçlendirip doğru tercihlerde bulunması mümkün hale gelecektir. Çünkü vicdan insanın doğduğu aile, içinde bulunduğu çevre ve psikolojik durumlarla şekillenebilecek, kimi zaman da büyük oranda körelebilecek bir mekanizmadır. Vicdanı körelmiş insan muhakeme yeteneğini kaybeder. En acımasız biçimde kötü şeyler yapıyor dahi olsa rahatsızlık ve huzursuzluk hissetmez. Eylemlerini sorgulamaz, kendini gözden geçirmez. Artık neye neden inandığının ya da inanmadığının bir önemi de olmaz. Kendisi açısından da karşısındaki açısından da sonuçlarını düşünmez, sadece yapar. Bu tür kimseler Allah'ın ayetlerini dikkate almayan ve yaptıkları kötülükler sebebiyle kalplerinin üzeri pas tutmuş kimselerdir: **Hayır, aksine! Kazandıkları (kötülükler nedeniyle) kalplerinin üzerinde pas tutmuştur.** (Mutaffifin Suresi 14).

Dolayısıyla kendi aleyhine dahi olsa doğru kararı alabilmesi için vicdanın mutlaka akıl, fitrat ve vahiy ile uyum içinde olması gerekir. Vicdanımızı varoluş amacına uygun biçimde işlevsel kılmadığımız müddetçe gücümüz ölçüsünde doğru ve yanlış arasında ayırım yapabilmemiz ve Allah'ı razı edecek bir hayat yaşayabilmemiz mümkün değildir.

Güven (Tevekkül)

Allah'a iman etmek O'na kayıtsız şartsız güven duymak demektir. Öncelikle kulun tüm varlığıyla Rabbine yönelmesi ve sadece onu gerçek anlamda vekil yani güven kaynağı edinmesi gerekir: **Rabbinin adını an! Bütün varlığınla O'na yönel! (Allah) doğunun da batının da Rabbidir. Kendisinden başka ilah yoktur. (Sadece) O'nu vekil (güven kaynağı) edin!** (Müzzemmil Suresi 8-9). Göklerde ve yerde olan her şeyin Allah'a ait olduğunu bilmek ve vekil yani güven kaynağı olarak Allah'ın kuluna yeteceğini en güzel şekilde hatırlamak gerekir: **Göklerde ve yerde ne varsa hepsi yalnızca Allah'a aittir. Vekil (güven kaynağı) olarak Allah yeter.** (Nisa Suresi 132).

Allah'ın her şeyden haberdar olduğunu bilmek gerekir: **Yaratan bilmez mi hiç! O derin bilgi sahibidir, (her şeyden) haberdardır.** (Mülk Suresi 14). Hiçbir şeyin Allah'tan gizli kalmasının mümkün olmadığına güven duymamız gerekir: **İnsanlardan gizlerler de Allah'tan gizleyemezler. (Oysa) geceleyin, O'nun razı olmadığı sözü düzüp kurarken, O onlarla beraberdir. Allah onların yaptıklarını çepçevre kuşatandır.** (Nisa Suresi 108). **Göklerde**

ve yerde olanları Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişinin gizli konuştuğu (yerde) dördüncüsü mutlaka O'dur. Beş kişinin gizli konuştuğu (yerde) altıncısı mutlaka O'dur. Bunlardan daha az veya daha çok olsunlar, nerede olurlarsa olsunlar mutlaka O onlarla beraberdir. Sonra kıyamet günü (dünyada) yaptıklarını onlara bildirecektir. Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir. (Mücâdele Suresi 7). Gizli konuşmalar yapanların, inananlara tuzak kurma ve onları üzme planları kuranların bu yaptıklarının şeytanın işlerinden olduğu haber verilir. Bunun karşısında inananların yalnızca Allah'a güvenip dayanmaları istenir: **Gizli konuşmalar sadece şeytandır. Bu, iman edenleri üzme içindir. Allah'ın izni olmadıkça (şeytan onlara) hiçbir zarar veremez. Müminler yalnızca Allah'a güvensinler!** (Mücâdele Suresi 10).

Yine Kur'an'da peygamberlerin örnek yaşamları üzerinden de bizler için güzel örnekler verilir. Hz. İbrahim'i ateşe atmak üzere tuzağa düşürmeye çalışanlara karşı Allah İbrahim nebiye yardım etmiş o da Rabbine olan koşulsuz güvenini ifade etmişti: **(İbrahim) "Ben Rabbime gidiyorum. O, bana doğru yolu gösterecektir."** (Safat Suresi 99). Allah Hz. Musa ve Hz. Harun'u Firavun'a gönderirken her ikisinin de içini gayet insani bir korku sarmıştı. Allah ise korkularını gidermiş ve onların yanında olduğunu bildirmişti: **(Musa ve Harun) "Rabbimiz! Doğrusu, onun bize kötülük yapmasından veya iyice azmasından endişe ediyoruz."** demişlerdi. (Allah ise şöyle) demişti: **"Korkmayın, elbette ben sizinle beraberim, duyuyor ve görüyorum."** (Tâhâ Suresi 46-46).

Onlar Allah'ın yardım ve desteği ile korkularından kurtulmuş ve Rablerine karşı koşulsuz bir güven duymuşlardı: **İki topluluk birbirini görünce Musa'nın halkı "Şüphesiz ki yakalandık!" demişlerdi. (Musa) "Asla! Şüphesiz ki Rabbim benimledir, bana yol gösterecektir!" demişti.** (Şuara Suresi 61-62). Hz. Musa'nın bu güven ve teslimiyetinin tüm inananlara örnek olması gerekir. Peygamberimizle birlikte inanan ve Allah yolunda ihlas ve samimiyetle çabalayan yiğit kulların dik duruşu ve Allah'a olan güvenlerinin de bizlere örnek olması gerekir: **Bir kısım insanlar, müminlere "(düşmanlarınız olan) o insanlar, size karşı (asker) topladılar; onlardan sakının!" dediklerinde, bu (durum) onların (müminlerin) imanlarını artırmış ve "Allah bize yeter. O, ne güzel vekildir (güven kaynağıdır)!" demişlerdi.** (Âli İmran Suresi 173). İnananlar bilmelidir ki Allah'ın yardım ettiğine kimse üstün gelemmez. Allah'ın destek vermediğine ise kimse yardım edemez: **Allah size yardım ederse, artık size üstün gelecek kimse yoktur. Sizi bırakırsa, ondan sonra size kim yardım edebilir ki! Müminler, yalnızca Allah'a güvensinler!** (Âli İmran Suresi 160). Allah'ın varlığı ve yol göstericiliği insan için en büyük güvence ve zorluklar karşısında direnç göstermesi için de en büyük güç kaynağıdır: **Hem bize yollarımızı göstermiş olduğu hâlde ne diye biz Allah'a güvenmeyelim! Sizin bize verdiğiniz eziyete elbette direneceğiz. Güvenenler yalnızca Allah'a güvensinler!"** (İbrahim Suresi 12).

Güven azaldıkça kaygı artar. Kaygılarımız bizi ele geçirdiğinde Allah'a sığınıp O'na güven duymamız gerekir.

Şeytan insanı korku ve kaygılara sürüklemek ister. Bu yolla kişiyi Allah'tan ve O'nun yolundan uzaklaştırmak ister. Farklı yerlere savrulmasına neden olur. Bu korku ve endişeler içinde insan en kötü ihtimalleri düşünür, olmadık vesveseler başına üşüşür. İşte tam da bu noktada, taşıyamayacağımız hiçbir musibetin bize isabet etmeyeceğini hatırlayarak Allah'a tevekkül etmek gerekir. Karşımıza çıkan her şey ancak Allah'ın izin vermesiyle olur. Başımıza gelenlerden Allah haberdardır. Allah'ın bize asla zulmetmeyeceği bilgisini kalbimizde güçlendirerek, başımıza gelen zorluklar karşısındaki çaresizlik hissini bertaraf edebiliriz. İçinde bulunduğumuz durumda gerçekten çok zorlanıyor olabiliriz. Ancak Allah'ın bizim ne kadar zorlandığımızdan haberdar olması ve o zorluğu kolaylaştırma gücüne sahip olması dirençli kılar insanı. İnanan insanın her ne durumda olursa olsun Allah'ın onun için belirleyip uygun gördüğü dışında bir şeyin kendisine isabet etmeyeceğini bilmesi, "O benim Mevlamdır" yani gözeticim ve koruyucumdur diyebilmesi ve O'na dayanıp güvenmesi gerekir: **De ki: Allah'ın bizim için yazdığından başkası bize asla isabet etmez. O bizim mevlamızdır. Onun için müminler yalnızca Allah'a güvensinler!** (Tevbe Suresi 51).

Yine sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'in de karşılaştığı tüm büyük zorluklara rağmen Rabbine olan güven duygusundan tereddüt etmemesi inananlar için güzel bir örnektir: **Siz ona yardım etmezseniz (bu önemli değil); kâfir olanlar onu, iki kişinin ikincisi olarak (Mekke'den) çıkardıklarında elbette Allah ona yardım etmişti. Hani onlar mağaradaydı da (Elçi), arkadaşına**

“Üzülme, şüphesiz ki Allah bizimledir.” diyordu. (Bunun üzerine) Allah ona güven duygusu indirmiş, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile desteklemişti. Kâfir olanların sözünü alçaltmıştı. Allah’ın sözü gerçek yüce olandır. Allah güçlüdür, doğru hüküm verendir. (Tevbe Suresi 40). Yine ayetler insan için en büyük sınavların başında gelen can imtihanı karşısında bile peygamberlerin tereddüt etmeden, gevşeklik göstermeden, zayıf davranmadan savaşarak direnç gösterdiklerine dikkat çeker: Nice peygamberler vardı ki beraber(ler)inde kendilerini Rablerine adayanlar bulunduğu hâlde savaşmışlardı. Bunlar, Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı gevşeklik göstermemiş, zayıf (aciz) davranmamış ve (düşmanlarına karşı) boyun da eğmemişlerdi. Allah (işte böyle) sabredenleri sever. (Âli İmran Suresi 146).

Allah’a olan güvenimiz hayatımıza güç vermekle kalmaz aynı zamanda Allah’la olan bağımızı da güçlendirir. Allah’a karşı takvalı olan bir kulun Allah’ın daima onun yanında olacağına güvenmesi gerekir. Allah güven kaynağıdır ve Allah kendisine güvenen kullarına yetendir: ... Kim Allah’a karşı takvâlı (duyarlı) olursa (Allah) ona çıkış yolu yaratır. Onu hesap edemeyeceği bir yerden rızıklandırır. Kim Allah’a güvenirse O, ona yeter. Şüphesiz ki Allah emrini yerine getirendir. Elbette Allah her şey için bir ölçü koymuştur. (Talâk Suresi 2-3). Allah gören, duyan, bilen, güçlü ve çok merhametli olanıdır. Ondan daha fazla güven duyulacak kimse yoktur: Ayağa kalktığında ve secde edenler arasındaki dolaşmada seni görene, (ayrıca) duyan, bilen, güçlü, çok

merhametli olana (Allah’a) güven! (Şuara Suresi 217-220). Vekil yani güven kaynağı olarak Allah kuluna yeter: **Allah’a güven! Vekil (güven kaynağı) olarak Allah yeter.** (Ahzâb Suresi 3).

İman etmek hiçbir zorluk ve sıkıntıyla karşı karşıya kalmamak demek değildir. Ancak iman edip takvalı olan ve güzel işler yapan kullar her ne zorluk olursa olsun Allah’a güvenip dayanması gerektiğini bilmelidir. Zorluk çıkaran, zorbalık yapan, hayırdan engelleyen ya da çeşitli şekillerde tehdit ederek inananları Allah yolundan alıkoymaya çablayan inkarcılara itaat etmemek ve onlardan gelecek eziyetlere aldırış etmemek gerekir: **Kâfirlere ve münafıklara itaat etme! Onların eziyetlerine aldırma! Allah’a güven! Vekil olarak Allah yeter.** (Ahzâb Suresi 48).

Allah kuluna en güzel şekilde yeten ve güven duygusuyla kalpleri tam anlamıyla tatmin edendir: **Allah kuluna yetmez mi hiç! Seni O’ndan başkalarıyla korkutuyorlar. Allah kimi saptırırsa (sapkınlığını onaylarsa) artık ona hiçbir yol gösteren olamaz.** (Zümer Suresi 36). Allah karşısında herkes acizdir. Ne Allah’tan gelecek bir zararı giderebilir ne de gelecek bir hayır ve merhamete engel olabilir. Korku duyduğumuz olaylar veya kişiler varsa Allah’ın kuluna yettiğini hatırlamak ve tüm iplerin Allah’ın elinde olduğunu düşünmek insanı dinginleştirir. Allah karşısında herkesin haddini bilmesi gerekir: **Onlara “Gökleri ve yeri kim yarattı?” diye sorsan, mutlaka “Allah” derler. De ki: “(Şunu) düşünün: Allah bana bir zarar vermek isterse, onlar O’nun verdiği zararı açıp (giderebilir) mi? Veya (Allah) bana bir merhamet dilerse onlar**

O’nun merhametini tutup (önleyebilirler) mi?” De ki: “Bana Allah yeter. Güvenenler de yalnızca O’na güvenirler!” (Zümer Suresi 38).

Hud peygamberin Allah’a olan güveni tevekkülün en harika örneklerinden biridir. Kendisine tuzak kuranlara karşı Allah’a olan güveninden aldığı güçle onlara meydan okumuştur: **Haydi, hiç zaman kaybetmeden bana istediğiniz tuzakı kurun. Ben, benim de Rabbim sizin de Rabbiniz olan Allah’a tevekkül ettim. Hiçbir canlı yoktur ki O’nun buyruğunda/kontrolünde olmasın. Kuşkusuz Rabbim dosdoğru bir yol üzerindedir.** (Hud Suresi 55-56).

Gerçek anlamda inanan ve inancını gücü yettiğince hayatına taşıyan kullar güven duygusuyla yaşarlar. Kınayanın kınamasından korkmaz, gerçeği eğip bükmaz, nabza göre şerbet vermez ve herkesi memnun etme çabası içine girmezler. Kendilerini birilerine değil yalnızca Allah’a beğendirme derdindedirler. Çünkü o kulların hakikat yolundaki güven ve cesareti, güven kaynağı olan Rabbinden gelir: **Allah kendisinden başka ilah olmayandır. Müminler yalnızca Allah’a güvensinler!** (Teğâbun Suresi 13). Allah’ın inanan kullarının kalbine güven vermesi imanlarına iman katmaları içindir: **İmanlarını imanla artırsınlar diye müminlerin kalplerine güven indiren O’dur. Göklerin ve yerin orduları yalnızca Allah’a aittir. Allah bilendir, doğru hüküm verendir.** (Fetih Suresi 4). Demek ki Allah’a olan güven duygumuz, imanımızın daha da güçlenip pekişmesi için bir vesiledir.

Takvalı davranıp içtenlikle inanıp koşulsuz bir teslimiyet göstermek neden, kalplere verilen güven duygusu ise bu nedenin sonucudur. Allah'tan gelen güven duygusu, her anlamda güven duyulan bir insan olmamız noktasında bizi desteklemelidir. Peygamberlerin en öncelikli özellikleri güvenilir olmaları ve bu özellikleri ile insanlar karşısına çıkmış olmalarıdır. Kur'an'da bazı nebi ve resuller üzerinden hatırlatılan bu gerçeğe tüm peygamberlerin güvenilir olma özelliklerine vurgu yapılır. Örneğin Hz. Nuh kavmini Allah'a karşı takvalı olmaya çağırmış ve onlar için güvenilir bir elçi olduğunu hatırlatmıştır: **Kardeşleri Nuh onlara şöyle demişti: (Allah'a karşı) takvâlı (duyarlı) olmaz mısınız? Ben size (gönderilmiş) güvenilir bir elçiyim.** (Şuara Suresi 106-107). Hz. Hud bu gerçeğe dikkat çeker: **Size Rabbimin mesajlarını duyuruyorum ve ben sizin için güvenilir bir öğüt vericiyim.** (A'raf Suresi 68). Aynı şekilde Hz. Salih (Şuara Suresi 142-143), Hz. Lut (Şuara Suresi 161-162), Hz. Şuayb (Şuara Suresi 177-178) gibi peygamberler de bu gerçeğe dikkat çekmişlerdir.

İnananlar yalnız Allah'a güvenip dayanmalı ve tüm hayatlarını Allah'ın güven duyacağı kullar olarak yaşama gayretinde olmalıdırlar. İman edip temiz özlü kalan, duyarlılık ve sorumluluk bilinciyle bir hayat yaşayan, aklına ve fitratına uygun davranan, ihlas ve ihsan sahibi olan ve şaşırtmadan yol aldırarak Kur'an'ı kendine kılavuz edinen kullar, Allah'ın kendilerinden emin olacağı kullardır: **İşte onlar, hayırlarda yarışanlardır ve onun için önde olanlardır.** (Mü'minun Suresi 61). Cennetteki tükenmez nimetlere kavuşacak olan bu kullar bunun için yarışmaya

çağırılırlar: **(İçiminin) sonu misk olacaktır (güzel kokacaktır). Yarışanlar (imrenenler) işte (buna imrenip) bunun için yarışsınlar!** (Mutaffifin Suresi 26).

Furkan

Furkan en yalın anlamıyla hakla batılın yani gerçek olanla gerçeğe uygun olmayanın birbirinden ayrılmasıdır. Furkan insan için doğru ve yanlışın ayrımını sağlayan ve insana gerçeği fark ettiren ölçüdür. Aynı zamanda Kur'an surelerinden birinin adı ve Kur'an'ın da isimlerinden biridir furkan: **Âlemler (insanlar) için uyarıcı olsun diye kuluna Furkân'ı (Kur'an'ı) indiren (Allah) yüceler yücesidir.** (Furkan Suresi 1). Allah insanlardan indirmiş olduğu vahye yani Furkan olan Kur'an'a uymalarını, ona uygun davranmalarını ve böylece takvalı yani duyarlı ve sorumlu olmalarını ister: **İşte bu (Kur'an da) bizim indirdiğimiz bereket kaynağı bir kitaptır. Ona uyun ve takvâlı (duyarlı) olun ki size merhamet edilsin!** (En'am Suresi 155). Demek ki muttaki olmanın yolu Furkan olan Kur'an'a uymaktan geçmektedir. Aynı zamanda Kur'an'ın muttaki olanlar için bir doğru yol rehberi olacağı da ifade edilmektedir: **Kendisinde hiçbir şüphe olmayan o kitap (yani Kur'an) muttakiler (duyarlı olanlar) için bir yol göstericidir.** (Bakara Suresi 2). Demek ki kişi muttaki (duyarlı) olmalıdır ki Kur'an ona yol gösterebilir. Muttaki olmak için ise Kur'an'a uymak gerekir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Kur'an ve takva birbirini tamamlayan değerlerdir. Furkan ise bu değerlerin gözetilmesi için belirleyici tartı gibidir.

Kur'an'a uyarak takvalı oluruz. Takvalı olduğumuzda ise Rahman olan Allah bizde bir Furkan yani doğru ile yanlış ayırt etme gücü yaratır. Allah'ın insanda yaratacağı furkan, nimetlerin en büyüklerinden biridir: **Ey iman edenler! Allah'a karşı takvâlı (duyarlı) olursanız sizin için furkân yaratır; sizden (sizin) günahlarınızı örter ve sizi bağışlar. Allah büyük lütuf sahibidir.** (Enfal Suresi 29). Her konuda doğru ve yanlış ayırt edebilme yetisi olan furkanın en çok ihtiyaç duyulacağı ve işlevsel olacağı alan hiç şüphesiz din alanıdır. Hemen her kafadan bir sesin çıktığı, hakla batılın birbirine karıştığı, doğru ile yanlış arasında ayırım yapmanın iyice zorlaştığı günümüz dünyasında dini konularda bu ayırımı yapabilme yetisi Allah'ın en büyük hediyesi olacaktır. Aklımız, fitratımız ve Kur'an ile uyumlu biçimde takvalı olabildiğimiz oranda furkan sahibi olabiliriz. Furkan insan için doğru ve yanlışın ayırımını sağlayan ve insana gerçeği fark ettiren bir ölçü gibidir.

Kur'an'a uymamız ve takvalı davranmamız durumunda bizde bir Furkan yaratacağını söyleyen Rabbimiz bizlerin furkan sahibi olmasını istiyor demektir. Furkan sahibi olan insan kolaylıkla hata ve yanlışlara düşmez. Bilmeyerek işlediği bir hata olduğunda bilerek o hatada ısrar etmez: **Onlar, bir çirkinlik yaptıklarında veya kendilerine haksızlık ettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen bağışlanma dileyenlerdir. (Zaten) günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki! Onlar, işledikleri kötülüklerde bilerek ısrar etmezler.** (Âli İmran Suresi 135). Muttaki olanların özelliklerinden

bahseden bu ayette olduğu gibi muttaki olan ve kendisine furkan verilmiş insan işlediği kötülükte bilerek ısrar etmez, hatasını hemen fark eder ve bu hatadan döner.

Furkan sadece dini hükümler anlamında değil, günlük hayatımızda da bizim için çok önemli bir ölçüdür. Gün içinde sürekli bir şeylere karar veririz. Kimi zaman karşımıza çıkan seçenekler arasında iyi ve kötü ayrımına ihtiyaç duyarız. Furkanımız, yani iyi ile kötüyü doğru ile yanlış birbirinden ayırt etme kapasitemiz ne kadar gelişmişse, hayatımızı iyiye götürecek seçeneklere olan yönelimimiz de o derece gelişir. Biz iyi olanı seçtikçe iyi, kötü olanı seçtikçe de kötü bize kolaylaşır: **Şüphesiz ki sizin işleriniz (çabalarınız) çeşit çeşittir. Kim verirse, takvâlı (duyarlı) davranırsa, en iyiyi doğrularsa, ona en kolayı kolaylaştıracaktır. Fakat kim cimrilik eder de kendisini müstağni görürse, en iyiyi yalanlarsa, ona en zoru kolaylaştıracaktır.** (Leyl Suresi 4-10).

Takva

Önceki başlıklarda da sıklıkla kullandığımız ve dini açıdan son derece önemli bir kavram olan takva korumak, korunmak ve sakınmak gibi anlamlarının yanında Allah'a karşı duyarlılık ve sorumluluk bilinci içinde olmak gibi anlamlara da gelmektedir. İçinde takvanın olmadığı bir iman, içinde ruhun olmadığı bir beden gibidir. İnsana hayat, imana can veren takvadır. Takva aynı zamanda gerçek anlamda iman etmiş olmanın en önemli göstergesidir: **...Müminlerseniz Allah'a karşı takvâlı (duyarlı) olun!** (Maide Suresi 57). Takva duyarlı olmayı

muttaki ise duyarlı kişiyi ifade eder. Duyarlı ve sorumluluğunun bilincinde olan insan her şeyi olması gerektiği gibi yapar, gücünün yetmediği noktada ise o şeyin en güzel şekilde olması için gönülden bir istekle çabalar. Kur'an'da Allah'ın muttaki olanları sevdiği haber verilir: **...Şüphesiz ki Allah muttakîleri (duyarlı olanları) sever.** (Tevbe Suresi 4). Allah'ın sevdiği kullardan olabilmek bir Müslüman için en büyük hedef olsa gerektir. Muttaki kullar Allah'a güvenip dayanırlar. Nasıl ki zalimler birbirlerinin dostudur, Allah da muttaki olanların velisi yani dostu, koruyucusu ve gözeticisidir: **Şüphesiz ki onlar Allah'tan (gelecek olanda) senden hiçbir şey gideremezler. Şüphesiz ki zalimler birbirlerinin dostlarıdır; Allah da muttakîlerin (duyarlı olanların) dostudur.** (Casiye Suresi 19). Allah kulunu yapmış olduğu güzel işler sebebiyle dost edinir: **Rableri katında onlara barış yurdu (cennet) vardır. Yapmış oldukları (güzel) işler sebebiyle O, onların dostudur.** (En'am Suresi 127). Başkalarının bizi nasıl gördüğünün bir önemi yoktur çünkü Allah muttaki kullarını bilendir: **...Allah muttakîleri (duyarlı olanları) bilendir.** (Tevbe Suresi 44). Allah muttaki kullarıyla beraber olandır. Rahmetini, yardım ve desteğini daima hissettirir: **...Bilin ki Allah muttakîlerle (duyarlı olanlarla) beraberdir.** (Tevbe Suresi 36). Ve muttaki olmak insanın Allah katındaki değerini belirleyen tek ölçüdür: **Ey insanlar! Şüphesiz ki biz sizi bir erkekle bir dişi (hücre türün)den yarattık. Birbirinizle tanışmanız için sizi toplumlara ve kabilelere ayırdık. Şüphesiz ki Allah katında en değerli**

olanınız, en çok takvâlı (duyarlı) olanınızdır. Şüphesiz ki Allah bilendir, haberdardır. (Hucurat Suresi 13).

Hiç şüphe yok ki iman edip iyi ve güzel işler yapan muttakilerle yoldan çıkan zalimler bir tutulmayacaktır: **Yoksa biz iman edip iyi işler yapanları, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi veya muttakîleri (duyarlı olanları) yoldan çıkanlar (ile bir) mi tutacağız!** (Sâd Suresi 28). Muttaki olan kulların bu dünyada yapmış olacakları iyi ve güzel işlerin karşılığı bu dünyada da güzellik olarak verilecektir: **Takvâlı (duyarlı) olanlara “Rabbimiz ne indirdi?” dendiği (zaman) “İyilik (indirdi)” derler. Bu dünyada güzel davrananlara güzel (karşılık) vardır. Ahiret yurdu ise daha hayırlıdır. Doğrusu muttakîlerin (duyarlı olanların) yurdu ne güzeldir!** (Nahl Suresi 30). Muttaki olanların bu dünyada canlarının teslim alınması bile Allah’tan bir selam ile olacaktır: **(Muttakîler), meleklerin “Size selam olsun! Yapmış olduğunuz (iyi) işlere karşılık cennete girin!” diyerek tertemiz olarak canlarını aldığı kişilerdir.** (Nahl Suresi 32). Muttaki olanların asıl büyük ödülü ise cennette olacaktır: **Şüphesiz ki muttakîler (duyarlı olanlar) için Rableri katında nimetleri bol cennetler vardır.** (Kalem Suresi 34). İnsan bu dünyadaki dostlarını da imkân dahilinde muttaki kullar arasından seçmelidir. Çünkü gelmesinde hiç şüphe olmayan hesap günü muttaki kullar dışındaki tüm dostlar birbirlerine düşman kesileceklerdir: **O gün, muttakîler (duyarlı olanlar) dışında (bütün) dostlar birbirlerine düşman kesilirler.** (Zuhruf Suresi 67).

Muttakiler iyi olan ve iyiliği aktif şekilde yerine getiren yani iman ve eylem birlikteliğine sahip kişilerdir: **...İyilik, takvâli (duyarlı) olan kişi(nin davranışı)dır.** (Bakara Suresi 189). Kur'an'da iyilik ve takva ilişkisine dair en kapsamlı bilgiyi içeren bir ayette iyi davranışlara yönelik bazı örnekler verilir: **(Gerçek) iyilik, yüzlerinizi doğu ve(ya) batı tarafına çevirmeniz değildir. Gerçek iyilik, kişinin Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, Kıtaba ve peygamberlere inanmasıdır. (Allah'ın rızasını gözeterek) yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (yardım) isteyenlere ve kölelere sevdiği maldan harcamasıdır. (Ayrıca) namazı kılması, zekâtı vermesidir. (Bunlar) antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirenlerdir. (Dahası), sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabredenlerdir. Doğru olanlar işte bunlardır! Muttakiler (duyarlı olanlar) da işte bunlardır!** (Bakara Suresi 177). Yine Kur'an'da Allah'ın yapılan tüm iyilikleri bildiği, iyi işler yaparak kendimiz için azık edinmemiz gerektiği ve azığın en hayırlısının da takva olduğu bildirilir: **...Ne iyilik yaparsanız Allah onu bilir. Azık edinin! Şüphesiz ki azığın en hayırlısı, takvâ (duyarlılık)tır. Ey derin akıl sahipleri! Bana karşı takvâli (duyarlı) olun!** (Bakara Suresi 197).

Üzerimize giydiğimiz kıyafetler, elbiseler nasıl ki bizi sıcaktan ve soğuktan koruyor ve insan için bir çeşit süs oluyorsa takva elbisesi de insanın iç dünyasını kötü ve çirkin şeylerden koruyan manevi bir zırh gibidir: **Ey âdemoğulları! Size edep yerlerinizi örtecek giysi ve süsle-
necek elbise indirdik (verdik). Hayırlı olan ise takvâ**

(duyarlılık) elbisesidir. İşte bu, (gerçeği) hatırlasınlar diye Allah'ın ayetlerindendir. (A'raf Suresi 26). Takva elbisesini kuşanan muttaki kişi sadece dini konularda değil her konuda duyarlılık ve sorumluluk bilinci içinde hareket eder. Sakınması gereken şeylerden sakınır, koruması gereken şeyleri korur, en başta Allah'a sonra da O'nun yarattıklarına karşı görev ve sorumluluklarını en güzel biçimde yerine getirir.

Allah bizden kusursuz ve günahsız olmamızı beklemes. Kusursuzluk yalnız O'na mahsustur. Allah bile hata ve günahı ısrar etmekten alıkoyar bizleri. Pişmanlıkla hatamızdan dönmemizi ve mümkün olabildiği oranda hatamızı telafi etmemizi ister. Önemli olan gücümüz yettiğinde O'nun razı olacağı yolda olmamızdır. Bu yüzden Allah bizden kusursuz bir takvaya sahip olmamızı değil, ihlas ve samimiyet içinde içtenlikle yerine getirmeye gayret edeceğimiz gücümüzün yettiğinde takvalı olmamızı ister: **Gücünüz yettiğinde Allah'a karşı takvâlı (duyarlı) olun! Dinleyin, itaat edin, kendi iyiliğiniz için infak edin (verin)! Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtulanların ta kendileridir.** (Teğâbun Suresi 16). Kendimizi ya da başkalarını kandırmamız mümkün olsa bile Allah'ın kandırmamızın mümkün olmadığını unutmadan gücümüz yettiğinde takvalı olma gayreti içine girmemiz gerekir. Noksanlıklarımız için ise merhamet etmeyi kendine farz kılan Rab-bimizin merhametine sığınarak eksik olduğumuz yerlerimizin güçlenmesi noktasında çaba göstermemiz gerekir: **Ayetlerimize inananlar sana geldiğinde onlara de ki:**

“Selam üzerinize olsun! Rabbiniz merhamet etmeyi kendisine yazmıştır (gerekli kılmıştır).” Gerçek şu ki sizden kim bilmeyerek bir kötülük yapar, sonra ardından tevbe edip kendisini düzeltirse, O çok bağışlayandır, çok merhametlidir. (En’am Suresi 54).

İhlas

İhlas, Allah’a olan inanç ve yalnız O’na yönelik olması gereken ibadetin değer ve içtenliğinin ölçüsüdür. İnanç ve ibadeti arı, duru, temiz, saf ve arındırılmış hale getirebilmenin yolu ihlastan geçer. İnanç ve ibadette gösteriş, riya, hesap ve çıkar gibi kaygılar olmaz. Esasında kulluk ve ibadet başkasına gösterilecek türden şeyler değildir. Yalnız Allah için olan yalnız Allah’a gösterilir: **Şüphesiz ki Kitabı sana bir amaç ile biz indirdik. Sen de dini O’na özgü kılarak Allah’a kulluk et! (Zümer Suresi 2).**

İhlas; ilahlığı sadece Allah’a özgü kılmanın eşsiz bir beyanıdır: **O, daima diridir, O’ndan başka ilah yoktur. Dini O’na özgü kılarak O’na dua edin! Hamd (övgü) âlemlerin Rabbi Allah içindir. (Mü’min Suresi 65).** Peygamberimize de açık bir biçimde emredilen bu gerçek ayetlerde şu sözler ile karşılık bulur: **De ki: Bana, dini O’na özgü kılarak Allah’a kulluk etmem emrolundu. (Zümer Suresi 11); De ki: Ben dinimi O’na özgü kılarak yalnızca Allah’a ibadet ederim. (Zümer Suresi 14).** Yine İhlas Suresi de bu muhteşem beyanı halis yani en saf, temiz ve içten bir şekilde ilan eder: **De ki: O, Allah’tır; tektir. Allah muhtaç değildir. Doğurtmamıştır (kimsenin babası değildir) ve doğurulmamıştır**

(kimsenin çocuğu da değildir). O'nun dengi de yoktur. (İhlas Suresi).

İhlaslı kul olmak için Allah'ın tek ilah oluşunu kavramamız gerekmekte ki İhlas Suresi'nde bu gerçek en güzel şekilde karşılık bulur. Biz doğduğumuzda diğer insanlara muhtaç bir haldeyizdir. Başkaları olmadan hayatta kalamaz, temel ihtiyaçlarımızı gideremeyiz. Ayette doğuma dikkat çekilmesi çok manidardır. Doğduğumuz an en muhtaç konumda olduğumuz dönemdir. Allah bize bu acizliğimizi göstererek kendi ihtiyaç sahibi halimizi ve O'nun ise hiçbir şeye ihtiyacı olmadığını hatırlatmaktadır. Allah kimsenin babası da çocuğu da değildir. O'nun eşi ve benzeri yoktur. Hiçbir şeye de muhtaç değildir: **Ey insanlar! Allah'a muhtaç olanlar sizlersiniz. Allah ise hiçbir şeye muhtaç değildir. Övgüye layık olandır.** (Fatır Suresi 15). Gerçek anlamda ihlaslı olabilmek için bu gerçeği içselleştirmek gerekir.

İhlas; kalbin, niyet ve eylemlerin saflığını ve temizliğini gösterir. İhlas; sadece ilahlığın Allah'a özgü kılınması değil aynı zamanda dinin de sadece Allah'a özgü kılınması demektir: **De ki: Rabbim adaleti emretmiştir. Her secdede yüzlerinizi O'na yöneltin ve dini yalnız O'na (Allah'a) özgü kılarak O'na dua edin (yalvarın)! Başlangıçta sizi O yarattığı gibi (sonunda yine O'na) döneceksiniz.** (A'raf Suresi 29). Sadece Allah'a özgü kılınan din Kur'an'daki ifadesiyle sağlam dindir: **(Oysa) dini yalnız O'na özgü kılarak, hanıfler (Allah'ı birleyenler) olarak Allah'a kulluk etmeleri, namaz kılmaları**

ve zekât vermeleri kendilerine özellikle emredilmişti. İşte sağlam din budur. (Beyyine Suresi 5).

Peki muhlis yani ihlaslı samimi bir kul olmak neden önemli ve gereklidir? İnsanın bu dünyadaki en büyük düşmanı hiç şüphesiz ki şeytandır: **Şüphesiz ki şeytan sizin için düşmandır; siz de onu düşman edinin! Zira o, kendi tarafında olanları alevli ateş halkı olmaları için davet eder.** (Fatır Suresi 6). Ayette de görüldüğü gibi insan da şeytanı düşman edinmelidir. Şeytan ile dostluk olmaz. Şeytanın adımları takip edilmez. Çünkü şeytan insana çirkinliği ve kötülüğü emreder: **Ey iman edenler! Şeytanın adımlarını izlemeyin! Kim şeytanın adımlarını izlerse, (bilsin ki) o (şeytan), şüphesiz ki çirkinliği ve kötülüğü emreder. Allah'ın size lütfu ve merhameti olmasaydı, içinizden kimse asla temize çıkamazdı. Fakat Allah dileyeni (layık gördüğünü) arındırır. Allah duyandır, bilendir.** (Nur Suresi 21). İşte en büyük düşmanımız olan şeytandan korunmanın yolu ihlastır. Çünkü şeytan da ihlas sahibi kulları yoldan çıkartamayacağını bilincindedir: **(İblis) “Kudretine yemin olsun ki içlerinden samimi kulların hariç hepsini azdıracam!” demişti.** (Sâd Suresi 82-83). Demek ki şeytanın tuzakları ancak ihlaslı olmayan ve yoldan çıkmak isteyen kişi üzerinde etkili olur.

Allah'a ve dine iman etmek yeterli değildir. Bu imanın ihlas ile gerçekleşmesi gerekir. Allah bizi şeytanın hile ve tuzaklarından korumak ve sınırlarını gözetmemizi ister. İman ve ibadetlerimizin içten yani ihlaslı olmasını bekler. Dolayısıyla görünmemizi değil olmamızı

ister. İhlas olmadan yapılan kulluk ve ibadetin ne kişinin kendisine ne de kendisi dışındaki herhangi bir kimseye faydası olur. Kulluk özümsemeyeceği gibi ibadet de içten bir şekilde yerine getirilemez.

İhsan

İhsan; karşılığı yalnız Allah'tan beklenen koşulsuz iyiliktir. Muhsin ise ihsanda bulunan kişi için kullanılır. İhsan aynı zamanda yapılan işin olması gerekenin de üzerinde yani mümkün olan en güzel biçimde yapılması anlamına gelir. İnanan ve inancına uygun hareket eden insan başkalarına karşı ihsanda bulunur. Örneğin borç verdiğiniz kişinin eli dardaysa eli rahatlayana kadar beklemek olması gerekeni yerine getirmekten alacağın bağışlanması ihsan olarak görülebilir. Ayet bu davranışın daha hayırlı olacağını bildirir: **(Borçlu) dardaysa eli genişleyinceye kadar ona zaman vermek (gerekir). Bilerseniz (alacağınızı) bağışlamanız sizin için hayırlı olandır.** (Bakara Suresi 280). Yine infak, zekât ve sadaka gibi temelde maddi içerikli olan başkalarına yönelik iyiliklerin bir karşılık ve bir teşekkür beklemeden yapılması gerektiğine dair harika ölçü, bu konuda güzel bir örnek teşkil etmektedir: **(Şöyle derler:) “Biz sizi yalnızca Allah rızası için doyuruyoruz; sizden herhangi bir karşılık da teşekkür de istemiyoruz. (Çünkü) biz, zor ve belalı bir günde Rabbimizden (O'nun azabından) korkuyoruz.”** (İnsan Suresi 9-10). Demek ki iyilik, karşılığı sadece Allah'tan beklenmesi ve yapılanın başına kakılmaması gereken bir eylemdir. Allah kullarına adaletle

birlikte ihsanı da emretmektedir: **Şüphesiz ki Allah adaleti, iyiliği (ihsanı), akrabaya yardım etmeyi emreder; çirkinliği, fenalığı ve azgınlığı da yasaklar. (O, gerçekleri) hatırlayasınız diye size öğüt vermektedir.** (Nahl Suresi 90).

Allah yaratmakla kalmamış, yarattığı her şeyi aynı zamanda güzel ve saymakla bitmeyecek bir cömertlikle yaratarak kullarına karşı ihsanda bulunmuştur: **O ki yarattığı her şeyi güzel yapmış ve insanı yaratmaya çamurdan başlamıştır.** (Secde Suresi 7). Yaratma kudret ve merhameti elinde bulunan Allah kullarına karşı cömert davranmış ve insanı en güzel surette yaratmıştır: **Şüphesiz insanı en güzel biçimde yarattık.** (Tin Suresi 4). Allah gökleri ve yeri bir amaç ile yarattığı gibi insanı da bir amaç ile yaratmış, yaratmakla kalmamış aynı zamanda güzel yaratarak ihsanda bulunmuştur: **(Allah) gökleri ve yeri bir amaç ile yaratmıştır. Sizi şekillendirdi ve şekillerinizi de güzel yaptı. Dönüş de yalnızca O'nadır.** (Teğâbun Suresi 3). Allah'ın insanı yaratmakla kalmamış bir de onu değerli kılmıştır. İnsan değerini Allah'tan alır. Allah'ın insanı yarattığı birçok şeyden değerli kılması insanın bu değerli kılınışın hakkını vermesi ve şükrünü gerektiği gibi yerine getirmesi içindir: **Yemin olsun ki âdemoğlunu değerli kıldık; onları karada ve denizde taşıdık, kendilerine tertemiz rızıklar verdik ve onları, yarattıklarımızdan birçoğuna üstün kıldık.** (İsra Suresi 70).

Yine Allah insanı güzel yaratmakla kalmamış çeşitli ve temiz rızıklar yaratarak da ihsanda bulunmuştur:

Yeri sizin için yerleşim alanı, göğü de bir bina kılan, size şekil verip de şeklinizi güzel yapan ve sizi temiz (helal) besinlerle rızıklandıran Allah'tır. İşte Rabbiniz Allah budur. Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir! (Mü'min Suresi 64). Dolayısıyla Allah yarattığı kullarına karşı ihsanda bulunduğu gibi bizlerin de insanlara karşı ihsanda yani karşılığı sadece O'ndan beklenen iyilikte bulunmamızı istemektedir: **Allah'ın sana verdiği şeyler sayesinde ahiret yurdunu iste; dünyadan payını unutma! Allah sana iyilik yaptığı (ihsan ettiği) gibi, sen de (insanlara) iyilik yap (ihsanda bulun) ve yer-yüzünde bozgunculuğu arzulama! Şüphesiz ki Allah bozguncuları sevmez.** (Kasas Suresi 77).

Ayetler Rahman olan Allah'ın muhsinleri sevdiğini haber vermektedir: **...Allah güzel davrananları sever.** (Maide Suresi 93). Yine ayetler zorluklar karşısında sabırlı olmayı ve Allah'ın muhsin olanların ödülünü asla ziyan etmeyeceğini haber vermektedir: **Sabırlı ol! Şüphesiz ki Allah güzel davrananların ödülünü ziyan etmez.** (Hûd Suresi 115). Yine Allah musin kullarıyla beraber olduğunu müjdelemektedir: **Şüphesiz ki Allah takvâ (duyarlılık) sahibi olanlarla ve işini güzel yapanlarla beraberdir.** (Nahl Suresi 128). Hz. Musa örneğinde olduğu gibi Allah'ın güzel davranan muhsin kullara doğru hüküm verme yeteneği ve ilim verilebileceği de müjdenlenmektedir: **(Musa) yetişkinlik çağına ulaşmış olgunlaşınca ona doğru hüküm verme yeteneği ve ilim vermiştik. Güzel davrananları işte böyle ödüllendiririz.** (Kasas Suresi 14). Muttaki kulların özellikleri sayılırken

bir ayette bolluk ve darlık durumunda Allah yolunda harcama yapmanın, öfke anında öfkeyi yutarak kontrol altına almanın ve insanları affetmenin Allah'ın sevdiği muttaki ve muhsin kullara ait davranışlar olduğu hatırlatılır: **Onlar (muttakiler), bollukta da darlıkta da infak edenler, öfkelerini yutanlar ve insanları affedenlerdir. Allah güzel davrananları sever.** (Âli İmran Suresi 134).

Yine Kur'an'da muhsin kulların iman edip bu dünyada yapmış oldukları karşılıksız iyiliklerin bir sonucu olarak Rableri katında diledikleri her şeyin olacağı ve bunun muhsin olanların ödülü olduğu haber verilir: **Onlar için Rableri katında diledikleri her şey vardır. (İşte) bu, güzel davrananların ödülüdür.** (Zümer Suresi 34). Muhsin kullar bu ödülü dünyada yaptıkları karşılıksız iyiliklerle kazanmışlardır: **Şüphesiz ki muttakiler (duyarlı olanlar), Rablerinin kendilerine verdiği (nimetleri) alarak cennetlerde ve (su) kaynaklarında (olacaklar)dır. Şüphesiz ki onlar, bundan önce (dünyada) güzel davrananlardı.** (Zâriyât Suresi 15-16). Çünkü yine ayetin ifadesiyle duyarlı olup sabreden ve güzel davrananların ödülü asla boşa çıkmayacaktır: **...Kim (Allah'a) karşı takvâlı (duyarlı) olur ve sabrederse, şüphesiz ki Allah güzel davrananların ödülünü boşa çıkarmaz.** (Yusuf Suresi 90). Çünkü Allah herkesin yaptıklarından haberdar olandır: **...Güzel davranır ve takvâlı (duyarlı) olursanız, şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.** (Nisa Suresi 128).

Muhsinler, iyilikte sınır tanımayanlardır. Allah bizden her türlü iyiliği yapmamızı istemekte ve muhsin olanları sevdiğini ifade etmektedir: **Allah yolunda infak edin (verin)! (Bunu yapmayarak) kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın! (Her türlü) iyiliği yapın! Şüphesiz ki Allah iyilik yapanları sever.** (Bakara Suresi 195). Allah'ın sevdiği muhsin kullar Allah'ın rızasıyla birlikte bu dünyada da ahirette de kendileri için hazırlanmış olan güzel ödüllere erişirler: **Şüphesiz ki biz güzel davrananları işte böyle ödüllendiririz.** (Sâffât Suresi 131). Allah'ın üzerimizdeki nimetlerini ve iyiliğini daima hatırlamamız ve O'na karşı vefalı olmamız gerekir: **Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki? İyiliğin karşılığı iyilikten başka nedir ki!** (Rahman Suresi 59-60)

Sevgi

Gerçek anlamda iman eden, fitratına (yaratılışına) uygun davranan, ihlaslı (samimi), muttaki (duyarlı) ve muhsin (karşılıksız iyilik yapan) olan her kulun önce Allah'a sonra da yaratılmış güzel şeylere karşı sevgi dolu olması gerekir. Bir kişinin Allah'ı gerçek anlamda sevmeden ihlaslı ve muttaki olması mümkün olmayacağı gibi yarattığı güzel şeyleri sevmeden de muhsin olması mümkün değildir. Allah'a kulluk ve ibadetler içten gelen bir sevgi, ilgi, alaka ve şevk ile yapılmalıdır. Karşılığı sadece Allah'tan beklenecek bir iyilik de ancak içinde yaratılanlara karşı sevgi dolu olan biri tarafından yapılabilir. Diğer türlü, yapılması gereken bir şeyin yerine getirilmesinden ibaret

olacaktır. Niyetleri ve kalpleri yalnız Allah bilir ancak sevmeye ve sevilme problemi yaşayan bir insanın ideal bir Müslüman olması mümkün gözükmemektedir.

Allah saymakla bitmeyecek kadar çok güzellik yaratmış ve bunları görüp takdir edebilmemiz için içimizde sevgi ve muhabbet var etmiştir. Allah Vedud'dur; eşsiz ve benzersiz sevgi kaynağı, seven ve seilmeyi en çok hak edendir: **O çok bağışlayandır, çok sevendir.** (Burûc Suresi 14). İnananlar Allah'a olan sevgilerinde taşkındırlar. Rahman olan Allah'tan daha fazla sevilmeye değer hiçbir şeyin ve hiç kimsenin olmadığını bilincindedirler: **İnsanlardan bazıları, Allah'ın peşi sıra ortaklar edinir de onları Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah'a olan sevgileri ise (onlarınkinden) çok daha fazladır...** (Bakara Suresi 165). Allah kullarına sadece kendisini değil aynı zamanda imanını sevdirmiş, onu kalplerde süslemiş, inkârı ve sorumsuz davranmayı ise çirkin göstermiştir: **...Allah size imanını sevdirmiş ve onu kalplerinize süslemiş; inkârı, yoldan çıkmayı ve isyanı da size çirkin göstermiştir. Asıl doğru yoldakiler işte bunlardır.** (Hucurat Suresi 7). Rahman olan Rabbimiz iman edip dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koyanlar için tarifsiz bir sevgi var edeceğini müjdelemektedir: **Şüphesiz ki iman edip iyi işler yapanlar için Rahmân bir sevgi yaratacaktır.** (Meryem Suresi 96).

İnsanı yaratan, Kur'an'ı öğreten ve öğrendiğini insana beyan ettiren yani idrak edip açıklamasını lütfeden Rahman olan Allah'tır: **Rahmân. Kur'an'ı (O) öğretti. İnsanı (O) yarattı. Açıklamayı (insana O) öğretti.** (Rahman

Suresi 1-4). Aynı şekilde Kur'an'ın tüm insanlar için bir açıklama, rehber ve öğüt olduğu hatırlatılmaktadır: **Bu (Kur'an), bütün insanlığa bir açıklamadır; muttakîler (duyarlı olanlar) için de bir rehber (yol gösterme) ve bir öğüttür.** (Âli İmran Suresi 138). Bu lütuf Allah'ın merhametinden ve sevgisinden kaynaklıdır. Allah kullarını yaratarak kendi hallerine terk etmemiş, onlara yol gösterip rehberlik edecek ve öğüt olup gerçeği hatırlatacak mesajlar göndermiştir.

Kur'an ayetleri Allah'ın sevdiği kulların bazı özelliklerine dikkat çeker: **Şüphesiz ki Allah tevbe edenleri de temizlenenleri de sever.** (Bakara Suresi 222). **Kim sözünü yerine getirir ve takvâlı (duyarlı) davranırsa, (bilsin ki) şüphesiz ki Allah muttakîleri (duyarlı olanları) sever.** (Âli İmran Suresi 76). **Allah sabredenleri sever.** (Âli İmran Suresi 146). **Allah da onlara dünya nime-tini vermiştir; ahiret sevabının güzelliğini de vermiş (olacak)tır. Allah güzel davrananları (muhsinleri) sever.** (Âli İmran Suresi 148). **Şüphesiz ki Allah kendisine güvenenleri sever.** (Âli İmran Suresi 159). **Şüphesiz ki Allah kendi yolunda kenetlenmiş bir bina gibi sıra halinde savaşanları sever.** (Saff Suresi 4). **Şüphesiz ki Allah adil davrananları sever.** (Hucurat Suresi 9). **(Her türlü) iyiliği yapın! Şüphesiz ki Allah iyilik yapanları sever.** (Bakara Suresi 195).

Allah'ın affetmeyi sevmesi sadece benzersiz bir rahmet ve tarifsiz bir merhametin kaynağı olduğundan değil aynı zamanda sınırsız bir sevginin kaynağı olduğundandır: **Rabbinizden bağışlanma dileyin; sonra O'na tevbe**

edin (yönelin)! Şüphesiz ki Rabbim çok merhametlidir; çok sevendir. (Hûd Suresi 90). Kur'an ayetleri inanların imanlarını kaybetmeleri durumunda Allah'tan bir şey eksiltemeyecekleri ve Allah'ın zaman içinde sevdiği ve O'nu seven insanları onların yerine geçireceğini söyleyerek uyarıda bulunur: **Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, (bilsin ki) Allah kendilerini sevdiği, onların da O'nu (Allah'ı) sevdiği, müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı güçlü, (ayrıca) Allah yolunda cihad eden (fedakârlık yapan) ve kınayanın kınamasından korkmayan bir topluluk getirecektir. Bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine (layık olana) verir. Allah (imkânları) geniş olandır, bilendir.** (Maide Suresi 54). Allah'ın affetmeyi ve tevbeleri kabul etmeyi sevmesi tarifsiz rahmetinin eseridir. İnsanların Allah'ın bu eşsiz lütfunun kıymetini bilmesi gerekir: **Allah'ın size lütfu ve merhameti olmasaydı ve Allah tevbeleri çok kabul eden, doğru hüküm veren olmasaydı (hâliniz nasıl olurdu)!** (Nur Suresi 10).

Kullarının içine sevgiyi yerleştiren Allah onların sevgi dolu olmalarını istemez olur mu? Şüphesiz bu düşünülemez. Kendi türümüzden eşler yaratarak aramıza bir sevgi ve rahmet koymuş olması ve bu sevgi ve rahmet nedeniyle birbirimizde huzur buluşumuz O'nun kudret delillerindendir: **Kendileriyle kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratması, aranızda sevgi ve merhamet var etmesi O'nun delillerindendir. Şüphesiz ki bunda düşünen bir toplum için dersler vardır.** (Rûm Suresi 21). Allah'ı ve yarattığı güzel şeyleri seven insanın

kalbi yumuşar, göğsü ferahlar. İçinde rahmani bir sevgi taşıyan insan katılıktan, bencillikten, duyarsız ve sorumsuz davranışlardan uzak olur. Gereksiz korku, kaygı, endişe ve güvensizlik duygusundan arınır. Tüm varlığını, Allah'ın sevgisiyle anlamlandırır. İslam'ın hedeflediği insanın kalbi sevgi dolu olmalıdır. İnsanın en başta Rabbiyle sonra kendisi ve toplum ile kuracağı bağ bu sevgiden beslenmelidir.

Saygı

İnsanın önce Rabbine sonra da O'nun yarattıklarına karşı derin bir hürmet ve haşyet yani saygı içinde olması gerekir. Allah'ın sınırlarının gözetilmesi, emir ve yasaklarının ciddiye alınması, takva sahibi olma ve Allah'a karşı haşyet duyma bu saygının bir göstergesidir: **Onlar Allah'ın gözetilmesini emrettiği şeyleri gözetirler; Rablerine saygı duyar ve hesabın kötüsünden korkarlar.** (Ra'd Suresi 21). İnananların özelliklerinin sayıldığı ayetlerden birinde Allah'ın anılmasının inananların yüreklerini titrettiğine dikkat çekilir. Allah'a duydukları derin saygı onların imanını artırır: **Müminler Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine O'nun ayetleri tilavet edildiği (okunup aktarıldığı) zaman imanları artan ve sadece Rablerine güvenen kişilerdir.** (Enfâl Suresi 2). Allah'ın ayetleri karşısında titreyen kalpler zorluklar karşısında sabır göstererek, ibadet ederek ve Allah yolunda harcama yaparak hemen eyleme geçerler: **Onlar Allah anıldığı zaman kalpleri titreyen, başlarına gelene sabreden, namazı kılan ve kendilerine rızık**

olarak verdiğimiz şeylerden infak edenlerdir. (Hacc Suresi 35).

Tıpkı Allah'ın anılmasında olduğu gibi O'nun ayetlerinin okunmasıyla da Rablerine saygı duyanların ürperdiği, sonrasında ise hem derilerinin hem de kalplerinin Allah'ın ayetleri ile ısınıp yumuşadığı haber verilir: **Allah sözün en güzelini, müteşâbih (benzeşen anlamlı) ve mesânî (hakikatleri tekrarlanan) bir kitap olarak indirdi.** Bu (Kitab)ın etkisiyle Rablerine saygı duyanların tüyleri ürperir. Sonra hem derileri hem de kalpleri Allah'ın zikrine (Kur'an'a ısınıp) yumuşar. İşte bu (Kitap), Allah'ın, dileyeni (layık gördüğünü) kendisiyle doğru yola ulaştırdığı bir rehberdir. Allah kimi de saptırırsa (sapkınlığını onaylarsa) artık ona hiçbir yol gösteren olamaz. (Zümer Suresi 23).

Kur'an'ın gönderilme amacını ifade eden ayetlerden birinde bu amaç saygı duyacak olanlara öğüt olması şeklinde tanımlanmıştır: **Biz Kur'an'ı sana sıkıntı çekesin diye indirmedik. Yeri ve en yüksek gökleri yaratan (Allah)'ın indirmesi olarak saygı duyanlara sadece (gerçeği) hatırlatmak için (gönderdik).** (Tâhâ Suresi 2-4). Allah'tan daha fazla saygı hak eden hiç kimse yoktur. Allah'tan daha önemli kimse olamayacağına göre O'nun kurallarından daha değerli bir kural da olamaz. İnsan hayatını bütünüyle Allah'a olan saygı ve sevgisi üzerine bina etmelidir: **Kâfir olanlar bugün sizin dininizden (onu yok etmekten) ümit kesmiştir. Artık onlara saygınlık yakıştırmayın; bana saygı duyun! Bugün, sizin için dininizi olgunlaştırdım, üzerinize**

nimetimi tamamladım. Sizin için din olarak İslam'ı uygun gördüm. (Maide Suresi 3).

Kur'an'ın benzersiz ayetleri karşısında kulun Rabbine karşı derin bir saygı duyması beklenir. Bu saygının boyutuna bir dağ örneği üzerinden harika bir şekilde dikkat çekilir: **Şayet Kur'an bir dağa indirilmiş olsaydı: Bu Kur'an'ı bir dağa indirseydik, şüphesiz ki onu Allah'a saygısından dolayı boyun eğmiş bir şekilde, paramparça olmuş görürdün. İşte biz düşünsünler diye şu örnekleri insanlar için veriyoruz.** (Haşr Suresi 21). Bu ayet aynı zamanda vahyin harekete geçirici gücüne de gönderme yapar. Koca bir dağ bile vahiy karşısında tepkisiz kalamayıp yerle bir olurken insan nasıl olur da Kur'an'ın muhteşem ayetleri karşısında tepkisiz ve etkisiz kalabilir? Kur'an insanı manevi anlamda diriltmek ve harekete geçirip ona gerçek anlamda hayat vermek için gönderilmiştir: **Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'a ve Elçisine (çağrısına) cevap verin! Bilin ki Allah, kişi ile kalbi arasına girer ve siz şüphesiz ki O'nun huzurunda toplanacaksınız.** (Enfâl Suresi 24). İnananlar daha önce kendilerine kitap verilmiş olanların düştükleri hataya düşmemeleri ve Allah'a ve O'nun ayetlerine duyulması gereken saygıyı kaybetmemeleri noktasında uyarılırlar: **İman edenlerin kalplerinin Allah'ı anmasının ve (O'nun katından) inen gerçeğe (Kur'an'a) boyun eğmesinin zamanı gelmedi mi? Onlar (müminler), daha önce kendilerine kitap verilenler gibi olmasınlar! Zira üzerinden uzun zaman**

geçmişti de kalpleri katılaştı. İçlerinden çoğu da yoldan çıkmıştı. (Hadîd Suresi 16).

İbadetler de derin bir saygı ve ihlas içinde gerçekleştirilmelidir. Bu gereklilik Kur'an'da inananların özelliklerinden biri olarak zikredilir: **Müminler elbette kurtulmuş (olacak)tır. Onlar, salâtında (Allah'a destek ve ibadetlerinde) huşu içinde (saygılı) olanlardır.** (Mü'minûn Suresi 1-2). Allah'a yönelik duanın adabı ve sürekliliğine dair uyarıda bulunan bir ayette de bu saygıya dikkat çekilir: **İçinden yalvararak ve ürpererek, yüksek olmayan bir sesle sabah akşam (gündüz gece) Rabbini an ve habersizmiş gibi davrananlardan olma!** (A'raf Suresi 205). Allah'a boyun büküp saygı duymadan yapılacak her eylem haddi aşmak anlamına gelecektir: **Rabbimize boyun eğerek ve gizlice dua edin! Şüphesiz ki O, haddi aşanları sevmez.** (A'raf Suresi 55).

Dua ve yönelişte korku ve ümit bir arada olmalıdır: **O'na (Allah'ın azabından) korkarak ve (merhame-tini) umarak dua edin! Şüphesiz ki Allah'ın merhameti güzel davrananlara çok yakındır.** (A'raf Suresi 56). Allah'ın ayetlerine inanıp O'na derin saygı gösterenlerin özellikleri şu şekilde tarif edilir: **Bizim ayetlerimize inananlara onlarla (ayetlerimizle gerçekler) hatırlatıldığı zaman, kibirlenmeden secde eder ve Rablerini hamd (övgü) ile tesbih ederler (yüceltirler). Rablerine korkuyla ve ümitle yalvararak vücutları yataklar(ın)dan uzak kalır; kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah yolunda) infak ederler (verirler). Yaptıklarına karşılık**

olarak, onlar için ne göz aydınlıklarının gizlendiğini kimse bilemez. (Secde Suresi 15-17).

Allah’a karşı derin bir saygı ve sevgi içinde olmanın en öncelikli yolu O’nu gerektiği gibi kavrayıp takdir edebilmekten geçer. Evren, insan ve Kur’an Allah’ın üç büyük ayetidir. Bu ayetleri gerektiği gibi inceleyerek Allah’ın benzersiz sanatına şahit olmak gerekir: **Onlara ufuklardaki ve kendi nefislerindeki delillerimizi ileride göstereceğiz ki onun (Kur’an’ın) gerçekliği onlara açık olsun. Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi!** (Fussilet Suresi 53). İnananların bu delilleri görüp Allah’ı gerektiği gibi takdir etmeleri beklenir: **Kesin olarak inananlar için yerde de deliller vardır, kendinizde de. Görmüyor musunuz?** (Zâriyât Suresi 20-21). Bu delillere tanık olanlar Allah’a en çok saygı duyanlardır: **Kulları içinden sadece (gerçeği) bilenler Allah’a saygı duyarlar. Şüphesiz ki Allah güçlüdür, çok bağışlayandır.** (Fatır Suresi 28). Kur’an’ın okunup içselleştirilmesi de kulun saygısını artırmalıdır: **Biz onu (Kur’an’ı), insanlara yavaş yavaş okuyasın diye (bölümlere) ayırdık ve onu bu şekilde indirdik. De ki: “Siz ona ister inanın ister inanmayın! Şüphesiz ki daha önce kendilerine ilim verilenlere (Kur’an) okununca yüz üstü secdeye kapanırlar. Rabbinizi tesbih ederiz (yüceltiriz) ki O’nun vaadi mutlaka yerine getirilmiştir.” derler. (Kur’an okumak) onların saygısını artırmış bir şekilde ağlayarak yüzüstü yere kapanırlar.** (İsra Suresi 106-109). Okuduğumuz Kur’an Allah’a olan sevgi ve saygımızı artırmıyorsa sorunu Kur’an’da değil kendimizde aramamız

gerekir. İnsanın Allah'ın ayetleriyle muhatap olduğunun farkında olması gerekir. O ayetleri yok saymak ya da gereken önemi göstermemek Allah'a karşı yapılacak en büyük saygısızlık olacaktır. Bu durumda insanın taşıdığı kitaptan habersiz olan bir canlıdan bir farklı kalmayacaktır: **Kendilerine Tevrat'ı taşıma sorumluluğu verilip de onu taşımayanların örneği, kitaplar taşıyan eşeğin örneği gibidir. Allah'ın ayetlerini yalanlamış olan toplumun örneği ne kötüdür! Allah zalimler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.** (Cuma Suresi 5).

Peygamberimizin şahit, müjdeci ve uyarıcı olarak gönderildiğinin hatırlatıldığı ayetlerden birinde gönderilme sebebinin Allah'a saygı duymak olduğu ifade edilir: **Allah'a ve Elçisine iman edesiniz, O'na (Allah'a) saygı gösteresiniz, O'nu yüceltesiniz ve sabah akşam O'nu tesbih edesiniz (yüceltesiniz) diye şüphesiz ki biz seni bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.** (Fetih Suresi 8-9). Yine kendisine yapılan ilahi uyarıyı gerçek anlamda dikkate alacak olanların da Kur'an'a uyan ve Rahman olan Allah'a saygı duyanlar olduğu ifade edilir: **Sen ancak zikre (Kur'an'a) uyan ve gaybda bulunan Rahmân'a saygı duyanı uyara bilirsin. İşte böylesini bir bağışlama ve değerli bir ödülle müjdele!** (Yasin Suresi 11). Yine kendisine yapılan uyarıyı dikkate alıp gerçeği hatırlayacak olan kişilerin de Allah'a saygılı olan kişiler olacağı haber verilmiştir: **Hatırlamak yarar sağlayacağı için (gerçeği) hatırlat! (Allah'a) saygılı olan kişi (gerçeği) hatırlayacaktır. En azgın (kâfir) ise ondan kaçınacaktır.** (A'lâ Suresi 9-11).

Arınma niyeti olmayan kişi uyarıları dikkate almayacaktır. Arınmak isteyen kimseler ise sadece kendisi için arınacaktır: **Hiçbir (günah) yüklüsü, başkasının (günah) yükünü yüklenemez. (Günah) yükü ağır olan kişi, yükünü taşımaya -yakını bile olsa- (başkasını) yardıma çağırırsa, yükünden hiçbir zerresi taşınmaz. Sen sadece yalnızken Rablerine saygı duyanları ve namazı kılanları uyurabilirsin. Arın(maya çalış)an kişi, sadece kendisi için arınmış olur. Dönüş yalnızca Allah'adır.** (Fâtır Suresi 18).

Zorluk ve sıkıntı zamanlarında da Allah'a karşı saygılı olup her türlü isyan ve şikâyetten uzak bir şekilde sabır gösterip dirençli olmak gerekir. Gerçek anlamda saygı duyanlar dışındakilere bunun ağır geleceği haber verilir: **Sabır ve salât (fedakârlık) ile (Allah'tan) yardım isteyin! Şüphesiz ki o (sabır ve fedakârlık), saygı duyanlar dışındakilere ağır gelir.** (Bakara Suresi 45). Allah'a saygı duyan kulun, Allah'ın sabreden kullarıyla beraber olduğunu bilmesi gerekir: **Ey iman edenler! Sabır ve salât (fedakârlık) ile (Allah'tan) yardım isteyin! Şüphesiz ki Allah sabredenlerle beraberdir.** (Bakara Suresi 153).

Kur'an'daki peygamber kıssalarında da Allah'a yönelik derin saygının çok güzel örneklerini görmek mümkündür. Onlar hayır işlerinde yarışan, Allah'ın merhametini uman ve azabından korkan saygılı kullardılar: **Zekeriya'yı da (an)! Hani o, Rabbine şöyle seslenmişti: "Rabbim! Beni yalnız bırakma! Sen vârislerin en hayırlısıdır."** Biz onun da duasına cevap vermiş ve ona

Yahya'yı bağışlamıştık; eşini de kendisi için (çocuk doğurmaya) elverişli kılmıştık. Onlar hayır işlerinde koşuşur, (merhametimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak bize yalvarırlardı. Onlar, bize saygı içindeydiler. (Enbiya Suresi 89-90).

Kalplerin yumuşaklığı takva, ihlas ve vicdandan kaynaklıdır. Kur'an'da yalçın kayalardan bile daha sertleşmiş kalplere gönderme yapılır: **Bunlardan sonra kalpleriniz (yine) katılaştı.** Artık onlar (kalpleriniz) taş gibi hatta daha da katıdır. Şüphesiz ki taşlardan öylesi var ki içinden ırmaklar fışkırır. Öylesi de var ki yarılır da ondan su çıkar. Bir kısmı da Allah'a saygı nedeniyle (yukarıdan aşağı) iner. Allah yapmakta olduklarınızdan asla habersiz değildir. (Bakara Suresi 73). Ayetten de görüldüğü gibi taşların bile Allah'ın benzersiz kudretine yönelik saygısı nedeniyle içinden ırmakların fışkırdığı, suların çıktığı ve yerinden oynaması mümkün olmaz diye düşünülen kimi taşların bile Allah'ın kudreti karşısında küçük bir taş parçası gibi aşağılara yuvarlandığı anlatılmaktadır. Taşlar bile bu haşyeti yani derinden saygıyı duyarken Allah'ın sevgisi ve saygısıyla atması gereken insan kalbinin bu sevgi ve saygıdan uzak kalması düşünülemez. Bu durumdaki bir insanın kendine yapabileceği daha büyük bir kötülük yoktur.

Allah'ın uyarılarını dikkate alan ve ona karşı gerektiği gibi saygılı olanlar müjdelenmiştir: **Rableri katındaki karşılıkları (ödülleri), altlarından ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları durmaya değer cennetlerdir. Allah kendilerinden razı olmuştur; onlar da O'ndan**

memnun olmuşlardır. Bu (müjdeler), Rabbine saygı duyan(lar) içindir. (Beyyine Suresi 8). Rablerine karşı derin saygı duyan kullar O'nu razı etmiş, O da onlardan razı olmuştur. Allah'ın rızası cennetlerin de üzerinde tarifi mümkün olmayan bir nimettir: **Allah mümin erkeklerle ve mümin kadınlara, içinde ebedî kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetler ve durmaya değer cennetlerde güzel meskenler vadetmiştir. Allah'ın rızası ise (hepsinden) büyüktür. Asıl büyük kurtuluş işte budur.** (Tevbe Suresi 72).

Kimi insanlar bu dünyaya geliş amacını, yaratıcısına karşı görev ve sorumluluklarını dikkate almadan bir hayat sürerler. Bu hayatın adına da yaşamak derler. Oysa insanın da hayatın da gerçek sahibi Allah'tır. O'nun rızası dışında yaşanan her yaşam boşa yaşanmış bir hayattır. Şüphesiz imtihanın bir gereği olarak dünya nimetleri çekici ve süslü kılınmıştır. Oysa ahiret dünyaya nazaran çok daha hayırlı olandır: **Kadınlara, çocuklara, yığınla altın ve gümüşe, nişanlı atlara, (sağılabilen) hayvanlara ve ekinlere karşı aşırı düşkünlük o insanlara çekici görünür. Bu(nlar), dünya hayatının geçimlikleridir. (Oysa) varılacak güzel yer, yalnızca Allah'ın katındadır.** (Âli İmran Suresi 14). Dolayısıyla gerçek anlamda inanan ve inancını en güzel şekilde hayata taşıma gayreti içinde olan bir Müslüman için Allah'ın rızası hedef, cennetlerdeki eşsiz nimetler ise sonuçtur: **De ki: Bunlardan hayırlısını size bildireyim mi? Takvâlı (duyarlı) olanlar için Rablerinin katında, altlarından ırmaklar akan, içlerinde ebedî kalacakları cennetler,**

tertemiz eşler ve Allah'ın rızası vardır. Allah kullarını) görendir. (Âli İmran Suresi 15). Allah'ın rızası hem en büyük hedef hem de en büyük arzudur. Cennet nimetleri de bu eşsiz hedefin bir sonucudur.

Allah'a derinden bir saygı duymadıkça örnek bir inanan olmamız mümkün değildir. Allah'a saygısı olmayan insanın kula hiç saygısı olmaz. Birbirine saygı duymayan insanların yaşadığı bir toplum yaşanılabilir ve huzurlu bir toplum olamaz. Kimsenin birbirine anlayışı ve güveni kalmaz. İnsanlar birbirleriyle empati kuramaz. Haklarına riayet etmez. Herkes kendi değerini üstün tutar ve bir başkasına varolma hakkı ve alanı tanımaz. Hakk'a olan saygı, halka olan saygıyı da beraberinde getirir. Bunu gözetmeyen kişinin Allah'a olan saygısından şüphe edilir.

Merhamet

Merhamet bir anlamda acıma duygusunun vermiş olduğu sorumluluk bilinci ile hareket etmek ve merhamete konu olan durumla ilgili iyilikte bulunmaktır. Kur'an'da Allah için sıklıkla kullanılan rahmet kelimesi de Allah'ın kulları üzerindeki lütuf ve merhametini ifade etmektedir. Kur'an'da Allah'ın merhamet edenlerin en merhametlisi olduğu ifade edilir: **...Allah en hayırlı koruyucudur. O, merhametlilerin en merhametlisidir.** (Yusuf Suresi 64). Yine bir ayette Rabbimizin merhamet edenlerin en hayırlısı olduğu hatırlatılır: **De ki: Rabbim! Affet! Merhamet et! Sen merhametlilerin en hayırlısısın.** (Mü'minûn Suresi 118). Ayetlerin ifadesiyle Allah geniş merhamet sahibi: **Rabbimiz geniş merhamet sahibidir.**

(En'am Suresi 147) ve merhameti her şeyi kapsamış olandır: **Merhametimin ise her şeyi kapsamıştır ve onu takvâlı (duyarlı) olanlara, zekâtı verenlere ve ayetlerimize inananlara yazacağım.** (A'raf Suresi 156). Zaten merhamet en çok Allah'a yakışır. Çünkü O merhametin kaynağı ve merhamet etmeyi kendine ilke edinenidir: **Ayetlerimize inananlar sana geldiğinde onlara de ki: Selam üzerinize olsun! Rabbiniz merhamet etmeyi kendisine yazmıştır (gerekli kılmıştır).** (En'am Suresi 54). Bu yüzden Kur'an bize Allah'ın merhametinden ümit kesilmemesi gerektiğini öğretir: **De ki: (Allah şöyle buyuruyor:) Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın merhametinden ümit kesmeyin! Şüphesiz ki Allah bütün günahları bağışlayabilir. Şüphesiz ki O çok bağışlayandır, çok merhametlidir.** (Zümer Suresi 53).

Allah merhamet edenlerin en merhametlisi ve en hayırlısı olduğuna göre başka merhamet edebilecek olanlar da var demektir. Bu da merhametli olması beklenen insandır. Kur'an'da aşılması gereken sarp yokuş vurgusu yapılmakta ve bu yokuşu aşmanın yollarından biri olarak da iman edip sabrı ve merhameti tavsiye edenlerden olabilmek sayılmaktadır: **Sonra da iman edenlerden, birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve merhameti tavsiye edenlerden olmaktadır.** (Beled Suresi 17). İnsanın merhameti tavsiye edebilmesi için en başta kendisinin merhameti en hassas biçimde gözetmesi gerekir.

İnsanı fıtratı ve vicdaniyle uyumlu hale getirecek olan merhamettir. Allah'ın merhametini uman kişi başkalarına

karşı merhamet etmelidir. İnsan Allah'ın yarattıklarına sevgi ve merhamet duygusuyla bakabilmelidir. Allah'ın yaratma sanatı ve güzelliğindeki izleri ve işaretleri görebilmelidir. Evrene ve tüm canlı cansız yaratılmışlara merhamet duygusu ile yaklaşabilen kişi etrafına ışık saçan bir kandil gibidir. Hem kendisini hem de çevresini aydınlatır. Adaletsizlik, haksızlık ve zulümden uzak kalır. Kırıp dökemez, kimsenin kalbini incitemez. Bu durum insan için büyük bir olgunluk gerektirir. Bu olgunluğa ulaşabilen insan en başta Allah sonra da O'nun razı olduğu kullar tarafından sevilir.

Allah'a ve dine karşı savaş açan inkarcılara karşı şiddetli ve sert olan inananlar birbirlerine karşı merhametlidirler: **Muhammed, Allah'ın Elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı şiddetli, kendi aralarında merhametlidir.** (Fetih Suresi 29). İnananlar birbirlerine karşı merhametli oldukları gibi aynı zamanda tevazu sahibidirler: **Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, (bilsin ki) Allah kendilerini sevdiği, onların da O'nu (Allah'ı) sevdiği, müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı güçlü, (ayrıca) Allah yolunda cihad eden (fedakârlık yapan) ve kınayanın kınamasından korkmayan bir topluluk getirecektir. Bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine (layık olana) verir. Allah (imkânları) geniş olandır, bilendir.** (Maide Suresi 54).

Kur'an'da affetmek üstün tutulur ve insanlar her fırsatta affetmeye davet edilir: **İçinizden lütuf ve servet sahibi kişiler, yakınlarla, yoksullara, Allah yolunda hicret edenlere (mallarından) verme(me)leri konusunda**

yemin etmesin; (onları) bağışlasınlar, hoşgörsünler! Dikkat edin! Allah'ın sizi bağışlamasını sevmez misiniz? Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir. (Nur Suresi 22). Bir kötülüğü affedebilme erdemi gösterenler için Allah'ın da çok bağışlayıcı olduğu hatırlatılır: **Eğer bir iyiliği açıklar veya gizlerseniz veya bir kötülüğü bağışlarsanız bilin ki, Allah da çok affedicidir, her şeyi güç yetirendir.** (Nisa Suresi 149). İnsanları affedebilmek büyük bir olgunluk ve erdem aynı zamanda Kur'an'daki ifadeyle Allah'ın sevgisine erişilebilecek güzel davranışlardan biridir: **Onlar (muttakiler), bollukta da darlıkta da infak edenler, öfkelerini yutanlar ve insanları affedenlerdir. Allah güzel davrananları sever.** (Âli İmran Suresi 134). Hiç şüphesiz bu zorlu işlerdendir. Kimi insanlar cahillik edecek kimileri hadsizlik. İnananlara düşen ise bunlara aldırış etmeden affetmeyi esas almak, iyi ve güzel olanı öğütlemektir. Bu gerçek sevgili peygamberimiz üzerinden tüm insanlığa yönelik bir davranış modeli olarak belirlenmiştir: **Sen af yolunu tut; iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir!** (A'râf Suresi 199). Ayetlerde yapılan kötülüğün karşılığının benzeri bir kötülük olabileceği ifade edilse de affedip barışı esas alanların ödülünün Allah'a ait olacağı hatırlatılır: **Bir kötülüğün cezası, (en çok) ona denk bir kötülüktür. Kim bağışlar ve barışı sağlarsa, onun ödülü Allah'a aittir. Şüphesiz ki O, zalimleri sevmez.** (Şura Suresi 40).

Veryüzündeki adaletsizlik ve haksızlıklara karşı duyarlı olmak da temelde merhamet duygusuyla ilgilidir. Dünyanın tüm acımasızlıklarına karşı duracak en büyük duygu merhamettir. Merhamet sahibi insan sorumlu ve duyarlı

insandır. Kendisinden emin olunan, etrafına güven veren insandır. Merhamet duygusundan yoksun bir kalp ise taşlardan daha serttir. Bu sertliği giderecek olan ise ancak merhamettir. Çünkü merhamet, ruhun ve bedenın şıfasıdır.

Özşefkat

Özşefkat insanın başkalarına karşı gösterdiği ya da göstermesi gereken anlayış, nezaket ve yakınlığı bizzat kendisine de gösterebilmesi olarak tanımlanabilir. Bazı insanlar gerçekten içlerinden öyle geldiği için bazıları ise genelde sırf başkalarını memnun etmek, onların beğeni ve ilgisini kazanmak ya da çıkarları nedeniyle insanlara karşı anlayışlı ve nazik davranırlar. Özşefkat, insanın sadece başkalarına değil kendisine karşı da affedici, sevgi ve saygı çerçevesinden kabullenici olması anlamına gelir. Hiç şüphesiz bu durum insan aklı, fıtratı ve vicdaniyla çatışan durumlara rağmen yine de kendisine göstereceği koşulsuz bir affedicilik ve kabullenme hali değildir. İnsanın elinde olmayan durumlarda kendisine karşı suçlayıcı ve acımasız olmaması gerektiğiyle ilgilidir. Özşefkat insanın içinde bulunduğı durumu ve yaşadığı acıyı yok sayması değil aksine yaşanan olayın acı verici olduğunu kabullenip kendimize karşı nazik davranıp özen göstermemizin bir ifadesi olarak tarif edilir. Yani yaşanan acıya karşı verilen tepkinin sağlıklı olması demektir. İnsan başkalarına olması gerektiği gibi kendisine de affedici ve sevgi dolu yaklaşabilmelidir.

Bazen insanlar kendilerine karşı oldukça acımasız ve suçlayıcı davranır, hiçbir şekilde kendini beğenmez ve

kabullenmez. Oysa insan kendisine karşı da merhametli davranmayı bilmelidir. İnsan hata yapabilen ve hatalarıyla öğrenebilen bir varlıktır. Kimse kusursuz değildir. Herkes kendini eğitip geliştirme yolunun yolcusudur. Kimi bu yolda daha hızlı kimi ise daha yavaş hareket eder. Önemli olan yolda olmak ve bu farkındalığı kazanabilmektir. Hata yaptığımızda kendimize karşı acımasız bir dil kullanmaktan ve zorlayıcı bir eleştiriyile kendimizi tüketmekten uzak durmamız gerekir. Bunu başarabilen insan kendisine ve hatasına karşı objektif olabilir. Süreci daha sağlıklı değerlendirebilir ve daha doğru yönetebilir. Yine bize iyi geleceğini düşündüğümüz kimi aktiviteler ile sakinleşmeye ve ruhumuzu dinlemeye yönelmemiz gerekir. Bu bazen dua gibi ibadetler yoluyla bazen de temiz havada yürüyüş yapmak gibi aktivitelerle gerçekleşebilir. Önemli olan kendimizi olduğumuzdan daha da kötü bir hale sokmak değil iyileştirerek daha iyi hale getirmektir.

İnsanın ruhsal, zihinsel ve bedensel anlamda sağlıklı bir birey olabilmesi aynı zamandan sağlıklı bir inanan olabilmesini beraberinde getirir. Her anlamda sorunlu insan sağlıklı bir dini hayat yaşayamaz. Kendisine de etrafına da fayda sağlayamaz. Geçmişte kalmak ya da gelecekle ilgili korku ve kaygı taşımak insanın içinde bulunduğu anın çekilmez hale gelmesine neden olur. İçinde bulunduğu anı doğru yönetemeyen insan geçmişten ders çıkartamaz ve gelecekle ilgili gereken tedbirleri olması gerektiği gibi alamaz. Kendisine karşı sevgisi olmayan insanın başkasına duyacağı sevgi de sağlıklı olamaz.

Özşefkat sahibi insanlar kendileriyle barışık olurlar. Haset, kıskançlık, çekememezlik, dedikodu, rekabet

halinde görme, kıyaslama, başkasının başarısızlığından ya da acısından haz duyma ve başkalarıyla uğraşma gibi hastalıklı hallerden uzak dururlar. Kendi hata yapabildiği gibi başka insanların da hata yapabileceğini kavrarlar. Kendilerine anlayışlı ve nazik oldukları gibi başkalarına da bu anlayış ve nezaketi gösterirler. Özşefkat sahibi insanlar kendilerini hemen etiketlemezler. Hissettiği duygular nedeniyle kendini kötü, yetersiz, sinirli, çekilmez gibi bir kimlik ile tanımlamak yerine tüm bu duyguların insan için olduğunu ve önemli olanın bu duyguları yok saymak değil onları kabul edip anlayabilmek olduğunu bilirler.

Özşefkat sahibi insanlar kendini sürekli günahkâr, yetersiz ve güzel olan hiçbir şeyi hak etmiyor olarak görmezler. Allah'ın rahmet ve merhametinden ümit kesmezler. Allah'ın yüklememiş olduğu yükleri kendi elleriyle kendilerine yükleyip yaşadıkları hayatı çekilmez hale getirmezler. Özşefkatten uzak olan insanlar ise sadece kendilerine değil başkalarına da hayatı dar ederler. Herkesi ve her şeyi sevap ve günah olarak görürler. Ne kendileri nefes alır ne de başkasının nefes almasına izin verirler. Kendine çektiği çileyi başkasına da reva görürler. Bu anlayış patolojik bir dindarlığı doğurur. Bu türden bir dindarlık ise insanlığın başına bela olur.

Güzel Söz ve Nezaket

Nezaket incelikli, düşünceli, duyarlı, nazik ve saygılı davranışı ifade eder. Bu en başta insanın kendisine sonra da diğer insanlara ve canlılara yönelik güzel davranışlarının göstergesidir. Konuşurken, bir yardımda

bulunurken, bir hakkı savunurken ya da bir itiraza cevap verirken insanın her anlamda ve her işinde gözetmesi gereken bir incelik halidir.

Güzel söz de Allah'ın kullarına yönelik bir emridir. Allah kullarından sözün en güzelini söylemelerini ister: **Kullarıma söyle, (tartışırken karşısındakilere) sözün en güzelini söylesinler (güzelce tartışsınlar)! Şüphesiz ki şeytan aralarına fitne sokar. Şüphesiz ki şeytan insanın apaçık düşmanıdır.** (İsra Suresi 53). Ayetten de görüldüğü gibi aksi türlü insanlar arasına ayrılık ve düşmanlık sokmak için şeytanı sevindirecek bir davranış olacaktır.

İnsanları güzelce dinlemek, anlamaya çalışmak ve düşüncelerine saygı duymak da kendi içinde bir değer verme ifadesidir. İnsanlar arasında sağlıklı ve güvene dayalı bağlar ancak bu sayede kurulabilir. Ayette Allah'a sadece güzel sözlerin yükseleceği ve o sözleri yükseltecek olan şeyin ise imana uygun hayırlı, güzel, erdemli eylemler olduğuna dikkat çekilir: **Kim itibar istiyorsa (bilsin ki) itibar, tamamen yalnızca Allah'a aittir. Yalnızca iyi işin yükselttiği güzel sözler Allah'a yükselir. Kötülüklerin tuzağını kuranlara şiddetli bir azap vardır. Onların tuzağı ise yok olup gider.** (Fatır Suresi 10).

Kur'an'da sözü dinlemek ve en güzeline uymak gerektiği hatırlatılır. Bu hatırlatma aynı zamanda farklı söz ve düşüncelerin pekâlâ olabileceği dolayısıyla tüm bu farklılıklara nezaket ve saygı çerçevesinde yaklaşılması gerektiğini de hatırlatır: **Onlar (her) sözü dinlerler; en güzeline uyarlar. İşte onlar Allah'ın doğru yola ulaştırdığı**

kişilerdir. Derin akıl sahipleri de işte sadece onlardır. (Zümer Suresi 18).

Allah, Hz. Musa'yı zalimliğin ve azgınlığın sembolü haline gelmiş Firavun'a gönderirken bile kalbinin ürpermesi ve öğüt alması ümidiyle ona karşı yumuşak ve tatlı bir sözle hitap edilmesini istemekte ve güzel sözün etki gücüne dikkat çekmektedir: **Ona yumuşak söz söyleyin; umulur ki (gerçeği) hatırlar veya saygı duyar!** (Taha Suresi 44). Firavun'un bile bu davranışa layık görüldüğü dünyada sözün güzel söylenmesini hak etmeyen kimse olmasa gerektir. Zaten mesele karşımızdaki insanın kim olduğu değil Allah'ın razı edecek biçimde kendimize yakışana göre hareket etmemizdir. Yine Kur'an'da, münafıklık eden yani ikiyüzlü davranan kimseler için dahi güzel ve etkileyici sözün önemine dikkat çekilir: **Onlar, kalplerindeki Allah'ın bildiği kişilerdir. Onlardan yüz çevir! Kendilerine öğüt ver ve onlara, kendileri hakkında etkili söz söyle!** (Nisa Suresi 63). Bağırıp çağırmak ya da ses yüksekliği ile karşı tarafı bastırmaya çalışmak kişinin haklı olduğunu göstermez. İnandığı şeye ve sözüne güvenen kişi inancını ve sözünü en güzel biçimde ortaya koyarak ifade etmeyi tercih eder.

Kur'an'da güzel ve çirkin sözü tarif etmek için bir ağaç örneği üzerinden harika bir benzetme yapılır: **Görüyor musun Allah nasıl bir örnek verdi! Güzel bir sözü, kökü (yerde) sabit, dalları yüksekte olan güzel bir ağaca (benzetti). (O ağaç), Rabbinin izniyle her zaman (her yıl) yemişini verir. (Gerçeği) hatırlasınlar diye Allah insanlara örnekler vermektedir.**

Kötü bir sözün örneği, gövdesi yerden koparılmış, (o yüzden) sabit olmayan (ayakta duramayan) kötü bir ağaç gibidir. (İbrahim Suresi 24-26). Sözün güzel söylenmesi aynı zamanda o sözün sağlam bir senet hükmünde olması demektir. İnananlar için sağlam söz dünyada da ahirette de sapasağlam olabilme vesilesidir: **Allah iman edenleri sağlam sözle hem dünya hayatında hem de ahirette sapasağlam tutar. Allah zalimleri ise saptırır. Allah dilediğini yapar. (İbrahim Suresi 27).** Kuran ayetlerinde sözün dosdoğru ve yerinde söylenmesinin önemine de vurgu yapılır: **Ey iman edenler! Allah'a karşı takvâlı (duyarlı) olun ve doğru söz söyleyin! (Ahzab Suresi 70).**

İnsanlara yardım yaparken de nezaketin ve güzel sözün gözetilmesi son derece önemlidir. Güzel bir söz ve bağışlama ardından incitme gelecek bir sadakadan hayırlı tutulmuştur: **Güzel bir söz ve bağışlama, arkasından incitme gelen sadakadan hayırlıdır. Allah zengindir, hoşgörülüdür. (Bakara Suresi 263).** Yine ayetlerde kendisi ihtiyaç halinde olduğu için ihtiyaç halindeki birini geri çevirmek durumunda kalan kişiye şu şekilde öğüt vermektedir: **Rabbinden beklediğin bir rahmet arzusu için onlardan yüz çevirirsen (onlara yardım edemez duruma düşersen, en azından) kendilerine gönül alıcı bir söz söyle! (İsra Suresi 28).**

Ayetlerde anne babaya yönelik güzel söz söylemenin önemine de vurgu yapılmıştır: **Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve ana babaya iyiliği emretmiştir. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa,**

kendilerine sakın “Öf!” bile deme; onları azarlama, kendilerine güzel sözler söyle! (İsra Suresi 23).

Âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olan sevgili peygamberimizde bizler için güzel bir örnek vardır: **Şüphesiz ki Allah’ın Elçisinde sizin için, (yani) Allah’a ve ahiret gününe (kavuşmayı) umanlar ve Allah’ı çok hatırlayanlar için güzel bir örnek vardır.** (Ahzâb Suresi 21). O hem inananlar için güzel bir örnek hem de inananlara kendi canlarından daha yakındır: **Peygamber, müminlere kendi canlarından daha yakındır.** (Ahzâb Suresi 6).

O’nun gerek davranışlarındaki gerekse konuşmalarındaki nezaket ve zarafetinin, sözüne sadakatının, güvenilir kişiliğinin, sağlam ve kararlı duruşunun, iyi ve güzel olanı benimseyişinin ve her şeyden de önemli olan inancındaki saflığının ve temizliğinin bizlere örnek olması gerekir. Sadece insanlara karşı da değil tüm canlılara karşı merhamet ve nezaketi de bizlere örnek olmalıdır.

Peygamberimizin Allah’tan bir rahmet sonucu insanlara yumuşak davrandığı, kaba ve katı yüreklilikten uzak olduğu hatırlatılır: **Allah’tan bir merhamet sebebiyle onlara yumuşak davranmıştın. Kaba, katı yürekli olsaydın, şüphesiz ki etrafından dağılırlardı.** (Âli İmran Suresi 159). Allah peygamberimize inananlara karşı merhamet kanatlarını indirmesini yani onlara karşı şefkat ve anlayışla yaklaşmasını söyler: **Sana uyan müminlere (merhamet) kanadını indir!** (Şuara Suresi 215). Ayetler peygamberimizin güzel bir ahlak üzerinde olduğunu hatırlatmakta ve inanmak ve inancına uygun

davranmak isteyenler için onu güzel bir örnek kılmaktadır: **Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.** (Kalem Suresi 4).

Tevazu

Tevazu samimi ve gerçek bir inancın en öncelikli göstergelerinden biridir. Sadeliği, yalınlığı, gösteriştan uzaklığı ve alçakgönüllülüğü temsil eder. Tevazunun zıttı olan kibir ise büyükmek, böbürlenmek ve kendini herkesten her türlü ihtiyaçtan uzak görmektir. Bu ise insanın arzusunu ilah edinmesine neden olabilecek kadar büyük bir günahdır: **Arzusunu ilahı edineni gördün mü? Sen ona koruyucu olabilir misin!** (Furkan Suresi 43). İnsanın kibirlenmesi bazen Allah’a karşı: **Allah’a büyüklük taslamayın! Şüphesiz ki ben size apaçık bir delil getiriyorum.** (Duhan Suresi 19) bazen de O’nun benzersiz ayetlerine karşı olabilmektedir: **Ayetlerimizi yalanlayıp onlara karşı kibirlenenler ise ateş halkıdır; onlar orada ebedî kalıcıdır.** (A’raf Suresi 36). Oysa ayetler tartışmasız olan bir gerçeği en güzel şekilde ifade eder: **Göklerde ve yerde büyüklük yalnızca O’na aittir. O güçlüdür, doğru hüküm verendir.** (Casiye Suresi 37).

Ayetlerde Allah’a ve ayetlerine karşı kibirlenen insanların içine düştükleri bu durumun asla erişemeyecekleri bir büyüklük hevesinden başka bir şey olmadığı hatırlatılır: **Şüphesiz ki kendilerine gelmiş hiçbir delil olmadığı hâlde Allah’ın ayetleri hakkında mücadele edenler var ya, onların göğüslerinde (kalplerinde), asla ulaşamayacakları bir büyüklük hevesinden başka bir şey yoktur. Sen Allah’a sığın! Şüphesiz ki -O’dur O- duyan;**

gören. (Mü'min Suresi 56). Bu insanlar Allah'a ve ayetlerine karşı büyüklük tasladıkları için Allah'ın da onları yeryüzündeki delillerinden uzaklaştıracağı ve kibirlerinden dolayı her ne delil görürlerse görsünler yine de iman etmemekte ısrarcı olacakları hatırlatılmaktadır: **Yeryüzünde kibirlenenleri delillerimden uzaklaştıracağım. (Çünkü) onlar, her bir delili görseler de onlara iman etmezler. Doğru yolu görseler onu yol edinmezler. (Fakat) azgınlık yolunu görürlerse yol olarak onu benimserler. Bu durum, onların ayetlerimizi yalanlamaları ve onlardan habersizmiş gibi davranmalarından kaynaklanmaktadır.** (A'raf Suresi 146). Ayetler Allah'ın kibirlenenleri sevmediğini haber vererek insanları uyarılmaktadır: **Hiç şüphe yok ki Allah onların gizlediklerini de açıkladıklarını da bilir. O, kibirlenenleri sevmez.** (Nahl Suresi 23).

Dolayısıyla inananların en başta Rablerine karşı derin bir tevazu içinde olması gerekir. Bu tevazuyu da O'na karşı olan saygılarıyla, ihlaslı davranışlarıyla, içtenlikle yerine getirecekleri kulluk vazifeleri ve ibadetleriyle göstermeleri gerekir. Allah'a derin bir saygı içinde ürpererek ve ümit ederek dua ve ibadet edilmesinin hatırlatılması bu sebepten olsa gerektir: **İçinden yalvararak ve ürpererek, yüksek olmayan bir sesle sabah akşam (gündüz gece) Rabbini an ve habersizmiş gibi davrananlardan olma!** (A'raf Suresi 205). Allah'a derin bir saygı duymadan yapılacak her eylem haddi aşmak demektir: **Rabbimize boyun eğerek ve gizlice dua edin! Şüphesiz ki O, haddi aşanları sevmez.** (A'raf Suresi 55).

İnananların birbirlerine karşı da alçakgönüllü yani gerçek anlamda tevazu sahibi olmaları gerekir. Allah'ın ideal olarak sunduğu inanan profili için bu olmazsa olmaz bir gerekliliktir: **Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, (bilsin ki) Allah kendilerini sevdiği, onların da O'nu (Allah'ı) sevdiği, müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı güçlü, (ayrıca) Allah yolunda cihad eden (fedakârlık yapan) ve kınayanın kınamasından korkmayan bir topluluk getirecektir. Bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine (layık olana) verir. Allah (imkânları) geniş olandır, bilendir.** (Maide Suresi 54). İnananlar birbirlerine karşı tevazu sahibi oldukları gibi aynı zamanda merhametlidirler de: **Muhammed, Allah'ın Elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı şiddetli, kendi aralarında merhametlidir.** (Fetih Suresi 29).

Kur'an'da insanın ana babasına karşı da tevazu sahibi ve merhametli olması vurgulanır: **Onlara merhametten kaynaklanan alçak gönüllülük kanadını ger ve şöyle de: "Rabbim! Küçüklüğümde onlar beni nasıl sahiplendiyse (özenle büyüttüyse), şimdi sen de onlara merhamet et!"** (İsra Suresi 23).

Maalesef ki tevazu birçok insanın nazarında değeri bilinen bir özellik değildir. Kimi insanlar tevazu sahibi insanlara değil kibirli insanlara karşı saygı, ilgi ve alaka gösterebilmektedir. Onları yüceltip büyüklenmelerinin daha da artmasını sağlamaktadırlar. Tevazu sahibi birinin başkalarının nazarında değer görmemesi inanan bir insanın tevazuyu ilke edinmesine engel olmamalıdır. Aksine

gerçek anlamda inanan birinin insanların ne düşünüp neye değer verdiğini değil Allah'ın değer verdiğini öncelmesi gerekir. Allah'ın kibirlenenleri sevmemesi inanan bir insanın kibirden uzak durması için yeterli bir delildir. Tevazu insanın içinden gelen ve içtenlikle yaşadığı bir haldir. Dış uyarıcı ya da etkilerle ortaya çıkacak bir şey değildir. İnsanın bu yönünü geliştirebilmesi için Rabbine ve ayetlerine gönülden bir teslimiyet göstermesi gerekir. Tevazu sahibi olmak zayıflık göstermek, haksızlık karşısında sessiz ve tepkisiz kalmak, etliye sütlüye karışmamak değildir. Tevazu, kendini küçümsemek ve düşük öz saygı haline sahip olmak değildir. Bu davranışlara tevazu demek özellikle Müslüman toplumda yaygın yapılan yanlışlardandır. Bu yanlış anlaşılma devam ettikçe Müslümanlar daha da pasifleşecektir. Bu pasifleşme de istismara kapı aralayacaktır.

Tevazu aynı zamanda insanın kendisiyle barışık olması ve içsel bir özgüvendir. Kendiyle barışık olan tevazu sahibi insanın kendine yönelik farkındalığı vardır, iyi yanlarının da kötü yanlarının da bilincindedir. Kendini olduğundan farkı bir yerde konumlandırmaz. Çevresindekilerle yarış halinde olmaz. Çünkü gerçek anlamda kendini geliştirme ve iyileştirme çabası içinde ancak kendinin bir önceki haliyle yarışır. Eksik yanlarını geliştirmek için vesileler arar, bu yüzden yapılan eleştirileri tehdit olarak algılamaz. Her eleştiriyi gerçekten değerlendirir, böylece gelişimin mümkün olacağını bilir. Kendisini başkalarıyla kıyaslama ve yarış halinde görme ihtiyacı duymayan, paylaşıp yardımlaşabilen, sorumlu ve

duyarlı davranan ve kendini öne çıkarma derdinde olmayan insan gerçek anlamda tevazu sahibidir.

İçsel özgüveni olan tevazu sahibi insan kendi değerini bilen ama aynı zamanda bunu başkalarına ispat etme ihtiyacı duymayan kişidir. Kendine değer verir, çünkü Allah ona değer vermiştir. Kendi değerini Allah'ın ilkeleri ile temellendiren insan, kendini Allah'tan başkasına beğendirme gayesinde de olmaz. Allah'ın ona verdiği değer onun için içsel özgüven kaynağıdır. Bu içsel özgüven de tevazu için sağlıklı bir dayanaktır.

Tevazu sahibi olmamak, bizi patolojik narsistik bir kişilik yapısına yaklaştıran özelliklerdendir. Günümüz dünyasının belki de en büyük sorunlarından biri narsisizmdir. Narsisizm insanın kendisini bir anlamda evrenin merkezinde sayma, kendini herkesten önemli ve özel görme, diğer herkesi ise önemsiz ve değersiz bilme anlayışıdır. Empati duygusundan yoksun, her şeyin en iyisini bildiğine ve en güzelini yaptığına inanan diğer insanlardan büyük bir hayranlık bekleyen patolojik bir durumdur narsisizm. “Ben” üzerine odaklanıp “Biz” anlayışını ortadan kaldıran ve kendisini her türlü değer üzerinde konumlandıran hastalıklı bir haldir. Bu hal, kişilik bozukluğu olarak karşımıza çıkabilir ve bu durum hayatla da kendimizle de birtakım sorunlar yaşamamıza neden olur. Daha önce de hatırlatılan **Arzu-sunu ilahı edineni gördün mü?** (Furkan Suresi 43) ayeti narsist özellikler gösteren insanları tarif eder gibidir. İnananlar bu konuda farkındalık sahibi olmalı, kendini bu anlamda ölçüp tartmalı ve insanın hem kendisi

hem çevresi ile uyumunu bozan bu gibi durumlardan elinden geldiğince sakınmaya çalışmalı, kendini geliştirmeyi amaçlamalıdır.

Allah bizden tevazu sahibi görünmemizi değil gerçek anlamda tevazu sahibi olmamızı istemektedir. Çoğu zaman görünmek olmaktan daha kolay gelse de bu durum sahte ve geçicidir. İnanan insan ise tevazuyu bir anlamda yaşam şekli haline getirir. Her konuda ve her alanda bunu içtenlikle yerine getirir. Sahte tevazu samimiyetsiz, soğuk, suni ve renksizdir. Gerçek tevazu ise insanı en başta Allah katında sonra da samimi olarak inananların yanında yüceltir. İnsana gerçeklik, sıcaklık, içtenlik ve samimiyet verir. İnananların her türlü büyülenmeden ve kendini bir şey zannederek böbürlenmekten Allah'a sığınması gerekir. Kibirlenenlerin aşağılanmış bir şekilde varacakları yer cehennemden başkası değildir: **Rabbiniz şöyle demiştir: Bana dua edin, size ıcabet edeyim. Şüphesiz ki bana ibadeti bırakıp kibirlenenler, ileride aşağılanarak cehenneme gireceklerdir.** (Mü'min Suresi 60).

Umut

Umut genellikle ummaktan doğan güven duygusu ve ümit etmek şeklinde tanımlanır. İnanan insanın hayatının her evresinde ve her olay karşısında umutlu olmak için çok büyük bir nedeni vardır: Allah'ın varlığı. İnanç insana umut konusunda önemli ölçüde destek olur ve güç katar. Çünkü her hal ve şartta, hayatının her anında dayanıp güveneceği ve tüm çarelerin yaratıcısı olan Allah'ın varlığı

insanı çaresizlik hissinden uzaklaştırır. Allah kullarını yarayıp kendi haline bırakmamıştır. Kullarıyla her an ilgilenmekte ve hayatlarına müdahil olmaktadır. Allah'ın her an her şeyden haberdar oluşu insan için en büyük umuttur.

Bazen işlediğimiz günahlar da bizi umutsuzluğa düşürebilir. Şeytan bunu fırsat bilerek içimizdeki umut ateşini söndürmek için bize vesveseler verir. Umutsuzluk hissi, kaygı ve endişe içindeyken, Rabbimizin ayetleri bizi sakinleştirir ve içimizdeki umudu yeşertir. Kur'an'da çeşitli vesilelerle Allah'ın tarifsiz rahmetine vurgu yapılmakta ve bu sayede inananlar ümitsizliğe düşmekten korunmaktadır: **De ki: (Allah şöyle buyuruyor:) Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın merhametinden ümit kesmeyin! Şüphesiz ki Allah bütün günahları bağışlayabilir. Şüphesiz ki O çok bağışlayandır, çok merhametlidir.** (Zümer Suresi 53).

İnanan insanlar asla Allah'tan umutlarını kesmezler ve daima O'nun rahmetini umarlar: **Şüphesiz ki iman edenler, hicret edenler ve Allah yolunda cihad edenler (fedakârlık yapanlar) var ya, işte bunlar Allah'ın merhametini umabilirler. Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.** (Bakara Suresi 218). İnananlar bir yandan Allah'ın rahmetini umar diğer yandan da ahiret gününden çekinirler. Korku ve ümit duygusu arasında Rablerine olan teslimiyetlerini ifade ederler: **Ahiretten çekinerek ve Rabbinin merhametini umarak geceleyin secde hâlinde ve kıyamda durarak ibadet eden kimse (inkârcı gibi) midir! De ki: “Bilenlerle bilmeyenler hiç bir olur mu!” (Bu gerçeği) sadece derin akıl sahipleri hatırlar.** (Zümer

Suresi 9). Allah'ın rahmetini umut etmek içtenlikle O'na yönelip ibadet etmek ve hayırlı eylemlerle ibadetlerini taçlandırmakla mümkün olabilir: **Rablerine korkuyla ve ümitle yalvararak vücutları yataklar(ın)dan uzak kalır; kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah yolunda) infak ederler (verirler).** (Secde Suresi 16).

İnananlar gerçeği inkâr edenlerle aynı zorlukları yaşıyor olsalar bile bu zorluklara bakış açıları farklıdır. İnananların Allah'a olan güvenleri ve O'nun tarifsiz rahmetine yönelik umutları bu zorluk ve acılara karşı onları dirençli kılar. Hal böyle olunca o zorlukları karşılayış şekilleri de değişir. Çünkü inananlar inkarcıların ümit etmedikleri şeyleri Allah'tan ummaktadırlar: **O (düşman) topluluğu takip etmekte gevşeklik göstermeyin! Siz acı çekiyorsanız, onlar da sizin çektiğiniz gibi acı çekmektedir. (Üstelik) siz, onların ümit etmedikleri şeyleri Allah'tan umuyorsunuz. Allah bilendir, doğru hüküm verendir.** (Nisa Suresi 104). Allah'la kurulan bağ insana bariz bir güç verir. Ayetler inananlara sabrederek direnç göstermelerini söylerken bir yandan da Allah'ın vaadinin gerçek olduğunu hatırlatırlar: **Sabret! Şüphesiz ki Allah'ın vaadi gerçektir. Günahının bağışlanmasını iste! Akşam sabah Rab-bini hamd (övgü) ile tesbih et (yücelt)!** (Mü'min Suresi 55). Yine Allah'ın vaadinin gerçek olmadığına inananların inananları gevşekliğe sevk etmemesi noktasında da uyarıda bulunur ayetler: **Sabret! Şüphesiz ki Allah'ın vaadi gerçektir. (Buna) kesin bir şekilde inanmayanlar sakın seni gevşekliğe sevk etmesin!** (Rum Suresi 60). Allah'ın vaadi gerçektir çünkü kimse Allah'tan daha doğru sözlü değildir:

İman edip iyi işler yapanları, Allah'ın gerçek bir vaadi olarak ileride içlerinde ebedî kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağız. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir ki! (Nisa Suresi 122).

İnanan insanların çevrelerindeki insanlara da dikkat etmeleri gerekir. Çevremizi Allah'tan ve dinden uzak ve yanlışlar içindeki insanlardan oluşturmuşsak, farkında olmadan zamanla onlara benzeyebilir ya da yanlış şeyleri normalleştirebiliriz. Umutsuzluğun ve Allah'a güvensizliğin yaygın olduğu bir ortamda Allah'a yönelik umudumuzu ve güvenimizi korumak inanan insanlar için zorlaşabilir. Bu yüzden çevremizdeki insanları doğru seçmeli ve sosyal ilişkilerimizi ona göre sürdürmeliyiz. Kur'an bu konuda da harika bir uyarıda bulunur: **Sabah akşam O'nun yoluna yönelerek, Rabb'ine çağrıda bulunanlarla beraber olmada sabırlı ol. Dünya hayatının çekiciliğine kanarak gözlerini onlardan ayırma. Kalbini zikrimizden gafil kıldığımız, tutkularına uymuş, işi aşırılık olan kimseye boyun eğme.** (Kehf Suresi 27).

Umutlu olmak insanı yılgınlığa düşürecek, çaresiz hissettirecek olumsuz her türlü duygu ve düşünceye karşı bir çeşit koruma kalkanı gibidir. Umutlu olmak hiç acı çekmemek ya da yaşanan olaydan hiç etkilenmemek değildir. İnsanın içinde bulunduğu durumdan daha hızlı ve kolay çıkabilmesini sağlayan itici bir güçtür umut. Umut geleceğe dönük hayırlı ve iyi beklentiye ifade eder. Dolayısıyla Allah'a olan güven ve teslimiyetin de bir ifadesidir umut. Her şerde bir hayır ve her zorlukla birlikte bir kolaylık olduğunun hatırlatıcısıdır. Bu duygu ve düşüncede olan insan

içsel anlamda da huzurlu ve dayanıklı olur. Umudu olan insan zorlukla karşı direnç gösterebilen ve onlarla mücadele etme gücünü kendisinde bulabilen insandır. Umutlu olan insan sadece kendisini değil çevresini de olumlu yönde etkiler. Başkalarının yılgınlığa ve umutsuzluğa düşmesine engel olur. Hem kendisi hem de başkaları için bir çıkış yolu arar. İnancını hiçbir zaman yitirmez. Dolayısıyla umutlu insan aynı zamanda azimli, kararlı ve cesur insandır. Allah da bizden bu azim ve kararlılığı göstermemizi ister: **Elçilerden kararlılık sahibi olanların sabrettiği gibi sen de sabret.** (Ahkâf Suresi 35).

Umutsuz insan tükenmiş insandır. Saymakla bitmeyecek kadar çok bahaenin ardına sığınan insandır. Bazı dilciler göre İblis “ümidini kesmiş” anlamına gelir. Bu kelimenin bu manada kullanıldığı ayetler bu anlamı desteklemektedir: **Azapları hafifletilmeyecektir. Onlar orada (kurtuluşan) ümit kesmişlerdir.** (Zuhruf Suresi 75). Umudunu yitiren insanın Allah ve dinle bağı zayıflar. Ümidini kesen umutsuz insan zamanla şeytanlaşır. Ahiretini kaybettiğini düşünerek kendini daha da ölçsüz şekilde dünya hayatına kaptırır. Bu durum en çok şeytanı sevindirir. Şeytanı sevindirmemek için daima umutlu olmak gerekir. Umutsuz olmak aynı zamanda Allah’a karşı güvensiz olmaktır. Geçmişi ve geleceği yalnızca Allah bilir. Umutsuz ve ümitsiz olmak insanın geleceği ve geleceğin ona neler getireceğini bilme iddiası gibidir. Şu an zorluk ve sıkıntı olarak görülen şeylerin bizi nelerden koruduğunu ya da gelecekte bizi nelere hazırladığını yalnızca Allah bilir. Dolayısıyla inanan insana düşen Allah’a güvenip dayanmak, elinden gelen

çabayı ortaya koymak ve O'nun hükmünden razı olmaktır. Umudun insan için hayati bir önemi vardır. Çünkü insanları hayatlarından bile vazgeçme kararına götüren en önemli his, umutsuzluk hissidir. Bu yüzden umut, yaşamı sağlıklı şekilde sürdürebilmemiz için ekmek gibi su gibi bir ihtiyaçtır. İnsan olarak umut etmeye ihtiyaç duyarız çünkü ancak gerçek anlamda umut ettikçe yaşadığımızı hissederiz.

Bıçak kemiğe mi dayandı? Çaresizlik boyumuzu mu aştı? Umutsuzluğa düşmemek gerek. Demek ki Allah'ın yardımı yakındır: **Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenlerin benzeri size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız! Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve (öylesine) sarsılmışlardı ki sonunda (her) elçi ve beraberindeki müminler, "Allah'ın yardımını ne zaman?" demişlerdi. Dikkat edin! Allah'ın yardımını yakındır.** (Bakara Suresi 214).

Şükür

Allah'a yönelik içten ve samimi bir minnettarlığın ifadesidir şükür. Şükrün karşıtı ise nankörlüktür. Şükrün olmadığı yerde nankörlük kök salmaya başlar. Allah'a nankörlük etmek O'nun bizi yoktan yaratmış ve türlü nimet ve imkanlarla donatmış olduğu gerçeğini yok saymak, görmezden gelmek demektir. Olabilecek en ileri seviyedeki vefasızlıktır. Kur'an insanları bu konuda uyarır: **Siz beni hatırlayın ki ben de sizi anayım. Benim için şükredin; bana nankörlük etmeyin!** (Bakara Suresi 152).

İnsan, yeryüzünün yerleşim yeri kılmasının, çeşitli geçim vasıtaları yaratılmasının ve yerden biten bunca nimetin

Allah'ın bir lütfu olduğunu unutmamalıdır: **Yemin olsun ki sizi yeryüzüne biz yerleştirdik ve orada sizin için (gerekli) geçim vasıtaları sağladık. Ne kadar da azınız şükrediyor!** (A'raf Suresi 10). İnsanın sadece Allah'ın yarattığı nimetlere değil sahip olduğu bedene ve yetilere de şükretmesi gerekir: **O, sizin için işitme (duyusu), gözler ve kalpler yaratandır. Ne kadar da azınız şükrediyor!** (Mü'minûn Suresi 78).

Şükür pasif değil aksine aktif bir eylemdir. Örneğin yediğimiz lezzetli bir yemek için "Allah'a şükürler olsun" demek de Allah'la olan bağımızı kuvvetlendirici bir şükürdür. Ancak bunun için Allah'a şükretmemize rağmen yiyecek yemeği olmayanlar için çalışmıyorsak hakkıyla şükretmiş olmayız. Allah'ın verdiği nimet ve imkanları paylaştığımız ve bu konuda duyarlılık gösterdiğimiz oranda şükürümüzün hakkını verebiliriz. Ayetler insanları şükür için çalışıp çabalamaya çağırır: **Ey Davud ailesi! Şükür için çalışın! Kullarımdan şükreden(ler) ne kadar da azdır!** (Sebe Suresi 13). Allah'a şükreden kulların azlığının hatırlatılması ise insanlık ailesi için yeterince büyük bir utançtır. Oysa Allah şükreden kulları için artıracığını müjdeleyerek insanları şükür dolu olmaya teşvik etmektedir: **Hani Rabbiniz size "Şükrederseniz elbette size (nimetimi) artıracam; nankörlük ederseniz şüphesiz ki azabım çok şiddetlidir!" diye bildirmişti.** (İbrahim Suresi 7). Ayetlerin de hatırlattığı gibi Allah insana yolunu göstermiştir. İnsan şükür ve nankörlük arasında bir yol ayrımındadır. Şükür mü edeceği yoksa nankörlük mü yapacağı artık kişinin kendi tercihi ile ilgilidir: **Şüphesiz ki biz ona**

(insanoğluna) yol gösterdik. Ya şükredici (olur) ya da nankör. (İnsan Suresi 3).

Hiç kuşku yok ki Allah'ın insanların şükrüne ihtiyacı yoktur. Şükür sahibi olmanın insan için saymakla bitmeyecek kadar çok faydası olduğundandır ki Allah bizlerden şükretmemizi istemektedir. Çünkü Allah kendi kendisine yeten ve hiç kimseye ihtiyaç duymayıdır: **Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur. Nankörlük eden de (bilsin ki) şüphesiz ki Allah (gerçek) zengindir, övgüye layıktır.** (Lokman Suresi 12).

Allah hiç kimseye muhtaç değildir ancak benzersiz rahmetinin bir gereği olarak O, kullarının nankörlük etmesinden razı olmaz: **İnkâr ederseniz, şüphesiz ki Allah size muhtaç değildir. O, kullarının inkârından (nankörlük etmelerinden) razı olmaz. Şükrederseniz sizden bunu kabul eder. Hiçbir (günah) yüklüsü başkasının (günah) yükünü yüklenemez. Sonunda dönüşünüz sadece Rabbinizedir ve O, yaptığınız şeyleri size bildirecektir. Şüphesiz ki O, göğüslerin (kalplerin) özünü bilendir.** (Zümer Suresi 7).

Ayetlerde Allah'ın kullarına karşı çok lütfekar olduğu ancak buna rağmen insanların çoğunun şükretmediği hatırlatılır: **Şüphesiz ki Allah insanlara karşı lütfekârdır. Fakat insanların çoğu şükretmez.** (Bakara Suresi 243). İnsanların Allah'a şükretmekten uzaklaşması en çok şeytanı sevindirir. Şeytan insanları kendisi gibi Allah'a karşı nankörlük etmeye çağırır. İnsan şükretmediği oranda nankörlük etmeye yaklaşır. Şükürümüzün azaldığı durumlarda şeytani vesveseler ve kötümser hislerle hata yapmaya daha

açık hale gelir insan. Şeytan bu sistemi kullanarak insanları saptırmaya çalışır: **Sonra elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından geleceğim (so-kulacağım); sen onların çoğunu şükredenler olarak bulamayacaksın!” (demişti).** (A'raf Suresi 17). Allah ise kul-larını bu konuda uyararak bize yol gösterir. Şeytan hem insanı inkâr ve nankörlüğe çağırır hem de insan bu çağ-rıya uyup inkar ve nankörlüğe saptığında şeytan hemen insanı yarı yolda bırakır: **Onların durumu tıpkı şeyta-nın durumu gibidir. İnsana: “Kafir ol.” der. Ne var ki insan kafir olunca da: “Kesinlikle ben senden uzağım, ben alemlerin Rabb'i olan Allah'tan korkarım.” der.** (Haşr Suresi 16).

Esasında şeytanın insan üzerinde hiçbir zorlayıcı gücü yoktur. Şeytan ancak insanı kışkırtır, iyi ve güzel olan şey-lerden uzaklaştırarak kötü ve çirkin olan şeylere çağırır. Yar-dım edeceğini söyleyerek insanları ümitlendirir. Boş vaat-lerde bulunur. Bu çağrıya uyan insandır. Şeytan ise insanı sadece aldatmaktadır: **(Şeytan) onlara söz verir ve onları ümitlendirir. (Oysa) şeytan, onlara aldanmadan başka bir şey vadetmemektedir.** (Nisa Suresi 120). Peygamberimizin zamanında da şeytan müşrikleri inananlarla savaşa kışkırtmış sonra da Allah'ın inananlar üzerindeki yardımını görür görmez gerisin geriye kaçarak müşrikleri yarı yolda bırakmıştır: **Hani şeytan onlara yaptıklarını güzel gös-termiş ve “Bugün insanlardan size galip gelecek kimse yoktur; şüphesiz ki ben de sizin yardımcınızım!” de-mişt.** Ne zaman ki iki ordu birbirini görünce (şeytan) **iki topuğunun üzerine geriye dönmüş ve “Şüphesiz ki**

ben sizden uzağım; şüphesiz ben sizin göremediğinizi görüyorum, gerçek şu ki ben Allah'tan korkuyorum. Allah'ın azabı şiddetlidir.” demişti. (Enfal Suresi 48).

Hiç şüphesiz şeytan saptırdığı, kışkırttığı, inkâr ve nankörlüğe sürüklediği, boş vaatlerde bulunduğu ve aldattığı insanları asıl gelmesinde hiç kuşku olmayan hesap gününde yarı yolda bırakacaktır. Rahman olan Rabbimiz bu tuzaklara düşmememiz için bu gerçeği hatırlatmaktadır: **(Hesapları görülüp) iş bitirilince, şeytan şöyle diyecektir: “Şüphesiz ki Allah size gerçek olanı vadetmişti; ben de size (bir şeyler) vadetmiş ve size tersini yapmıştım. (Zaten) benim size karşı hiçbir gücüm yoktu. Sadece sizi (inkâra) çağırmıştım; siz de hemen bana (çağırırma) koşmuştunuz. (Şimdi) beni kınamayın; kendinizi kınayın! Ben sizin feryadınıza yetişemem; siz de benim feryadıma yetişemezsiniz! Şüphesiz ki daha önce ben, beni (Allah'a) ortak koşmanızı da reddetmiştim.” Şüphesiz ki zalimler için elem verici bir azap vardır.** (İbrahim Suresi 22).

Bu kısır döngüyü kırmak ve şeytanın tuzaklarına kapılmamak için çokça şükretmeli ve şükretmenin insanı nankörlükten koruyan bir kalkan olduğunu bilmeliyiz. Allah'tan razı olmalı ve her durumda şükretmeyi bir yaşam şekli haline getirmeliyiz. Şükür sahibi olan insanlar hayata daha olumlu açıdan bakar, zorluklara daha dirençli olur ve her şerde bir hayır olduğu bilinciyle yılgınlık ve bıkkınlık gibi hallerden olabildiğince uzak dururlar. Umut ve ümit sahibi olurlar.

Mücadele

İnanan insanların en önemli özelliklerinden ve imanlarının en öncelikli göstergelerinden biri adanmışlıklarıdır. Gerçek anlamda inanan insanlar, Allah'ın dinini sadece bir inanç ve yaşam biçimi olarak görmezler. Dini, hayatlarının en büyük gayesi görerek onun en doğru biçimde anlaşılması ve en hayırlı şekilde yaşanması için mücadele ederler. Dinin aslını din adına üretilen temelsiz inanç ve kabullerden arındırmaya çalışır ve karşılığını sadece Allah'tan bekleyerek çabalarlar. İnsanlara da iyi ve güzel olanı tavsiye eder kötü ve çirkin olandan ise uzak dururlar. Allah inananlardan bu hassasiyeti gözetmelerini ister: **Hayra çağıran, iyiliği emredip (öğütleyip) kötülükten engelleyen (sakındıran) bir ümmet olun! İşte onlar kurtulanların ta kendileridir.** (Âli İmran Suresi 104).

Bu kutlu davanın mücadelesinin en güzel şekilde olması gerekir. Davetin de hikmetle ve güzel öğütlerle yapılması gerekir. Çünkü bu dava, tüm güzellikler gerçek anlamda sadece kendisine ait olan Rabbimizin davasıdır: **Sen Rabbinin yoluna hikmetle (doğru hükümlerle), güzel öğütlerle davet et ve onlarla en güzel şekilde mücadele et! Şüphesiz ki Rabbin -evet yalnızca O- kendi yolundan kimin saptığını iyi bilendir ve O kimlerin doğru yola ulaştırıldığını da iyi bilendir.** (Nahl Suresi 125).

İlim, hikmet ve güzel öğütlerle yapılması gereken davetin ve gerçeği inkâr edenlere karşı verilecek mücadelenin kaynağı hiç şüphesiz ki Kur'an olacaktır: **Kâfirlere boyun eğme! Bununla (Kur'an'la) onlara karşı**

büyük cihadı gerçekleştir. (Furkan Suresi 52). Görüldüğü gibi Kur'an'ın kılavuzluğunda yapılacak cihat en büyük cihattır.

Allah yolundaki mücadelenin fedakârlık, farkındalık ve kararlılık içinde yürütülmesi gerekir. Bu mücadele gelip geçici bir heves değildir. İnanan insanın zorluklar ve engeller karşısında direnç göstermesi gerekir. Cennete ulaşabilmek için içtenlikle bu mücadeleyi vermek gerekir: **Yoksa, Allah içinizden cihad edenleri (fedakârlık edenleri) ve sabredenleri bil(dir)ip (ortaya çıkar-madan) cennete gireceğinizi mi sandınız!** (Âli İmran Suresi 142).

Allah inanan kullarından iyi ve güzel işlere aracılık etmelerini kötü ve çirkin işlere aracı olmaktan uzak durmalarını ister. Herkesin kazandığı kendinedir. Allah her şeyin karşılığını vericidir: **Kim güzel bir şekilde şefaât (iyi bir işe öncülük) ederse onun o işten bir payı olur. Kim de kötü bir şekilde şefaât (kötü bir işe öncülük) ederse onun da ondan bir yükü (payı) olur. Allah her şeyin karşılığını vericidir.** (Nisa Suresi 85). Üstelik herkesin kazandığı hesap günü kendisine eksiksiz olarak verilecek ve kimse haksızlığa uğratılmayacaktır. Allah o güne karşı duyarlı olmaya çağırır: **Allah'a döndürüleceğiniz, sonra da herkese kazandığının (karşılığının) eksiksiz verileceği ve onların haksızlığa uğratılmayacağı bir güne karşı duyarlı olun!** (Bakara Suresi 281).

İnanan insanın tüm hayatı tam anlamıyla adanmış bir mücadele ile geçmelidir. Hayatta Allah'tan daha önemli hiç kimsenin ve hiçbir şeyin olmadığını bilmeli

ve hayata dair tüm planlarını bu gerçek üzerine bina etmelidir. Hayatının merkezinde Allah olmalı ve Allah, tüm kararlarının ve adımlarının belirleyicisi olmalıdır. O'nun rıza ve sevgisi her türlü rıza ve sevginin üzerinde olmalı ve O'nu razı etmeyecek her türlü işten uzak durmalıdır. İnananlar iyilik ve takva üzerine yardımlaşmalıdır, günah ve düşmanlık üzerine değil: **İyilik ve takvâ (duyarlılık) üzerine yardımlaşın; günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın! Allah'a karşı takvâlı (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah azabı şiddetli olandır.** (Maide Suresi 2).

İnananlar dünya hayatının geçiciliğinin farkında olmalı kalıcı olanın ise Rablerinin katında olduğunu bilmelidir. Dünya hayatı ve nimetleri inanan insanlar için amaç haline getirilmemeli gelip geçici araçlar olarak görülmelidir: **Mal ve çocuklar dünya hayatının süsüdür. İyi işlerden oluşan kalıcı faaliyetler hem ödül bakımından hayırlı olandır hem de ümit beslenmesi Rabbinin katında hayırlı olandır.** (Kehf Suresi 46).

Doğru yolu bulmak ve o yolda hayırlı işlere öncülük etmek isteyen kimselerin hidayetleri daha da artırılır. İyi davranışlardan oluşan kalıcı işler Allah'ın katında ödül ve sonuç bakımından daha hayırlı olandır: **Allah hidayete erenlerin hidayetini artırır. İyi davranışlardan oluşan kalıcı işler Rabbinin katında hem ödül (sevap) bakımından hayırlı olandır hem de varacağı yer (sonuç) bakımından hayırlı olandır.** (Meryem Suresi 76).

İnanan insan, Allah'ın muhteşem sisteminin ve lütfunun bir eseri olarak yapmış olacağı iyi işlerle kendi eliyle

cennetteki yerini hazırlayan insandır. Allah'ın rızası ve cennet nimetleri bu dünyada ihlas ve samimiyetle gerçekleştirilen iyi işlerin bir sonucudur: **Kim inkâr ederse inkârı kendi aleyhine olur. İyi işler yapanlara gelince, onlar da kendileri için (cennetteki yerlerini) hazırlıyor olurlar.** (Rum Suresi 44). Dolayısıyla sistem çok açık ve nettir. İyilik yapan kendisi için iyilik yapmış olur. Aynı şekilde kötülük yapan da yine o kötülüğü kendisine yapmış olur: **İyilik yaparsanız kendiniz için iyilik yapmış olursunuz; kötülük yaparsanız yine kendinize yapmış olursunuz.** (İsra Suresi 7). Dolayısıyla hem bu dünyada hem de ahirette iyilerin kazanmama ihtimali yoktur.

İnanan insanlar dini, hiçbir dünyevi beklentiye alet etmezler. Dini her türlü değer üzerinde tutar ve Allah rızası için yapacakları işlerden dünyevi bir çıkar beklemez, para, mal, mülk, makam ve mevki peşine düşmezler. Çünkü onlar ecir yani mükafatı Allah'tan beklenen işten ücret alınmayacağını, ücret alınan işten ise ecir (ödül) beklenmeyeceğini bilirler: **Allah iman edip iyi işler yapanlara bağışlanma ve büyük bir ödül (ecir) vadetmiştir.** (Maide Suresi 9). Üstelik bunun övünülecek bir durum olmadığını, tüm nebi ve resullerin en öncelikli özelliği olduğunu da bilirler: **Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabbine aittir.** (Şu'ara Suresi 109). Allah'ın elçileri inananlar için en güzel örnektir.

İnananlar Allah'ın ayetlerine sadakatle bağlıdırlar. O ayetleri hiçbir değere değişmezler ve hiçbir değer Allah'ın ayetlerinden daha değerli olmasının mümkün

olmadığını bilirler: **Allah'ın sözünü az bir değere satmayın! (Gerçeği) biliyorsanız şüphesiz ki Allah katında olan (sevap) sizin için hayırlı olandır. Sizin yanınızdaki (dünya malı) tükenir; Allah katındakiler ise kalıcıdır. Sabredenlere elbette yapmış olduklarının en güzeliyle ödülleri vereceğiz.** (Nahl Suresi 95-96).

Allah'ın rızası gözetilerek O'nun yolunda yapılacak mücadelede birçok zorluk ve sıkıntı ile karşılaşılabilir. Rahman olan Rabbimiz bu gerçeği gözeterek inanan kullarını gevşeklik göstermemeleri ve hüznlenmemeleri noktasında motive etmektedir: **Sakın gevşemeyin; hüznlenmeyin! İnanıyorsanız siz üstünsünüz.** (Âli İmran Suresi 139). İnananlar mücadelelerinde Allah'a güvenip dayanırlar ve galip gelecek olanın sadece O'nun taraftarları olduğunu bilirler: **Kim Allah'ı, Elçisini ve iman edenleri dost edinirse, galip gelecek olanlar şüphesiz ki yalnızca Allah'ın tarafında olanlardır.** (Maide Suresi 56).

İnananlar bu mücadeleyi verirken insanların kınamalarına, hakaret ve saldırılarına maruz bırakılabilirler. Buna rağmen onlar kınayanın kınamasından korkmadan Allah yolunda kararlı bir biçimde fedakarlıklarını ortaya koyarlar: **Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, (bilsin ki) Allah kendilerini sevdiği, onların da O'nu (Allah'ı) sevdiği, müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı güçlü, (ayrıca) Allah yolunda cihad eden (fedakârlık yapan) ve kınayanın kınamasından korkmayan bir topluluk getirecektir. Bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine (layık olana) verir.**

Allah (imkânları) geniş olandır, bilendir. (Maide Suresi 54). Çünkü onlar bilirler ki Allah kendi davasına sahip çıkarak yardım edenlerin en büyük destekçisidir: **Ey iman edenler! Siz Allah’a (O’nun dinine) yardım ederseniz (O da) size yardım eder; ayaklarınızı sağlamlaştıır.** (Muhammed Suresi 7). Bu yardım ve destek Allah’tan kullarına büyük bir müjdedir: **Şüphesiz ki biz elçilerimize ve iman edenlere hem dünya hayatında hem de şahitlerin (şahitliğe) duracakları günde yardım edeceğiz.** (Mü’min Suresi 51). Hiç şüphesiz Allah inananların imanını boşa çıkartacak değildir: **Allah sizin imanınızı asla boşa çıkaracak değildir. Şüphesiz ki Allah insanlara karşı çok şefkatlidir, çok merhametlidir.** (Bakara Suresi 143). Çünkü Allah kendi yolunda mücadele eden ve güzel davrananlarla beraberdir: **Bizim uğrumuzda cihad edenleri (fedakârlıkta bulunanları) elbette kendi yollarımıza ulaştıracğız. Şüphesiz ki Allah güzel davrananlarla beraberdir.** (Ankebut Suresi 69).

Gerçek anlamda inananlar ve inancına uygun davrananlar Allah yolundaki mücadelede başı çekenler, azim ve kararlılık gösterenler, hiçbir dünyevi çıkar gözetmeden karşılığının yalnızca Allah’tan bekleyenlerdir. Öyle ya Allah’tan daha güzel kim karşılık verebilir? Dünyalık hangi şey Allah’ın vereceğinin yanında anılmaya değer olabilir? O kullar ki (Sâbikûn) Allah onları kitaba mirasçı kılmış, onlar da Rablerinin izniyle o mirasa sahip çıkarak gereğini yerine getirmişler, takvada, iyilik ve hayırlarda önde gidenlerden olmuşlardır: **Sonra Kitabı**

kullarımızdan seçtiklerimize miras kıldık. Kimi kendisine haksızlık eder; kimi ortadadır, kimi de Allah'ın izniyle hayırlarda öndedir. Asıl büyük lütuf işte budur. (Fâtır Suresi 32).

Gerçek anlamda iman eden ve hayırlarda önde olan kullar, şu özellikleriyle öne çıkarlar: **Şüphesiz ki onlar; Rablerine olan saygıdan dolayı korkanlardır. Onlar Rablerinin ayetlerine inananlardır. Onlar Rablerine ortak koşmayanlardır. Onlar Rablerine dönecekleri için verdiklerini kalpleri korkudan ürpererek verenerlerdir. İşte onlar, hayırlarda yarışanlardır ve onun için önde olanlardır.** (Mü'minûn Suresi 57-61). Dünya hayatında fedakarlıkta önde olan bu kullar ahirette de önde ve yakınlaştırılanlar arasında olacaklardır: **(Ahirette) önde olanlar, (dünyada fedakârlıkta da) önde olanlardır. Bu kişiler, nimet cennetlerinde (Allah'a) yakınlaştırılanlardır.** (Vâkıa Suresi 10-12). Ancak ayetler önemli bir gerçeği hatırlatır. Önde olan ve yakınlaştırılmış kullar arasına girecek olan bu kullar sayıca az olacaklardır. Büyük çoğunluğunun peygamberimizden önceki inananlar arasından az bir kısmının ise peygamberimizden sonrakilerden olacağı anlaşılan bu kullardan olabilmek, inanan bir insan için en büyük hedef olsa gerek: **Çoğu öncekilerdendir. Birazı da sonrakilerdendir.** (Vâkıa Suresi 13-14). Yakınlaştırılmış olan iyi kullar cennette nimetler içinde olacaktır. O nimetlerin parıltısı yüzlerine yansıyacaktır. Onlara el değmemiş, en saf, en kaliteli ve en leziz içecekler sunulacaktır. Rahman olan Allah kullarını böylesi tarifsiz güzelliklere ulaşmaları için

iyilik ve hayırda yarışmaya davet eder: **(İçiminin) sonu misk olacaktır (güzel kokacaktır). Yarışanlar (imrenenler) işte (buna imrenip) bunun için yarışsınlar!** (Mutaffifin Suresi 26).

Vefa ve Sadakat

Vefa ve Sadakat birbirlerini tamamlayan bir bütündür. Vefaların en güzeli Allah'a gösterilen vefa yani Allah'a olan sadakat ve gönülden bağlılıktır. Allah kullarına karşı vefalıdır. İman edip iyi işler yapan kullarını seven, destekleyen, koruyup gözetken ve maddi manevi ihtiyaç duyduğu her şeyi onlara verendir. İbadetlerini kabul eden, dualarına icabet eden, korku, kaygı ve endişelerini gideren, erdemli olmak ve iyiliklere öncülük etmek isteyen kullarını destekleyendir. Şükreden için artıran, kullundan razı olan, karanlıklardan aydınlığa çıkartan, yol gösteren, iyiyi ve kötüyü öğreten, çeşitli nimetlerle rızıklandıran, bu dünyada da ahirette de hayır ve güzellikler veren, ahirette ise rızasıyla ve cennet nimetleriyle ödüllendirmeyi vaat edendir. Allah sözünden dönmez. Allah sözüne sadık ve vefa sahibidir.

İnsan için düşündüğümüzdeyse vefa sözünde durmak ve onu bozma imkânı olmasına rağmen bozmayarak sözüne sadık kalmak demektir. Vefa, kendisine yapılan iyilikleri unutmamak, o iyiliklere karşı nankörlük etmemek ve aynı zamanda kendi yaptığı iyilikleri de başa kakmamak demektir. Allah'a vefalı olmak Allah'ı razı edecek şekilde yaşamakla gerçekleşebilir. Vefanın zıttı ihanettir. Allah'ın bunca lütuf ve nimetine nankörlük etmektir.

İhanetlerin en büyüğü Allah’a yapılan ihanettir. Kur’an bizleri Allah’a ve elçisine ihanet etmekten uzak durmamız noktasında uyarır: **Ey iman edenler! Allah’a ve Elçi’ye hıyanet (ihamet) etmeyin; (sonra) bilerek kendi emanetlerinize hıyanet (ihamet) etmiş olursunuz.** (Enfal Suresi 27). Allah’ın üzerimizdeki nimetlerini ve iyiliğini daima hatırlamamız ve O’na karşı vefalı olmamız gerekir: **Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz ki? İyiliğin karşılığı iyilikten başka nedir ki!** (Rahman Suresi 59-60).

Sadakat de benzer şekilde dürüst ve güvenilir olmak, vaadine bağlı kalmak gibi anlamlara gelir. İmanda sadakat kulun Allah’a yönelik teslimiyet, saygı, güven ve bağlılığındaki içtenliğinin ölçüsüdür. Ameldeki sadakat, kendini birilerine beğendirmek için değil gerçekten içten gelen bir istekle iyiliği yapmasıyla ortaya çıkar. Her türlü riyadan, gösteriştan, samimiyetsizlikten uzak biçimde ortaya konulan eylemler kişinin Allah’a olan sadakatinin ölçüsüdür.

Allah’tan daha fazla kim vefa hak edebilir? Allah’tan daha fazla kim kendisine sadık olunmaya layık olabilir? Kim sahip olduklarına kendi kendisine sahip olduğunu iddia edebilir. Kim Allah’ın üzerindeki nimetlerini saymaya kalkıp da bunun sonunu getirebilir?

Allah’ın varlığı sıradan bir konu değildir. Allah’a kul olmak, sorulduğunda kenardan tutulan bir takımın taraftarı olmak gibi değildir. Allah’tan daha önemli hiçbir şey yoktur bu hayatta. İnsan kiminle muhatap olduğunun farkında olmalıdır. Allah’la güvenli bir bağ kurmalı

ve kayıtsız şartsız O'na teslim olmalıdır. Mutlak anlamda O'na güvenip dayanmalıdır. Varlığıyla mutlu olmalı, onur duymalıdır.

“Rabbim iyi ki varsın!” diyebilmelidir. Her şeyin ancak O'nun varlığıyla anlam ve önem kazandığını bilmelidir. İnsanın Rahman olan Rabbi'ne yönelirken adeta onunla konuşuyormuşçasına içini O'na açabilmesi gerekir. Allah bizi bizden daha iyi tanır. Bize bizden daha yakın olan ve ihtiyaç duyduğumuz her şeyi bizden daha iyi bilen ve içinde bulunduğumuz durumu da en iyi anlayanıdır. Dolayısıyla Allah'a içten yöneliş, insan için bir çeşit terapi gibidir. Ruhuna nefes aldıracağı ve benliğini dinginleştirici manevi bir terapi.

İnsanları tanıdıkça ve insanların vefasızlıklarına şahit oldukça kişi daha da içten bir şevk ile yönelir Rabbine. Allah'ın kulunu yarı yolda bırakmayacağını ve onu aldatmayacağını bilir. Allah kulunu yaratmakla ve onu türlü nimet ve imkanlarla donatmakla kalmamış, koruyup gözetmiş, yardımıyla desteklemiş ve varlığıyla huzur, güven ve dayanma gücü vermiştir. Allah'ın meseleleri bilmesi ve hiçbir şeyin O'ndan habersiz gerçekleşmemesi insan için en büyük rahatlıktır. Gerçek anlamda inanan ve Rabbine gönülden bağlı olan kimseler başkalarının kendilerine karşı birlik olmasından ya da tuzaklar kurmasından korkmazlar. Aksine bu durum inananların imanını artırır ve onlar Rablerine olan güven ve bağlılıklarını ifade ederler: **“İnsanlar size karşı toplandılar, onlardan sakının”** diyenlerin sözleri onların imanını daha

da artırdı. “Allah bize yeter o ne güzel vekildir.” dediler. (Âli İmran Suresi 173).

Tüm insanlar bir araya gelip plan ve tuzaklar kursalar da yine de Allah’ın buyruğu ve planı karşısında aciz kalırlar. Allah dilemedikçe hiçbir plan amacına ulaşmaz. Çünkü inananlar bilirler ki tüm plan ve programlar Allah’ın denetimi altındadır: **Onlar her türlü planı yapmışlardı. Oysaki dağları yerinden oynatacak derecede güçlü olduğunu sandıkları planları Allah’ın denetimi altındadır.** (İbrahim Suresi 46) Ayetler açık şekilde Allah’ın planının tüm planlardan üstün olduğunu gösterir: **Onlar plan kurdular. Allah da plan kurdu. Allah en iyi plan kurandır.** (Âli İmran Suresi 54). Allah, kötülük planlayanların planlarını bozmaya ya da planladıkları o kötülükleri onlara döndürmeye gücü yetendir. Kur’an onların kurdukları planların boşa gideceğini haber verir: **...Kötülük planı yapanlar için, şiddetli bir azap vardır. Kurdukları düzenler boşa gidecektir.** (Fâtır Suresi 10). Demek ki inananlar Allah’a olan sadakatlerinde kararlı olmalı ve zorluklar karşısında dik durmalıdırlar. En ufak bir zorlukta Allah’a isyan edenler, O’na karşı vefasızlık etmiş olurlar.

İnsan için en iyi alışveriş Allah’la yapılandır. Kesatlaşmasından asla korkulmayacak bir ticarettir bu. Allah’a olan vefamızın bir gereği olarak canını ve malını O’nun için feda etmekten kaçınmamalıdır insan: **Şüphesiz ki Allah, Allah yolunda savaşan, öldüren ve öldürülen müminlerden, canlarını ve mallarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. (Bu),**

Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da O'nun üzerinde gerçek bir vaat olarak (böyledir). Sözünde Allah'tan daha vefalı kim olabilir ki! O'nunla yapmış olduğunuz alış-verişinizden dolayı sevinin! Asıl büyük kurtuluş işte budur. (Tevbe Suresi 111). Allah bizden hep dosdoğru olmamızı hem de doğrularla birlikte olmamızı ister: **Ey iman edenler! Allah'a karşı takvâlı (duyarlı) olun ve doğrularla birlikte olun!** (Tevbe Suresi 119). İnananlar için güzel bir örnek kılınan Hz. İbrahim'in Allah tarafından çok vefalı olarak anılması da bizler için güzel bir örnek ve ulaşılmaması gereken bir hedef olmalıdır: **Yoksa Musa'nın ve çok vefalı İbrahim'in sayfelerinde bulunan(lar, ona) bildirilmedi mi?** (Necm Suresi 36-37). Hz. Yusuf'un kıssasında geçen onu evlat edinen adamın karısı cinsel açıdan Yusuf'tan faydalanmak istediğinde Hz. Yusuf da kadına karşı arzu duymuş olmasına rağmen kendisini evlat edinen kişiye karşı büyük bir vefa örneği sergilemiş ve Allah'ın haram kıldığı zina günahını işlemeyerek bu vefayı Rabbine karşı da göstermiştir: **Evinde bulunduğu kadın, (cinsel olarak) ondan yararlanmak istemiş, kapıları kilitlemiş ve "Haydi gel!" demişti. O da "Allah'a sığınırım! Şüphesiz ki o (eşiniz) benim efendimdir; bana güzel davrandı." demişti. Gerçek şu ki zalimler başarılı olmaz!** (Yusuf Suresi 23).

Allah'a verilen söze vefalı olmak gerekir. Allah sözüne sadık olan ve vefalı davranan kullarını bu dünyada da ahirette de tarifsiz şekilde ödüllendirecektir: **Şüphesiz ki sana biat edenler, elbette Allah'a biat etmektedir. Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir. Kim**

(sözünden) dönerse ancak kendi aleyhine dönmüş olur. Kim de Allah’a olan sözüne vefa gösterirse, (Allah) ona ileride büyük bir ödül verecektir. (Fetih Suresi 10). Allah’a verdikleri sözü az bir değer karşılığı satan ve Allah’a vefasızlık eden kulların ise ahirette hiçbir payları olmayacak, onların yüzlerine dahi bakılmayacaktır: **Allah’a verdikleri sözü ve yeminlerini az bir değer karşılığında satanlar (var ya), onların ahirette hiçbir payı yoktur. Allah kıyamet gününde onlara konuşmayacak, onlara bakmayacak ve onları temize çıkarmayacaktır. Onlar için elem verici bir azap vardır.** (Âli İmran Suresi 77). Çünkü ayetlerin de ifadesiyle Allah’a verilen söz sorumluluk gerektirir: **Allah’a verilen söz sorumluluk gerektirmektedir.** (Ahzab Suresi 15).

Allah’a vefa kadar Allah’a sadakat de son derece önemli ve gereklidir. Allah sadakat gösteren kullarına göstermiş oldukları bu sadakatleri gereği muhteşem ödüller verecektir: **Müminlerden, Allah’a verdikleri sözde duran nice adamlar (yiğitler) vardır. Onlardan kimi, adağını (Allah’a sözünü) yerine getirmiştir; kimi de (yerine getirmeyi) beklemektedir. Onlar (sözlerini) asla değiştirmemişlerdir. Sonunda Allah sadakat gösterenlere (doğru olanlara), sadakatlerine (doğruluklarına) karşılık (ödül) verecektir...** (Ahzab Suresi 23-24). İnananların en öncelikli özelliklerinden biri Allah’a verdikleri sözlere sadık kalmaları ve onları bozma imkanları varken yine de bozmayarak Allah’a vefalı davranmalarıdır: **Onlar Allah’a verdikleri sözü yerine getirir ve o sözü bozmazlar.** (Ra’d Suresi 20).

Allah'ı unutmak da O'na karşı vefasız olmaktır. Bu vefasızlık aynı zamanda yoldan çıkmaktır: **Allah'ı unutan ve (bu yüzden Allah'ın da) onlara kendilerini unuttuğu kişiler gibi olmayın! Onlar yoldan çıkanların ta kendileridir.** (Haşr Suresi 19). Allah'tan ve O'nun insanlığa hidayet rehberi olarak gönderdiği Kur'an'dan yüz çeviren kimseler için sıkıntılı bir hayat vardır. Onların bu dünyada Allah'ı unuttukları gibi Allah'ın da onları hesap günü unutulanlardan kılacağı hatırlatılır: **Kim de benim zikrimden (Kur'an'dan) yüz çevirirse, şüphesiz ki onun için sıkıntılı bir hayat olacak ve biz onu, kıyamet günü kör olarak dirilteceğiz.”** (Bu kişi), **“Rabbim! Beni neden kör olarak dirilttin? (Oysa) ben gören biriydim.”** diyecektir. (Allah) şöyle buyurmuş (olacak)tır: **“İşte bu şekilde sana ayetlerimiz gelmişti de sen onları unuttuğün. Bugün sen de aynı şekilde unutulacaksın!”** (Taha Suresi 124-126).

Allah'a gösterilmesi gereken en büyük vefa ve sadakat bizi yoktan var etmiş olmasından kaynaklanmalıdır. İnsan kendisini yoktan yaratana ne diye kulluk ve ibadet etmeyecektir? Üstelik hepimizin dönüşü O'na olacakken: **Ben ne diye beni yoktan yaratana ibadet etmeyecekmişim ki! (Oysa) hepiniz yalnızca O'na döndürüleceksiniz.** (Yasin Suresi 22).

İslam Nasıl Bir Toplum Hedefler?

Kur'an ayetlerinden hareketle İslam'ın nasıl bir insan hedeflediği özetlenmeye çalışıldı. Şüphesiz bu maddeleri artırmak ve içeriklerini genişletmek mümkündür. İslam'ın hedeflediği toplum doğal olarak hedeflediği insan özelliklerine sahip bireylerden oluşacak bir toplumdur. Bu özellikler başkalarıyla alakalı da boyutları olmakla birlikte daha çok kişinin kendisine yönelik sahip olması gereken özelliklerdi. İslam'ın hedeflediği toplumda ise bu özelliklere sahip bireylerin başkalarına ve topluma yönelik görev ve sorumlulukları söz konusudur. Bu görev ve sorumlulukların en güzel şekilde yerine getirilebilmesi için Kur'an'ın hedeflediği insan özelliklerine sahip bireylerin toplumu bu seviyeye yükseltebilmesi, şartları olgunlaştırabilmesi, uygun ortamı ve gerekli zemini hazırlayabilmesi gerekir.

Özgürlük, adalet, huzur ve emniyet gibi olmazsa olmaz şartların oluşmadığı bir toplumda nitelik, kalite, estetik, kültür, sanat ve bilim gibi değerlerden söz etmek pek mümkün olmasa gerek. İslam'ın hâkim olduğu coğrafyaların her anlamda yeryüzünün en adil, güvenli, gelişmiş ve en yaşanılabilir yerleri olması gerekir. Bugün bundan uzak olunmasının sorumlusu İslam değil mensupları olarak bizleriz. İslam'ın bize sunmuş olduğu değerleri dejenere

ederek aslından uzaklaştıran mensupları olduğuna göre bu değerleri özüne döndürerek hâkim kılacak olan da yine mensuplarıdır. İçeriden ya da dışarıdan bir kurtarıcı beklemenin anlamsız olduğu açıktır. Ayetler hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bu gerçeği açıklamaktadır: **(Kişiler) kendilerindekini değiştirinceye kadar Allah hiçbir toplumu değiştirmez. Allah bir topluma kötülük diledi mi, artık onun için geri döndürülme diye bir şey yoktur. Onların O'ndan (Allah'tan) başka yardımcıları da yoktur.** (Ra'd Suresi 11). Demek ki toplumların olumlu ya da olumsuz anlamda değişip dönüşmesi toplumu oluşturan bireylerle alakalı bir durumdur. Duyarlılık ve sorumluluk bilinci ile hareket eden bireylerden oluşan bir toplum her anlamda yaşanılabilir bir toplumken insanların bencillik, duyarsızlık ve sorumsuzluk sergilediği bir toplum ise yaşanılması mümkün olmayan bir topluma dönüşecektir. Demek ki ortaya konulan anlayış ve irade neden, toplumun geldiği nokta ise sonuçtur. Tarih boyunca Allah'ın her anlamda nimet ve imkanlar vererek denediği toplumların bu nimet ve imkanları yitirmelerinin nedeni, üzerinde bulundukları iyi hali değiştirip haksızlık ve hukuksuzluklarla o toplumu yaşanılmaz hale getirmeleridir: **Bunun sebebi, bir toplum kendilerinde bulunanı değiştirinceye kadar Allah'ın onlara verdiği nimeti değiştirmemesi ve şüphesiz ki Allah'ın duyan ve bilen olmasıdır.** (Enfal Suresi 53). Allah bu gerçeği açık biçimde beyan ettiğine göre inananlara düşen önce kendi toplumlarını sonra da yeryüzünü her anlamda yaşanılabilir bir yurda dönüştürebilmektir. Bunun

için de İslam'ın hedeflediği toplumsal değerleri en güzel şekilde gözetip hayata taşımak gerekir.

Özgürlük

Allah'ın insana vermiş olduğu en büyük ayetlerden biri akıl ise diğeri iradedir. İnsana irade verilmesi onun diğer canlılardan ayrı bir yere konumlandırıldığını ve kendisine güven duyulan insanın bu yolla sorumluluk sahibi kılındığını göstermektedir. İnsana özgür irade veren Allah insanların akıllarının, beden ve ruhlarının tutsak edilmesinden razı olabilir mi? Şüphesiz bu mümkün değildir. Allah yarattığı her kulunu özgür olarak yaratır. İnsanları ve toplumları köleleştiren, sömüren ve her anlamda aşağı seviyeye indiren yine insandır. İmtihan gereği irade vardır ve insanlar seçimlerinin sorumluluklarından hesaba çekileceklerdir. İradenin kötü yönde kullanılması göstergelerinden biri insanların özgürlüklerden mahrum bırakılmalarıdır.

Kölelik geçmişten günümüze insanoğlunun bir gerçeğidir. Allah bu çarpık düzeni ortadan kaldırmak için insanlara yol gösterir. Ayetler her fırsatta köleleştirilmiş olan insanların özgürlüklerine kavuşturulması için insanları teşvik eder. Bir ayette bu durum sarp bir yokuş olarak tarif edilir. Aşılması zor olsa da aşılması gereken sarp bir yokuş: **O 'sarp yokuş'un ne olduğunu sana bildiren ne olabilir ki! (Sarp yokuş); köleyi özgürlüğüne kavuşturmaktadır.** (Beled Suresi 12-13). Demek ki insanın en temel haklarının başında özgürlük gelmektedir.

İnsanların bedenlerini tutsak ederek onları köleleştirmek mümkün olmadığı gibi zihinlerini ve ruhlarını tutsak etmek, kendi özgür iradesi dışında bir şeye inanmak ya da inanmamak için baskı kurup zorlamak da mümkün değildir: **Şüphesiz ki biz ona (insanoğluna) yol gösterdik. Ya şükredici (olur) ya da nankör.** (İnsan Suresi 3). Ayetten de görüldüğü gibi insana yol gösteren Allah'tır ama o yola uyup uymama özgürlüğü insanın kendisine bırakılmıştır. Allah benzersiz rahmetinin bir gereği olarak insanı kendi haline bırakmayarak ona yol göstermiştir. Doğru yola uyarak şükreden bir inanan olması ya da gerçeği görmezden gelip nankörlük eden bir inkârcı olması kendi tercihinin bırakılmasıdır. Her tercih bir sorumluluk ve her sorumluluk da bir hesap gerektirir. Allah gerçeği getirmiş bu gerçeğe uyup uymamayı ise insanın irade ve sorumluluğuna bırakmıştır: **De ki: "Hak (gerçek), Rabbinizdendir." Öyle ise dileyen iman etsin; dileyen inkâr etsin!** (Kehf Suresi 29). Allah kimseyi iman eden ya da inkâr eden olarak yaratmamıştır. Allah insanı yaratmış, ona yol göstermiş ama içlerinden kimi iman eden kimi inkâr eden olmuştur: **Sizi yaratan O'dur. Kiminiz kâfir, kiminiz mümindir. Allah yaptıklarınızı görendir.** (Teğâbun Suresi 2). Ayetten de görüldüğü gibi Allah sizi kafir ya da mümin olarak yarattı denilmemekte insanların kafir ya da mümin oluşları yaptıkları şeyler ile ilişkilendirilmektedir. Çünkü Allah herkesin yaptığını görendir.

Allah'ın insana tanımış olduğu inanç özgürlüğünü bir başkasının onun elinden alması ya da bir şeye inanma

veya inanmama noktasından onu zorlaması İslam açısından olacak şey değildir. Dinde zorlama olmadığı ayeti bunun en büyük delilidir: **Dinde zorlama yoktur. Elbette doğru yanlıştan ayrılmıştır.** (Bakara Suresi 256). Dinde zorlama değil zorunluluklar vardır. Bunun hesabını sormak ise sadece Allah’a aittir. Ayetler peygamberlerin dahi insanlar üzerinde bir zorba olmadıklarını hatırlatır: **(Gerçeği) hatırlat! Sen sadece (gerçeği) hatırlatıcısın. Sen hiçbir şekilde onların üzerinde zorba değilsin.** (Ğâşiye Suresi 21-22). Allah peygamberleri insanlar üzerine bir bekçi kılmış da değildir. Onlara düşen sadece gerçeği tebliğ etmektir: **Yüz çevirirlerse, biz seni onların üzerine bekçi olarak göndermedik. Sana düşen (görev), sadece tebliğdir.** (Şura Suresi 48). Gerçeği görüp ona uyanın sağlayacağı yarar kendisine gerçeğe karşı kör olup ondan uzak duranın zararı da yine kendisinedir: **(De ki:) “Elbette size Rabbiniz tarafından öngörüler gelmiştir. Artık kim (gerçeği) görürse yararı kendisinedir; kim de kör davranırsa zararı kendisinedir. Ben üzerinize asla bekçi değilim.”** (En’am Suresi 104). Allah peygamberimizi insanlar üzerine bekçi kılmadığı gibi vekil de kılmamıştır: **Biz seni onların üzerine bir bekçi kılmadık. Sen onlar üzerinde asla vekil (güven kaynağı) da değilsin.** (En’am Suresi 107). O’nun kutlu görevi Kur’an ile insanlara gerçeği hatırlatmaktır: **Biz onların söylediklerini çok iyi bileniz. Sen onların üzerinde asla zorba değilsin. Tehdidimden korkanlara (gerçeği) Kur’an’la hatırlat!** (Kaf Suresi 45).

Kur'an bizlere Allah'ın dilemesi durumunda yeryüzündeki insanların tamamının da iman edebileceğini ve bu durumun Allah için kolay olduğunu söyler. Ancak Allah bunu dilememiş, seçimi insanların özgür iradesine bırakmış ve hiç kimsenin inanmaları noktasında insanları zorlayamayacağını hatırlatmıştır: **Rabbin dileyseydi yeryüzündekilerin hepsi elbette iman ederlerdi. (Şimdi) sen inanmaları için insanları zorlayacak mısınız!** (Yunus Suresi 99). İnsana zorla iman ettirmenin değil insanın kendi özgür iradesiyle iman edip imanının gereklerini yerine getirmesinin bir değeri vardır. Allah'ın insanların iman etmesine ihtiyaç duymaz. Ancak O kullarının içtenlikle iman etmelerinden razı olur. İmana ihtiyaç duyan insandır. Allah insanlardan akıllarını kullanmalarını hem yeryüzündeki delillerine hem de Kur'an ile göndermiş olduğu ayetlerine tanık olmalarını, tüm bunlar üzerine düşünüp ibret almalarını ve kendi istekleriyle iman etmelerini bekler. Yoksa Allah gökten indireceği karşı konulmaz bir delille insanlara boyun bükmüş bir halde iman etmek dışında bir seçenek bırakmazdı: **Onlar iman etmiyor diye neredeyse kendine yazık edeceksin! Dilesek, üzerlerine gökten bir ayet (mucize) indiririz de ona boyunları eğik (bükülü) kalır.** (Şuara Suresi 3-4).

Tıpkı inanç özgürlüğünde olduğu gibi düşünce özgürlüğü de Allah tarafından teminat altına alınmıştır. İnananların özelliklerinin tarif edildiği ayetlerden birinde inananların sözü dinleyip en güzeline uydukları söylenir: **Onlar (her) sözü dinlerler; en güzeline uyarlar. İşte onlar Allah'ın doğru yola ulaştırdığı kişilerdir.**

Derin akıl sahipleri de işte sadece onlardır. (Zümer Suresi 18). Bu ayet açıkça farkı düşünce ve sözlerin olacağı, inananların düşünceden ve bunun özgürce ifade edilmesinden korkmamaları ve buna engel olmamalarını hatırlatmaktadır. İnanç ve düşüncesinden korkan ve onun tartışmaya açılmasından çekinen bir insan kendi inandığı şeyden emin olmayan insandır. Farklı düşünce ve inançlarla girilecek tartışmanın da inanan insana yakışır şekilde olması gerektiği vurgulanır: **Kullarıma söyle, (tartışırken karşısındakilere) sözün en güzelini söyleyinler (güzelce tartışınlar)! Şüphesiz ki şeytan aralarına fitne sokar. Şüphesiz ki şeytan insanın apaçık düşmanıdır.** (İsra Suresi 53). Nasıl ki insanlar birbirlerinin aynısı değildir inanç, kabul ve düşünceler de doğal olarak farklı olabilmektedir. Allah sözlerin en güzelini vahiy yoluyla Kur'an'da insanlara iletmiştir. Sözlerin en güzeline uyanın başka söz ve düşünceler karşısında yenik düşmesi söz konusu olmayacaktır.

İslami açıdan özgürlük herkesin dilediği şeyi dilediği şekilde yapabilmesi değildir. Başkalarının da bulunduğu bir toplumun üyesi olarak bireylerin söz, eylem ve davranışlarını bu gerçeği dikkate alarak gerçekleştirmesi gerekir. Burada kişinin ne istediği değil ödev ve sorumluluğun ne gerektirdiği önemlidir. Başkalarını huzursuz ve rahatsız etmeyecek ve onların özgürlük ve özel alanlarını ihlal etmeyecek eylemlerin benimsenmesi gerekir. Özgürlük, toplumun sadece elit ve güçlü kesimi için değil her kesimi için adil bir şekilde geçerli olduğu oranda gerçek anlamda özgürlük olabilir. Gücü elinde tutan ya da eline

geçirenin sadece kendinden olana uyguladığı bir sistemin özgürlüğünden söz etmem mümkün değildir. Güç, insanlar ve taraflar arasında el değiştirir. Her kesim bir diğerinin özgürlüğüne tehdit haline gelebilir. Dolayısıyla İslami ilke ve değerlerin hâkim olduğu bir toplumun tam anlamıyla özgür bir toplum olması gerekir. Zorlamacı, dayatmacı, baskıcı bir toplum sistemi insanları riyakâr, münafık yani iki yüzlü hale getirir. İman etmeyen ama iman ediyor gibi görünen ya da iman eden ama bunu gizlemek durumunda bırakılan insanlardan oluşacak bir toplum bir arada uyum içinde yaşayamaz. Huzur, güven ve adalet ortamı sağlanamaz.

Özgürlük aynı zamanda insanların özel hayatlarının da güvence altında olması demektir. Kur'an ayetleri bu özgürlük alanını ihlal edenlerle ilgili çok ciddi uyarılarda bulunur. İnananlar sadece işlerine gelen uyarıları değil Allah'ın tüm uyarılarını dikkate almak durumundadır. Bir insanı arkasından çekıştirmek, sinsî casuslar gibi açığını aramak ve onu ortalığa saçmaya çalışmak şiddetle kınanır: **(Arkadan) çekıştiren (ve) kusur arayan herkese yazıklar olsun.** (Hümeze Suresi 1). Zandan çok kaçınılması, insanların kusurlarının araştırılmaması ve dedikodu yapılmamasının söylendiği insanlar iman edenlerdir. Demek ki iman etmiş olmak ya da iman ettiği iddiasında olmak bu günahlardan uzak olmanın garantisi değildir. İnanan insanların bu günahlarından dönerek Allah'a tövbe etmeleri gerekir: **Ey iman edenler! Zandan çok kaçınınız! Şüphesiz ki zannın bir kısmı günahtır. (Birbirinizin) kusurunu araştırmayınız! Biriniz diğerini arkasından**

çekiştirmesin! Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Bundan tiksindiniz (değil mi?). Allah'a karşı takvâli (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah tevbeyle çok kabul edendir, çok merhametlidir. (Hucurat Suresi 12).

Yine benzer şekilde insanların kusurlarını aramak ve onları alay konusu edinip itibarsızlaştırmaya çalışmak da kınanır: **Ey iman edenler! Bir topluluk diğer bir toplulukla alay etmesin! Belki onlar (alay edilenler), kendilerinden (alay edenlerden) daha hayırlıdır. Kadınlar da kadınlarla alay etmesin! Belki onlar (alay edilen kadınlar), kendilerinden (alay eden kadınlardan) daha hayırlıdır. Kendi kendinizi ayıplamayın (aşağılamayın); birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın! İmandan sonra yoldan çıkmak (anlamındaki kelime) ne kötü bir isimdir! Kim tövbe etmezse işte onlar, zalimlerin ta kendileridir.** (Hucurat Suresi 11). İnsanın bu hassasiyetleri gözetmeden yaptığı her eylemden üzerine bir vebal, bir sorumluluk vardır: **Hakkında bilgin olmayan şeyin peşine (biliyormuş gibi) düşme! Şüphesiz ki işitme (duyusu), göz ve kalp, bütün bunlar o (kazandığı)ndan sorumludur.** (İsra Suresi 36). İnsanın bu konudaki günahını gizlemesi ya da inkâr etmesi de mümkün olmayacaktır. Çünkü kendisi inkar etmeye çalışsa da dili, elleri ve ayakları hesap günü kendisi aleyhine şahitlik yapacaktır: **Namuslu, kötülüklerden habersiz mümin kadınlara zina iftirasında bulunanlar, dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. Onlar için büyük bir azap vardır. O gün, dilleri, elleri ve ayakları,**

yapmış olduklarıyla ilgili olarak aleyhlerinde şahitlik edecektir. (Nur Suresi 23-24). Bu tür insanların hesap günü konuşup kendilerini savunmalarına dahi izin verilmeyecektir. Zaten yaptıklarının savunulabilir bir tarafı olmadığı ayan beyan ortadadır: **Bugün onların ağızlarını mühürleyeceğiz; kazandıkları (yaptıkları) hakkında bize elleri konuşacak ve ayakları da şahitlik edecektir.** (Yasin Suresi 65).

Birilerince kusur olarak görülen bir şey, Allah katında bir kusur olmayabilir. İnsanın ne yaşadığını bilmeden onu yargılamamak gerekir. Başkalarında kusur arayıp onları yargılayan ve kendilerini temize çıkartanların gerçekte kimin temiz olduğunu ancak Allah'ın bileceğini unutmamaları gerekir: **Ufak tefek kusurlar dışında, büyük günahlardan ve çirkinliklerden kaçınanlara gelince, Rabbinin bağışlaması çok geniştir. O, sizi topraktan yarattığı zaman ve siz annelerinizin karınlarında saklı (ceninler hâlinde) bulunduğunuz sırada (bile) sizi iyi bilendir. (Bu nedenle) kendinizi temize çıkarmayın! O, takvâlı (duyarlı) olanı iyi bilendir.** (Necm Suresi 32). Başkalarını kınayıp kendilerini temize çıkartanlar Allah'ın layık olanı temize çıkartacağını bilmelidir: **Kendilerini temize çıkaranları görmedin mi? Hayır! Allah dileyeni (layık gördüğünü) temize çıkarır ve (onlar) en küçük bir haksızlığa uğratılmazlar.** (Nisa Suresi 49). Bu tür kötü niyetli insanlara itibar edilmemesi ve onlardan gelen haberlere aldırış edilmemesi gerekir: **Sürekli (yalan yere) yemin edip duranlara, aşağılıklara, (herkesi) kötüleyenlere, söz**

götürüp getirenlere, iyiliğe engel olanlara, saldırganlara, günaha gömülenlere, kaba olanlara, ardından da kötülükle damgalı kişilere itaat etme! (Kalem Suresi 10-13). İnananlar arasında çirkinliği yaymak isteyen, bozgunculuk eden, laf getirip götüren, sinsice kötülükler planlayanlar, yalan haber yayanlar ve iftira atanlar için dünyada da ahirette de elem verici bir azap olacağı haber verilmektedir: **Şüphesiz ki inananlar arasında çirkinliğin yayılmasını arzulayanlar için dünyada da ahirette de elem verici bir azap vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz.** (Nur Suresi 19). Toplumda barış, huzur ve güven ortamının sağlanabilmesi için insanların özel hayatlarına saygı gösterilmesi; yalan, dedikodu, zan ve iftira gibi çirkin suçlardan uzak durulması gerekir.

Adalet

İslam'ın omurgasını oluşturan temel kavramlardan biridir adalet. Bir şeyi tam da olması gerektiği gibi hakka uygun, ölçülü ve dengeli biçimde yerli yerince yapmak anlamına gelir. Adaletin zıttı zulümdür. Allah kullarına adaleti gözetmelerini emreder: **Şüphesiz ki Allah adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder; çirkinliği, fenalığı ve azgınlığı da yasaklar. (O, gerçekleri) hatırlayasınız diye size öğüt vermektedir.** (Nahl Suresi 90).

Allah inananlardan şahitliği gözetmelerini ve adaleti titizlikle ayakta tutmalarını ister. Adaletin sarsıldığı ve yıkıldığı toplumlarda diğer değerlerin anlam ve önemi kalmaz: **Ey iman edenler! Allah için şahitlik edenler olarak adaleti titizlikle ayakta tutanlar olun! Bir topluma**

(karşı) öfke(niz) sizi adaletsizlik suçuna sevk etmesin! Adil olun! O (adil davranmak), (Allah’a karşı) takvâlı (duyarlı) olmaya daha yakın (bir davranış)tır. Allah’a karşı takvâlı (duyarlı) olun! Şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır. (Maide Suresi 8).

Adalet sadece kendinden olana değil herkese eşit şekilde uygulandığında adalettir. Kur’an yakınlar aleyhine dahi olsa üstelik o kimseler zengin ya da fakir de olsalar adaletin dimdik ayakta tutulmasını ve bu konuda asla taviz verilmemesini hatırlatır: **Ey iman edenler! Adaleti (titizlikle) ayakta tutan, kendiniz, ana baba(nız) ve yakınlar(ınız) aleyhinde de olsa Allah için şahitlik eden kişiler olun! (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin de fakir de olsalar Allah onlara (sizden) daha yakındır. Adalet(ten sapma) konusunda arzular(ınız) a uymayın! (Şahitliği) eğip büker (doğru şahitlik etmez) veya şahitlik etmekten kaçınırsanız, (bilin ki) şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır. (Nisa Suresi 135).** Adalet sadece inananlar için de değil tüm insanlar için geçerlidir ve Allah adil davrananları sevmektedir: **Allah sizinle din uğrunda savaşımayanlara ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara adil davranmanızı yasaklamaz. Şüphesiz ki Allah adil davrananları sever. (Mümtehone Suresi 8).**

Adaletin en güzel biçimde tesis edildiği toplumlar, insanların barış ve güven içinde yaşayabildikleri, haksızlığa uğrama endişe ve kaygısı taşımadıkları toplumlardır. Ölçü ver tartının adaletle yapılmasının emredilmesi hayatın her alanında bu ölçünün gözetilmesi içindir.

Söylenen sözün, akraba bile olsa adaletli olması gerekir: **Yetişkinlik zamanına ulaşıncaya kadar en güzel olanın dışında yetimin malına sakın yaklaşmayın! Ölçü ve tartıyı adaletle yapın! Biz kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemeyiz. Söz söylediğiniz zaman, akraba bile olsa adil olun! Allah'a (verdiğiniz) sözü tutun! İşte bunlar (O'nun) size emrettikleridir. Umulur ki (gerçeği) hatırlarsınız.** (En'am Suresi 152).

Allah Kur'an'ı doğruluk ve adalet ile tamamlamış ve onu insanlar için doğruluk ve adaletin ölçüsü kılmıştır: **Rabbinin söz(leri), doğruluk ve Adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirecek kimse yoktur. O, duyandır, bilendir.** (En'am Suresi 115). Dolayısıyla Allah, hayat kitabı ve yaşam kılavuzu olarak göndermiş olduğu Kur'an'ı ölçü kılarak kullarından dosdoğru ve adil olmalarını ister. Zaten peygamberimiz de diğer tüm peygamberler gibi insanlar arasında Allah'ın göndermiş olduğu vahyi esas alarak dosdoğru olmak ve adaleti gerçekleştirmekle emrolunmuştur: **İşte onun için sen davet et ve emrolunduğun gibi doğru ol! Onların heveslerine uyma! De ki: "Ben Allah'ın indirdiği (her) kitaba inandım ve aranızda adaleti gerçekleştirmekle emrolundum. Allah bizim de Rabbimizdir; sizin de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz de sizedir. Sizinle bizim aramızda delil (getirmeye gerek) yok. Allah hepimizi bir araya toplayacaktır; dönüş de yalnızca O'nadır.** (Şura Suresi 15).

Allah insan aklına ve fitratına son derece uygun biçimde göndermiş olduğu vahyi, o vahye uyanları ölçülü

ve dengeli bir topluluk kılacak bir uygunlukta göndermiştir. Bu sayede inananlardan insanlığa şahitler olmaları, ölçü ve dengeyi tam da olması gereken biçimde gözetmeleri beklenmiştir: **İşte böylece sizin insanlığa şahitler olmanız, elçinin de size şahit olması için sizi dengeli bir ümmet kıldık.** (Bakara Suresi 143). Demek ki Kur'an'a iman etmek tüm insanlık ailesi için adaleti, ölçü ve dengeyi olması gerektiği biçimde gözetmek demektir.

Barış ve Emniyet

İslam; teslim olmak, kurtuluş, barış, esenlik, boyun eğmek gibi anlamlara gelir. Dolayısıyla İslam kurtuluş ve barış dinidir. Bu kurtuluş herkes içindir çünkü İslam daha önce de ifade edildiği gibi tam anlamıyla insanlık dinidir. Kuşatıcı ve birleştirici bir inanç sistemidir. Allah tüm inananları barışa girmeye çağırır: **Ey iman edenler! Hep birden barışa girin! Şeytanın adımlarını izlemeyin! Şüphesiz ki o, sizin için apaçık bir düşmandır. Size (hakikate dair) apaçık deliller geldikten sonra (barıştan) sapar, (şeytanın adımlarını izler)seniz, iyi bilin ki Allah güçlüdür, doğru hüküm verendir.** (Bakara Suresi 208-209). Ayetten de görüldüğü gibi barış yolunu tutmamak şeytanın adımlarını izlemek anlamına gelmektedir. Şeytan inananlar arasına ayrılık ve çatışma sokmak ister. Çünkü şeytan insan için apaçık bir düşmandır. Allah savaş sırasında bile karşı tarafın barışa yanaşması durumunda inananların da hemen barışı esas almalarını ister: **Onlar barışa yanaşırlarsa sen de ona**

(barışa) yanaş ve Allah’a güven! Şüphesiz ki yalnızca O duyandır, bilendir. (Enfal Suresi 61).

İnsanlar arasındaki ilişkilerde de Allah daima barışın esas alınmasını ister. İntikam ve savaş, yeni intikam ve savaşları doğurur. Her ne kadar bir kötülüğün cezasının benzeri bir kötülük olduğu ifade edilse de bağışlayıp barışı sağlayanın ödülünün bizzat Allah’a ait olduğu haber verilir: **Bir kötülüğün cezası, (en çok) ona denk bir kötülüktür. Kim bağışlar ve barışı sağlarsa, onun ödülü Allah’a aittir. Şüphesiz ki O, zalimleri sevmez.** (Şura Suresi 40). Demek ki inananların sırf Allah öyle istediği için kendi egolarını, hırslarını ve düşmanca duygularını köreltmeleri ve bu fedakarlıklarının karşılığını da sadece Allah’tan beklemeleri gerekir. Allah yapılan kötülüğün cezalandırılmasının da denk ve ölçülü olmasını ister. Ancak sabredip cezadan vazgeçenler için bu tercihlerinin kendileri için daha hayırlı olduğunu müjdeler: **Ceza verecekseniz, (en fazla) size yapılanın misliyle (benzeriyle) ceza verin! Sabrederseniz, elbette bu (durum) sabredenler için daha hayırlıdır.** (Nahl Suresi 126).

Çünkü Allah kötülüğün iyilikle ortadan kaldırılmasını ve bu prensibi benimseyen kulların dünya yurdunun güzel sonuna ulaşacaklarını müjdeler: **Onlar Rablerinin rızasını isteyerek sabreden, namazı kılan, kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden gizli ve açık olarak (Allah yolunda) infak eden (veren) ve kötülüğü iyilikle savan kişilerdir. İşte onlar var ya, (dünya) yurdunun (güzel) sonu sadece onlarındır.** (Rad Suresi 22). İnsan bazen kendisine yapılan kötülüklere kötülükle karşılık

vermemek noktasında zorlanabilir. Kötülük yapan tarafın da benzer bir kötülüğü hak ettiğini düşünebilir. İftiraya uğramış ya da yalan haberlerle itibarsızlaştırılmış olabilir. Ancak Allah'ın onların yakıştırmalarını çok iyi bildiğini ve belki de hiç beklemedikleri bir anda yapmış oldukları kötülüklerin sahibine döneceğini unutmaması ve şeytanların kışkırtmalarına uymaması gerekir: **Sen kötülüğü en güzel şekilde sav! Biz onların yakıştırmalarını çok iyi biliniz. De ki: “Rabbim! Şeytanların kışkırtmalarından sana sığınıyorum! Rabbim! Onların bana yaklaşmalarından da sana sığınıyorum.”** (Mü'minün Suresi 96-98). Kötülüğü iyilikle savmak ve barışı esas almak size düşmanlık eden kişinin de kalbini yumuşatabilir ve yola gelmesine neden olabilir. Bu olmasa bile en azından Allah'ı razı edecek bir iş yapabilmenin memnuniyeti insan için yeterlidir: **İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel şekilde sav! Bir de bakarsın ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sınırsız bir dost olur.** (Fussilet Suresi 34).

Allah yaratma kudreti ve sanatı sınırsız ve tarifsiz olandır. İnsanlar arasında farklı diller ve renkler yaratmış olması da O'nun ayetleri arasındadır: **Gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması O'nun delillerindendir. Şüphesiz ki bunda (gerçeği) bilenler için dersler vardır.** (Rum Suresi 22). Demek ki kimse'nin kimseye materyal anlamda bir üstünlüğü söz konusu değildir. Zaten Allah katındaki üstünlük sadece takvada yani sorumluluk bilincindedir: **Ey insanlar! Şüphesiz ki biz sizi bir erkekle bir dişi (hücre türün)den yarattık.**

Birbirinizle tanışmanız için sizi toplumlara ve kabilelere ayırdık. Şüphesiz ki Allah katında en değerli olanınız, en çok takvâlı (duyarlı) olanınızdır. Şüphesiz ki Allah bilendir, haberdardır. (Hucurat Suresi 13).

İnsanların bir kısmı dost görünen düşman gibidirler. İnanan görünen münafıklar da bu kategoridedirler. Bu insanlar kötü amaçlarını ve inananlar arasına düşmanlık sokma niyetlerini münafıklık yani ikiyüzlülük ederek gizlemeye çalışırlar. Oysa Allah onları yeryüzünde bozgunculuk çıkarmamaları için uyarır. Onlar ise tam aksine ıslah ediciler olduklarını iddia ederler: **Onlara “Yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayın!” dendiği zaman, “Biz ancak ıslah edicileriz.” derler. Dikkat edin! Onlar bozguncuların ta kendileridir fakat farkına varmazlar.** (Bakara Suresi 11-12). İnananların “Müslüman” görünümlü bu tür kişilere karşı tedbirli ve dikkatli olmaları gerekir. Allah bu konuda inananları uyarır: **Ey iman edenler! Yoldan çıkmış biri size bir haber getirirse (onun doğruluğunu) araştırın! (Yoksa) bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz.** (Hucurat Suresi 6).

İnsanlar arasındaki savaş ve kargaşanın en öncelikli nedenlerinden birisi hiç şüphesiz gereksiz hırs ve bencilliğe dayalı üstünlük yarışı ve iddiasıdır. Allah’ın herkese yeteceğinden fazla yaratmış olduğu dünya nimet ve imkanlarını daha fazla elde etme tutkusudur. İnsanlara hükmetme, zenginliği, mal ve mülkü elde tutma çabasıdır. Bu gereksiz hırs ve tutkular insanı varoluş anlam ve amacının dışına çıkartır. Oysa İslam barışın esas

alınmasını ister. Nefsi müdafaa dışındaki her türlü savaş ve saldırıya karşı çıkar. Yeryüzünü tam anlamıyla bir barış yurdu kılmak ister.

Huzur ve Mutluluk

Dinin en öncelikli hedeflerinin başında insana gerçek anlamda huzur ve mutluluk vermesi gelir. Allah dünya hayatını bir imtihan yeri kılmış olsa da bu hayatı kullarına çile çektirip eziyet vermek amacıyla yaratmamıştır. Aksine gerçeği kavrayabilen insan için bu dünyanın çeşitli zorlukları, sıkıntı ve kederi bile insanın kendini geliştirip gerçekleştirmesine bir vesiledir. Günün sonunda insan Allah'ın izni ve yardımıyla zorlukları kolay, olumsuzlukları olumlu kılabilecek bir potansiyeli içinde taşımaktadır. Bu potansiyeli doğru kullanabilmesi için başvuracağı kılavuz ise İslam'dır. Allah iman edip güzel işler yapanlara bu dünyada da güzel bir hayat yaşatacağını müjdelemektedir: **Erkek veya kadın kim mümin olarak iyi iş(ler) yaparsa, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatacağız. Ödüllerini de elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz.** (Nahl Suresi 97). Güzel bir hayat aynı zamanda insanların mutlu olabildikleri bir hayattır. Huzur ve mutluluğa ulaşmak karşılığı sadece Allah'tan beklenen iyilikler yapmakla sağlanabilir. Bu dünyada güzel davrananlara güzel karşılık olduğu haber verilir ve ahiret yurdunun bu dünyadan da hayırlı olacağı müjdelenir: **Takvâlı (duyarlı) olanlara “Rabbimiz ne indirdi?” dendiği (zaman) “İyilik (indirdi)” derler. Bu dünyada güzel davrananlara güzel (karşılık) vardır.**

Ahret yurdu ise daha hayırlıdır. Doğrusu muttakîlerin (duyarlı olanların) yurdu ne güzeldir! (Nahl Suresi 30). İman edip iyi işler yapanlar için bu dünyada da ahirette de mutlu bir son olduğu açıktır. Ancak bu durum dünya hayatında hiç zorluk çekilmeyeceği ve insanın çeşitli şekillerde sınanmayacağı anlamına gelmemektedir. Allah'ın kulunu sınaması ayrı, hayatı yaşanılmaz ve çekilmez hale getiren insanların yaptıkları kötülükler ayrıdır. İnsanların yaptıkları haksızlıkların ve kötülüklerin nedeni Allah değildir. Bu kötülüklere karşı mücadele etmesi ve haksızlıkları ortadan kaldırması gereken yine insandır. İşte iyi insanlar temelde bununla sınanmaktadır. Bireysel huzur ve mutluluğun değil, duyarlılık ve sorumluluk bilinci içinde toplumsal ve hatta evrensel mutluluğun sağlanabilmesi, barış ve huzur ortamının tesis edilebilmesi için çabalamak gerekir.

Bir toplumun huzurlu ve mutlu bir toplum olabilmesi için en başta barış ortamında ve güven içinde olabilmesi gerekir. Huzursuzluk, korku, kaygı ve endişe taşıyan insanlar gerçek anlamda mutlu olamazlar. Barış ve güven ortamı sağlandıktan sonra temel insani ihtiyaçların adil ve eşit şekilde sağlanabilir olması gerekir. Bir insanı en fazla huzursuz ve mutsuz edecek şeylerin başında haksızlık, hukuksuzluk, adaletsizlik gelir. Bir insanın mutlu olabilmesi için inancını ve inançsızlığını özgürce yaşayabilmesi, düşüncelerini rahatça ifade edebilmesi, düşünce, inanç ve yaşam şeklinden dolayı kınanmaması, birilerinin belirlediği kalıplara sokulmaması, şekillendirilmeye çalışılmaması ve farklılıkların zenginlik olarak görüldüğü bir

ortamın barış ve huzur içinde kendine sağlanması gerekir. İnsanlar, insan olmanın onuruna uygun yaşayabildikleri ve ihtiyaçlarını karşılayabildikleri oranda huzurlu ve mutlu olabilirler. Mümkün olduğunca eşit şartlarda sosyoekonomik imkanlara sahip olabilmek, nitelikli ve kaliteli bir eğitim alabilmek, barınma, sağlıklı beslenme, temel ihtiyaçlara kolayca ulaşabilme gibi konularda zorluk ve sıkıntı çekmemek gerekir. İnsanlar için makul şartlarda iş imkanlarının sağlandığı, çalışma saatlerinin, ulaşım imkanlarının rahatlatıldığı ve herkesin emeğinin karşılığını tam olarak aldığı bir ortam yaratılmalıdır. İnsanın sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının gözetildiği, ailesiyle ve arkadaşlarıyla sosyalleşebildiği, kendisine özel vakitler ayırabildiği, kişisel gelişimine katkı sağlayabildiği, spor yapma imkanları bulabildiği bir ortama ihtiyacı vardır. Her şeyden öte toplumun bir üyesi olarak kendini değerli hissedebildiği ve hem topluma hem de insanlık ailesine değer katacak anlamlı bir amacı kendisine yaşam hedefi olarak belirleyebildiği bir ortama. Bir yandan kendisinden insan üstü bir performans göstermesi beklenirken diğer yandan karın tokluğuna çalıştırılan insanların çoğunlukta olduğu bir toplumun huzurlu ve mutlu bir toplum olması mümkün değildir.

Huzurlu ve mutlu bir toplum için fırsat eşitliği ve adaletli gelir dağılımı gerekir. Devletin en öncelikli görevlerinin başında bu ortamı sağlamak gerekir. İnsanlar ancak kendilerini yönetenlere güvenip yasalar karşısında herkesin eşit olduğuna inandıkları oranda huzurlu ve mutlu olabilirler. Bu yüzden emanet, liyakat ve ehliyetin

gözetilmesi olmazsa olmaz bir gerekliliktir. Nitelikli, erdemli ve ahlaklı insanların yönetime geldiği, toplumun ihtiyaçlarını gözetdiği, adaleti tesis ettiği, hakka hukuka riayet ettiği, kendi yakınları aleyhine dahi olsa kanunlardan taviz vermediği, kamu kaynaklarını israf etmediği, yakınlarını gözetmediği, yönetim imkanlarını kendine ve çevresine güç sağlamak için değil sadece topluma hizmet etmek için kullandığı bir yönetim şeklinin benimsenmesi gerekir. Tüm bunlar Kur'an'ın insanlara öğüt olarak belirlediği ilkelerdir. Ancak bu ilkeler esas alındığında mutlu insanlardan oluşan mutlu toplumlar yaratılabilir. Barış, güven ve huzur ortamında yaşayan mutlu ve erdemli insanlar bencillik, kin, öfke, nefret, haset, kıskançlık, dedikodu, kötü zan, yalan, iftira, çekememe, karalama gibi kötü huy ve davranışlardan uzak olurlar. Paylaşma, yardımlaşma, dayanışma gibi değerlerin ön plana çıktığı bir toplumda bireysel bencillikler, kötü niyet ve düşünceler kendiliğinden elenirler.

İslam sadece ahiret mutluluğunu değil bu dünyada da mutlu ve güzel bir yaşam sürmeyi vaat ettiğine göre bugün Müslümanların yaşadıkları coğrafyaların mutsuz, huzursuz ve güvensiz olmasının nedeni sorgulanabilir. Bunun en öncelikli nedeni Kur'an'ın üzerinde ısrarla durduğu hayata ve toplumsal yaşama yönelik ilkelerin gerektiği gibi gözetilmemesidir. Din adına eğitime, bilime, bilgiye, sanata ve estetiğe düşman hale getirilmiş Müslümanların varlığı bu toplumların barış, huzur, güven ve mutluluk içinde bir yaşam sürmelerinin önündeki en büyük engeldir. Dolayısıyla İslam'da değil bu anlayıştaki

Müslümanlarda bir reforma gidilmesi gerekir. Kur'an hedefi belirler ve o hedefe giden yolda insana en güzel şekilde kılavuzluk eder. Üstelik bu uyarıları dikkate almamış geçmiş toplumların nasıl yozlaştıklarını ve başlarına neler geldiğini de en güzel şekilde gözler önüne serer. Dolayısıyla Müslüman dünyanın günümüzdeki bu perişan halinin nedeni İslam ya da Kur'an değildir. Müslüman toplumların genel bir haritasını çıkardığımızda Kur'an'daki hangi temel ilkeyi gözetmelerine rağmen başarısız olmuşlardır? Bu yüzden sorunu İslam'da değil bu toplumların kendi iç yapılarında aramak gerekir.

Dayanışma

İslam insanları dayanışmaya ve yardımlaşmaya davet eden ve her fırsatta buna teşvik eden bir inanç sistemidir. Allah inananları iyilik ve takva üzerine yardımlaşmaya çağırır: **İyilik ve takvâ (duyarlılık) üzerine yardımlaşın; günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın! Allah'a karşı takvâlı (duyarlı) olun!** (Maide Suresi 2). Rahman olan Rabbimiz inananlardan kendi yolunun yardımcıları destekçileri olmalarını ister: **Ey iman edenler! Allah'ın (yolunun) yardımcıları olun!** (Saff Suresi 14). Bu aynı zamanda Allah'ın kuluna yardım etmesi için bir vesiledir: **Ey iman edenler! Siz Allah'a (O'nun dinine) yardım ederseniz (O da) size yardım eder; ayaklarınızı sağlamlaştırır.** (Muhammed Suresi 7).

Kur'an'da Mâ'ûn suresinde din yani hesap gününü yalanlayanların yetimi itip kaktığına, yoksulu doyurmaya teşvik etmediğine, en ufak bir yardıma dahi engel

olduklarına dikkat çekilir. Demek ki bunu yapmak hesap gününü yok saymak anlamına gelmektedir. Herkesin yapıp ettiklerini en iyi bilen Allah, her birimizi bize vermiş olduğu nimet ve imkanlardan hesaba çekecektir. Zekât, sadaka ve infak insanlar arasındaki maddi yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayan ibadetlerdir. Allah inananları kendi yolunda cömert olmaya davet eder. Cimrilik edenin ise aslında kendine cimrilik ettiğini haber verir: **İşte siz şöyle kişilersiniz ki Allah yolunda infaka (vermeye) çağrılıyorsunuz. Sizden cimrilik eden(ler) var. Kim cimrilik ederse sadece kendisine cimrilik etmiş olur. Allah zengindir, siz (O'na) muhtaçsınız. (Allah'a itaatten) yüz çevirirseniz, yerinize sizden başka bir toplum getirir; artık onlar sizin gibi olmazlar.** (Muhammed Suresi 38). Yine ayetlerin hatırlatmasıyla esasen iyilik eden de kendine iyilik etmiş olacaktır: **Gücünüz yettiğince Allah'a karşı takvâlı (duyarlı) olun! Dinleyin, itaat edin, kendi iyiliğiniz için infak edin (verin)! Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtulanların ta kendileridir.** (Teğâbun Suresi 16).

Kur'an ayetleri Allah yolunda harcama yapılmasıyla ilgili harika hatırlatmalar yapar. Bunlardan biri de göklerin ve yerin mirasının Allah'a ait olduğu hatırlatmasıdır: **Size ne oluyor da Allah yolunda infak etmiyorsunuz (vermiyorsunuz)? (Oysa) göklerin ve yerin mirası, yalnızca Allah'a aittir.** (Hadid Suresi 10). Allah yolunda harcama yapma konusunda cimrilik edenlerin bu yaptıklarının kendileri için hayır olmadığı ve cimrilik ettikleri şeyin hesap günü bu kimselerin boynuna dolanacağı haber

verilir. Üstelik bu nimet ve imkanlar Allah'ın lütfu sayesinde bu kimselere verilmiştir: **Allah'ın, lütfundan kendilerine verdikleriyle ilgili olarak (infakta) cimrilik gösterenler, bunun kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar; aksine bu, onlar için şerdir. Cimrilik ettikleri şey de kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır. (Oysa) göklerin ve yerin mirası yalnızca Allah'a aittir. Allah yapmakta olduklarınızdan haberdardır.** (Âli İmran Suresi 180). Yine malı mülkü yığıp onu Allah yolunda infak etmeyenler için elem verici bir azap haberi verilir: **Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda infak etmeyenler (vermeyenler) var ya, işte onlara elem verici bir azabı müjdele. O gün cehennem ateşinde (bu biriktirilen şeylerin) üzeri kızdırılacaktır ve bu (birikim)lerle onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacaktır. (Kendilerine şöyle denecektir): "İşte bu, kendiniz için biriktirdiğiniz (servet)tir. Artık yığmış olduğunuz şeylerin (azabını) tadın!"** (Tevbe Suresi 34-35). Allah bu duruma düşmemeleri konusunda kullarını uyarmaktadır: **Allah yolunda infak edin (verin)! (Bunu yapmayarak) kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın! (Her türlü) iyiliği yapın! Şüphesiz ki Allah iyilik yapanları sever.** (Bakara Suresi 195).

Zaten Allah yolunda harcama yapmak ve karşılığını sadece Allah'tan beklemek muttaki kulların bir özelliğidir. Onlar her türlü bahaneden sıyrılmış bir şekilde bolluk zamanında da darlık zamanında da Allah yolunda harcama yapmaktan geri kalmazlar: **Onlar (muttakiler),**

bollukta da darlıkta da infak edenler, öfkelerini yutanlar ve insanları affedenlerdir. Allah güzel davrananları sever. (Âli İmran Suresi 134).

Allah dileyseydi bu dünyada yapılan tüm harcamaların karşılığını sadece ahirete bırakabilirdi. Belki de bu durum insan için çok daha zor bir imtihan olabilirdi. Ancak rahmetinin bir gereği olarak Allah kendi yolunda yapılan her türlü harcamanın karşılığının hemen bu dünyada da alınacağını müjdelemektedir. Şüphesiz en büyük karşılık ahirettedir: **Mallarını Allah yolunda infak edenlerin (verenlerin) örneği, yedi başak bitiren bir tohum tanesi gibidir ki her başakta yüz tane (ürün) vardır. Allah dilediğine (layık olana) kat kat (fazlasını) verir. Allah (imkânları) geniş olandır, bilendir.** (Bakara Suresi 261). İnananların eksilir korkusuyla cimrilik etmelerine gerek yoktur. Çünkü Allah yolunda harcanarak eksilen her ne ise o şey bizzat Allah tarafından aynısı ya da bir benzeriyle tamamlanır: **De ki: Rabbim rızık kullarından dilediğine (layık olana) açarak (bol) da verir, ona kısararak (dar) da verir. Siz (iyiliğe) her ne şey infak ederseniz (verirseniz), O yerine (yenisini) hemen verir. O rızık verenlerin en hayırlısıdır.** (Sebe Suresi 39).

Bu yardım faaliyetlerinin gösterişten uzak ve yardım edilen kişiyi rencide etmeyecek şekilde yapılması gerekir: **Mallarını Allah yolunda infak edip (verip) arkasından başa kakmayanlar ve (fakirleri) incitmeyenler var ya onlar için Rableri katında ödül(ler)i vardır. Onlara herhangi bir korku yoktur; onlar üzülmeyecektir de.**

(Bakara Suresi 262). Başa kakılarak ve insanlar incitilerek yapılan yardımlar bizzat yapanın bu davranışı nedeniyle boşa çıkacaktır: **Ey iman edenler! Allah’a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde malını insanlara gösteriş için infak eden (veren) kişi gibi, sadakalarınızı başa kakarak ve inciterek iptal etmeyin! Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan kayaya benzer ki ona sağanak yağmur isabet etmiş de onu çıplak (topraksız) hâle getirmiştir. Bunlar, kazandıklarından hiçbir şeyi elde edemezler. Allah o kâfirler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.** (Bakara Suresi 264). Sadakalar açıktan da verilebilir ama gizli verilmesinin daha hayırlı olduğu ve günahların bir kısmını örtmeye vesile olduğu haber verilir: **Sadakaları açıktan vererseniz bu ne güzeldir! Onları gizler de fakirlere öyle vererseniz, işte bu sizin için daha hayırlıdır. O (Allah) da sizin günahlarınızın bir kısmını örter. Allah yapmakta olduklarınızdan haberdardır.** (Bakara Suresi 271).

Yapılan iyilik ya da yardımın Allah rızası için yapıldığını unutarak birilerinin başına kakma aracına dönüş-türmek inanan bir insana yakışacak bir davranış olmadığı gibi yapılan iyiliği de Allah katında boşa çıkartacak bir davranış olacaktır. Aksine birine iyilik eden kişinin yardımda bulunma ya da iyilik yapma durumundan dolayı Allah’a karşı minnet altına girmesi ve çokça şükretmesi gerekir. Çünkü o yardım ve iyiliğin gerçekleşmesi için Allah o kişiyi seçmiş ve o iyilik ve yardımı yapmasını nasip etmiştir. Dolayısıyla yapılan şeyi çok görmemek ve

abartmamak gerektiği gibi iyilik gören tarafın da minnet altına girmesini beklemek doğru değildir. Ayetler muhteşem bir netlikte bu konuda uyarıda bulunur: **(Yaptığınızı) çok görerek başa kakma!** (Müddessir Suresi 6).

Allah rızası için yapılacak yardım ve harcamaların sevilen ve arzu edilen türden şeyler olması gerekir. İnsanın gerçek anlamda iyiliğe ulaşabilmesi için bu fedakarlığı gösterebilmesi gerekir: **Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) infak edinceye (verinceye) kadar asla iyiliğe ulaşamazsınız. Şüphesiz ki Allah her neyi infak eder seniz (verirseniz) onu bilendir.** (Âli İmran Suresi 92). İnsanın gözünü yummadan alamayacağı şeyi bir başkasına vermesi de olacak şey değildir: **Ey iman edenler! Kazandıklarınızın değerli olanlarından ve yerden (topraktan) size rızık olarak çıkardıklarımızdan infak edin (verin)! (Size verilse), gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı infaka (vermeye) kalkışmayın! Bilin ki şüphesiz Allah zengindir, övgüye layıktır.** (Bakara Suresi 267). Allah'ı kandırmanın mümkün olmadığı bilinmelidir.

Gerçek zenginlik, mala sahip olmak değil onu gerektiği gibi verebilmektir. İnsanın Allah'ın tarifsiz kudreti, mülk ve yönetimi karşısında ürpermesi ve O'na döneceğini bir an olsun unutmadan derin bir saygı içinde malını verebilmesi gerekir: **Onlar Rablerine dönecekleri için verdiklerini kalpleri korkudan ürpererek verenlerdir. İşte onlar, hayırlarda yarışanlardır ve onun için önde olanlardır.** (Mü'minûn Suresi 60-61). Allah

herkesin imkanını da verdiklerini de en iyi şekilde bilmektedir. Rabbinin rızasına ve katındaki ödülleri talip olanların gönül rahatlığıyla bu ibadeti yerine getirmesi gerekir: **Mallarını gece gündüz, gizli-açık (Allah yolunda) infak edenler var ya onlar için Rableri katında ödül(ler)i vardır. Onlara herhangi bir korku yoktur; onlar üzülmeyecektir de.** (Bakara Suresi 274). Rahman olan Allah gelmesinde hiç kuşku olmayan o gün gelmeden önce kullarını açıkça uyarmaktadır: **Ey iman edenler! Kendisinde artık alışveriş, dostluk ve şefaât bulunmayan gün (ahiret) gelmeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden infak edin (verin)! Kâfirler elbette zalimlerdir.** (Bakara Suresi 254).

Emanet, Liyakat, Ehliyet

Kur'an'ın toplumsal hayata yönelik ayetleri insanlık için evrensel bir değerler bütünü oluşturur. Bir toplumun güvenilir ve her anlamda güçlü bir toplum olabilmesinin taşıyıcı kolonlarının başında emanetlerin ona ehil olan kimselere teslim edilmesi ve insanlar arasında hükmedildiğinde adaletin gözetilmesi gelir: **Şüphesiz ki Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emretmektedir. Allah size ne kadar güzel öğütler veriyor! Şüphesiz ki Allah duyandır, görendir.** (Nisa Suresi 58). Bu iki temel değer ayetten de görüldüğü gibi Allah'tan insanlara yönelik güzel öğütlerdir. Allah'ın öğütlerine kulak veren toplumlar her anlamda

gelişip ilerlerken bu öğütleri dikkate almayan toplumlar ise zillet ve perişanlık içinde kalırlar. Bu temel ilkeler her türlü kayırmacılığı, haksızlık ve hukuksuzluğu ortadan kaldırır. Birinin adamı ya da yakını olmak değil işinin ehli olmak değer kazanır. Emanete sahip çıkmak ve verdiği sözün arkasında durmak inananların özelliklerindendir: **Onlar, emanetlerine ve sözlerine uyanlardır.** (Mü'minûn Suresi 8). Emanete sahip çıkmak ve gereğini en güzel şekilde yerine getirmek peygamberlerin özelliklerindendir: **Hiçbir peygambere, (emanete) ihanet etmesi yakışmaz. Kim ihanet ederse, kıyamet günü, ihanet ettiği şey(in günahı ile) gelir. Sonra da haksızlığa uğratılmaksızın kazandıkları şeyler herkese tastamam ödenecektir.** (Âli İmran Suresi 161).

Akıl, irade, bilgi ve bilinç sahibi olan insan emaneti üstlenerek çok büyük bir sorumluluk üstlenmiştir. Bu durum insanı hem değerli ve anlamlı kılan hem de onu büyük bir sınama konusu haline getiren bir sorumluluktur. Madem insan emaneti üstlenmiştir, o zaman hakkını da en güzel şekilde vermesi gerekir: **Biz emaneti (sorumluluğu) göklere, yere ve dağlara sunmuştuk da onlar bunu yüklenmekten çekinmişler, (sorumluluğundan) korkmuşlardı. Onu insan yüklenmişti. Şüphesiz ki o (insan), çok zalimdir, çok cahildir.** (Ah-zab Suresi 72).

Demek ki Kur'an ilkelerine uygun olma hedefindeki bir toplumun ona ehil olan kimseler tarafından yönetilmesi, bu kimselerin kendilerine verilen emanete sahip

çıkıp ona ihanet etmemesi, tüm kurumlarının emanet ve adalet ilkeleri doğrultusunda yapılandırılması, ehil olmayan kimselerin göreve getirilmemesi ve ehil olmadığı düşünün bir kimsenin de göreve talip olmaması gerekir. İnsana emanet edilen şey o kişinin sorumluluk alanındadır. İşinin hakkını vermesi, veremediğini gördüğü zaman da o işten feragat etmesi gerekir. Her sorumluluk hem dünya hem de ahiret hayatına yönelik bir hesap doğurur. Bu dünyadaki hesaplar belki bir şekilde verilebilir. Ya da yapılan hataların üzeri birileri tarafından örtülebilir. Ancak gelmesinde hiç kuşku olmayan hesap gününde kimsenin kimseye bir faydası dokunmaz, hiçbir mazeret kabul edilmez ve kimse zerre kadar dahi haksızlığa uğratılmaz.

Liyakat bir işe uygunluğu, yeterli ve layık olmayı ifade eder. Dolayısıyla bir işe uygunluk o işe talip olan adayların yetenekleri ve özellikleriyle ilgilidir. Şüphesiz yapılacak seçimler farklı etkenler üzerinden değerlendirilebilir ancak bu etkenlerin hiçbirinin kişinin o işe uygunluk özellikleri dışında bir nedene dayalı olmaması gerekir. Cinsiyet, birinin yakını olmak, bir inancı ya da bir görüşü temsil etmek, belirli bir ırktan olmak gibi meseleler seçimi etkileyen nedenler arasında olmamalıdır. Emanetlerin ehline verilmesi vurgusunda “içinizden” ya da “sizden” gibi özel bir detay olmaması işe ehil olan kişinin kim olduğuyla değil o işe ehil oluşuyla ilgilenmek gerektiğini öğretmektedir. Demek ki işe ehil olan kimse Müslüman biri olmayabilir. Farklı bir milletten

de olabilir. Önemli olan adil bir biçimde o işin hakkını verebilecek bir yetkinliğe ve donanımına sahip olmasıdır.

Daha önce de dikkat çekildiği gibi İslam'ın hedeflediği bir toplumun adaletin gözetildiği bir toplum olması gerekir: **Ey iman edenler! Allah için şahitlik edenler olarak adaleti titizlikle ayakta tutanlar olun!** (Maide Suresi 8). Allah adaleti titizlikle gözetilmesini ister. Adaletin gözetilebilmesi ise liyakat ve ehliyet gerektirir. Liyakat ve ehliyet sahibi olmayan insanların alacakları kararlar adaleti saptırır. Doğruyu yanlış, yanlış doğru saydırır.

Danışma

İstişare etmek olarak halk arasında yaygın olarak kullanılan bu kavram, görüş alışverişinde bulunmayı ifade eder. Allah inananlardan işlerini danışma esasına göre yürütmelerini ister: **Onlar Rablerinin çağrısına cevap verirler ve namazı kılarlar. Onların işleri, aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da infak ederler (verirler).** (Şûrâ Suresi 38). İnsanların birbirlerine göre farklı özellikleri, yetenek ve donanımları vardır. İnananlar bir aile gibidir. İnananlar arasındaki bağın güçlenebilmesi ve işlerin daha kolay ve yolunda olabilmesi için dayanışma, işin kalite ve niteliğinin artabilmesi için de danışma gerekir. Danışma aynı zamanda insanı bencillikten ve kendini yeterli görme halinden de korur. Her şeyin en iyisini bildiğini düşünen insanın yanıltması da çok olur. Danışma yani başkalarının fikrini alma gibi davranışlar insanlar arasındaki bağı

ve duyarlılığı da artırır. Birine danışmak o kişinin görüş ve düşüncelerine değer vermek demektir. İnsanların birbirinin görüş ve düşüncelerine değer verdiği toplumlar bencilce davranışlardan uzak olurlar.

Bir başkasının görüş ve düşüncesine ihtiyaç duymayacak kimse yoktur. Allah bu gerçeği bize sevgili peygamberimiz üzerinden öğretir: **Allah'tan bir merhamet sebebiyle onlara yumuşak davranmıştın. Kaba, katı yürekli olsaydın, şüphesiz ki etrafından dağılırlardı. Onları affet; bağışlanmaları için dua et; iş(ler) hakkında onlarla istişarede bulun! Kararını verdiğin zaman da artık Allah'a güven! Şüphesiz ki Allah kendisine güvenenleri sever.** (Âli İmran Suresi 159). Ayetten de görülebileceği gibi burada kendileriyle görüş alışverişinde bulunulması istenen kimseler bazı hatalar yapmış ve inananların zor duruma düşmelerine neden olmuş kimselerdir. Allah'tan bir merhamet sebebiyle peygamberimizin onlara yumuşak davranarak katılıktan uzak durduğu haber verilirken aynı zamanda yaptıkları şeylere rağmen onları affetmesi ve bağışlanmaları için de onlar için Allah'a dua etmesi söylenir. Bu tür durumlara neden olan inananlardan bile ümit kesilmemesi ve işlerle ilgili onların da görüşlerinin alınması söylenmektedir.

Kur'an açıkça bilenler ile bilmeyenlerin bir olmayacağını hatırlatır: **De ki: Bilenlerle bilmeyenler hiç bir olur mu!** (Zümer Suresi 9). Bu ayet bilgi sahibi olmadığımız konularda bilenlere danışma inceliğini hatırlatır. Sözü dinleyip en güzeline uymak ve en güzelin ayrımını yapabilmek için farklı görüş ve sözleri dikkate almamız gerekir: **Onlar (her)**

sözü dinlerler; en güzeline uyarlar. İşte onlar Allah'ın doğru yola ulaştırdığı kişilerdir. Derin akıl sahipleri de işte sadece onlardır. (Zümer Suresi 18). “Akıl akıldan üstündür.” atasözü de bu gerçeği hatırlatır. Birinin aklına gelmeyen bir şey başka birinin aklına gelebilir. Daha kolay ve pratik bir çözüm yolu üretebilir. Ya da göremediği bir eksiliği bir başkası görür ve eksiklik bir şekilde telafi edilir. Müslümanların yaşadığı toplumların danışma ilkesini gözetmesi doğru kararların alınması ve doğru adımların atılması için olmazsa olmaz bir gerekliliktir: **Her bilenin üstünde bir bilen vardır.** (Yusuf Suresi 76).

Çalışkanlık ve Üretkenlik

Müslümanların yaşadığı toplumların her alanda çalışkan ve üretken olması gerekir. İslam insanlığın kurtuluşu ise Müslümanlar da bu kurtuluşun ana ögesi haline gelmelidir. Allah geceyi bir dinlenme zamanı ve bir çeşit örtü, gündüzü ise çalışıp çabalama zamanı yaptığını hatırlatmaktadır: **Geceyi bir örtü, gündüzü de çalışıp kazanma zamanı yaptık.** (Nebe Suresi 10-12). Esasında Allah'ın rızası gözetilerek çalışıp çabalamak, Allah'ın verdiği sağlığın, nimet ve imkanların şükürünü yerine getirmektir: **Şükür için çalışın! Kullarımdan şükreden(ler) ne kadar da azdır!** (Sebe Suresi 13). Sadece bu dünyayı isteyen ve onun için çalışanlara bu dünya nimetlerinin verilebileceği ancak bu kimselerin ahiretten nasipleri olmayacağı hatırlatılır: **Kim bu çabucak geçen (dünyayı) isterse, ona yani (helakini) dilediğimiz kimseye dilediğimiz kadarını dünyada hemen veririz. Sonra da**

onu kınanmış ve kovulmuş olarak gireceği cehenneme yerleştirmiş (olacağız). (İsra Suresi 18). İnanan olarak Allah'ın rızasını gözeterek çalışıp çabalayanlar ise bu dünyada da ahirette de çalışmaları boşa çıkmayacak olanlardır: **Kim de ahireti ister ve mümin olarak çalışırsa, işte bunların çalışmaları değerlidir.** (İsra Suresi 19).

İnananlar çalışıp çabalarken çeşitli zorluklar ile karşılaşabilirler ancak Rahman olan Rabbimiz her zorlukla birlikte bir kolaylık olacağını müjdeler: **Şüphesiz ki her zorlukla birlikte bir kolaylık vardır. (Evet), şüphesiz ki her zorlukla birlikte bir kolaylık vardır.** (İnşirah Suresi 5-6). Üstelik ilgili ayetlerin hemen arkasından bir işi bitirdiğimizde hemen başka bir işe kalkıp çabalamamız istenir: **(Bir işi bitirip) boş kaldığın zaman hemen (başka bir işe) kalk.** (İnşirah Suresi 7).

Müslümanların insanlığa şahit ve örnek olması gerekir. Allah peygamberimizle birlikte Kur'an'a iman edenleri insanlara şahit olmaları için dengeli bir toplum kıldığını söylemektedir. Dengeyi sağlayan hiç şüphesiz Kur'an'dır. Dengeyi şaşırtan ise Kur'an'dan uzak bir din ve hayat algısıdır: **İşte böylece sizin insanlığa şahitler olmanız, elçinin de size şahit olması için sizi dengeli bir ümmet kıldık.** (Bakara Suresi 143).

Bugün Müslüman toplumların büyük oranda hemen her konuda oldukça geri olduklarını görmek son derece iç acıtıcıdır. Şüphesiz ki bunun nedeni İslam değildir. Kur'an'ın bunca uyarılarını dikkate almayan bir toplum için farklı bir sonuç beklemek gerçekçi değildir. Allah

herkesin amelinin kendi çabasına bağlı kılındığını hatırlatmaktadır: **Biz herkesin kaderini/amelini kendi çabasına bağlı kıldık.** (İsra Suresi 13). Dolayısıyla Müslümanların insanlığa şahit ve örnek olabilmesi için her alanda kalkınabilmesi, çalışkan ve üretken olması gerekir. Bunun için de iyi bir eğitim, nitelik ve kalite ile insani ve İslami değerlere hassasiyet gereklidir.

Nitelik

İnsanlar genellikle niceliği önceler, ölçülebilen ve sayılabilen türden şeyleri konu edinirler. Örneğin sayısal çoğunlukları ile övünür ve bunun önemi üzerine yoğunlaşırlar. Oysa Kur'an niceliği değil niteliği önceler. Örneğin çoğunluğu hakikat için ölçü almaz. Hiçbir ayette çoğunluk övülmez. Çünkü hakikat değerini çoğunluktan almaz. Kur'an müşriklerin çoğalma yarışının ve bu dünya hayatına yönelik tutkularının anlamsızlığına vurgu yapar: **Çoğaltma yarışı sizi oyaladı! Sonunda mezarlıkları (bile) ziyaret ettiniz.** (Tekâsür Suresi 1-2). Bu çoğalma tutkusu ve yarışı dünya nimetlerini elde etme ve elde tutma heva ve hevesi ile de kendisini göstermektedir: **Bilin ki dünya hayatı, sadece bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda bir övünme, mal ve çocuk sahibi olma (yarışın)dan ibarettir. (Bu hayat), tıpkı bir yağmur gibidir; (yetiştirdiği) ürünleri çiftçilerin hoşuna gider. Sonra (o ekinler) kurur; sen onun sararmış olduğunu görürsün; sonra da (o ekinler) kuru bir kırıntı (çer çöp) olur. Ahirette (inkârcılar için) şiddetli bir azap vardır. (Müminler için ise) Allah'ın bağışlaması**

ve rızası vardır. Dünya hayatı, aldatıcı bir geçimlikten başka bir şey değildir. (Hadid Suresi 20).

İnsanlık tarihine baktığımızda hemen bütün savaşların, kargaşa ve anlaşmazlıkların başında çoğalma ve çokluk tutkusunu görmektedir. Kur'an ayetlerinin çeşitli vesileler ile çoğunluğu yermesi ise insanların niteliği öncelikle bırakarak hemen her işlerinde kendilerini daha konforlu hissedecekleri çoğunluklar arasında yer almayı tercih etmeleriyle alakalı gözükmektedir: **Yeryüzünde bulunanların çoğuna uyacak olursan, seni Allah'ın yolundan saptırırlar. Onlar, zandan başka bir şeye uymuyorlar ve onlar yalandan başka bir şey söylemiyorlar.** (En'am Suresi 116). Yine ayetlerde insanların çoğunluğunun doğru yoldan sapmış olduğu (Maide Suresi 49), Allah'a şükretmediği (Bakara Suresi 243), gerçekten hoşlanmadığı (Zuhruf Suresi 78) gibi birçok duruma dikkat çekilir.

Oysa inanan insanların çokluk yarışına ya da daha fazlasını elde etme hevesine değil niteliğe ihtiyaçları vardır. Nitelikli yapılan her iş zaten hayırlı ve bereketli sonuçlar verecektir. Tıpkı sayıca az nice toplulukların Allah'ın izni ve yardımıyla sayıca çok nice topluluklara galip gelmesinde olduğu gibi: **Allah'(ın huzurun)a varacaklarına inananlar, "Sayıca az nice birlik(ler), Allah'ın izniyle sayıca çok birlik(ler)i yenmiştir. Allah sabredenlerle beraberdir."** demişlerdi. (Bakara Suresi 249). Rahman olan Allah bu konuda peygamberimiz üzerinden inananları motive etmiş ve karşı tarafın çokluğuna takılmamayı önemli olanın inanmış ve adanmış olmak

olduğu mesajını vermiştir: **Ey Peygamber! (Saldırıya karşılık) müminleri savaşa teşvik et! Sizden sabırlı yirmi (kişi) olursa, iki yüz (kâfir)e galip gelebilir. Sizden yüz (kişi) olursa, (gerçeği) anlamayan bir topluluk olmaları sebebiyle kâfir olanlardan bin (kişiy)e galip gelebilir.** (Enfal Suresi 65).

Bugün Müslüman dünyanın sayısal çoğunluğuna rağmen hemen her alandaki etkisizliği ve dağınıklığı ortadadır. Bilimde, düşünce ve bilgi üretmede, sanat ve edebiyat gibi alanlarda son derece geri kaldığımız bir gerçektir. Adalet, hak hukuk konuları ile ekonomik verilerde ve adaletli gelir dağılımında da benzer bir durum söz konusudur. Tüm bu sorunların çözümü için her anlamda niteliğe ve nitelikli Müslümanların ön planda ve görünür olmasına ihtiyaç vardır.

Kalite

Allah, yaratma kudret ve sanatı benzersiz olandır. Evreni, canlıları, insanı en iyi, güzel ve kaliteli biçimde yaratmıştır: **(Allah) gökleri ve yeri bir amaç ile yaratmıştır. Sizi şekillendirdi ve şekillerinizi de güzel yaptı. Dönüş de yalnızca O'nadır.** (Teğâbun Suresi 3). İnsanın sadece bedensel yaratılışıyla değil manevi boyutu itibarıyla da yani fıtratı, aklı, vicdanı ve iradesiyle de en güzel surette yaratıldığı anlaşılmaktadır: **Şüphesiz insanı en güzel biçimde yarattık.** (Tin Suresi 4). Dolayısıyla insanın gerek hammaddesi gerekse onu o yapan manevi donanımları kaliteli kılınmıştır. İnsanı yaratırken kaliteyi gözeten Allah yaratmış olduğu insandan da kaliteli

olmasını bekler. Ancak insan Allah'ın kendisine vermiş olduğu bu kaliteyi gözetmez yani aklına ve fitratına uygun hareket etmezse kendi eliyle kendisini kalitesizleştirir: **Sonra onu aşağıların aşağısına çevirdik.** (Tin Suresi 5). İman edip iyi işler yapan insanlar ise bu kaliteyi koruyup Allah'ın verdiği değeri gözetir: **İman edip iyi işler yapanlar hariç. Onlar için başa kakılmayan (kesintisiz) bir ödül vardır.** (Tin Suresi 6).

İnananlar her işlerinde kaliteyi gözetmelidirler. Eğitim, bilim, teknoloji, sanat, edebiyat, sağlık gibi her alanda kalite öncelikleri olmalıdır. Bir şey üretirken her şeyi yerli yerince tam da olması gerektiği şekliyle yapmalı, bir görev ve sorumluluk aldığı zaman en ideal olana ulaşmayı hedeflemelidirler. İnşa edilen yapılar, mekanlar daima gereksinimler gözetilerek ve en kaliteli biçimde üretilmelidirler. Bir anlamda işinin hakkını en güzel şekilde vermeli muhatabın hakkını da en güzel şekilde gözetmelidirler. İnanan insan işini yaparken bir başkasının onu kontrol etmesine ya da gözetlemesine ihtiyaç duymaksızın işinin gereğini en güzel şekilde yerine getirmelidir. Kazancının hakkını fazlasıyla vermelidir. Bir sorun olduğunda sorumluluğunu da gerektiği gibi üstlenmesini bilmelidir. En basitinden en karmaşık olanına kadar her ne iş olursa olsun ortaya çıkan kalite bir anlamda Müslüman'ın imzası, parmak izi olmalıdır. İnanan insan inanç ve düşüncesini yazarken, paylaşıırken ya da onu savunurken de kaliteyi gözetmelidir. Kullandığı kelimeler ve hitabeti özenli ve kaliteli olmalıdır. Muhatabı ne şekilde hareket ederse etsin inanan insan kalitesinden ödün vermemelidir.

Allah insanı güzel ve kaliteli yaratmakla kalmamış ona lütfettiği nimet ve imkanları da temiz ve kaliteli kılmıştır: **Yeri sizin için yerleşim alanı, göğü de bir bina kılan, size şekil verip de şeklinizi güzel yapan ve sizi temiz (helal) besinlerle rızıklandıran Allah'tır. İşte Rabbiniz Allah budur. Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir!** (Mü'min Suresi 64). İnsanın yapacağı hayır ve yardımları da bu kaliteyi gözeterek yapması gerekir. Sevmeyi kalitesiz şeylerden değil aksine sevdiği kaliteli şeylerden harcaması gerekir: **Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) infak edinceye (verinceye) kadar asla iyiliğe ulaşamazsınız. Şüphesiz ki Allah her neyi infak ederseniz (verirseniz) onu bilendir.** (Âli İmran Suresi 92). Bu ilke esasen infak ahlakının temelini oluşturmaktadır. Allah'ın lütuf olarak vermiş olduğu rızık ve nimetlerden infak ederken de kalitesiz olanları değil kendine yakıştırdığı kaliteli olanları vermek gerekir: **Ey iman edenler! Kazandıklarınızın değerli olanlarından ve yerden (topraktan) size rızık olarak çıkardıklarımızdan infak edin (verin)! (Size verilse), gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı infaka (vermeye) kalkışmayın! Bilin ki şüphesiz Allah zengindir, övgüye layıktır.** (Bakara Suresi 267).

Estetik ve Zarafet

Güzel olanı anlama ve anlamlandırma çabasının yanında insandaki güzel duygusunu harekete geçiren ve güzelin takdir edilmesini sağlayan güzellik duygusuyla ilgili bir kavramdır estetik. En küçüğünden en büyüğüne

kadar yaratılmış olanlara bakan insan, evrende, doğada, canlı cansız tüm yaratılmışlarda kendi içinde benzersiz bir estetiğe tanıklık eder. Güzel olanın insan duygu ve düşünceleri üzerindeki etkisi, insanın tüm bu güzelliklere tanık olup hayret ve hayranlık duymaya uygun bir yaratılışa sahip olduğunu göstermektedir.

Yarattığı her şeyi yerli yerince tam da olması gereken bir ölçü ve güzellikte yaratan Allah, inanan kullarından da bu ölçü ve güzelliği gözetmelerini ister. Allah yaratmakla kalmamış aynı zamanda her şeyi yerli yerince bir düzene koymuş ve her şey için bir ölçü belirlemiştir: **Yüce Rabbinin adını tesbih et (yücelt)! (O), yaratandır ve düzene koyandır. Ölçü koyandır ve yol gösterendir.** (Âlâ Suresi 1-3). Ayetlere göre ölümün ve hayatın yaratılmış olmasının amaçlarından biri de kimin güzel işler yapacağını ortaya çıkarılmasıdır: **Hanginizin daha güzel davranacağını denemesi için ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O güçlüdür, çok bağışlayandır.** (Mülk Suresi 2). Demek ki estetik aynı zamanda insanın davranışlarıyla da ilgilidir.

Yarattığı her şeyi güzel yaratan Allah kullarından da bu estetiği gözetmelerini ister. İnanan insanlar tıpkı her işlerinde kaliteyi gözetmeleri gerektiğinde olduğu gibi estetiği de gözetmelidirler. Doğanın doğal dokusunu mümkün olduğunca koruyan, yatay mimariyi önceleyen, kalite ve estetik kaygısı olan yapılar, yollar ve yerleşim alanları oluşturmaları gerekir. Tarihi ve kültürel mirası koruma altına alan bir hassasiyetin gözetilmesi gerekir. Müslümanların yaşadığı toplumlar bu tür konularda da hassasiyet

gösteren toplumlar olmalıdırlar. Nefes almak için dahi alan bırakılmayan, iç içe kutucuklar gibi dizilmiş ve göğö doğru yükseltilmiş yapılaşmaların estetik bir görünümünden uzak ve insan fıtratına aykırı olduğu açıktır. İnanan insana yakışan, yaşadığı yeri yaşanılabilir kılmaktır. Estetik kaygı beraberinde bir ruh taşır. Göze ve sanat zevkine hitap eder. Bir şehrin estetiği o şehirde yaşayan insanların tarihini, kültürünü ve kalitesini yansıtmalıdır. Şehrin yönetimine talip olanlar da mutlaka bu hassasiyeti taşımalıdır.

İnsanın konuşması, davranışları, yürüyüşü, yeme içmesi, oturup kalkması, bir olaya yaklaşımı, hal, hareket ve tavırları ile söylem ve ses tonuna kadar hemen her şeyi içeren incelik, güzellik ve asaleti ifade eden bir kavramdır zarafet. Nezaket de benzer şekilde başkalarına karşı dikkatli ve özenli davranmayı, saygılı ve nazik olmayı ifade eder. Kur'an ayetleri, örnek bir insan ve model alınabilir bir inanan olmak isteyen kimseler için zarafet ve nezaket ölçüleri belirlemiştir. Allah bizden zarafet taklidi yapmamızı değil gerçek anlamda zarafet sahibi, düşünceli ve ince ruhlu insanlar olmamızı ister. İslam, her türlü kabalık, nezaketsizlik ve bedevilikten uzak bir inanç sistemidir. Her konuda olduğu gibi bu konuda da sevgili peygamberimiz bizler için güzel bir örnektir: **Allah'tan bir merhamet sebebiyle onlara yumuşak davranmıştın. Kaba, katı yürekli olsaydın, şüphesiz ki etrafından dağılırlardı.** (Âli İmran Suresi 159). Peygamberimizin insanlara yönelik zarafet ve nezaketi Allah'tan bir rahmet olarak ifade edilmektedir. Bu hassasiyeti gösteren

her inanan Allah'ın benzersiz rahmetine layık olmuş demektir. Nezaket ve zarafet esasında tevazudan kaynaklıdır. Allah peygamberimizden inananlara karşı tevazu sahibi olmasını istemiştir. Bu istek tüm inananlar için güzel bir örnektir: **Sakın onlardan bazı çiftlere verdiğimiz şeye (tattırdığımız) (dünyalığa) gözlerini dikme! Onlardan dolayı üzülme ve müminlere kanadını indir (alçak gönüllü ol)!** (Hicr Suresi 88).

Peygamberinin yolundan gittiğini iddia eden her inananın zarafet ve nezaket ölçüsünü gözetmesi ve insanlara da güzel bir örnek olması gerekir. Müslüman kafasına estiği ya da işine geldiği gibi davranamaz. Ağzından çıkacak sözü, hesap etmeden savuramaz. Sözün en güzelini seçer ve en güzelini söyler: **Kullarıma söyle, (tartışırken karşısındakilere) sözün en güzelini söylesinler (güzelce tartışınlar)! Şüphesiz ki şeytan aralarına fitne sokar. Şüphesiz ki şeytan insanın apaçık düşmanıdır.** (İsra Suresi 53). Sözü güzel söylemek kadar sözü dinlemek de bir nezaket ve zarafet örneğidir. Bu incelik aynı zamanda karşımızdaki insana ve düşüncelerine değer verdiğimiz bir göstergesidir: **Onlar (her) sözü dinlerler; en güzeline uyarlar. İşte onlar Allah'ın doğru yola ulaştırdığı kişilerdir. Derin akıl sahipleri de işte sadece onlardır.** (Zümer Suresi 18). Ayetler sadece güzel sözlerin Allah'a yükselebileceğini o sözleri yükseltecek olanın ise hayır ve iyi davranışlar olduğunu hatırlatır: **Kim itibar istiyorsa (bilsin ki) itibar, tamamen yalnızca Allah'a aittir. Yalnızca iyi işin yükselttiği güzel sözler Allah'a yükselir. Kötülüklerin tuzağını**

kuranlara şiddetli bir azap vardır. Onların tuzağı ise yok olup gider. (Fâtır Suresi 10).

Kur'an'da münafıklık yani iki yüzlülük yapan insanlara yönelik olarak bile güzel ve etkili söz söylenmesi tavsiye edilir: **Onlar, kalplerindekini Allah'ın bildiği kişilerdir. Onlardan yüz çevir! Kendilerine öğüt ver ve onlara, kendileri hakkında etkili söz söyle!** (Nisa Suresi 63). Hatta bu hassasiyet daha da yükseltilecek zalimliğin timsali Firavun'a dahi yumuşak ve tatlı bir söz söylenmesi buyrulur: **Firavun'a gidin; şüphesiz ki o iyice azdı. Ona yumuşak söz söyleyin; umulur ki (gerçeği) hatırlar veya saygı duyar!** (Taha Suresi 43-44). Firavun'dan bile ümidin kesilmemesi uyarısında bulunan Rabbimiz esasında bu ayet üzerinden her ne yapmış olursa olsun yumuşak ve tatlı söz söylenmeyi hak etmeyecek kimse olmadığı mesajını vermektedir. Tavrımız, karşımızdaki kişinin kim olduğundan bağımsız olarak bizim kim olduğumuzu temsil eder. Bu örnekle karşımızdaki Firavun dahi olsa inananların kendine yakışanı yapmasının gereği hatırlatılmaktadır.

Rahman olan Rabbimiz insanlara karşı davranışlarımızda her türlü büyüklenmeden ve nezaketsizlikten uzak olmamızı ister. Bunu gerek yürüyüşümüzle gerekse ses tonumuzla göstermemizi diler: **İnsanlara yanağını bükme (kibirli olma) ve yeryüzünde kibirlenerek yürüme! Şüphesiz ki Allah kendini beğenip övünenleri sevmez. Yürüyüşünde orta hâlli ol, sesini de alçalt! Şüphesiz ki seslerin en çirkinisi eşeklerin sesidir.** (Lokman Suresi 18-19). Demek ki kibirlenerek yürümek ve bağıra çağırma

konuşmak nezaketsizlik göstergesidir. Bağırıp çağırmak ya da ses yüksekliğiyle karşı tarafı bastırmaya çalışmak kişinin haklı olduğunu göstermez. İnandığına ve sözüne güvenen kişi inancını ve sözünü en güzel biçimde ortaya koyarak ifade etmeyi tercih etmelidir. Duygu ve düşüncelerimizi karşı tarafa en uygun şekilde ifade etmek de bir zarafet göstergesidir.

Anne babaya saygı ve muhabbet de tam anlamıyla bir zarafet örneği olarak görülebilir. Rahman olan Rab-bimiz onları azarlamaktan uzak durmamızı ve onlara gönül alıcı güzel sözler söyleyerek onlarla sıcak ilişkiler kurmamızı ister: **Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve ana babaya iyiliği emretmiştir. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine sakın “Öf!” bile deme; onları azarlama. Kendilerine güzel sözler söyle!** (İsra Suresi 23). İnsanın ana babasına karşı vefalı, sevgi ve şefkat dolu olması gerekir. Tıpkı onların küçüklüğünde çocuklarını gözettikleri gibi: **Onlara merhametten kaynaklanan alçak gönüllülük kanadını ger ve şöyle de: “Rabbim! Küçüklüğümde onlar beni nasıl sahiplendiyse (özenle büyüttüyse-ler), şimdi sen de onlara merhamet et!”** (İsra Suresi 24).

Günlük hayatta karşılaşılabileceğimiz birçok konuyla ilgili olarak da bize nezaket sahibi olmayı öğütleyen ayetleri dikkate almamız gerekir. Örneğin eve girerken selam vermek yani bir şekilde ev halkını haberdar etmek ve eve esenlikle girmek de güzel bir nezaket örneği olarak görülebilir: **...Evlere girdiğiniz zaman Allah tarafından bir esenlik, bereket, iyilik dileği olarak kendinize**

(evdekilere) selam verin!.. (Nur Suresi 61). Yine başkalarının evlerine girerken de mutlaka selam vererek girmek, karşı taraftan da selama karşılık beklemek gerekir: **Ey iman edenler! (Geldiğinizi) fark ettirip ev halkına selam verinceye (onlar selamınızı alıncaya) kadar kendi evinizden başka evlere girmeyin! Bu (davranış), sizin için hayırlı olandır; umulur ki (gerçeği) hatırlarsınız.** (Nur Suresi 27).

İnsanlar arasında selamlaşma da bir zarafet ve nezaket örneğidir. Ayetler selam aldığımızda buna en güzel şekilde karşılık vermemizi öğütler: **Bir selam ile selamlandığınız zaman, siz de ondan daha güzeli ile selamlayın veya onu (aynı şekilde) karşılayın! Şüphesiz ki Allah her şeyin hesabını tutandır.** (Nisa Suresi 86). Ayette de dikkat çekildiği gibi her şeyin hesabını tutan Rabbimiz elbette önemsiz gibi düşünülen günlük bir selamlaşma rutinini yapış şeklimizin dahi hesabını tutacaktır. Bir kişi ya da toplumla alay etmemek ve onları kötü lakaplar ile çağırmamak da bir zarafet örneği olarak gösterilebilir: **Ey iman edenler! Bir topluluk diğer bir toplulukla alay etmesin! Belki onlar (alay edilenler), kendilerinden (alay edenlerden) daha hayırlıdır... Birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın!..** (Hucurat Suresi 11).

İçeride kimsenin olmaması durumunda başkalarının evlerine girmek yasaklanmış ev halkının içeri girme talebini geri çevirmesi durumunda ise buna uygun hareket edilmesi hükme bağlanmıştır: **Orada hiçbir kimse bulamazsanız, size izin verinceye kadar oraya girmeyin! Size “Geri dönün!” denirse hemen dönün!**

(Çünkü) bu, sizin için daha uygundur. Allah yapmakta olduğunuz her şeyi bilendir. (Nur Suresi 28). Rahman olan Rabbimiz sosyal hayatımıza dair gereken detayları en güzel biçimde sıralarken inananların zorluk çekmemeleri için oluşabilecek istisnai durumları da hesaba katarak içinde yaşayanı olmayan ve içeri girmek isteyen kişiye ait eşyalar bulunan evlere izin beklemeksizin girilebileceği iznini vermiştir: **İçinde kendinize ait eşyanın (ihtiyaçlarınızın) bulunduğu oturulmayan evlere (izinsiz) girmenizde size herhangi bir vebal yoktur. Allah sizin açığa vurduklarınızı da gizlediklerinizi de bilir.** (Nur Suresi 29).

Meclislerde toplu halde herhangi bir faaliyet içindeyken yer açmak ve kalkılması icap eden bir durumda kalkma da bir nezaket göstergesi olarak düşünülebilir: **Ey iman edenler! Size “Meclislerde yer açın!” denince yer açın ki Allah da size genişlik versin. Size “Kalkın!” denince kalkın ki Allah da içinizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.** (Mücâdele Suresi 11). Bir meclisten ayrılırken izin istemek ve insanları bu konuda da haberdar etmek aynı şekilde güzel bir nezaket örneğidir: **Gerçek müminler, Allah’a ve Elçisine iman edip güvenen kişilerdir. Onunla (Peygamber’le) toplumu ilgilendiren bir konu üzerindeyken, ondan izin isteyinceye kadar gitmezler. Senden izin isteyenler var ya, işte onlar, Allah’a ve Elçisine iman edip güvenenlerdir.** (Nur Suresi 62). İnanan insanların kılık kıyafetlerinin temiz ve özenli olması ve aynı

zamanda kişisel temizliklerine dikkat etmeleri de bir estetik ve zarafet örneğidir. Gerek ibadet mekanlarında gerekse toplum içinde bu özenin gösterilmesi gerekir. Esasen bu durum sadece başkalarıyla değil kişinin kendisiyle de ilgilidir. İnanan insanların özbakımlarını gözetmeleri kendilerine ve temsil ettikleri inanca olan özeni de gösterir: **Ey Ademoğulları! Her secde edilen yerde ziynetlerinizi alın. Yiğün, için fakat israf etmeyin. Zira O, israf edenleri sevmez.** (A'raf Suresi 31).

Tevazu sahibi olmak, tevazu ile yürümek ve sırf iman ettikleri için onlara laf atan cahillere aldırış etmeden “selam” vererek geçmek de bir nezaket kuralı sayılabilir: **Rahmân'ın (iyi) kulları, yeryüzünde tevazu ile yürür ve o cahiller (müşrikler) onlara laf attığında ‘Selam!’ diyip (geçer)ler.** (Furkan Suresi 63). Görüldüğü gibi Allah inananları bu tip insanlara karşı bile kabalık etmekten ve saldırgan bir tavır benimsemekten uzak tutmakta ve bu yolla inanana yakışır şekilde hareket etmenin önem ve değerini hatırlatmaktadır. Yine benzer şekilde inananların boş şeylerle karşılaştıklarında da onurlu bir biçimde oradan gittiklerine dikkat çekilmesi de güzel bir nezaket örneği olarak düşünülebilir: **(Rahmân'ın kulları), yalana şahitlik etmez; boş şeylerle karşılaştıklarında onurlu bir şekilde geçip giderler.** (Furkan Suresi 72).

Kültür ve Sanat

Kültür bir toplumun sadece tarihini ve değerlerini değil aynı zamanda bir anlamda genetiğini de yansıtan bir kavramdır. Sanat da o toplumun bireylerinin geçmişten

günümüze kadar gelen süreçteki estetik değerlerinin görsel vitrini ve o toplumun gelişmişliğinin göstergesidir. Kültür ve sanat toplumları daha medeni, daha gelişmiş, estetik ve zarafet sahibi kılar. Dünyaya çok daha zengin ve üretken bir pencereden bakabilmesini sağlar. Kültür ve sanat toplumların diğer toplumlar karşısındaki temsilidir aynı zamanda. Bir anlamda toplumun kimliğini yansıtır. Dolayısıyla bazı kişi ve çevrelerin İslam'ı sanat ve kültüre karşı bir din gibi sunmalarının dini anlamda hiçbir karşılığı yoktur. Geçmişten günümüze Müslümanların yaşadığı coğrafyalarda minyatür, hat, ebru, çini gibi sanatların yanında mimaride de harika sanatsal ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirildiği bir gerçektir. Ancak sanatı sadece belirli sanat dallarıyla sınırlamak ve kalan kısmını dini açıdan uygunsuz ya da haram kılmak doğru değildir. Dini açıdan uygunsuz olan bir şey söz konusuysa o şeyin kendisine karşı olmak gerekir. Bazı uygunsuz şeylerden hareketle sanatsal faaliyetlere karşı çıkmak anlamsız ve gereksizdir. Örneğin uygunsuz bir resim nedeniyle resim yapmanın kendisine karşı çıkılmaz. Uygunsuz olan şeye karşı çıkılır.

Resim, müzik ve heykel gibi çeşitli sanat dallarına din adına karşı çıkan ve bu tür sanatları ortaya koyan kişileri de dine aykırı bir eylemin içinde olarak kabul eden kimselerin bu konuda Kur'an'dan hiçbir dayanağa sahip olmadıklarının bilinmesi gerekir. En küçüğünden en büyüğüne kadar evreni, yasaları, yaşamın ortaya çıkışını, insanı, doğayı ve birbirinden farklı özelliklerle yaratılmış

olan canlıları dikkatli bir biçimde inceleyip üzerine düşünmek, tüm bunların kusursuz bir sanatın yansımaları, bunları yoktan var eden Allah'ın ise eşsiz, benzersiz ve yüce bir sanatçı olduğunu fark ettirebilir bize. Dolayısıyla evrenin kendisi bir anlamda sanat atölyesi gibidir. Evreni ve doğayı birbirinden güzel sanat eserleri ile süsleyerek estetik hale getirmiş olan Allah'ın sanatı, tüm sanatçıların esin kaynağıdır: **Üstlerindeki göğe bakmadılar mı hiç; onu nasıl bina etmiş ve süslemişiz! Onda hiçbir eksik yoktur.** (Kâf Suresi 6). En yüce sanatçı olan Allah yerde de göklerde de nice deliller yaratmış ve insanları bu delillere tanık kılmak için tüm bu delilleri güzelliklerle donatmıştır: **Şüphesiz ki göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün değişmesinde (birbiri peşine gelişinde) derin akıl sahipleri için deliller vardır.** (Âli İmran Suresi 190).

İnsanda güzel olana yönelme ve güzel olanı takdir etme gibi bir arzusun olması boş yere değildir. İnsanlar bu güzelliklere tanık oldukları oranda Allah'ın benzersiz sanatını takdir edebilir ve tüm bu güzelliklerin boş yere olmadığını kavrayabildiği oranda varlığı anlamlandırabilir: **Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerineyken (her zaman) Allah'ı hatırlarlar; göklerin ve yerin yaratılışı hakkında düşünürler (ve şöyle derler): “Rabbimiz! Sen bunu batıl olarak (boş yere) yaratmadın. Sen yücesin. Bizi cehennem azabından koru!** (Âli İmran Suresi 191). Bazı insanlar ise Allah'ın bir nimeti olan bu yönlerini köreltir ve etrafındaki güzellikleri

görmezden gelir: **Göklerde ve yerde nice deliller (işaretler) vardır ki onlara uğrarlar da onlardan yüz çevirirler.** (Yusuf Suresi 105).

Sanat, insanın duygu, düşünce, gözlem ve hayal gücünün bir anlamda dışa yansıyarak içinden taşmasıdır. Resim, müzik ve heykel gibi sanatlar insan elinden çıkan yansımalarıdır. Dini açıdan yasak değildirler. Kur'an'da bu sanat dalları ile uğraşılmasına engel en küçük bir işaret dahi yoktur. Din adına illa bir şeye karşı olunacaksa bu tür sanat faaliyetlerine değil uygunsuz bir resme, sözleri yakışsız bir müzik parçasına ya da tapınma amacı ile yapılmış bir heykele karşı olunabilir.

İnsanlar dini de istismar ederek kendi çıkarlarına alet edebilmekte ve insanları sömürü aracına dönüştürebilmektedirler. Dinin kötü niyetle kullanılması dinin kendisine fatura edilemeyeceğine göre bu tür sanat dallarının kötü niyetle kullanımı da sanat dallarının kendilerine fatura edilemez. Siz bir müzik parçasının sözleri ile insanları Allah'ın sevgisine, iyi ve güzel olana özendirebilir ya da birtakım sözler ile insanları kötü ve çirkin olan şeylere teşvik de edebilirsiniz. Tarihten günümüze Güneş'e, yıldızlara, ateşe ya da inek gibi çeşitli hayvanlara tapan veya bunların ilahi özelliklere sahip olduklarına inanan toplumlar olmuştur. Birileri Güneş'e tapınıyor diye kimse Güneş'in ısısından ve ışığından kaçarak kendini kapalı ve karanlık bir yere hapsetmez ya da Güneş'i haram kılmaz. Birileri ineğe tapınıyor diye ineğin sütünü içmeyi ve o süttten üretilen ürünleri yemeği de haram saymaz.

Yıldızlara düşmanlık yapmaz, ateşi yasaklamaz. Bazı insanlar tehlikeli ve kötü şekilde araba kullanıyorlar diye kimse araba kullanmaya karşı çıkmaz ya da trafiğe çıkmayı yasaklamaz. Örneğin bıçak kullanarak bir cana hayat da verilebilir, bir canın hayatı elinden de alınabilir. Bir ameliyathanedeki cerrahın elindeki bıçakla bir katilin elindeki bıçak bir değildir. Dolayısıyla bıçağın kendisine değil kötü amaçla kullanımına karşı olmak gerekir.

Yağmurun sesi, kuşların cıvıltısı, suyun şırıltısı, rüzgârın esintisi, yaprakların hışırtısı ya da ağustos böceklerinden oluşan yaz orkestrası; müziğin bizzat sanatçıların en yücesi olan Allah tarafından doğaya içkin kılınmış olduğunun bir göstergesidir. İnsan sesi de ayrı bir sanat olarak var edilmiştir. Sestin doğru ve güzel kullanımının hem söyleyen hem de dinleyende güzel his ve duyguları açığa çıkardığı açıktır. İnsanın sesi ve onu kullanabilme kapasitesi de Allah'ın bir ayetidir. Bazı insanlar kötü sözler sarf eder ve çirkin konuşmalar yaparlar. Ama kimse konuşmanın haram ya da yasak olduğunu iddia etmez. Kötü ve çirkin sözler içeren bir şarkı nedeniyle de kimse müziğin haram ya da yasak olduğunu söyleyemez.

Sonuç olarak bırakın din adına kültür ve sanata karşı olmayı aksine inanan insanların en yüce sanatçı olan Allah'ın sanatının değerini bilip O'na yönelik hayret ve hayranlık duygusu içinde olabilmeleri için her anlamda kültürlü ve donanımlı olmaları, sanatsal yönlerini geliştirmeleri, estetik değerleri gözetmeleri gerekir.

Bilim

Kur'an ayetleri sadece Rabbimizi tanıtmakla kalmaz aynı zamanda yaratılmışlar üzerine de döndürür bakışlarımızı. Evren, yaşadığımız bu gezegen, insan ve canlı cansız hemen her şey üzerine düşünmemizi, tüm bunlardaki inceliklere tanık olmamızı, artan hayret ve hayranlığımızla da tüm bunların yaratıcısı olan Rabbimizin benzersiz sanatına şahitlik etmemizi ister. İşte bu konularda bilgi edinme yollarımızın başında bilim gelir. Bilim bir anlamda Allah'ın yaratmış olduğu evreni anlama çabamızdır. Şüphesiz ki Allah'a referans vermeden de bilim yapılabilir. Ancak her şeyde olduğu gibi bilim de ancak Allah'ın varlığı ile anlam ve değer kazanabilir, ahlaki ve insani bir temelde yükselebilir.

Dolayısıyla Müslümanların tıpkı altın çağlarında olduğu gibi günümüzde de bilimin önem ve değerini hatırlamaları gerekir. Çünkü hem kendi benliğimizde hem de dış dünyadaki deliller esasen Kur'an'ın Allah'tan geldiği hakkında en ufak bir kuşku oluşmaması içindir: **De ki: Ne dersiniz, o (Kur'an) Allah tarafından ise siz de onu inkâr etmişseniz, o zaman (gerçeklerden) uzak bir ayrılığa düşenden daha sapkın kim olabilir ki!? Onlara ufuklarda ve kendi nefislerinde delillerimizi göstereceğiz ki onun (Kur'an'ın) gerçek olduğu onlara açıkça belli olsun. Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi!?** (Fussilet Suresi 52-53). Rahman olan Rabbimiz kesin olarak inanmak isteyenler için yeryüzünde sayısız delil yaratmış üstelik yaratmakla da kalmayarak tüm bunları zaman içinde ve imkanlar ölçüsünde anlaşılabilir

kılarak tüm bunları görmemizi istemiştir: **Kesin olarak inananlar için yerde de kendinizde de dersler vardır. Görmüyor musunuz?** (Zariyat Suresi 20-21).

Bir toplumun bilime verdiği önem aynı zamanda bilgiye, eğitime, teknolojiye ve bu anlamdaki her türlü gelişime verdiği önemin bir ölçüsüdür. İçinde bulunduğu bilim çağında bilimsel gelişmelerin gerisinde kalan toplumlar kendi elleriyle kendi geleceklerini tehlikeye atıp derin bir çıkmaza sokarlar. Bir toplumun bilime yapacağı yatırım esasen geleceğine yaptığı yatırımdır. Geleceklerini bugünden inşa eden toplumlar bugün olmasa da gelecekte söz sahibi olurlar.

Bir Müslümanın din adına bilime karşı çıkması olacak şey değildir. Bu karşı çıkış doğrudan ve dolaylı şekilde yüzlerce Kur'an ayeti ile çelişir. Demek ki yapılması gereken şey bilimi önemsemek ve Allah'ın vahiy kitabıyla evren kitabını yani bilimi bir arada okuyup öğrenmektir. Şüphesiz ki herkes Kur'an ayetlerinin doğrudan muhatabıdır. Ancak çeşitli nedenler ve imkansızlıklar sebebiyle inananların tamamının da bilimle ilgilenmesini beklemek gerçekçi olmayacaktır. Buna rağmen inanan herkesin en azından bir zihniyet olarak bilimin önemini kavraması ve desteklemesi gerekir. İnananlar Allah'ın yarattığı her şey üzerine düşünmeye davet edilir: **Göklerin ve yerin egemenliği, Allah'ın yarattığı her bir şey ve ecellerinin yaklaşmış olabileceği hakkında hiç mi düşünmediler? Ondan (Kur'an'dan) sonra hangi söze inanıyorlar!** (A'raf Suresi 185).*

* Bu konuda detaylı bilgi için: Emre Dorman, **Teolojik ve Felsefi Açıdan Din Bilim İlişkisi**, İstanbul Yayınevi (2019).

İnsana Değer Veren

Allah insanı yaratmış, onu değerli ve yarattığı birçok şeyden de üstün kılmıştır: **Yemin olsun ki âdemoğlunu değerli kıldık; onları karada ve denizde taşıdık, kendilerine tertemiz rızıklar verdik ve onları, yarattığımız kişilerden birçoğuna üstün kıldık.** (İsra Suresi 70). Hem yaratılan birçok şeyden üstün kılınması hem de değerli kılındığının hatırlatılması Allah'ın insana verdiği değeri açıkça ortaya koymaktadır. Allah insana değer verdiğine göre insanın da o değeri hak edecek şekilde muamele görmesi gerekir. Şüphesiz ki değer görmesi gereken insanın da davranışlarını bu gerçeğe göre belirlemesi gerekir. Allah değerli kılmış ve ona yol göstermiş olmasına rağmen kendi eliyle kendini de başkalarını da değersizleştiren bir varlığa dönüşmemelidir insan.

İnsanı değersizleştiren, hor gören, ayıran, bölen, parçalayan ve yok eden bir anlayışın Kur'an'dan referans alması söz konusu değildir. Allah insanları barışa çağırır ve bu çağırışı dikkate almalarını ister: **Ey iman edenler! Hep birden barışa girin! Şeytanın adımlarını izlemeyin! Şüphesiz ki o, sizin için apaçık bir düşmandır.** (Bakara Suresi 208). Bir toplumun huzur içinde ve bir arada yaşayıp var olabilmesi ancak gerçek bir barış ortamının sağlanmasıyla mümkün olabilir. Ancak insana gerçek anlamda değer verilen bir toplumda barıştan söz edilebilir. İnsan onuruna yaraşır şekilde yaşamak için insanların kendilerini özgür, güvende, mutlu, huzurlu hissetmeleri, adil ve eşit haklar ile makul şartlara sahip olabilmeleri gerekir.

İslam insana ve hayata değer veren bir inanç sistemidir. İnsanın haklarını, yaşam alanlarını, ihtiyaçlarını ve fitratını dikkate alır. İnsanın değerinin olmadığı bir toplumda hiçbir şeyin değeri olmaz. İslam insana değer kattığı gibi topluma da değer katar. Kaliteli, nitelikli ve erdemli bir toplumsal yaşamı hedefler. Bu yaşamı sağlayacak olan insandır. Bunun sağlanabilmesi için de en başta insanın değeri bilinmelidir. İnsanın ve insana ait değerlerin alabildiğine dejenere edildiği günümüz dünyasında Kur'an'ın insanlığa açtığı aydınlık yolun takip edilmesi gerekir. İslam üstünlüğü herhangi bir ırkta, renkte, cinsiyette, dilde, soyda, unvanda, maddi bir unsorda ya da başka bir kriterde değil sadece takvada görür. Takva dışında hiçbir konuda kimse kimseden üstün değildir. Takvanın sağladığı üstünlük bile bu dünyada değil ahirettedir. Demek ki insana insan olarak yaratılmış olması üzerinden değer vermek gerekir.

İnsana değer vermek sadece yaşam hakkı ve yaşam çevresiyle sınırlı değildir. Duygu, düşünce, inanç ve bunları özgür biçimde yerine getirebilme noktasında da insanın sahip olduğu değer haklarının verilmesi gerekir. Bunun için de her anlamda toplumsal adaletin sağlanması gerekir. Gelir dağılımındaki adaletten kaliteli ve nitelikli eğitim hakkına, sağlık hizmetlerinden kamu hizmetlerine kadar hemen her alanda insanca yaşayabilme ortamının sağlanması gerekir.

İnsanların adil yönetilmediği, köleleştirildiği, ezildiği, hakkının yendiği, adam kayırmacılığın, torpilin, yolsuzluğun normalleştiği, insanların bizden olan ve olmayan

şeklinde ayrıldığı toplumlarda İslam'dan söz edilmesi mümkün değildir. Çocukların sahipsiz kaldığı, istismar edildiği, kadınların şiddete ve tacize uğradığı, kimsesiz insanların baskı ve zorbalığa maruz kaldığı ve işlenen suçların adamına göre karşılık bulduğu toplumlarda İslam'dan söz etmek mümkün değildir. İşçinin, çalışanın emeğinin sömürüldüğü, özlük haklarının gözetilmediği, insani çalışma şartlarının sağlanmadığı ve adil paylaşımın hiçe sayıldığı toplumlarda İslam'dan söz etmek mümkün değildir. Dolayısıyla insana, kimin nesi olup olmadığına bakılmaksızın insan olduğu için değer vermek gerekir.

Çevreye ve Canlıya Değer Veren

Allah yarattığı her şeyi güzel yaratmıştır. Güzel yarattığına göre de güzel kalmasını ister. İçindeki her şey ile bu gezegen Allah'ın insanoğluna bir çeşit emanetidir. Bu emanete özen göstermek gerekir. İnsan yaptığı ve yapabilecek imkânı olmasına rağmen yapmadığı her şeyden sorumludur. Dolayısıyla hayata dair hemen her şey insan için bir sınama konusudur. Çevre ve diğer canlılar da bu konuların başında gelir. Takvayı yani duyarlılığı üstünlük ölçüsü sayan Rabbimiz duyarlılık ve farkındalık sahibi insanlar olmamızı istemektedir. Esasen bu sınanama süreci insanın kişisel gelişimi ve eğitimi içindir. İnsanı topraktan yaratan Allah insanı o toprağı imar edecek bir donanımda yaratmıştır: **Sizi topraktan inşa eden ve size orayı imar etme yeteneği bahşeden O'dur.** (Hud Suresi 61).

Oysa insan, varoluş amacını unutarak kendi elleri ile yapıp ettiklerinden dolayı karada ve denizde bozgun çıkmasına sebep olmuş ve Allah'ın emanetine gerektiği gibi sahip çıkmamıştır: **İnsanların elleriyle kazandıkları (yaptıkları) yüzünden karada ve denizde bozulma meydana geldi. Böylece (yanlış yoldan) dönsünler diye (Allah, onların) yaptıklarının bir kısmını onlara tattırır.** (Rum Suresi 41). Ayetten de görüldüğü gibi belki vazgeçer ve gerçeği görürüz ümidiyle, kendi ellerimizle doğaya verdiğimiz zararların bir kısmına maruz kalmaktayız.

Kur'an'da, Dünya'nın bir ölçü ve denge içinde var edildiği, o dengede azgınlık etmememiz gerektiği ve yeryüzünün tüm canlılar için yaratıldığı hatırlatılmaktadır. Dolayısıyla çevre konusunda sadece insanlara değil tüm canlılara karşı sorumluluklarımız olduğunu bilmemiz gerekir: **Ve gök. Yükseltti onu. Ve koydu şaşmaz ölçüyü, mizanı. Azgınlık etmeyin ölçü ve tartıda, saptırmayın mizanı. Ölçüyü titizlikle, adaletle koruyun ve hüsrana araç yapmayın mizanı. Yeryüzünü tüm yaratıklar için yarattı.** (Rahman Suresi 7-10).

Hayvanlar Allah'ın yaratma sanatının birer nişanesi ve Allah'ın lütfu olarak hem doğaya hem de hayata anlam ve güzellik katan varlıklardır ve ayetin ifadesi ile onlardan alınacak ibretler vardır: **Şüphesiz ki hayvanlarda da sizin için ibret vardır.** (Nahl Suresi 66). Allah'ın lütfu olarak yarattığı canlılarda insanlar için ibretlerin yanında nimetler de vardır: **Ve hayvanları da O yarattı: Sizi ısıtan giysileri onlardan temin ediyorsunuz. Daha**

başka yararlarının yanında onlardan elde ettiğiniz besinleri de yiyorsunuz. (Nahl Suresi 5). Allah tarafından yaratılmış olmaları ve bize olan fayda ve güzellikleri sebebiyle onlara eziyet etmekten uzak durmak ve merhamet ile davranmak gerekir.

Bugün maalesef tüm dünyada hayvanlara karşı acımasızca şiddet uygulanmakta, doğal yaşam ortamları ortadan kaldırılmakta, zevk için eziyet edilmekte, vahşi şekilde öldürülmekte ya da birçok türün tükenmesine sebep olunacak şekilde hatalar yapılmaktadır. Oysa bu gezegen, içindeki tüm canlıların evi ve yurdudur. İnsanın yaşam hakkı olduğu gibi diğer canlıların da yaşam hakları vardır. İnsan dediğimiz varlığın, içinde bulunduğumuz gezegeni daha yaşanır ve güzel kılması gerekirken bizzat insanın kendisi hırsları, bencillikleri, doyumsuzlukları ve merhametsizlikleri sebebiyle hem kendi türüne hem de diğer canlılara yaşanılmaz kılmaktadır dünyayı. Bir insanın, insan olsun hayvan olsun başka bir canlıya davranışı en başta kendi insanlığını ortaya koyan bir ölçüdür. İnanan insanların çevreye ve canlılara sahip oldukları değeri vermeleri gerekir.*

* Bu konuda detaylı bilgi için: Emre Dorman, **101 Soruda Kur'an: Dini Konularda En Çok Merak Edilen Sorular**, İstanbul Yayınevi (2021).

İKİNCİ BÖLÜM

Bedevi Dindarlık Yolunda Beşer Medeni Dindarlık Yolunda İnsan

Allah ve Din Tasavvurunun Dindarlık Anlayışı Üzerindeki Etkileri

Geçmişten günümüze İslam içi tartışmalar her zaman olmuştur daima da olacaktır. Ayetin de ifadesiyle gerçek kendisine gelmiş ve bizzat Allah tarafından açıklanmış olmasına rağmen insanoglu tartışmaya çok yatkın bir varlıktır: **Andolsun ki biz, bu Kur'an'da insanlara her örneği açıkladık. Ama insan tartışmaya her şeyden daha düşkündür.** (Kehf Suresi 54). İnsanların inancını ve o inanca uygun pratiklerini yerine getirme ve gerektiğinde savunma tarzını belirleyen şey, edindikleri bilgilerden çok sahip oldukları Allah ve din tasavvurlarıdır. Bu durum “Bana Allah ve din tasavvurunu söyle sana nasıl bir dindar olduğunu söyleyeyim.” denilebilecek kadar belirleyici bir durumdur. Allah denilince insanın aklına gelen şeyler kişinin hem Allah'la hem de dinle kurduğu ilişkiyi şekillendirmektedir. İşte tam da bu noktada insan, bedevi ve medeni dindarlık anlayışı arasında bir yol ayrımında gibidir.

Allah'ın temelde korku ve cezalandırmayı temsil ettiği bir anlayıştan sevgi ve merhamet temelli sağlıklı bir

dindarlık çıkması pek mümkün değildir. Bu tarz bir dindarlık anlayışının kişiye de çevresine de fayda sağlaması çok zor olacaktır. Fayda sağlamayacağı gibi her anlamada zararı da olacaktır. Allah’a karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirme noktasında içtenlikten uzak bir dindarlık tipinde kişinin kendi içinde çatışmalar yaşaması, tutarsızlıklar sergilemesi, kendini de başkalarını da sürekli suçlu ve günahkâr hissetmesi, dini hem kendisine hem de çevresine korku unsuruna çevirmesi kaçınılmaz olacaktır. Allah ve dinle ilgili yanlış algı ve anlayışlar kişiyi takıntılı, saplantılı, sorunlu bir dindarlık anlayışına sürükleyebileceği gibi bu tarz bir dindarlık sadece kendisiyle sınırlı kalmayıp yakınlarına ve çevresine de bu olumsuzlukları yansıtan, insanları dinden soğutup uzaklaştıran ve dini problem haline getiren bir dindarlık anlayışına neden olacaktır. Allah insanlara yol göstermiş ancak iman ve inkâr etmeleri noktasında onları zorlamamışken bu tür bir dindarlık anlayışında insanlar Allah’ın zabıtalığına ve dinin jandarmalığına soyunarak üzerlerine vazife olmayan şeyleri kendilerine görev edinme yanlışına düşebilmektedirler: **Şüphesiz ki biz ona (insanoğluna) yol gösterdik. Ya şükredici (olur) ya da nankör.** (İnsan Suresi 3). Allah gerçeği göndermiş bu gerçeğe uyup uymamayı ise insanın irade ve sorumluluğuna bırakmıştır: **De ki: “Hak (gerçek), Rabbinizdendir.” Öyle ise dileyen iman etsin; dileyen inkâr etsin!** (Kehf Suresi 29).

Kur’an’daki bunca apaçık ayetin beyanına rağmen be-devi dindarlık anlayışında din insanı özgürleştirmek için değil de sanki köleleştirmek için gelmiş gibidir. Bu dindarlık

anlayışında herkes inanmalı üstelik inanmakla da kalmayıp inancının gereklerini zorla da olsa yerine getirmelidir. Bunun için her türlü baskı ve zorbalık devreye girebilir. İnsanlar Müslüman olarak doğmuş olmaktan bin pişman edilecek kadar fiziki ve psikolojik şiddet ve baskıya maruz bırakılabilir. Sanki Allah böyle bir inancı dilemiş ya da buna ihtiyacı varmış gibi Allah adına hareket ettiğini düşünen insanların din anlayışları, gerçek anlamda iman eden ihlaslı Müslümanlar değil, iman ediyor ve gereklerini yerine getiriyor gibi görünen münafıklar üretir. Bu tür bir anlayış bir çeşit iman cinayetidir. İnsanların içlerinde olan inanç da öldürülür. Baskı ve zorbalıkla insanları dindar yapmaya çalışanlar, insanların elinde kalan dini kalbinde kalan imanı da söküp alırlar.

Oysa Allah Kur'an'da insanları açık şekilde bu tip bir hataya düşmemeleri için uyarmış ve din adına zorlama yapmanın asla söz konusu edilemeyeceğini bildirmiştir: **Dinde zorlama yoktur. Elbette doğru yanlıştan ayrılmıştır.** (Bakara Suresi 256). Allah, dini gerekleri yerine getirme noktasında zorlama olmadığını söylerken aynı zamanda kendisine ve dine inanmaları noktasında da insanları zorlamanın söz konusu olmadığını hatırlatır: **Rabbin dileyseydi yeryüzündekilerin hepsi elbette iman ederlerdi. (Şimdi) sen inanmaları için insanları zorlayacak mısın!** (Yunus Suresi 99). Allah dilemiş olsaydı yeryüzündeki herkesin iman etmek dışında bir seçeneği kalmazdı. Ancak bu tarz bir iman Allah'ı razı edecek ve insanı değerli kılacak bir iman olmayacaktı: **Onlar iman etmiyor diye neredeyse kendine yazık edeceksin! Dilesek, üzerlerine**

gökten bir ayet (mucize) indiririz de ona boyunları eğik (bükülü) kalır. (Şuara Suresi 3-4).

Dinde zorlama olmaması dinde zorunlulukların olmadığı anlamına gelmemektedir. Ancak bu zorunluluklar Allah ve kul arasındaki ilişkiyle ve kişinin özgür iradesiyle yapacağı seçimle alakalı bir durumdur. Allah kimseye din adına böyle bir yetki vermemiştir. Ayetler peygamberlerin dahi insanlar üzerinde bir zorba olmadıklarını hatırlatır: **(Gerçeği) hatırlat! Sen sadece (gerçeği) hatırlatıcısın. Sen hiçbir şekilde onların üzerinde zorba değilsin.** (Ğâşiye Suresi 21-22). Allah peygamberleri insanlar üzerine bir bekçi kılmış da değildir. Onlara düşen sadece gerçeği tebliğ etmektir: **Yüz çevirirlerse, biz seni onların üzerine bekçi olarak göndermedik. Sana düşen (görev), sadece tebliğdir.** (Şura Suresi 48). Gerçeği görüp ona uyanın sağlayacağı yarar kendisine, gerçeğe karşı kör olup ondan uzak duranın zararı da yine kendisinedir: **(De ki:) “Elbette size Rabbiniz tarafından öngörüler gelmiştir. Artık kim (gerçeği) görürse yararı kendisinedir; kim de kör davranırsa zararı kendisinedir. Ben üzerinize asla bekçi değilim.”** (En’am Suresi 104). Allah peygamberimizi insanlar üzerine bekçi kılmadığı gibi vekil de kılmamıştır: **Biz seni onların üzerine bir bekçi kılmadık. Sen onlar üzerinde asla vekil (güven kaynağı) da değilsin.** (En’am Suresi 107). O’nun kutlu görevi Kur’an ile insanlara gerçeği hatırlatmaktır: **Biz onların söylediklerini çok iyi biliniz. Sen onların üzerinde asla zorba değilsin. Tehdidimden korkanlara (gerçeği) Kur’an’la hatırlat!** (Kaf Suresi 45).

Kur'an insanları imanlarını ve din olarak inandıkları şeyleri gözden geçirmeye çağırır. Allah'ın dinine iman eden birinin imanının ona kötü şeyler emretmiyor olması gerekir: **Eğer inanan kimselerseniz, imanınız ne kötü şey emrediyor size!** (Bakara Suresi 93). İnanan insanlar dini kendi heva ve heveslerine göre şekillendiremezler. Allah'ın dini Allah'ın vahyine uygun şekilde anlaşılıp yaşanmalıdır. Aksi halde vahyin bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr eden kişilerin durumuna düşölür: **Şimdi siz vahyin bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz?..** (Bakara Suresi 85). Allah'ın İsrailoğulları üzerinden bu uyarıları yapması boş yere değildir. Müslümanlar da benzer hatalara düşmesinler diye ayetler inananların dikkatlerini çekmektedir. Üstelik ilgili ayette bu hataya düşenlerin ve Allah'ın sınırlarını ihlal edenlerin dünyada da ahirette de büyük bir rezillik içinde olacakları haber verilir: **...Böyle davranmalarınızın cezası, dünya hayatında rezillikten başka nedir ki! Kıyamet gününde ise en şiddetli azaba çarptırılacaklardır. Allah yapmakta olduklarınızdan asla habersiz değildir.** (Bakara Suresi 85).

Kur'an'ın en iyi ve en güzel isimleri üzerinden bize tanıttığı fitratımıza kodlu olan Allah tasavvuru ise sağlıklı ve rahmani bir dindarlık anlayışının temeli olacaktır. Hem Allah'la hem de Allah'ın yaratmış olduğu her şeyle kuraçağımız ilişki sağlıklı dindarlık temelinde şekillenecektir. Din, hayatımıza anlam ve değeri katan ve insana bu dünyadaki yolculuğunda kılavuzluk eden bir değeri olacaktır. Birleştirici ve kuşatıcı olan ortak değeriimize dönüşecektir. Kur'an ayetleriyle inşa olmuş bir inanç ve Kur'an'daki ilke

ve kavramlarla temellenmiş bir insanlık, medeni bir dindarlık anlayışını sağlayacaktır. Medeni dindarlıkta din, insanın kendi kişisel gelişimi ve samimi bir imanla Allah'a yönelişidir. Daha erdemli bir insan ve daha samimi bir inanan olabilme adına kendini gerçekleştirme çabasıdır. Medeni dindarlıkta din, insanı güzelleştirir. Hayatı hem kendisi hem de başkaları için daha yaşanılabilir ve güzel hale getirir. Medeni dindarlıkta din, hayata anlam ve değer katar, inanan insanı değerleri ve sınırları olan ilkeli bir insan kılar.

İnsanın din anlayışı hem dinle hem de diğer insanlarla kurduğu ilişkide belirleyicidir. Doğrudan Allah'tan geldiği haliyle Kur'an'a dayalı bir din anlayışı, İslam'ın hedeflediği insan bölümünde görüldüğü gibi akıl, fıtrat, vicdan, ihlas, ihsan, tevazu, sevgi, saygı, merhamet, nezaket, anlayış, affetme, adalet ve barış esasına dayalı medeni bir din anlayışı olacaktır. Allah'ı cezalandırıcı, dini de cezalandırma aracı olarak gören bir din anlayışı ise takıntılı, korku odaklı, şekilci, tektipleştirici, tekerci, çatışmacı, şiddete eğilimli, köleleştirici, sömürü ve güç odaklı bedevi bir din anlayışı olacaktır.

Dolayısıyla kişinin dindarlık anlayışını, Allah inancı ve din anlayışı belirlemektedir. Allah, din, İslam, Müslüman denildiğinde kişinin aklına gelen şeyler beraberinde nasıl bir din inancına sahip olduğunun da göstergesidir. Medeni ve Bedevi dindarlıkta aynı kavramlar kullanılır ama bu kavramlara yüklenen anlamlar arasında hissedilir bir fark vardır. Demek ki meseleye en başından yani Allah inancının ve din anlayışının gözden geçirilmesinden başlamak gerekir. Yanlış bir Allah inancıyla doğru bir dindarlığı

temellendirmek mümkün değildir. Doğru bir Allah inancına sahipseniz bazı şeyleri yanlış da bilseniz belki durumu idare edebilirsiniz. En tehlikeli ve sorunlu olan ise hem yanlış bir Allah inancına hem de yanlış dini bilgilere sahip olmaktır. Bu tür insanların elinde din adeta başkalarını hizaya getirip cezalandırmak için kullanılacak kırbaştır. Üstelik bu kırbaç genellikle dine inanan insanlar üzerinde kullanılmaktadır. Kur'an'a aykırı inanç ve kabullere itiraz eden inananlar linç edilmeye ve düşünceleri nedeniyle din dışı ilan edilmeye kalkılmaktadır. Bu tür bedevilikleri yapanlar, Allah tasavvurları yanlış olduğu için işledikleri her türlü suçun ve kabahatin cesaretini Allah anlayışlarından alırlar. Ne kadar zalimce şeyler yapsalar da Allah adına hareket ettiklerini düşünür, Allah tarafından onaylandıklarını sanırlar. Dolayısıyla Allah ve din tasavvurumuzun doğru ve sağlıklı olabilmesi için Kur'an ayetlerinin en güzel şekilde anlaşılıp içselleştirilmesi gerekir. Allah'ın Kur'an'dan tanınması dinin de doğrudan Kur'an'dan öğrenilmesi gerekir.

Bedevi Dindarlık Yolunda Beşer

Bedevilik şeklindeki kullanımımız bir toplumu ya da topluluğu değil bir zihniyeti ifade etmektedir.* Bilindiği gibi bedevi çöl ve vahalarda develeriyle birlikte konar göçer olarak yaşayan Arapları tanımlamak için kullanılır. Yerleşik bir hayattan ve medeniyetten uzak bir yaşantı biçimine sahip bu insanların Kur'an ayetlerinde de vurgulanan (a'râb) öne çıkan kimi özelliklerinin başında kaba saba yapıları, cahil ve görgüsüz oluşları, ikiyüzlü davranışları, kalplerinde olmayanı dilleriyle söylemeleri, inatçı ve sınır tanımaz tavırları, çatışmacı ve gerektiğinde şiddete eğilimli halleri gelmektedir. Hiç şüphesiz ayetler genelleme yapmaz ve onlar içinden Allah'a ve ahiret gününe iman edip Allah rızası için infakta bulunanların olduğuna da dikkat çekilir. Bir ayette ise bedeviler teslim olan ama imanın kalplerine henüz yerleşmediği kimseler olarak tarif edilirler: **Göçebe (Bedevi) Araplar "İman ettik!" dediler. De ki: "Siz (henüz) iman etmediniz ama 'Teslim olduk!' deyin! (Çünkü) iman henüz kalplerinize yerleşmedi...** (Hucurat Suresi 14). Demek ki esas olan imanın kalbe yerleşmesidir.

* Bedevi ve Medeni dindarlık ayrımı ve bunların sonuçlarıyla ilgili bu bölümler sosyolog ve yazar Yusuf Özkan Özburun'la yapmış olduğumuz bu konudaki televizyon programımızdan ilham ve referansla hazırlanmıştır.

Aksi türlü iman bir iddiadan ibaret kalır. İmanın kalbe yerleşmesi için de iman eylem uyumu yani tutarlılığı gerekir. Bunun için kişinin Allah'ın ayetleri ile inşa olması ve hem zihni hem de ruhani gelişimini ayetler üzerinden gerçekleştirmesi gerekir. Bedevilik evresi iman etme değil kimlik bulma evresidir. Bu kimliğin hakkının verilmesi ise ancak Allah'ın sınırlarına ve ayetlerine uygun bir yaşam sürmekle gerçekleşebilir.

Gerçek anlamda inanan ve inancına uygun davranmak isteyen insanın bedevi dindarlık yolunda beşer olmaktan sıyrılıp medeni dindarlık yolunda insan olmaya yönelmesi gerekir. Allah'tan geldiği haliyle arı duru olan din, her anlamda insanı geliştirir ve güzelleştirir. İnsanı biyolojik bir varlık olmaktan öteye taşır. Ona varoluş anlam ve amacına uygun bir biçim verir. İnsan olmanın onuruna uygun yaşamının yolunu öğretir. Gerçek bir inanç insanı her anlamda geliştirmek, ilerletmek, anlayış ve kavrayış sahibi kılmak, düşünüp sorgulatmak, aklını gerektiği gibi kullanırmak, fitratına uygun davrandırmak, sorumluluk ve farkındalık kazandırmak ve insanı güven kaynağı kılmak için vardır. İnancın hedefi insandır. İnanç, insanın bu dünyadaki yolculuğunun pusulasıdır. Hayatı okuma ve doğru anlama kılavuzudur. Din insanı medeni kılmak için vardır. Bedevi dindarlık ise inancı sadece bir çeşit kimlik gibi taşımak ve inancın insana katması gereken temel insani değerlere aykırı davranmaktır. Bedevi dindarlık “dindarlığın” gösterilme yarışıdır. Bedevi dindar kişi hal, hareket ve tavırlarıyla bir anlamda “bakın ben dindarım” diye bağırır. O olmadan

dinin sahipsiz ve temsilcisz kalacağını sanır. Herkes kusurlu ve eksiktir ama o bu yolda büyük fedakarlıklar göstererek dindarlığını ispat etmiştir. Allah'ın hatırı sayılır kullarındandır. Kırar, döker, bağırır, yalan konuşur, iftira eder, saldırgan tavırlar sergiler ama bir yandan da çektiği tespihinin tanelerini parlatır. Son derece cahildir örneğın ama sorsan kendini dünyanın en büyük alimi sanır. Her şeyi bilir de bilmediğı tek şey insanlıktır...

Allah'ın dininin bedevilik anlayışıyla birlikte anılması bile söz konusu değildir. Bedevi tavırlar sergileyen bir kişinin inancından şüphe edilir. Bedevi dindarlıkta din de tanınmaz hale getirilir. İçi boşaltılmış, özünden uzak kılınmış, insan aklı ve fıtratıyla uyumsuz, hayatın gerçeklerinden kopuk ve Kur'an ayetleri ile çatışan bir din anlayışının İslam olarak anılması mümkün değildir. Dolayısıyla İslam'ın, bedevi dindarlık tipindeki insanların davranışlarından bağımsız kılınması ve bedevi tavırların İslam'a fatura edilmemesi gerekir. Bedevi dindarlık bir zihniyet sorunudur. Sadece gerçek din hakkında bilgi sahibi olmama sorunu değil aynı zamanda insan olma hakkında fikir sahibi olmama sorunudur. Kural tanımayan, sınırları olmayan, her an her şeyi yapabilme potansiyeli taşıyan ve hareketleri ve tepkileri ön görülemeyen bir durumdur. Dinin varoluş amacının hiç anlaşılmadığı bu dindarlık tipinde akıl ve ruh sağlığını korumak neredeyse mümkün değil gibidir. Gerçek din, insanı yükseltir ve yüceltir. Bedevi dindarlık ise insanı küçülterek aşağılara çeker.

Bedevi Dindarlık Ne Demektir? Göstergeleri Nelerdir?

Bedevi dindarlık tek taraflı bakış açısına ve sabit fikirli olmaya dayalıdır. Kendisi gibi düşünmeyen herkes bu anlayışa göre din dışıdır. Hatta yaşaması bile gereksiz ve anlamsızdır. Bilgiye ve delile ihtiyaç duymayan, çoğunluğa ve geleneğe göre şekil alan, tutarlı olmak gibi bir hassasiyet taşımayan, kolayca kanan, sorgulamadan inanan bir yapıdadır. Çabucak dolduruşa gelebilir. Bir yerleri ateşe verebilir. İnsanları diri diri yanmaya terk edebilir. İnsanlar yanarken “Allahuekber” sloganları atabilir. Sözüm ona dinine sahip çıkıyordur ancak din anlayışı onu caniliğe ve zalimliğe sürüklediğinin farkında bile değildir. Allah’ın vermediği yetkiyi din adına kendisine yükleyebilir. İnsanları sokak ortasında katledebilir, evlerine bombalı paket gönderebilir ya da arabalarını havaya uçurabilir. Ne de olsa tüm bu eylemleri din adına yapmaktadır. Allah’ın arkasında olduğunu sanmaktadır.

Benzer şekilde dünyanın birçok yerinde İslam’la anılması mümkün olmayan terör eylemleri ve insanların kurbanlık koyun gibi kesilmesi de tam anlamıyla bir bedevilik ve barbarlık örneğidir. İslam adına eylem yaptığını iddia eden terör örgütlerine mensup kişilerin bu eylemlerinin tamamına yakınının Müslümanlara yönelik olması da ayrı bir trajik hadisedir. İnsanları katledenler bunu İslam adına yaptıklarını iddia etmektedir. Hiçbir kural ve hukuk tanımayan bu gibi eylemlerin İslam’dan önce insanlıktan nasibi olmadığını bilmek gerekir. Din

yaşatmak için gelmiştir. Bedevi dindarlık ise yok etmeye programlanmış gibidir.

Bedevi dindarlıkta kişiler düşüncelerle mücadele etmek yerine insanları hedef alır. Fikri açıdan galip gelemediği düşüncüyü engellemeye çalışır. Sadece kendisi gibi düşünüp inanan insanların konuşma hakkı vardır. Farklı bir bakış açısına fikirleriyle karşı çıkıp eleştiri getirme zahmetine katlanmaz. Farklı bakış açısını bastırarak ve insanları susturarak galip geldiğini sanır. Kendi kendini ve taraftarlarını tatmin etmenin verdiği güvenle daha da sormusuz ve umursamaz davranır. Ne bu anlayışının yanlış olduğunun ne de bu şekilde hakikatin bulunmayacağına farkındadır. Kendi küçük dünyasındaki doğru bilen yanlılarla mutlu şekilde yaşamaktadır. Birilerinin onu ve kabullerini sarsmasının verdiği korkuyla kendini gerçeklere kapatmaktadır. Kendisi gibi düşünmeyen herkesi önce düşman ilan eden sonra da düşmana yönelik her türlü eylemi mübah gören bu anlayışın İslam'la bir ilgisinin olmadığı açıktır. Kur'an ayetlerinin düşmanlık edenlere karşı bile adil ve saldırganlıktan uzak olmamız gerektiğini söylemesinin de bir hükmü yoktur. Çünkü önemli olan Allah'ın ne dediği değil bedevi dindarın ne anlamak ve ne yapmak istediğidir. Dolayısıyla kolayca iftira etmekten, hedef göstermekten hatta fırsatını bulursa insanları katlettirmekten geri durmayan bir anlayıştır bedevi dindarlık. Bu anlayışa göre Allah'ın inanç ve düşünce özgürlüğü konusunda insanları serbest bırakmış olmasının da bir önemi yoktur. Nasıl olsa Kur'an dışı kaynaklarda bu tür eylemlere kılıf bulunacak malzeme çoktur!

Bir ilde ya da ilçede verilmesi planlanan bir konferansı ya da etkinliği iptal ettirmek için çabalayan, belediyelere, kamu kurum ve kuruluşlarına, vakıf ya da derneklere baskı yapan, araya hatırı sayılır insanları sokan ve bazı insanların konuşmalarına engel olmaya çalışan kişiler de bedevilik örnekleri sergilemektedirler. Kazayla kendilerine böyle bir şey yapılırsa feryat edenler başkalarına yapıldığında memnun olma tutarsızlığı sergilerler. Bu fuara falancayı sokmayız, bu üniversiteye filanca giremez ya da şu kişi burada konuşamaz gibi bedevilik örnekleriyle bir yere varılmayacağı açıktır. Birkaç telefon ya da ısrar nedeniyle makam ve koltuk sevdası uğruna organizasyonları iptal eden kişi ve kurumların bu kadar çabuk teslim olarak omurgasızlaşması ise son derece acıdır. İnsan kararının arkasında durmalıdır. Talimatla hareket etmemelidir. Tepki görmekten bu kadar korkmamalıdır. Herkesi memnun edebilen bir insan ne görülmüş ne de yaşamıştır. İnsan başkalarını değil Allah'ı memnun etmenin derdinde olmalıdır.

Üstelik bu durum sadece halk arasında değil bir toplumun gelişmişliğinin en öncelikli göstergelerinin başında gelen üniversitelerde bile yaygındır. Geçmişte inançlarından dolayı kendilerine getirilen kısıtlamaları ve uygulanan baskıları unutanlar bugün benzer kısıtlama ve baskıları başkalarına uygulamaktadırlar. Konuşma yapmak üzere üniversiteye davet edilen birini engellemeyi ya da yeni yıl kutlaması için öğrenciler tarafından üniversite bahçesinde süslenen çam ağacına karşı çıkmayı cihat zanneden, aldığı sonuç ya da çıkardığı sesle zafer elde ettiğini düşünen

insanlar da bir çeşit bedevilik örneği sergilemektedirler. Oysa üniversiteler dün de bugün de kimsenin babasının çiftliği değildir. Yöneticiler de üniversitenin kralları gibi hareket etmemelidir. Öğrencilerden gelen talepler ya da ihtiyaçlar doğrultusunda faaliyetler yürütülürken, alenen devlet millet düşmanlığı yapılmadığı ve terör propagandasına çanak tutulmadığı müddetçe kimin ne olup olmadığının bakılmaksızın özgür bir ortamda bu taleplerin karşılanmasını organize etmeleri gerekir. Bir koltuk ya da makam sevdası için onursuzca davrananlar ya da taraf tutarak keyfi hareket edenler tarih karşısında adı anılmaya değmez hale gelirler.

Geçmişten günümüze inanca en fazla zarar veren şeylerin başında bedevi dindarlık gelir. Her dönemde örnekleriyle karşılaşmanın mümkün olduğu bu dindarlık tipi birçok insanın dinden uzaklaşma nedenidir. Şüphesiz kötü örneklerle bakarak dinden uzaklaşmak geçerli bir neden değildir ancak birçok insan bu tip bir durumda çoğu zaman doğru değerlendirmelerde bulunamayıp kötü örneklerin faturasını dine kesebilmektedir. Bedevi dindarlık adam kazanma değil adam eksiltme sistemi gibidir. Kimin ne yapıp ne yapmadığının muhasebesi tutulur ve Allah'ın rahmetinin hesap uzmanlığına soyunulur. “Şunları yapmıyorsan bu yaptıklarının da bir anlamı kalmaz” denilir mesela. Bu anlayış açısından başkasının inancını ölçüp biçmek ve hakkında hüküm vermek kadar kolay başka bir şey olmasa gerek. Kendisi gibi olmayanı dışlar ama kendinden olanın hiçbir kusurunu görmez ve onu daima alkışlar. Görgüsüzdür, öngörüsüzdür, dinlemez,

anlamaz ama daima yargılar. Kendini Allah'ın zabıtası ya da jandarması sayar. Herkesi denetler, sorgular. İyi ki o vardır! O olmasa bu dinin hali yamandır...

Kaçak kat eklediği binasının üzerine “Mülk Allah'ındır.” yazar. Kirası iki gün gecikse kimsenin gözünün yaşına bakmaz sokağa atar. Dindarlıkta üstüne yoktur. Kıldığı namazların, gittiği hac ve umrelerin adedini sayar ve kimseye nasip olmayacak sevapları birer birer toplar! Her zaman haklıdır. Gerektiğinde her şeyi yapma hakkı vardır çünkü o dindardır! Herkesin nasıl yaşayacağına ne giyip giymeyeceğine ne yiyip içeceğine karışır, fırsatını bulduğunda herkese sataşır. Estetikten, nezaketten, zarafetten uzaktır. Ne dilinin kemiği vardır ne elinin ayarı. Ne sözünü ölçüp biçer ne de davranışlarına dikkat eder. Kırmızı ışıktaki beklemeye karşıya geçer. Tüm arabalar onun için durmak zorundadır çünkü onun geçiş üstünlüğü vardır! Araba kullansa kimseye yol vermez, hiçbir yerde sıraya girmez çünkü herkesinki bekleyebilir ama onun işi beklemesiz. Herkes ona uymak ve ona göre hareket etmek zorundadır çünkü o dindardır! Arabasının arkasına “Huzur İslam'da” yazdırır ama trafikte terör estirip millete kaza yaptırır. İlahinin sesini sonuna kadar açar da bangır bangır inletir ortalığı. Herkes ona göre ayarlamalıdır ortamını.

Cami girişinde bazen de kadınlar kısmının önünde namaza durup geçişi kapatır ama bunun ne önemi vardır çünkü asıl olan onun kılacağı namazdır. Kazayla önünden biri geçmeye görsün söylenir durur. Ayakkabılarını ayakkabı dolabına koymaz girişe bırakır çünkü çıkarken

ayakkabılarını kolaylıkla giymeli ve bulmalıdır. Camiye gelen gençlere sataşır. Milletin pantolonuyla, saçıyla, başıyla, tıraşıyla, oturuşuyla, küpesiyle hatta namaz kılışıyla uğraşır. O namaz kılarken camide çıt sesi bile çıkmamalıdır ama birileri namaz kılarken bağıra çağıra konuşur ne de olsa o sırada kendisi namaz kılmamaktadır. Çocuklar camide koşturmaya görsünler hemen hiddetlenip hadlelerini bildirir. Sanırsın cami babasının evidir. Eli bir gün olsun cebine gitmez ama yardım için toplanan paraların azlığından yakınır. Kazara bir şey verecek olsa kırk defa verdiğini hatırlatır, yaptığını abartır. Kadınların camiye gelmesinden rahatsız olur çünkü ona göre camiler erkekler için yapılmıştır. Camiye geç mi gelmiştir? İçerisi dolu mudur? Gerekirse herkes tek tek kalkmalıdır. Çünkü en ön safta o namaz kılmalıdır. Bu da sorun mudur?.. Açık bıraktığı telefonu namazın ortasında bangır bangır çalar ama elini hareket ettirip de sessize almaz. Çünkü bütün cemaatin akli karışacak olsa bile onun namazı bozulmamalıdır. Kurban mı kesecek? Bir kez olsun başını okşamaz hayvanın, merhamet göstermez. Etmediğini bırakmaz. İter, kakar, tekmeler, elini ayağını sıkıca bağlayıp yerde sürükler. Sonra da kör bıçağı vurup boynuna can çekişmesini izler. Sakin durmayıp debelenmesinin bedelini en etkili şekilde ödetir kurbanlık hayvana.

Kızılılık sopası gibi elinde tutar dini ve dilediği gibi sorgular ve ceza keser herkese. Kim ona hesap sorabilir ki? Sanırsın Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi. Dini eğip bükerek ve tanınmaz hale getirir. Sanırsın ki din onun inanç ve kabulleridir. Her şey onun için siyah ve beyazdan ibarettir.

Farklı kabullere, farklı inanç ve düşüncelere kapalıdır. Sabit fikirlidir. Esasında bu insan tipi hemen her dönemde peygamberlerin de en çok mücadele ettiği ve her anlamda onları en çok uğraştıran inan tipidir. Atalarından gelen inancı takip ederken de bedavidir, peygamberlerin getirdiklerine inandığını söylese de davranış ve tutumları açısından yine bedavidir. Dinin ana hedefi insanı erdemli ve medeni kılmak yani olumlu anlamda dönüştürmektir. Oysa bedevi dindar tipi bırakın dönüşmeyi dini dönüştürme derdindedir. Dini bile kendine göre şekillendirir. Şekillendirdiği bu dine de herkesin inanması gerekir. İtiraz etmeye görsün birisi yemeyeceği hakaret, uğramayacağı iftira kalmaz. Düşmanlık etmekte sınır tanımaz.

Kimisi bir dernek ya da vakıf adına bağış toplar esnafa sardırır ama herkes ona inanmalıdır çünkü o dindardır. Topladığı paralar ile ne yapıldığını sorgulamaz, bir haksızlık hukuksuzluk görse sesini çıkarmaz. Kendinden olanların yaptığı her şeyin vardır elbet bir hikmeti. Onlarda hata, yanlış olmaz; onlar için her şey mübahtır. Kimi kurslarda, yurtlarda çocuklar psikolojik ve fiziki şiddete maruz bırakılır ama ne de olsa onun için dayak cennetten çıkmadır. Cinsel istismara uğramaya görsün bir çocuk mutlaka bu konuda da bir yanlış anlaşılma vardır. Çocuk susturulur, ailelere baskılar yapılır. Ne de olsa onlardan böyle bir şey beklenmez çünkü onlar dindardır. Hemen tüm suçların üstü kapatılır.

Çok takva sahibidir kadınlarla konuşmaz, yüzlerine bakmaz, tokalaşmaz ama arkalarından atıp tutar, bilip bilmeden konuşur, iftira atar, olmadık laflar sıralar!

Milletin ne namussuzluğu kalır ne ahlaksızlığı! Kendine gelince ahlaka da ihtiyaç duymaz çünkü onun dini vardır! Sorsan kadının sesi bile haramdır. Buna rağmen kimisinin bütün meselesi sabah akşam cinsellik ve belden aşağı konulardır. Bastırılmış cinsel duyguları dışa yansıtır. Hangi konu hakkında konuşuyor olursa olsun konu mutlaka bir şekilde şehvete ve cinselliğe ulaşır. Öyle bir cennet anlatır ki sanırsın cennet sadece hurilere kavuşmak için vardır.

İnandığı dini bile tanımaz ne de olsa kulaktan dolma bilgileri vardır. Bir gün olsun bir ayet okumaz çünkü onun örfü, adeti, geleneği vardır. Peygamberimiz gibi giyinerek onun gibi olacağını sanır ama onu zerre kadar tanımaz, örnek alamaz. Bilgiye, kültüre, sanata, bilime ihtiyaç duymaz çünkü köreltmış olduğu inancı bunlara kapalıdır. Kimseye yardımcı olmaz ama herkesten hürmet bekler çünkü o dindardır! Sorumluluğunu yerine getirmez, her zaman bir bahanesi vardır çünkü ibadette, namazdadır! Tuttuğu oruç onu tutmaz, kıldığı namaz onu kılmaz çünkü o kimin oruç tutup tutmadığının, kimin namaz kılıp kılmadığının hesabındadır! Başkasının hakkına, hukukuna girer ama vereceği fitresini doğru hesap eder. Kimseyi beğenmez, kimseyi yeterli bulmaz çünkü yaptığı her şeyle birlikte kendisi de dev aynasındadır. Kimseyi affetmez, acımaz, hoşgörmez, anlamaz çünkü içinde zerre olsun sevgi ve saygı barındırmaz. Sanırsın ki taş vardır göğüs boşluğunda, kalp taşımaz...

Hayatın gerçeklerinden uzaktır. Onun gözünde her şey günah ya da sevaptır. Din sanki bakkalda yapılan

hesaptır. Cennet bekçisi, cehennem zebanisi kesilir. Kimin nereye gideceğini sanırsın ki Allah'tan daha iyi bilir. Dini sevdirmek gibi bir derdi yoktur. Sevse de yapacaktır kişi sevmese de! Ne de olsa din insan için değildir insan din içindir! Din, insanı özgürleştirmek için değil köleleştirmek içindir! Allah **Dinde zorlama/tiksindirme yoktur.** (Bakara Suresi 256) demiş olsa da önemli olan Allah'ın ne dediği değil onun ne anlamak istediğidir. Allah'ı bile fazla rahmet sahibi bulur. Ona göre insanlar zorlamayla adam olur. İttire kaktıra dindar yapacağını sanır da herkesi, kendine dönmez bir türlü nefsi...

Hemen her dönemde benzer örneklerine rastlamanın mümkün olduğu bu bedevi dindarlık tipi en çok samimi ve medeni Müslümanlara zarar vermektedir. Bu tip insanların İslam'dan uzak tutum ve davranışlarının faturası tüm Müslümanlara kesilmektedir. Dini kendilerine de başkalarına da bir tür eziyete dönüştüren bu anlayışla mücadele etmek tüm Müslümanların en öncelikli görevi olmalıdır. Kur'an'dan ve bizler için en güzel örnek olan Peygamberimizin asil ve erdemli yaşamından son derece uzak olan bu bedevi zihniyetin İslam'ın güzelliklerine gölge düşürmesine ve dini tanınmaz hale getirmesine karşı çıkmak gerekir. Bedevi dindarlık karşısında sessiz kalanlar ve tepki görmekten kaçınanlar da en az bu zihniyet kadar insanların dinden uzaklaşmasından sorumlu olurlar.

Şüphesiz ki insanlar tek tip değildir. İnsanın çok katmanlı bir yapısı vardır. Dolayısıyla bedevi dindarlık da tek tip değildir. Kendi içinde çeşitleri ve insanlar üzerinde

farklı türde etkileri vardır. Bir kişinin bedevi dindarlık özellikleri sergilemesi için illaki burada örnek verilen tüm özelliklere sahip olmasına gerek yoktur. Örneğin bir kişi şiddete eğilimli olmayabilir ya da takıntılı bir dindarlık tipi göstermeyebilir ama zihniyeti yine de bedevi dindarlık özellikleri taşıyabilir. Bedevilik bir zihniyet sorunudur. Bu türden dindarlık anlayışlarına eğilimi olan herkes bedevilik özellikleri sergilemeye müsait demektir. İnsanlar ancak bu anlayışlardan uzaklaştığı oranda medeni dindarlığa yaklaşabilir. Bedevi dindarlığın göstergelerini temelde on başlık altında toplamak mümkündür.

Takıntılı Dindarlık

Takıntılı dindarlık sürekli tekrarlanan ve istenmeyen düşüncelerle yine onları savmak için yapılan ve tekrarlanan davranışlarla ruh durumunu bozan ve zorlayan bir durumdur. Tıp literatüründe “obsesyon” takıntı olarak bildiğimiz, kişinin istemediği halde aklına gelen, bilinen, tekrarlayan ve rahatsız edici düşüncelerdir. “Kompulsiyon” ise takıntının yarattığı kaygıyı azaltmak için yapılan tekrarlayıcı davranışlardır. Takıntılı dindarlık, bu iki kavramın dini konular üzerine yoğunlaşmış halidir. Yapılan hiçbir şeyi yeterli görmemek, eksik kaldığını düşünmek, kabul olmayacağı inancıyla sürekli olarak tekrar etmek şeklinde kaşımıza çıkar. Namaz kılmak için alınan abdestin doğru alınmadığının ya da eksik kaldığının düşünülmesi, toplu ine ucu kadar kuru yer kalmayacak şeklindeki yanlış inanç nedeniyle yeterince temizlenilmediği inancıyla saatlerce banyodan çıkamamak ve yeterince temizlenilmediğine inanmak,

oruçluyken her an orucun bozulacağına dair korku ve endişe taşımak, namazda aklına başka düşünceler geldiği için namazı baştan tekrar etmek ama bir türlü başka şeyler düşünmekten kendini engelleyememek, namaz kılınan yerin yeterince temiz olmadığını düşünmek, dini konularda yanlış bir şey yapma korku ve kaygısı içinde yaşamak olarak ortaya çıkar. Bu duruma artık işlevselliğin de bozulması eklenirse hastalık boyutuna ulaşılır ve bu durum tıp literatüründe Obsesif Kompulsif Bozukluk (OKB) olarak adlandırılır. Bu durum, mutlaka psikiyatriden yardım alınması gereken ciddi bir sağlık sorunudur. Dinin bu noktadaki yeri son derece kritiktir. Hastalık boyutuna ulaşsın ya da ulaşmasın dini konularda doğru bilinen yanlışların bu duruma katkısı sanılanın çok üzerindedir. Yanlış dini bilgiler insanı zorlayan bu takıntılı hale zemin hazırlayabilir. Bu durumu tetikleyebilir hatta alevlendirebilir. Daha da kötüsü bu takıntılı durumdan kurtulmak için insanlar dini reddetme noktasına gelebilir. Bu yüzden din adına doğru sanılan yanlışları ortaya koymak ve insanların dini hayatları üzerindeki zorlukları kaldırmak inananlar üzerine bir borçtur.

İnsan bazen doğru bilgileri kusursuz yapma isteğiyle de benzer şekilde takıntılı hale gelebilir. Dini yaşarken hatasız ve kusursuz olma iddiası dini insan için aşılması zor bir engelle dönüştürebilir. Çünkü bu beklenti, insan gerçeğini göz ardı etmek demektir. İnsan hata yapabilen ve noksanlıkları olan bir varlıktır. Önemli olan hatalarından ders çıkartarak kendini düzeltmeye çalışmasıdır. Af ve tevbe kapısı insanın yapmış olduğu ve yapacağı hata ve günahlar

için vardır. Hata yapmaktan bu denli korkmak ve kusursuz olmaya çalışmak takıntılı bir dindarlığa neden olabilir. Dinin bu noktadaki kritik rolü de insana insan olduğu ve merhameti kendisine ilke edinen bir Allah'ın kulu olduğu gerçeğini hatırlatmaktır. Allah rahmet ve merhametin kaynağıyken, kabukla değil özle ilgilenirken, bizlerden kusursuz olmamızı beklemiyorken takıntılı dindarlık tipinde Allah'ı her an üzerimizde yapacağımız yanlışları kollayan bir güç olarak görme hatasına düşülür. Durum böyle olunca da Allah'la da dinle de doğru ve sağlıklı bir bağ kuramazlar. Dinin anlam boyutundan çıkarak şekil boyutuna takıntılı kalırlar.

Takıntılı dindarlık bir anlamda özden uzaklaşıp kabukla uğraşmaktır. Kusursuzluğun sadece Allah'a ait olduğunu unutmaktır. Takıntılı dindarlar sadece kendileri için değil çevreleri için de zorlayıcı olabilirler. Sürekli bir eksiklik sürekli bir kusur ararlar. İnsanları bıktıracak şekilde bir şeyleri tekrarlatırlar. Bir şeyleri düzeltmelerini isterler. Detaycılık yaparak detaylarda kaybolurlar. Kabul olmaz da yaptığım ibadet boşa gider düşüncesiyle yatar, bunun korku, kaygı ve endişesiyle kalkarlar. Dini hem kendilerine hem de etrafındakilere eziyet konusu haline getirirler. Bu takıntı durumu bir çeşit patolojidir ve din insanın hayatına anlam ve değer katmaktan çıkarak bir çeşit çileye dönüşmektedir. Bu durum kimi zaman tedavi süreciyle kimi zaman da tamamen bunu tetikleyen dini uygulamalardan uzaklaşmayla sonuçlanır. Ne yapsa da yetersiz olacağına ve yaptıklarının boşa gideceğine inanan insanlar zaten kabul olmayacak en iyisi hiç yapmayayım gibi yanlış bir anlayışa evrilirler. Bu

da dinden uzaklaşmaları ve başkalarını da dinden uzaklaştırmalarıyla sonuçlanır. Bu yüzden takıntılı dindarlık anlayışından sıyrılarak fıtratımıza uygun bir dindarlık anlayışını benimsememiz hem kendimize hem de çevremize yapacağımız en büyük iyilik olacaktır.

Korku Odaklı Dindarlık

Korku odaklı dindarlık anlayışında Allah korkuyu temsil etmekte dinin merkezinde ise korku yer almaktadır. Yapılan her şey ve ibadetler bu dünyada başımıza kötü bir şey gelmemesi ve ahirette cehennem azabı çekmemek için yapılır adeta. Bu dindarlık anlayışında din bir çeşit korku imparatorluğu gibidir. Bu imparatorluğun mensubu olan herkese korku salmak içindir. İnsanın attığı her adımda, ağzından çıkan her lafta, oturmasında, kalkmasında, uyumasında, yeme içmesinde, baktığı her yerde hatta aklından geçen düşüncelerinde bile hep bir günaha girme ve günahkâr olma korkusu vardır.

Dini korkuya ve korkutmaya indirgemiş kişilerin kendilerine de etraflarındakilere de hayatı zindan, yaşamı işkence haline getirdiklerini görmek zor değildir. Sürekli olarak insanlara cehennem azabı ve korkusu pompalanır. İnsanlar cehenneme o kadar odaklanırlar ki kendilerini cennette bile hayal edemeyecek duruma gelirler. İnsanlar sürekli olarak kendileri ve ahiretteki akıbetleriyle ilgili olarak korku, kaygı ve endişe içinde büyük bir umutsuzluğa, ümitsizliğe ve karamsarlığa sürüklenirler. Kendisini sürekli suçlu ve günahkâr hisseden bir insanın zamanla dinle ilgili kronik ve patolojik arızaları oluşur.

Bu arızalardan kurtulmak için çoğu kimse din dışı bir hayata savrulur. Allah'ın sevginin, rahmet ve merhame-
tin kaynağı olduğu ve Halim isminin bir yansıması ola-
rak kullarına karşı yumuşak ve anlayışlı olduğu gerçeği
tam anlamıyla ıskalanır bu anlayışta. Aynı zamanda in-
san psikolojisi de yok sayılır. İnsan korktuğu şeyle sağ-
lıklı ve güvene dayalı bir ilişki kuramaz. Yapması gere-
ken şeyleri korku duygusu altında yapacağı için istekli,
içten ve samimi olamaz. İnsan korktuğuyla gerçek an-
lamda bir bağ kuramaz. Onu sevemez, ona güvenemez,
inanamaz, sığınamaz. Allah'ı her an kendisine zarar ve-
rebilecek cezalandırıcı bir güç gibi gören bir insan dini
hayatından da dünyevi yaşamından da keyif alamaz. Var-
lığıyla ilgili memnuniyet duyamaz. Gerektiği gibi içten
gelerek şükredemez. Allah korku ve kaygılarından kur-
tularak güven ve teslimiyet içinde sığınacağı Rabbi ol-
maktan çıkarak korku, kaygı, endişe ve her türlü ümit-
sizliklerinin kaynağı haline gelir. Bu şekilde bir Allah kul
ilişkisi, Allah'ı da kulu da razı edecek bir ilişki değildir.

Korku odaklı dindarlıkta karamsar ve kasvetli bir hal
vardır. Din insanın içini ferahlatmak, doğru yolda ona
rehberlik yapmak ve şifa olmak için gelmiştir ama korku
odaklı dindarlık dini kaygı ve endişe nedeni haline getir-
miştir. Kulun Allah'tan korkması Allah'ın hatırını çiğne-
mek ve O'nun bunca lütuf ve rahmeti karşısında O'nun
rızasına ters düşmekle ilgili bir korku olmalıdır. Kendi-
sine her an zarar verebilecek birine duyulan korku ha-
liyle Allah'tan korkmak Allah'ı doğru anlamamak de-
mektir. İnsan Allah'ın emirlerine uyma ve kötülükten

uzak durma anlamında işin şakası olmadığını bilmeli ve Allah’a karşı gelmenin olası sonuçlarından korkmalıdır. Ancak bu durumun Allah’tan kaynaklı değil neden sonuç ilişkisine bağlanan ilahi sistemden kaynaklı olduğunun da farkında olmalıdır. Allah’ın kullarını korkutmaya ihtiyacı yoktur. Bazı insanların korku ve tehdit dilinden anladığı ve ancak bununla yola geleceği de bir gerçektir. Dolayısıyla ayetler insanın bu gerçeğini de dikkate alarak uyarılarda bulunur. Allah’ın kulunu uyarması da rahmetinin bir sonucudur.

Gösteriş ve Şekil Odaklı Dindarlık

Gösteriş odaklı dindarlık tipinde insanlığın değil dindarlığın ön plana çıkartıldığı bir anlayış hakimdir. Öne çıkartılan dindarlığın da gerçekte dinle ne kadar alakalı olduğu ayrı bir meseledir. Gösteriş odaklı dindarlıkta din manevi boyutuyla değil daha çok maddi boyutuyla ön plandadır. Din sanki Allah’a yaklaşmak ve erdemli bir insan olmak için değil de insanlara göstermek için vardır. Adeta kişi hal ve davranışlarıyla “Bakın ben ne kadar dindarım.” diye bağırır. Oysa onun ne kadar dindar olduğu başka insanların konusu olmamalıdır. İnsan din üzerinden kendine alan açmamalı, ayrıcalık tanımamalıdır. Din, Allah’la kul arasındaki en mahrem ve en güzel biçimde korunması gereken alandır. Dolayısıyla dindarlık halka arz edilmekten ya da herhangi bir şeye alet edilmekten uzak tutulmalıdır. Din, görev ve sorumlulukları yerine getirmeye engel hale getirilmemeli, bahane aracı kılınmamalıdır. İnsanların ihtiyaç duyacağı şey ne

kadar dindar olduğumuz değil dinimize ve inancımıza uygun olarak ne kadar insan olduğumuzdur.

Din ve iman tabiatı gereği akıl ve kalple ilgili bir meseledir. Dışarıdan görünüşle insanların imanını ya da dindarlığını ölçmek mümkün olmadığı gibi Allah'ın kalplerde işgal ettiği yeri belirlemek de mümkün değildir. Zaten Allah ve kul arasında kalması gereken bu durum kimsenin konusu da olmamalıdır. Gösteriş ve şekil dindarlığı anlayışında kendilerince dinle özdeşleştirdikleri dindar tipine uygun düşmeyen herkes adeta dinsiz gibidir. Din sadece kendilerine inmiş ve kendi onaylarından geçmeyen kimsenin bu dinle işi olamazmış gibi bir algı hakimdir. Oysa gösteriş ve şekil odaklı dindarlıkta genellikle dışarıdan görünenle içerideki bir değildir. İç dünyasındaki patolojik durumları dış görüntüyle örtme çabası hakimdir. Dindarlığını öne çıkartarak insanlığının arızalı hallerini gizleme çabası esastır. Kimse- nin dindarlığını üzerinde gezdirmesine gerek olmadığı gibi dinin, inanan her insanın kutsalı ve ortak değeri olduğunu unutmamak gerekir. Kimin kimden daha çok Allah'ı sevdiğini ve O'nun kurallarına yönelik ne oranda hassasiyet gösterdiğini bilmek mümkün olmadığı gibi böyle bir şeyi bilmek gerekli de değildir.

Tektipleştirici Dindarlık

Yeryüzünde birçok farklı millet ve kültür bulunmaktadır. Tüm bu farklılıklar içindeki en öncelikli ortak paydamız insan olmamızdır. Allah'a inanan insanlar açısından en öncelikli ortak paydamız ise aynı Allah'a inanıyor

olmamızdır. Yaratma kudreti elinde olan Allah yarattığı her şeyi güzel ve çeşitli yaratmıştır. Tek ve benzersiz olmak sadece Allah'a aittir. Dolayısıyla insanlık ailesindeki farklılıklar, Allah'ın yaratma sanatının zenginliği ve güzelliğidir. Allah dileseydi tüm insanlık ailesini tek bir ümmet yapardı: **...Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı fakat size verdiği imkânlarla sizi denemek için (böyle yaptı). İyiliklerde yarışın! Hepinizin dönüşü yalnızca Allah'adır. (Allah) hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri(n içyüzünü) size bildirecektir.** (Maide Suresi 48). Benzer şekilde Allah dileseydi insanlık ailesinin tek tip yapardı. Allah bunu dilemediği gibi renklerin ve dillerin farklılığının insanlar için gerçeği hatırlatıcı deliller olduğunu bildirdi: **Gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması O'nun delillerindendir. Şüphesiz ki bunda (gerçeği) bilenler için dersler vardır.** (Rum Suresi 22). Demek ki Allah insanları tektipleştirmemiş, farklı özellikler ve güzellikler ile çeşitlendirmiştir.

Tektipleştirici dindarlıkta ise herkesi aynı tornadan çıkmışçasına seri üretim Müslüman haline getirme anlayışı hakimdir. Aynı şekilde inanan, aynı şekilde uygulayan, aynı şekilde giyinen, aynı yaşam şekline sahip olan, komutlarla hareket eden, aklın ve iradenin gerektiği gibi kullanılmadığı bir dindarlık tipi. Örneğin bazılarının Arap örf ve adetlerini dinselileştirmelerinin bir neticesi olarak her Müslümanın Araplar gibi yaşamasını bekleyen bir dindarlık tipi. Oysa Kur'an'a uygun olduğu müddetçe insanların kendi kültürlerini, örf ve adetlerini

devam ettirmelerinde, kendi kimliklerini yaşamalarında, kendi dillerini kullanmalarında dini açıdan bir engel olmadığı açıktır. Tektipleştirici dindarlıkta çeşitli cemaat ve gruplar kendilerini diğer Müslümanlardan ayıran ve birbirlerini tanımalarını sağlayan belirli tek tip özelliklere sahip olurlar. Kullandığı takkenin şekli ya da renginden, sakal ya da bıyık bırakma tarzına kadar belirgin birtakım şeylerle tektipleşme yoluna giderler.

Tektipleştirici dindarlık farklılıklardaki zenginliği ve güzelliği ortadan kaldıran sığ ve sıkıcı bir dindarlıktır. Kendisi gibi olmayanı kusurlu ve eksik gören bu bedevi anlayışta herkes cennetteki protokolün kendilerine ayrıldığı zannına kapılır. Kendilerinden olanların cennetlerin en güzel yerlerinde olacağına inanır. Zaten bu anlayışa göre kendilerinden başka herkesin Müslümanlığı da kuşkulu ve sallantıdadır. İnsan gerçeğine ve hayatın dinamizmine bu kadar uzak ve kapalı bir anlayıştan sağlıklı bir din anlayışının çıkmayacağı ortadadır.

Tekelci Dindarlık

Tekelci dindarlık tipinde de tek bir doğru vardır o doğru da her kesimin kendi inandığıdır. Dinde tekellilik yapan bu dindarlık tipinde her şey ya siyah ya da beyazdır. İslam dini başkaları için değil sadece kendileri için gelmiş gibidir. Herkes onlar gibi inanmalı ve inancının gereklerini onların uyguladığı şekilde uygulamalıdır. Kendilerinden başka kimsenin din adına konuşma hakkı yoktur. Bu dindarlık tipine mensup insanlar Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi gibi davranırlar. Onların

onayından geçmeyen şeyler din değildir. Dini tekellerine alan bu anlayışa göre kurtuluşun yolu Kur'an'a ve peygamberimize uymak da değildir. Onların Kur'an'dan ve peygamberimizden anladıklarına hatta kendilerini bağlı hissettikleri kişilere ya da geleneğe uymaktır. Kabullerini sorgulamak ya da yanlışlığını ortaya koymak mümkün değildir. Çünkü zaten onlar gerekeni düşünmüş ve ortaya koymuştur.

Durum böyle olunca dinle ilgili meseleler hakkında konuşanların doğruluklarının ölçütü kendi oluşturdıkları din anlayışı ve kriterleridir. Dolayısıyla kendilerinden olmayanların dinden çıkması hiç de zor değildir. Zaten onlara göre başkaları o dine hiç girmemiş gibidir. Tekelci dindarlık doğruyu gösteren tek saat gibidir. Herkesin onlara bakarak Müslümanlığını ayarlaması gerekir. Halbuki insan bilmediğinin değil bildiğini sandığının cahilidir. Bilgisini gözden geçirme ihtiyacı içinde olmadığı için cahildir. Doğru sandıkları arasında yanlışlar olabileceğine ihtimal vermediği için cahildir. Tekelci dindarlık kendine yarattığı dünyasında gayet emin ve mutlu bir hayat sürmektedir. Ancak hayatı, kendisi gibi olmayan herkese zindan etmekte ve bir anlamda cehenneme çevirmektedir.

Tekelci dindarlıkta sadece dünya değil ahiret de onların tekelindedir. Cennet bekçileri cennetin anahtarlarını onlara teslim etmiş gibidir. Cehennem zebanilerinin onların gönderdiği birini geri çevirmesi söz konusu değildir. Kimin cennete kimin cehenneme gireceğine dair kendilerine bir liste verilmiş gibidir. Üstelik dilediklerinin

listelerdeki yerlerini değiştirmeleri de yetkilerindedir. Kendilerinden olanlara sorgu sualsiz toplu halde cennet vizesi verirken başkalarına değil cennet cennetinin kokusu bile haram edilmiştir. Tekelci dindarlıkta dünya ve ahireti tekellerine almış olmaları da yeterli değildir. Allah ve peygamberi de onların tekelindedir. Başkalarının Allah ve peygamber inancının bir önemi yoktur. Herkesin Allah ve peygamber inancının onlarındaki gibi olması gerekir. Onların Allah tasavvuru sürekli korkutucu ve cezalandırıcı bir güç müdür? Allah'ın rahmet ve merhametine dair ayetlerin tamamı da anında anlamını yitirir, işlevsiz hale gelir. Onların peygamber tasavvuru elinde kılıçla toplumu hizaya getiren ve zorla ibadet ettiren bir otorite midir? Peygamberimizin insanlar üzerinde bir zorba ya da bekçi olmadığına, güzel ahlakına ve insanlara yönelik iyi niyet ve tevazusuna dair ayetler anında anlamını yitirir, işlevsiz hale gelir. Artık sizin nasıl bir Allah'a ya da hangi örnek özelliklere sahip bir peygambere inandığının üstelik bu inancınızı Kur'an'daki hangi ayetler ile temellendirdiğinizin bir anlamı yoktur. Çünkü artık Allah ve peygamberi de bu dindarlık anlayışının tekelindedir. Allah'a ortak koşan toplumlar da Allah'ı tekellerine almışlar, bozdukları Allah inancında Allah'a yaklaşma maksadıyla ona ortaklar kılmışlardı. O tekelsizliği bozan, kulluğu da dini de yalnız Allah'a has kılanlar en başta peygamberler olmuşlardı. Tekelci din anlayışının insanlığa hayır getirmesinin ve Müslümanlığa değer katmasının mümkün olmayacağı açıktır. Dinin sahibi Allah olduğuna göre dini konularda tartışmasız tek doğru vardır o da Allah'ın kitabı Kur'an'dır.

Dini görüşler birilerine göre değil, Kur'an'a uygun olduğu oranda doğru ve geçerli olacaktır.

Çatışmacı ve Şiddet Odaklı Dindarlık

Çatışmacı dindarlık anlayışında kişilerin gerginlik ve çatışmadan beslendiği bir yapı hakimdir. Anlama ve dinleme zahmeti söz konusu değildir. Kimin ne düşündüğünün ya da nasıl kabul ettiğinin bir değeri yoktur. Düşüncelerini medeni ve insani çerçevede ifade etme gereği de yoktur. Hep bir kızgınlık, hiddet ve şiddet ile savunulan düşünceler, savurulan hakaretler eşliğinde sunulan bir din anlayışı hakimdir. Din dilinin çok kaba ve sert olduğu bu dindarlık tipi dinin de kaba ve sert algılanmasına neden olur. Üslupsuzluğun beraberinde doğurduğu problemler dinin problemi olarak algılanır. Bu şekilde bir din anlayışının insana hitap etmesinin, insan gerçeği ve psikolojisi dikkate alınmadan yapılan bu tarzdaki dini sunumların insanlığa değer katıp bir şey söylemesinin mümkün olmadığı açıktır. Bir şeyin içeriğinin doğru olmasının önemi kadar nasıl sunulup savunulduğu da son derece önemlidir.

Çatışmacı dindarlık anlayışında düşmanca bir tutum ve yaklaşım hakimdir. Fikrine katılmadığı insanlar susturulması ve etkisiz kılınması gereken insanlara dönüşür. Sosyal ilişkiler zedelenir hatta durma noktasına getirilir. Sadece düşünceler değil kişiler de hedef haline getirilir. Reddiyelerin havada uçtuğu, sloganların holiganca etrafa saçıldığı, fikirlerin ve kalemlerin değil iftira ve hakaretlerin kullanıldığı bu din anlayışı nedeniyle hemen

her yaştan insan dinin daha mensuplarına bile fayda sağlamadığı düşüncesinden ve bu tip kötü örneklerin genele fatura edilmesinden dolayı dinle arasına mesafe koymaktadır. Kur'an'ın nasıl bir insan hedeflediğine yönelik bölümlerde de görüldüğü gibi Müslüman'ın her durumda asaletini ve zarafetini koruyarak kendisine yakışır söylem ve eylemlerde bulunması gerekir. Farkı inanç ve düşünceler savaş ya da çatışma nedeni değildir. Medeni bir şekilde herkes inanç ve düşüncesini ifade etmelidir. Bu düşünceleri dikkate alıp almamak ise insanların tercihinine kalmış bir durumdur. Allah bu özgürlük alanını tanıdıktan sonra kimsenin Allah adına dinin sahipliğine soyunmasına gerek yoktur. Çatışma yerine ortak zeminlerde buluşabilmek ve mümkün olduğu oranda medeni bir şekilde uzlaşabilmek, dinin daha geniş kesimlerce benimsenmesine ve bu tür tartışmaların ilgiyle takip edilmesine neden olacaktır. Çatışma belki kısa vadede taraflara bir şey kazandırıyor gibi görülebilir. Uzun vadede kimseye bir şey kazandırmayacağı gibi en büyük zararı dine verecektir.

Şiddet odaklı dindarlık anlayışı, dini birtakım gereklilikleri yerine getirmeyen ya da gerektiği gibi gözetmeyen kişilere yönelik fiziki ve psikolojik şiddet uygulamaya eğilimli bir dindarlık tipidir. Bu durum bazen aile içinde bazen yakın akrabalar arasında bazen de kimi kurs, vakıf ve derneklerin bünyesinde gerçekleşebilir. Küçük çocukların öldüresiye dövülüp mağdur edildiği örnekler azımsanmayacak kadar çoktur. Gerek fiziki gerekse psikolojik şiddete maruz bırakıldığı için zamanla dinden uzaklaşan ve neredeyse Allah'la bağıını koparan sayısız

insan vardır. Şüphesiz bu tür kötü ve olumsuz örnekleri genele mal etmek haksızlık olur. Ancak bedevilik zihniyetinin bir sonucu olan bu gerçekleri görmezden gelmek ya da önemsiz saymak da mümkün değildir. Eğitimden ve pedagojiden zerre haberdar olmadığı gibi insanlıktan da nasibini alamamış, sadist ve ruh hastası kişilerin ellerine teslim edilen çocuklar bu travmaların gölgesinde dehşet ve korku içinde hizaya getirilmeye çalışılırken kimi aileler de çocuklarının din eğitimi alması uğruna buna göz yumabilmekte bazen de yaşanan hadiselerin üzerini örttebilmektedirler. Oysa en büyük kötülüğü kendi elleriyle kendi çocuklarına yaptıklarının farkında bile değiller. İnsanlıkla alakası olmayan bir eğitimin dinle alakası olmasının mümkün olmadığı bilinmelidir. Bu tür bedevilik örnekleri, bu işi ihlas, samimiyet ve sevgiyle gerçekleştirmeye çalışan kişi ve kurumları da lekelemekte ve bedevi davranışların faturası yine tüm Müslümanlara kesilebilmektedir. Bu durumdan da her zaman olduğu gibi en fazla din zarar görmektedir.

Muhafazakâr Dindarlık

Muhafazakâr dindarlık geleneksel dini öğreti ve değerlerin tutucu bir şekilde korunması esasına dayalı bir din anlayışıdır. Bu sadece dinle ilgili değil kültür ve milli değerlerle de ilgili olabilmektedir. Allah'ın dinini Allah'tan geldiği haliyle muhafaza etmekten daha önemli ve değerli bir şey olmasa gerek. Ancak muhafazakâr kesimin geleneksel dini öğreti ve değerleri muhafaza etmek isterken tam olarak neyi koruduğunun farkında

olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Dinin kendisiyle zaman içinde oluşan gelenek arasında ayırım gözetmek gerekir. Dinin geleneği içinde dinin kendisinden ve insanlar tarafından zamanla oluşturulan kültür ve anlayışlardan kaynaklı eklemelerden kaynaklanan bir yapıyla karşılaşılır. Gelen ve sonradan eklenen arasında doğru bir ayırım yapılmaması neyin muhafaza edileceğini belirlemeyi de zorlaştırmaktadır. Durum böyle olunca dinin kendini ve zaman içinde dinle ilgili oluşan tüm anlayış ve kültürler toptancı bir bakış açısıyla geldiği ve eklenmediği haliyle kabul edilmekte ve buna tehdit oluşturacağı düşünülen her türlü görüş ve anlayış kategorik olarak reddedilmekte ya da “modernist” görüş olarak tanımlanarak mutlaka uzak durulması gerektiğine inanılmaktadır. Muhafazakâr dindarlıkta genellikle sabit fikirlilik hakimdir. Dinin de geleneğin de çerçevesi çoktan belirlenmiş, sınırları çoktan çizilmiştir. Dolayısıyla muhafazakârlığın kendisi kötü değildir. Kötü olan neyin neden muhafaza edildiğinin bilincinde olmamak ve bu noktada sağlıklı bir ayırım yapmamaktır.

Muhafazakâr dindarlık gelenekle çatışan her türlü görüşü doğrudan reddetme ve değerlendirilir bile görmeme eğilimindedir. Oysa böylesi bir anlayışın insana da dine de bir faydası yoktur. Üstelik çoğu zaman göz ardı edilen bir gerçek vardır ki bu da gelenek olarak kabul edilen tarihsel süreçte tartışılmamış ve farklı bakış açıları getirilmemiş hemen hiçbir konu yoktur. Dolayısıyla bugün geleneksel anlayışlara yöneltilecek birçok eleştiri zaten geçmişte de benzer şekilde yöneltilmiştir. Demek ki bu

eleştiriler de geleneğin içindedir. Bugün yapılan ise bu eleştirilerin bazen benzer bazen de farklı şekilde tekrardan dile getirilmesidir. Diğer taraftan muhafazakâr dindarlık da kendi içinde tek tip değildir. Modernleşmenin etkisi altında varlığını sürdürmeye çalışan muhafazakâr görüşler de konu bazında birbirinden ayrılmaktadırlar. Kimin neyi ne oranda muhafaza edeceği ya da hangi şeylerden taviz vereceğini genellikle içinde bulunduğu yapı belirlemektedir. Dolayısıyla çoğu zaman tutarsızlık arz eden muhafazakarlık anlayışının sabitelerini oluşturmak pek mümkün değildir. Örneğin gelenekten bahseden birinin gelenekten tam olarak ne anladığı hangi geleneği ya da hangi dönemin anlayışını kastettiğini belirlemek mümkün değildir. Çünkü geleneksel olarak kabul edilen görüşler arasında da çok ciddi farklar söz konusu olabilmektedir.

Dolayısıyla bir Müslüman'ın gerçek anlamda muhafaza etmesi gereken şey Allah'ın kitabı Kur'an ve Kur'an'ın bize tanıtıp öğrettiği peygamberimizin örnek yaşamıdır. Gerçek muhafazakarlık yani korumacılık Kur'an'ın hafızı olmakla değil aynı zamanda muhafızı olmakla gerçekleşebilir. Kur'an'ın muhafızı olabilmek için öncelikle anlamıyla buluşmak sonra da o üstün değerleri hayata taşıyarak güzel örnek olmak gerekir. Allah'a ve elçisine yönelik imanın, sadakat ve vefa duygusunun en önemli göstergelerinden biri Allah'ın gönderdiği ve elçisinin tebliğ ettiği Kur'an'ın ayetlerini hayatın değerleri kılmaktan geçer. Kur'an'dan referans almayan bir geleneği devam ettirmekte ısrar etmenin dini anlamda bir değeri yoktur. Pekâlâ insanlar kendi kültür ve milli değerlerini koruma

altına almak isteyebilir. Ancak bu dinle değil adı üstünde kültürel ve milli değerleri koruma altına almakla ilgilidir. Geleneği dinselileştirmenin ve din adına onu muhafaza etmekte ısrar etmenin dine faydadan çok zarar getireceği açıktır. Geleneği toptan kabul etmek ne kadar yanlışsa toptan reddetmek de o kadar yanlıştır. Önemli olan dinin kendisiyle yani gelenle sonradan eklenen arasındaki ayrımın yapılmasıdır. Mekke'deki müşrikler de Allah'ın apaçık ayetleri karşısında atalarından gelen din anlayışını muhafaza etmek için mücadele etmekteydiler. Oysa İslam, Kur'an vahyi ve peygamberimizin o vahyi en güzel biçimde tebliğ edişinin etkisiyle özünden uzaklaştırılarak saptırılan tüm geleneklere, örf ve adetlere karşı çıkarak müşriklerin muhafazakârlığının yanlışlığını haykırmıştır. Demek ki insanın neyi muhafaza ettiği sorgulaması ve neyi muhafaza etmesi gerektiğinin bilincinde olabilmesi için Kur'an'ın anlamıyla buluşması ve bu sayede doğru ve yanlış arasında ayırım yaparak gerçeğe ulaşması gerekir.

Linç Dindarlığı

Bedevi dindarlığın en büyük göstergelerinden biri de linç anlayışına sahip olması ve bunu dini bir motivasyonla yapmasıdır. Kendisi gibi inanmayan, düşünmeyen herkes bu insanların gözünde düşman konumundadır. Düşmanı alt etmek için de her türlü yalan, iftira, karalama yapılabilir. Önemli olan o kişinin her anlamda silinip yok edilmesidir. İçlerindeki barbarlığı büyük bir aşkla dışlarına çıkaran bu insanlar din adına en büyük cihadı yaptıklarını sanırlar. Bunu yaparken ne kadar seviyesiz

olduklarının ve ne oranda çirkinleştiklerinin bir önemi yoktur. Aksine seviyesiz oldukları oranda taraftarlarının takdirini kazanırlar. İnsanlıktan, akıldan, Müslüman olmanın onurundan, nezaketten ve anlayıştan son derece nasipsiz olan bu kimseler için önemli olan doğru bir zamanlamayla uygun bir fırsatın ele geçmesidir. Avının üzerine atlamaya hazırlanan vahşi bir hayvan gibi dişler ve pençeler bilenmiştir.

Allah inananlardan birbirlerine iyi ve güzel şeyleri tavsiye etmelerini ister. Bu kimselerse etraflarını kötü ve çirkin işlere teşvik ederler. Ne kadar kalabalık olurlarsa o kadar etkili olacakları inancıyla etraflarına taraftar toplama ve bunları organize etme yoluna giderler. Düşünce-den bu kadar korkan bu kitleler esasında hakikat güneşinin doğmasından ürken yarasalar gibidirler. Düşünceye düşünceyle karşı çıkma zahmetine katlanmaya gerek yoktur. “Din elden gidiyor” yaygarasıyla işlerine gelmeyen herkesi etiketlemek, söylediklerini çarpıtmak, hedefe koymak, iftira atmak ve linç ettirmek en kolay olandır.

İnsaf ve vicdan yetilerini kendi eliyle köreltmüş olan bu kitlelerin dinden anladığı ve din adına yapmaya çalıştıklarının en azından İslam dini olmadığı, Kur’an’la ve peygamberimizin örnek yaşantısıyla alakalı olmadığı açıktır. Bu anlayış sadece bir kısım bedevi dindarlarla sınırlı da değildir. Her mahallenin kendi linç terör ekibi hazırda beklemektedir. Yalan haber, çarpıtma, cımbızlama maharetleriyle hiç söylenmemiş şeyleri sanki söylenmiş gibi söylenen şeyleri de çarpıtarak servis etme anlayışı buna alet olan her kesimin bir çarpıklığıdır. Bir çeşit

sanal zorbalıkla insanları ve ailelerini ne hale soktukları ortadadır. Bu anlayıştaki insanlar kendilerince haklı ve iyi bir şey yaptıklarını zannetmekte oysa Allah katında hesabının verilmesi mümkün olmayan bir suça öncülük etmektedirler. Herkes kendisine yakışanı yapar. Ancak bu tür çirkinliklerin Müslüman olduğunu iddia eden birine yakışmayacağı ortadadır.

İnananlar arasında çirkinliği yaymak isteyen, bozgunculuk eden, laf getirip götüren, sinsice kötülükler planlayanlar, yalan haber yayanlar ve iftira atanlar için dünyada da ahirette de elem verici bir azap olacağı haber verilmektedir: **Şüphesiz ki inananlar arasında çirkinliğin yayılmasını arzulayanlar için dünyada da ahirette de elem verici bir azap vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz.** (Nur Suresi 19).

Rivayetlere Dayalı Kaynak Dindarlığı

Dinin yegâne kaynağı Kur'an-ı Kerim olmasına rağmen Kur'an birçok Müslümanın hayatında işlevsel anlamda yok gibidir. Dinin Kur'an'dan öğrenilmeyeceği, mezhepler üzerinden ve geçmişte yazılmış rivayet temelli çeşitli kaynaklar üzerinden öğrenilmesi gerektiğini iddia eden bir anlayıştır bu dindarlık anlayışı. Esasında birçok Müslümanın din bilgisi ilmihal bilgisidir. Bu bilgi de o ilmihali kimin hangi anlayışa ve kaynaklara dayalı olarak yazdığına göre değişkenlik gösterir. Bu tür kaynakların önemli bir kısmında savunulan görüşü ya da anlayışı destekleyecek ayetler ve rivayetler esas alınır. İşlerine gelmeyen ayet ve rivayetler ise yok sayılır. Dolayısıyla

savunulan görüş ya da iddiaların Kur'an'la çatışması sorun edilmez. Ne de olsa rivayetlerden ya da bir alimin görüşünden savunulmak istenen şeye bir dayanak bulunabilir. Bunun da ötesinde yine birçok Müslümanın dini bilgisi aileden gördüğü, camide dinlediği ya da sağdan soldan duyduğu kadarıyla sınırlıdır. Birçok Müslüman Kur'an'ı anlayarak okumadığı için Kur'an'da ne olup ne olmadığından gerektiği gibi haberdar değildir. Halkın önemli bir kesimi maalesef ki bu durumdadır. Dini konularda halkı bilinçlendirmesi, soru ve sorunlarına tatmin edici cevaplar vermesi ve din karşıtı akımların saldırılarına çözüm olacak içerikler üretmesi gereken kurumlar da gereğini yapma noktasında yetersiz kalmaktadırlar. Dolaşısıyla bir kısım Müslümanlar çeşitli cemaat, vakıf ve derneklerin çatısı altında kendilerine her ne anlatılıyorsa onu din olarak almakta, bu bilgilerin doğruluğunu sorgulamadan uygulamakta ve etrafına da aktarmaktadır. Durum böyle olunca sağlıklı dini bilgiye ulaşmak daha da zorlaşmakta, doğru ve yanlış arasındaki ayrım kalkmakta ve dinle alakası olmayan birçok inanç ve kabul din sanılmaktadır.

Üstelik kimi kişi ve çevreler Kur'an'a, akla, mantığa, fıtrata ve insanlığa sığmayacak kimi bilgileri sırf belirli kaynaklarda geçiyor ya da o kaynaklar aktarılıyor diye din olarak sunmakta ve insanların midelerini bulandıracak türde anlatıları ballandırarak anlatmayı marifet saymaktadırlar. Bu tip örneklerin Kur'an'la da Peygamberimizle de alakası olmadığını söyleyip itiraz edenlere ise falanca kaynak, filanca eser referans olarak sunulmakta

ve o kaynakların otoritesine sığınarak din adına uydu-
rulmuş bilgiler adeta insanlara pazarlanmaktadır. Kay-
nak dindarlığını bu tarz bir hastalıklı tarafı vardır. Bir
bilginin bir kitapta geçiyor olması o bilgiyi dini bir bilgi
yapmayacağı gibi Kur'an'la, akıl ve mantıkla apaçık çatı-
şan bir şeyin din olarak sunulmasının bir faydası da yok-
tur. İnsanlar tarafından yazılmış her kitap kendi içinde
hatalar ve çelişkiler barındırabilir. Kimin tarafından ya-
zılmış olduğu da önemli değildir. Herkes hata yapabilir,
yanlış bilgileri doğru gibi aktarabilir. Din adına şüphe-
siz ve tartışmasız olan tek gerçek vardır o da Kur'an'dır.
Kur'an'dan onay almayan bir şeyin din olarak anlatılıp
aktarılması en başta Allah'a yönelik büyük bir iftiradır.

Dini sadece insanlar tarafından yazılmış kaynaklar-
dan, helal haram gibi ayırım ve kurallardan ibaret sayan
ya da dini sadece belirli ibadetlere indirgeyen bu dindar-
lık tipinde bağlı olduğu yapının kaynak olarak gördüğü
ve kullandığı eser ya da eserleri bir anlamda kutsallaştır-
mak ve dinin en doğru şekliyle sadece o kaynaklar üze-
rinden öğrenilebileceğini savunmak esastır. Kur'an'ı ve
Hz. Peygamberi en iyi anlayan ve en doğru anlatan kay-
nakların kendi kaynakları olduğu iddia edilir. Zaten bu
anlayışta dini doğrudan Allah'ın kitabı olan Kur'an'dan
öğrenmek ya da Kur'an'ın din adına yeterli olduğunu id-
dia etmek söz konusu bile değildir. Kur'an'ı ancak geç-
miş alimler anlamış, peygamberimizin örnek yaşamını
da geçmiş alimler ortaya koymuşlardır. Geçmiş alim-
lerin hangilerinin dikkate alınacağı ya da hangi geçmiş
kaynakların esas alınacağı da o yapıya liderlik eden kişi

veya kimselerin tercihine kalmıştır. Din artık dondurucuya konulmuş ve etrafı kırılmaz buzlarla örülmüş gibidir. Bu çevrelerin her biri için Kur'an, okunmasından sevap umulan bir araçtır. Kur'an'ın anlamına değil güzel sesle okunmasına odaklanılır. Dinin ellerindeki kaynaklardan öğrenilmesi gerekir. Hatta en güzeli o kaynaklara da bakmak değil o kaynaklardan hareketle din anlatımı yapan hocaları dinlemektir. Hocalar ne anlatıyorsa sorgusuz, sualsiz dinlemek ve gereğini yerine getirmektir. Bu anlayışın hatalı ve yanlış olduğunu söyleyen herkes düşman ve dini bozmak için çalışan ajanlardır. Sakın başkaları dinlenmemelidir. Hele ki din adına Kur'an'ın yeterli olacağını söyleyen kimseler bu anlayışa göre en büyük kafirdir. Bu anlayıştaki insanlara ayetlerden delil getirmenizin de pek bir hükmü yoktur. Ayetin ne söylediğinden çok rivayetin nasıl geldiğinin ve yaygın olarak nasıl anlaşılıp uygulandığının önemi vardır. Örneğin bir konudaki onlarca ayet tek bir rivayete kurban edilebilir.

Oysa rivayetlere dayalı kaynak dindarlığı yapan kesimlerin de hemen hiçbir konuda net şekilde anlaşılmasını görmek mümkün değildir. Herkes kendi elindekiyle yetinmekte kendi din anlayışıyla sevinmektedir. Tek ortak noktaları vardır o da hemen hiçbir kesimin elinde kaynak olarak Kur'an yoktur. Kur'an, kutsal bir sembole dönüştürülmüştür. Bu yüzden bu gibi çevreler bilgiye, bilime, sanata ve özgür düşünceye düşmanlık ederler. Elleriindeki kaynaklarla sınırlı bir dünyaları vardır. İnsan gerçeğine ve hayatın dinamiklerine uzak olan bu anlayışın insanlığa bir şey söylemesi mümkün değildir.

Ayetler Kur'an'ın geliş amacını ve onun insanların toplayıp yığıdıkları dünya malından da ellerindeki kaynaklardan da daha hayırlı olduğunu hatırlatan muhteşem bir uyarıda bulunur: **Ey insanlar! Elbette size Rabbinizden bir öğüt, göğüslerdeki (kalplerdeki inançsızlığa) bir şifa, müminler için bir rehber ve rahmet gelmiştir. De ki: “Ancak Allah’ın lütfu ve merhametiyle, işte bunlarla sevininler! Bu, onların topladıklarından daha hayırlıdır.”** (Yunus Suresi 57-58).

Sömürü ve Güç Dindarlığı

Asla sömürü aracı kılınmaması gereken şeylerin başında din gelmektedir. Ancak maalesef ki tarih boyunca din, insanların eliyle en büyük sömürü aracına dönüştürülmüştür. Bedevi dindarlığın göstergelerinden biri de önce dini sonra da din üzerinden insanları istismar etmektir. Bunun için önce dinin tanınmaz bir hale getirilmesi gerekir. İnsanların kolayca sömürülebilmesi için önce akıllarının sonra da iradelerinin teslim alınması gerekir. Bu anlayıştaki kişiler, etrafındaki insanları bir çeşit müşteri gibi görürler. Ticarete konu edindikleri şey dindir. Bu kişilerin elinde din, alınıp satılan bir metaya dönüştürülmüş gibidir. Karşılığında cenneti vermek üzere insanların mallarını ve canlarını teslim almayı hedeflemektedir. İçi boşaltılmış kuklalara dönüştürülmüş insanlar artık kukla oynatıcısı kişilerin elinde ideal bir Müslüman haline getirilmiştir. İnsanlara bu dünyanın Müslümanın çile yeri olduğunu, tevazuyu, sade ve basit bir hayat sürmenin önemini anlatırlar ama kendileri bu dünyalarını

cennete çevirerek alabildiğine zenginlik, lüks ve gösteriş içinde bir hayat sürerler.

Bu dindarlık tipi güce tapar adeta. Herkesi her şeyi kontrol etme ve tüm gücü elinde tutma anlayışı hakimdir. Bunu sağlamak için gereken her şey yapılır her yol denenir. Gerekli olan her neyse yerine getirilir. Gücün ve güçlünün yanında yer alınır. Durumlar değişirse buka-
lemun misali renk değiştirilir, şekilden şekle girilir. Her türlü değerden taviz verilir. Çünkü bu insanlar için güç her şeydir. Firavunluk düzeni kurulur, insanlar köleleştirilir. Herkesin onlara hizmet etmesi beklenir.

Sermayeleri din, müşterileri ise inanç ve duyguları istismar edilmiş insanlar olan sömürü dindarlığı büyük bir imparatorluğa dönüşür zaman içinde. Servetlerine servet katan yapıların en büyük gelir kaynakları sadece zengin iş insanları değil, ay sonunu getirmekte zorlanan açlık sınırındaki insanlardır. Elllerinde avuçlarında ne varsa bu insanların önüne sererler. Nedenini sorsanız en güzel hayatı o kişilerin yaşaması gerektiğini söylerler. Çünkü buna inandırılmışlardır. Din imparatorlukları öyle sadece insanların malıyla mülküyle de yetinmezler. Siyasete, bürokrasiye, ülke yönetimine, eğitime, sağlığa hemen her alana gözlerini dikerler. Kurdukları şirketlerle büyük bir holding gibi hareket eden bu yapılar zamanla en büyük sömürü aracına dönüşürler. Bu yapıların başındaki insanlar ve aileleri lüks villalarda, gösterişli yazlıklarda yaşayıp, son model pahalı arabalara hatta özel uçaklara binerken her şeylerini onlara verenler el açıp Allah'tan rızık isterler. İnsanlar mallarını Allah yolunda infak ettiklerini

düşünürler. Oysa o malların bu kimselerin servetine servet katmak için olduğunu görmezler: **Mallarınızı aranızda batıl sebeplerle yemeyin! İnsanların mallarından bir kısmını haram yollardan yemeniz için (haram olduğunu) bile bile onları (malları) hâkimlere (rüşvet olarak) vermeyin!** (Bakara Suresi 188). Bu yapıların başındaki insanlar ve aileleri o kadar kutsal ve Allah katında o kadar özel bir konumda görülürler ki etraflarındaki insanlar sanki Allah'a kulluk etmek için değil de bu insanlara kölelik etmek için vardılar. Onların her türlü ihtiyacını karşılamalıdır. Gözünü kırpmadan ve bir kez olsun yutkunmadan malını, mülkünü, tüm servetini bu insanların önüne koymalıdır.

Kur'an ayetleri insanları sömüren ve onlardan elde ettikleri altın ve gümüşleri biriktirip yığan din adamlarıyla ilgili çok çarpıcı bir uyarıda bulunur: **Ey iman edenler! (Bilin ki) hahamlardan ve rahiplerden birçoğu insanların mallarını batıl yollarla yiyorlar ve (insanları) Allah yolundan engelliyorlar. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda infak etmeyenler (vermeyenler) var ya, işte onlara elem verici bir azabı müjdele!** (Tevbe Suresi 34). Bu ayet, tarih bilgisi olsun ya da bu sömürüyü yapan haham ve rahipleri kınayalım diye değil Müslümanlar da aynı hataya düşmesin, herkes bu uyarıyı dikkate alsın dıyedir. Allah'ın bizlerden aklımızı kullanmamızı ve yalnız kendisine kayıtsız şartsız teslim olmamızı istemesi boş yere değildir. İnsanın onurlu bir duruş sergileyerek kendinin de dininin de sömürü unsuru haline getirilmesine izin vermemesi gerekir. Bu çarpıcı uyarıyı yapan ayetin hemen ardından gelen ayet

ise bu zihniyetteki kişiler için son noktayı koymakta ve akıbetlerini açıklamaktadır: **O gün cehennem ateşinde (bu biriktirilen şeylerin) üzeri kızdırılacaktır ve bu (birikim)lerle onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacaktır. (Kendilerine şöyle denecektir): “İşte bu, kendiniz için biriktirdiğiniz (servet)tir. Artık yığmış olduğunuz şeylerin (azabını) tadın!”** (Tevbe Suresi 35).

Dinin Allah’tan geldiği şekliyle arı, duru, saf ve temiz kalması ve gerçek anlamda içtenlikle inananlar tarafından korunması gerekir. Kur’an’daki peygamberlerin en öncelikli ortak özellikleri yapmış oldukları tebliğ yani Allah’ın ayetlerinin insanlara duyurulması konusundan insanlardan hiçbir ücret beklentisi içinde olmamaları ve asla buna yönelik teklifleri kabul etmemeleridir. Hiçbir peygamber din üzerinden para kazanmamış, dünyevi çıkar gözetmemiş, dini istismar etmemiş, dini kullanarak insanları sömürmemiştir. Şayet iddia edildiği gibi birileri dünyada güzel ve konforlu yaşamayı hak edecekse bu kişi en başta peygamberimiz olurdu. Oysa sevgili peygamberimiz her türlü lüksten, gösteriş ve israftan uzak sade bir yaşam sürmüştü ve kendini hiç kimseden üstün ve ayrıcalıklı görmemiştir. Peygamberimizin yolundan gittiğini iddia eden kimi kişilerin dünya malına, gösterişine ve konforuna olan düşkünlükleri onu hiç anlamamış olduklarının acı bir örneğidir. Dini istismar edip insanları sömürenler başkalarına cenneti vaat ederken kendileri bu dünyalarını cennete çevirirler. Bu kişileri ve onlara uyanları hesap günü Allah’ın huzurunda görmek gerekir. Bu insanlar yaptıklarından en fazla pişmanlık duyacak ve dünya hayatında kazandıklarıyla cehennemde

karınlarına ateş dolduracak kimselerin başında gelecektir: **Allah'ın indirdiği kitaptakileri gizleyip onu az bir değer karşılığında satanlar (var ya), işte onlar karınlarında ateşten başka bir şey yemeyenlerdir. Kıyamet günü Allah onlara konuşmayacak ve onları temize çıkarmayacaktır. Onlar için elem verici bir azap vardır.** (Bakara Suresi 174).

Köleleştiren Dindarlık

Köleleştiren dindarlık insanı özne olmaktan alıp nesne haline getiren dindarlıktır. İnsanın değil uygulamaların değerli olduğu, kurallar ve kanunlarla insanın etkisiz hale getirildiği, aklın devre dışı kılındığı, duygu ve düşüncelerin hiçe sayıldığı, bedeninin ruhsuz, ruhun nefessiz bırakıldığı bir dindarlıktır. Soru sormanın, sorgulamanın, anlamaya çalışmanın yasaklandığı, taklidin, görüntünün ve şeklin esas alındığı, özden uzaklaşıp kabukla uğraşıldığı bir dindarlık. Dinin insan için olduğu gerçeğinin ıskalandığı insanın din için sayıldığı bir dindarlıktır. Din insanı özgürleştirmek için vardır. Köleleştiren dindarlık ise adından da anlaşılacağı üzere kölelik esasına dayalıdır. Allah'ın insana tanımış olduğu geniş özgürlük alanı ve helal dairesi içindeki serbest hareket alanının insanın elinden alındığı ve bir anlamda Allah'a din öğretilmeye kalkıldığı bir dindarlık anlayışıdır. Bu tip bir din anlayışında ortada ne din kalır ne de insanlık.

Akıllarına ipotek, ruhlarına pranga, bedenlerine ise kelepçe takılan insan, kalın demir parmaklıklar arasından seyrederek dünyayı. Günah işleme özgürlüğü bile elinden

alınır insanın. Bu sayede ideal bir dindar tipi yaratılacağı sanılır. Oysa bu tip bir dindarlık insan fıtratına aykırıdır. Allah'ın dileseydi yeryüzündeki insanları iradesiz ve günah işleyemeyen hatta çok dindar insanlar olarak yaratabilirdi. Kur'an ayetleri bu gerçeğin şahidiydi: **Rabbin dileseydi yeryüzündekilerin hepsi elbette iman ederlerdi. (Şimdi) sen inanmaları için insanları zorlayacak mısın!** (Yunus Suresi 99). Bu hataya düşenler, Allah'ın dindar olmaya zorlamadığı insanı dindar olmaya zorlamanın büyük bir hata olduğunun farkına varmalıydı. Allah'ın insanların iman etmesine ihtiyacı yoktur. O sadece kullarının içtenlikle iman etmelerinden razı olur. Şayet Allah insanlara zorla iman ettirmek isteseydi gökten indireceği karşı konulmaz bir delille iman etmek dışında bir seçenek bırakmazdı onlara: **Onlar iman etmiyor diye neredeyse kendine yazık edeceksin! Dilesek, üzerlerine gökten bir ayet (mucize) indiririz de ona boyunları eğik (bükülü) kalır.** (Şuara Suresi 3-4).

Köleleştiren dindarlıkta insan bir çeşit sömürge gibidir. Bedeni, ruhu, duygu, düşünce ve nefsi sömürü aracı haline getirilir. Ne yapması ve nasıl davranması hep başkaları tarafından ona söylenir. Ondan sadece kendisine söyleneni yapması kendisinden isteneni karşılaması beklenir. İnsan artık içi boşaltılmış bir ceset gibidir. Nereye istenirse sürüklenebilir. İstenilen şekle sokulabilir. Üzerine bomba bağlanabilir, eline silah tutuşturulabilir. Akıl, kalp ve vicdan sigortası attırılmış, insanlık şalteri indirilmiştir bir kere. En ufak bir canlılık belirtisi dahi taşımaz üzerinde. Komutlarla hareket eden bir robottan farksızdır.

Allah'ın yaratıp değerli ve şerefli kıldığı insan, birilerinin elindeki değersiz bir maşaya dönüşmüştür artık.

Şimdi sormak gerekir. Din bu şekilde tanınmaz ve yaşanılmaz hale getirilirse aklı başında hangi insan böyle bir dine mensup olmak isteyebilir? Böyle bir din anlayışını hangi insan taşıyabilir, hangi vicdan kaldırabilir? Kim böylesi bir din anlayışıyla anılmaktan mutluluk duyabilir? Şüphesiz aklı başında, vicdanı yerinde hiç kimse böyle bir dine rıza göstermeyecektir. Demek ki insanların akıllarının başından alınması ve vicdanlarının uydurma öğretilerle karartılması gerekmektedir. Bunun için de din, insanlar üzerinde bir operasyon aletine dönüştürülecektir. Dini neşter, insanları da denek haline getiren kişi ve çevreler gururlu bir cerrah edasıyla kasılıp dururken içi boşaltılmış bir ceset gibi kalan insanın elinde kendisine operasyon çekenlerin himmetiyle cennete gidebilme ümidi dışında bir şey bırakılmaz.

Köleleştiren dinarlıkta kişi bir çeşit müşteri gibidir. Gerekirse her şeyi elinden alınabilir. Ne de olsa karşılığında kendisine din verilmiştir. Allah'ın arı duru dini birilerinin elinde ticaret unsuru haline getirilir. Bu dünyada din, ahirette cennet verilir. Kendisine sunulacak hürilerin sayısı bile önceden bellidir! Elde avuçta ne varsa birilerinin ayaklarına serilir. Arsalar, tapular, altın, gümüş ve çuval dolusu paralar... Alanlar dünyalarını cennet kılarken verenlerin ahiret cennetini almak uğruna bu dünyadan geçmesi beklenir. Dolayısıyla din, birilerinin elinde en kârlı ticaret, en etkili sömürü unsuru haline

gelir. Sermayesi yalan, dayanağı uydurmalar olan böyle bir dinin kimseye hayır getirmeyeceğı bellidir.

Bedevilik ve yobazlık sadece bazı dindarlarda değıl dinden uzak ya da dine karşı olan kimi insanlarda da görölür. Her mahallenin kendine ait bir yobazı ve bedevi kesimi vardır. İnançlarından dolayı insanları aşaağılayan, inancı gerilik sayan, insanların ibadetlerini ve inançlarının gereğini yerine getirmelerine engel olan, kendisine her türlü özgürlüğü ve saygıyı bekleyen ama kendisi gibi olmayana tahammöl göstermeyen geniş bir kesimin varlığı da göz ardı edilmemelidir. Seküler çevreler içinde bu bedevilik örneğini sergileyen kişilerin bedevi dindarlardan bir farkı yoktur. Dolayısıyla bedevilik eğitimsiz ya da kültürsüz olmakla da ilgili değıldir. Gayet iyi eğitimli ve donanımlı kimi insanlar da din karşıtlığı adına bu bedevilik örneklerini sergileyebilmektedir. Dolayısıyla bu durum sadece bir mahalle sorunu değıl zihniyet sorunudur. Varlığını karşıt bir kutupla konumlandıran insanlar hangi çevreye mensup olurlarsa olsunlar bedevilik edebilmektedirler. Sırf inançlarının gereğini yerine getirmek istedikleri için üniversitelerden atılan, eğitim hakları elinden alınan, yurt dışında okumak durumunda bırakılan, bu imkânı bulamayanları açıkta bırakan, inancı nedeniyle kamudan uzaklaştırılan, yükselmelerine engel olunan, fişlenen insanlara uygulanan despotluk ve zulümle kimi bedevi dindarların bugün uyguladıkları despotluk arasında bir fark yoktur. Gücü eline geçiren adalet terazisini değıl zulüm kılıcını kuşanmaktadır. Her devrin her dönemin kendine göre bir zalimi

ve mağduru olmakta ve bu zulmü uygulayanlar kendilerince haklı gördükleri birtakım nedenlerin ardına sığınmaktadırlar. Bir insanın başındaki örtüyle uğraşan zihniyetle eteğinin boyuyla uğraşan zihniyet arasında fark yoktur. İnsanları inançlarına ya da kılık kıyafet tercihlerine göre ayırtırmak bedevilik örneğidir. Birini modern diğerini çağ dışı bulmakla, birini dini açıdan uygun diğerini uygunsuz bulmak arasında bir fark yoktur. İnsanlar hayatlarının ve tercihlerinin hesabını sadece Allah'a verirler. Oysa olması gereken adil ve eşit haklar altında insanların inançlarını yaşayabilmeleri, isterlerse inançsız olabilmeleri, kimsenin inancından ya da inançsızlığından dolayı zulüm görmemesi, duygu ve düşüncelerini ifade etme konusunda tereddüt hissetmemesidir. Devletin görevi vatandaşlarının özgürlüğünü güvence altına almasıdır. Aksi halde günler ve güçler insanlar arasında döner değişir. Bu anlayışta olunduğu müddetçe huzur ve güven içinde yaşanabilecek ideal ve erdemli bir topluma ulaşmak imkânsız hale gelir.

Bedevi Dindarlığın Patolojik Sonuçları ve Dine Zararları

Bedevi dindarlığın görünür ve görünür olmayan birçok patolojik sonuçları vardır. En başta insanı insanlığından bıktırır, Müslüman olmaktan yıldıtır. Kimlik ve kaptıra Müslümanlığı yaşar hale getirir insanları. Allah'a ve dine inandığını söyleyen ama Allah'a hayatının merkezinde bir yer vermeyen, dine de gereken önemi göstermeyen insanlara dönüştürür inananları. Özellikle kimi muhafazakâr ailelerin daha dindar kılmak için çocukları

üzerinde kurduğu baskı ve zorlamalar zamanla insanların dinden soğumalarına ve dinden uzak bir hayat yaşamalarına neden olur. Çeşitli kurs, dernek, vakıf ya da dini eğitim veren kurumlarda genellikle ezbere dayalı katı klasik bilgiler ile zihinler doldurulur ancak çocuklara çocuk oldukları, yetişkinlere de insan oldukları unutturulur. Gülüp oynayamayan ve çocukluğunu gerektiği gibi yaşayamayan gençler içlerinde daima bir şeylerin maddi anlamda eksikliğini duygusal anlamda yoksunluğunu hissederek. Dünyanın öksüz ve yetimi kılınmış gibidirler. Renklerinden, neşesinden ve tüm güzelliklerinden arındırılmış dünya artık siyah beyaz bir ekran gibidir ve her şeyiyle insanı günaha sokmak için hazırda beklemektedir. Dünyaları zindana dönüştürülenler büyüdüklerinde başkalarının hayatını da zindana dönüştürürler. İçlerindeki yoksunluklarının acısını başkalarından çıkarmak isterler. Herkese her şeye karşı bilenmiş gibidirler. Onlar için tek geçerli şey vardır bu da ahiret için bu dünyayı zindan kılmaktır. Buna neden olanlar, bu durumun insan aklı ve fıtratına aykırı olduğunu hesap etmezler. Kendilerine söyleneni yapmaktan öteye gitmez ve gerektiği gibi düşünmezler.

Tüm çocuklukları ve gençlik dönemlerinde bastırılmış duyguları açığa çıkan kimi insanlar yeri gelir dinden uzak insanların bile işlemeyeceği günahları işlerler. Kendilerini başkalarına benimsetmeye, dinden uzak insanlar gibi yaşamaya özenirler. En temel ibadetleri dahi yerine getirmeyen, inanan biri olarak gözükmek istemezler. Çünkü din, hayatları boyunca boyun bağı olmuştur onlar için. Elleri fırsat geçtiği anda o bağı söküp atar

ve hayatın zevklerine dalarlar. Bu şekilde savrulmayanlar ise genellikle dini gerekleri yüzeysel olarak yerine getirmekle ve aradan çıkarılması gereken bir görev gibi görmekle kalırlar.

Bedevi dindarlığın özellikle gençler üzerindeki olumsuz etkileri ise saymakla bitmeyecek kadar çoktur. Sırf din adına uydurulan ve kaba bir şekilde sunulan kimi inanç ve düşünceler nedeniyle birçok kişi dini dikkate almamakta, insanlar tarafından üretilip uydurulan şeyleri din sanmakta ve bu nedenle dinden uzak durmaktadır.

Bedevi dindarlık tipinde tek tipleştirici bir anlayış esastır. Din adeta her türlü görüş ve yoruma kapatılmıştır. Her kesim kendi kabul ve görüşüne İslam adı vermekte, kendi kabul ve görüşüyle çatışan her türlü düşünceyi ise İslam dışı saymaktadır. Baskı ve zorbalığa maruz bırakılan insanlar, akademisyen ve araştırmacılar çoğu zaman belirli konularda konuşmaktan çekinip korkmakta, başarılarına bir iş gelmesinden endişe duymaktadırlar. Bu şekilde sağlıklı bir düşünce ve bilgi üretiminin mümkün olmayacağı açıktır. Bu durum en başta insanın doğasına aykırıdır. Din adına uydurulan ve üretilen bilgi ve iddialar nedeniyle hemen her yaşta insanın kafası karışmakta ve insanlar neye inanacaklarını şaşırılmaktadır. Sosyal medyanın ve çeşitli internet kanallarının yaygınlaşmasıyla birlikte her kafadan bir ses çıkmakta, yanlış bilgi yığınlarını aşamayan insanlar bir türlü doğru bilgiyle buluşamamaktadır.

Bedevi dindarlığın dine yönelik zararlarının başında hiç kuşkusuz hemen her yaştan insanın ama özellikle gençlerin sadece din adına uydurulan şeyler nedeniyle değil aynı

zamanda bedevce uygulanan şeyler nedeniyle de kendilerini deist ya da ateist olarak tanımlamaları gelmektedir. Günümüzde dindar aileler ve çevreler bile bu korkunç faturanın sonuçlarıyla karşılaşmaktadır. Bu insanların önemli bir çoğunluğunun kendilerini deist ya da ateist olarak tanımlamaları felsefi temelli sorgulamalara ya da bilimsel delillere değil kendi kişisel tecrübelerine ve gözlemlerine dayanmaktadır. Dini, yaşanmaz, anlaşılmaz ve içinden çıkılmaz hale getiren anlayışlar, bırakın birilerini dine yaklaştırmayı dine yakın insanları bile dinden uzaklaştırmaktadır. İnsanlar da bir şekilde kendilerine bir çıkış ya da kaçış yolu aramakta ve din adına uydurulan ve yanlış uygulanan şeyleri mağduru olmaktadır. Kendisini deist ya da ateist olarak tanımlamasa da dine ve inanca olan ilgi ve alakası azalan ve artık bu konuda gereken hassasiyeti göstermeyen insan sayısı da azımsanmayacak kadar çoktur. İnsanları dinden illallah ettiren bu anlayışlar kim nereye giderse gitsin kalan sahalara bizimdir bakış açısıyla ve muzafer bir edayla dine ve insanların dini duygularına nasıl zarar verdiklerinin farkında bile olmazlar. Onlar için önemli olan herkesin kendileri gibi inanıp kendileri gibi uygulamasıdır. Buna uymayan insanların zaten onların din anlayışında yeri yoktur. Dini tekeline alan ve tektipleştirici bir dindarlığı marifet sanan kişi ve çevreler Allah'a ve İslam'a yönelik en büyük suçu işlemektedirler. Samimi inananların dini yaşanmaz, Müslümanı tanınmaz hale getiren bedevi anlayışa karşı mücadele etmesi ve medeni dindarlığı temsil etmesi Allah'ın rızasını kazanmaya yönelik en büyük çaba olacaktır.

Medeni Dindarlık Yolunda İnsan

Bu hayat insan için bir çeşit yolculuk gibidir. İnsan, doğar, büyür ve vadesi geldiğinde can emanetini teslim ederek ölür. Din, insanın bu çarçabuk geçen ömrüne anlam vermek, değer katmak ve ona yol göstermek içindir. İnsanı insan olmanın onuruna yaraşır bir forma sokmak içindir. İnsanı her türlü bedevi ve beşerî kabuğundan sıyrarak onu gerçek anlamda insan kılmak içindir. Ancak bunun için insanın buna açık olması gerekir. Fıtratını yani yaratılış ayarlarını bozmamış ya da en azından elinden geldiği kadarıyla onu muhafaza etmeye çalışmış olması gerekir. Medeni dindarlık, insanın sadece inanç ve ibadetlerine değil hayatının her alanına sirayet eder. İnsanlarla iletişimine, aile ilişkilerine, kendisinden beklenen görevleri en iyi şekilde yerine getirişine, ticaretine, hak ve hukuku gözetişine, çevreye, doğaya kısacası hayatın hemen her alanına yansır. Medeni dindarlık insanların yanınızda huzur ve güven duyduğu, muhabbet bulduğu ve birlikte vakit geçirmekten keyif aldığı bir dindarlıktır. Taklit değil gerçek anlamda doğallıktır. Sıcak, samimi, faydalı ve hayırlı bir dindarlıktır. Başkalarını yargılamak yerine anlayan, hata ve kusur aramak yerine güzel olan şeylere odaklanan dindarlıktır. Dini ve inancı bir araç olarak kullanmayan, doğasını bozmayan, çıkarlara alet etmeyen, kirlletmeyen ve yaşanılmaz hale

getirmeyen bir dindarlık. Farkı görüş ve düşüncelere açık, seviyeli biçimde tartışabilen, ayrılıkları düşmanlığa dönüştürmeyen, farklılıkları zenginlik olarak görebilen, holliganca yaklaşımlardan uzak duran başkalarını alt edilmesi gereken birer rakip olarak görmeyen bir dindarlıktır. Esasen bedevi dindarlıkla ilgili dikkat çekilen hususlardan uzaklaşıldığı oranda medeni dindarlığa yaklaşmak mümkün hale gelir. Dolayısıyla bedevi dindarlık göstergeleri medeni dindar olabilmek için nelerin yapılmaması ve nelerden kaçınılmasının da en önemli göstergesidir.

Öte taraftan Kur'an ayetlerinin inananların özellikleriyle ilgili sunmuş olduğu tüm örnekler aynı zamanda medeni dindarlığın göstergeleridir.* Rabbimizin bizden isteklerini ve nasıl bir kul olmamız gerektiğini Kur'an'dan öğreniriz. Kişi, Rabbinin terbiye ediciliği altında kendini geliştirir ve varlığını İslam tabiatı üzerine devam ettirir. Kur'an ayetleri insanları pek çok konuda düşünmeye davet ederken bu dünya hayatının geçiciliğini ve varılacak asıl yurdun hesap sonrası ahiret yurdu olduğunu öğretir. Kişi, kaçınılmaz olan ölüm gerçeği karşısında yaşantısında dünya ve ahiret dengesini kurar. Neden var olduğunu ve kendini var eden Rabbine karşı görev ve sorumluluklarını öğrenir.

Hem bireysel olarak hem de içinde bulunduğu topluluğun bir parçası olduğu bilinciyle affetmeyi ve barışı esas

* İnananların özellikleriyle ilgili verilen örneklerin her biri doğrudan ve dolaylı olarak Kur'an ayetlerin muhteşem hatırlatmalarına dayalıdır. Bu kısım hazırlanırken şu çalışmamızın ilgili yerlerinden aktarım yapılmıştır: Emre Dorman, **101 Soruda Kur'an: Dini Konularda En Çok Merak Edilen Sorular**, İstanbul Yayınevi (2021), s. 411-414.

alır. Kötülüklerden, çirkinliklerden, haramlardan, yalan ve hileden uzak durur. Sever, sevilir, güzel ahlaklı davranır. Sahip olduğu nimet ve imkânların kendisine emanet olarak verildiği bilinciyle paylaşır, yardımlaşır. Yaşantısını Kur'an'a uygun olarak sürdürür, insanlara iyiyi ve güzeli gösterir, örnek olur. Adaleti esas alır. Dünyevi hırslardan, bencil ve doymaz tutkulardan uzak bir şekilde yaşar. Mala mülke, servete, makam ve mevki sevdasına tamah etmez. Fedakârdır; Allah yolunda malıyla, canıyla çalışıp didinir. Dünyevi menfaat gözetmeksizin samimi bir biçimde hayırlarda yarışmasına koşar. Başına gelenlere karşı sabreder. Allah'ı çokça hatırlar, över, şükreder. Allah'a dayanıp güvenir. Başına gelen en olumsuz durumlarda bile bir imtihan ya da hayır olduğunu kavrar. İbadetlerinde titizdir. Gerek iş gerek eş gerekse diğer seçimlerinde ahireti için hayırlı olanı gözetmeye çalışır. Boş işlerden yüz çevirir, vaktini hayırlı bir biçimde değerlendirir.

İnsanın varlığı, ilahi vahyin onun için belirlediği kurallara uymakla anlam ve değer kazanır. İnsanın ilahi buyruklara uyarak bu buyrukları varlığının vazgeçilmez bir parçası yapması, yaratılışına uygun bir davranış olacaktır. İnsanı tam anlamıyla kemal derecesine ulaştıracak şeyin ise yaratılışına uygun davranmak olduğunda şüphe yoktur. İnsan tabiatı ilahi buyrukları içselleştirir. İnsan akıl ile idrak, kalp ile tasdik, gönül ve beden ile itaat eder.

Kur'an ayetlerinden hareketle gerçek bir inancın insana kattıkları göz ardı edilebilecek türden şeyler değildir. Gerçek bir inanç, her şeyden önce insana koşulsuz, şartsız, içten ve samimi bir şekilde Allah'a teslimiyet göstermeyi

ve bu sayede gerçek anlamda özgür olabilmeyi katar. Akli kullanmak, okumak, düşünmek, araştırma yapmak, ihlaslı ve samimi olmak, Allah'ın aziz kıldığı cana saygılı olmak, haram ve günahlardan uzak durmak, nefsi terbiye etmek, ahlaklı ve erdemli olmak, daima şükretmek ve nankörlük etmekten uzak durmak, verilen sözlere sadık kalmak, yakınlarımız aleyhine dahi olsa şahitlikten kaçınmamak, yalandan uzak durmak, yalan yere yemin edip yalan şahitlik yapmamak gibi ilkeleri yaşamın tüm alanına yayar.

Kibirlenmemek, yürüyüşümüzde, davranışlarımızda ve ses tonumuzda ölçülü ve doğal olmak, insanlardan yüz çevirmemek, ihtiyaç sahiplerini gözetmek, yaptığımız iyilikleri çok görerek başa kakmamak, içtenlikle dua ve ibadet etmek, Allah'tan af dilemek, O'nun rahmetinden ümit kesmemek, O'nun rızasına uygun yaşamak ve O'ndan razı olmak, içtenlikle tövbe etmek, hatalarımızda ısrar etmeyerek o hatalardan dönmek, hatalarımızı telafi etmek, elimizden geleni yaptıktan sonra sabır ve güven içinde Allah'tan yardım dilemek, affetmek, merhamet etmek, affedilmeyi hak edecek değerler üretmek gibi her biri birbirinden önemli ilkeler ile hayatımıza anlam ve değer katar.

Öfkelenmemek, kabalık etmemek, gerektiğinde özür dilemeyi bilmek, güzel söz konuşmak, sözü güzel konuşmak, güzel söz ve öğüde kulak vermek, lüzumsuz söz ve davranışlardan uzak kalmak, vaktimizi en iyi şekilde değerlendirmek ve boşa harcamamak, öğüt verip hatırlatmak, hatırlatırken nefsimizi unutmamak, dinde baskı ve zorlama yapmamak, insanları Allah'tan ve dinden

uzaklaştıracak söz ve eylemlerden uzak durmak, barışı esas almak, savaş ve kargaşaya engel olmak, fedakâr olmak, çalışkan olmak, bir iş bitince hemen yeni bir işe koyulmak ve hayırlı işlerde yorulmak, işlerimizi birbirimize danışmak, yardımlaşmak, emaneti ehil olanlara vermek, kimseyi kayırmamak, haksızlığa bulaşmamak, dedikodu yapmamak, insanlara kötü lakaplar takmamak, çirkin iş ve edepsizliği yaymamak, zanna uymamak, açık delil üzere olmak, ötekileştirmemek, farklılıkları ayrılık unsuru kılmamak, birlik olmak, hayırlarda yarışmak, iyiliğe destek, kötülüğe engel olmak, zalimlere eğilim göstermemek, haksızlık karşısında dik ve kararlı durmak gibi güzel davranışlar insanları örnek alınacak bireylere dönüştürür. Medeni bir dindar olabilmek için Kur'an ayetlerinin dikkat çekmiş olduğu inananların özelliklerine sahip olmak, Kur'an'ın hedeflediği insan ve toplum idealine ulaşmaya çalışmak inanan bir insan için en büyük hedeftir. Şüphesiz insan hatalar yapar ve kimse kusursuz değildir. Ancak her türlü noksanlığımıza ve kusurlarımıza rağmen en azından bu farkındalık içinde ve medeni dindarlık yolunda olmamız gerekir.

Medeni Dindarlık Ne Demektir?

Medeni dindarlık en başta Allah'la sonra kendi varlığı dahil Allah tarafından yaratılmış olan her şeyle barışık bir dindarlıktır. İnsanlık Dini İslam kısmında tanımlanan, akla, fıtrata, vicdana, doğaya, hayata uyumlu bir dindarlıktır. Medeni dindarlık, Allah'ın rahmetini ve dinin insana dönük yönünü yansıtan bir dindarlıktır.

Güzel düşünce ve güzel davranışlarla süslenmiş, yaşanılabilir ve örnek alınabilir bir dindarlıktır. Özendiren, sevdiren, birleştiren, kuşatan, empati kurabilen, anlayış sahibi bir dindarlıktır. Sevgi, saygı ve barış temelli, rahmani dindarlıktır. Hayata olumlu tarafından bakabilen, ümitsizlikten ve karamsarlıktan uzak, âlemlerin Rabbi olan Allah'a güvenip dayanan, zorluklara karşı direnç gösteren ve daima şükredecek bir şey olduğunun bilincinde olan bir dindarlık. İnsan ilişkilerini üst seviyede yürütebilen, sevilen, sayılan ve muhabbet duyulan bir dindarlık.

Dini, başkalarını yargılamak, hakkında hüküm vermek ya da cezalandırmak için kullanmayan, aksine dini birleştiren bir unsur ve ortak payda olarak gören bir dindarlıktır. Farklı dini görüş ve anlayışlara saygılı, başkalarını da dinleyebilen ve düşünceye değer veren bir dindarlıktır. Duygu, inanç ve düşüncelerini insan olmanın onuruna yaraşır ve medeni biçimde ifade edebilen, bağırmadan, sert ve keskin söylemlerde bulunmadan, peşin hükümlü ve sabit fikirli davranmadan, tartışmaya kapalı şekilde kesin söylemler kullanmadan ifade edebilen bir dindarlıktır. Allah'ın ümit kesmediği insandan ümit kesmeyen, olumsuz odaklanarak olumlu şeyleri görmezden gelmeyen, kalplere dokunup harekete geçiren, etrafına moral ve motivasyon verebilen bir dindarlık. Bencil, duyar-sız, sorumsuz, umursamaz tutum ve davranışlardan uzak bir dindarlıktır. Hatasını görebilen, kabul eden, telafi etmeye gayret eden ve kendisiyle yüzleşebilen bir dindarlık. Dindarlığı bir kimlik ya da kartvizit gibi taşımayan,

insanların gözüne sokmayan, başkalarıyla kıyaslamayan, yarışa sokmayan bir dindarlık.

Davranış, hal ve hareketlerinde ölçülü, sınırlarını bilen, kimsenin özel alanına tecavüz etmeyen, yüzünde ve gözünde tebessüm barındıran bir dindarlık. Allah'ın emirlerine ve sınırlarına karşı titiz, inancından ve değerlerinden asla taviz vermeyen, bunun için medeni ölçülerde mücadele edebilen, içten gelen bir istekle tam anlamıyla adanmış bir dindarlık.

Rahman'ın Kulları: Rahmani Dindarlık

Bir insanın yeryüzünde şerefleendirilebileceği en yüksek mertebe peygamberliktir. Peygamberler insanlar arasından bizzat Allah tarafından seçilir. Dolayısıyla peygamberlik insanın istemesiyle ya da çalışıp çabalamayla elde edilebilecek bir şeref değildir. Ancak Kur'an'da özel olarak kullanılan ve "Rahman'ın kulları" olarak tanıtılan insanlardan biri olabilmek insanın içten ve samimi inancıyla gerçekleştireceği iyi ve güzel davranışlarla ilgilidir. Bu tanımda Allah'ın isimlerinden Rahman isminin kullanılmış olması da son derece anlamlı ve önemlidir. Rahman'ın benzersiz rahmetine ve tarifsiz merhametine yaraşır kullar olmamız beklenmektedir. Peki onların özellikleri nelerdir? Furkan Suresi'nin 63-72. ayetleri arasında bu kulların temel özellikleri sıralanır. Öncelikle onlar gerçek anlamda tevazu sahibidirler: **Rahmân'ın (iyi) kulları, yeryüzünde tevazu ile yürür ve o cahiller (müşrikler) onlara laf attığında 'Selam!' diyip (geçer)ler.** (Furkan Suresi 63). İbadetlerini en güzel şekilde gözetirler,

geceleri de ibadetlerinde devamlı olurlar: **Onlar Rableri için geceleri secde halinde ve ayakta olurlar. Şöyle derler: “Rabbimiz! Cehennem azabını bizden uzak tut! Şüphesiz ki onun azabı sargındır (kişiyi bırakmaz, ebedidir). Orası ne kötü bir konaklama yeridir ve makamdır!”** (Furkan Suresi 64-66). Rahman’ın kulları her işlerinde olduğu gibi Allah’ın rızası için yapacakları harcamalarında ölçülü olur, israftan da cimrilikten de uzak dururlar: **Onlar infak ettikleri zaman israf da etmezler, cimrilik de yapmazlar; ikisi arasında orta bir yol tutarlar.** (Furkan Suresi 67). Yine Rahman’ın kulları Allah’a hiçbir şeyi ortak kılmaz ve Allah’ın yanında başka bir ilah tanımaz, başka birine yalvarmazlar. Haksız yere cana kıymazlar ve zina yapmazlar: **Onlar, Allah ile birlikte başka bir ilaha yalvarmazlar; Allah’ın haram (saygın) kıldığı cana haksız yere kıymazlar; zina yapmazlar. Bunu yapan kişi, kıyamet günü azabı katlanan ve içinde alçaltılmış olarak ebedî kalacağı bir ceza ile karşılaşacaktır.** (Furkan Suresi 68-69). Rahman’ın kulları: **Yalana şahitlik etmez; boş şeylerle karşılaştıklarında onurlu bir şekilde geçip giderler. Kendilerine Rablerinin ayetleri hatırlatıldığında ise onlara karşı sağır ve kör davranmazlar. Onlar şöyle dua ederler: “Rabbimiz! Eşlerimizden ve nesillerimizden bize gözler aydınlığı ver ve bizi muttakîlere (duyarlı olanlara) önder kıl!”** İşte onlar, sabretmelerine karşılık (cennette) yüksek bir makamla ödüllendirilecekler, orada esenlik ve selam ile karşılanacaklardır.

**İçlerinde ebedî kalacaklardır. Orası ne güzel bir ika-
met yeri ve makamdır!** (Furkan Suresi 72-76).

İlgili ayetlerden de görüldüğü gibi dikkat çekilen bu temel ilkelere içtenlikle uyan kullar Kur'an'da Rahman'ın kulları olarak anılırlar. Kulun, Allah'ın sevgi ve rızası için gözetip hassasiyet gösterdiği şeyler kul için rahmani dindarlığın kapısını aralar. Rahmani dindarlar Allah'ın rahmet ve merhametini umar, iyi ve güzel işlere öncülük yapar, insanları da hayırlı işlere teşvik ederler. Rahman'ın kulları, Rahman'a kul olmanın görev ve sorumluluğunu en güzel şekilde yerine getirmeye gayret ederler. Rahman olan Rabbimizin iman edip dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koyanlar için tarifsiz bir sevgi var edeceğini müjdelemesi inanan bir insan için bu dünyadaki müjdelerin en değerlisidir: **Şüphesiz ki iman edip iyi işler yapanlar için Rahmân bir sevgi yaratacaktır.** (Meryem Suresi 96). Allah'ın sevgisi ve rızası insan için en büyük ödülüdür. Allah kullarını cennette de cennete girmeyi hak etmiş olan sevdikleriyle kavuşturacak ve sevdiği güzel şeylerle buluşturacaktır. Bu büyük müjdeye erişebilmek için rahmani dindarlığın esas alınması gerekir.

Rahman'ın kulları olabilmek için rahmani dindarlığın gözetilmesi gerekir. Allah'ın hayatın merkezine konulması, O'nun rızasının ise hayatın anlam ve amacı haline getirilmesi gerekir. Rahmanın kulu olabilme ümidindeki insan en büyük şerefe talip, en değerli hedefe sahiptir. Allah'ın şanına yaraşır kullar olabilmek için çıkılan yolda ihlas ve samimiyet olduğu müddetçe o kulun en büyük destekçisi yine Allah olacaktır. Allah çok önemli

iki noktada kullarına destek olmuştur. Bunlardan ilki kullarına imanı sevdirmesi ve onu kalplerde süslemesidir: **...Allah size imanı sevdirmiş ve onu kalplerinize süslemiştir; inkârı, yoldan çıkmayı ve isyanı da size çirkin göstermiştir. Asıl doğru yoldakiler işte bunlardır.** (Hucurat Suresi 7). İkincisi ise rahmetinin bir gereği olarak Kur'an'ı indirmesidir: **Ey insanlar! Elbette size Rabbinizden bir öğüt, göğüslerdeki (kalplerdeki inançsızlığa) bir şifa, müminler için bir rehber ve rahmet gelmiştir. De ki: "Ancak Allah'ın lütfu ve merhametiyle, işte bunlarla sevinirsiniz! Bu, onların topladıklarından daha hayırlıdır."** (Yunus Suresi 57-58). Allah'ın bu iki büyük lütfu karşısında insanın payına düşen kalpleri süsleyen imanı sevmesi, inancının gereğini en güzel şekilde yerine getirmesi ve Kur'an'ı hayatına rehber edinmesidir.

Rahmani dindarlık ve gerçek bir iman kadar insana şifa olacak bir şey yoktur bu hayatta. Allah'a kayıtsız şartsız teslimiyet gösteren ve büyük bir güven duyan insan, inancının gereği olarak yaptığı her şeyden büyük bir keyif ve lezzet alır. Her işinde Allah'ın rızasını gözetten ve sevgisini önceleyen insan yaptığı her işi aşkla ve şevkle yapar. Gönülden bir istekle çabalar. Allah'ın iyi kullarının destekçisi olduğunu bilir. Hakkında hayırlı olmayacak şeyi Allah'tan istemekten çekinir. Her şeyin en hayırlısını Allah'ın bildiğinin bilincindedir. Zorluklar karşısında kararlı, sıkıntılar karşısında sabırlıdır. Her zorlukla beraber bir kolaylık olduğunu bilir. Başına gelen olayları bu gerçeğe göre değerlendirir. Allah'ın kuluna haksızlık etmesinin söz konusu olmayacağına olan inanç

ve güveni her durumda Allah’a şükretme sebebidir. Allah’a karşı şikâyetten, nankörlükten, isyandan, vefasızlıktan, sadakatsizlikten yine Allah’a sığınır. Hatayı Allah’ta değil kendinde arar. Başına bir iş geldiyse bunun ya kendi hatalarından ya da Allah’ın onu insanlarla sınamasından kaynaklandığını bilir. Allah’tan hatalarını kendisine rahmetiyle fark ettirmesini diler. Yılgınlıktan, bitkinlikten, üşengeçlikten, korku, kaygı, endişe ve bahane üretmekten Allah’a sığınır. Zorlukların onu geliştireceğine inanır. Bilir ki insan bu hayata geldiyse bir kere öyle ya da böyle bir şekilde iyilikle de kötülükle de sınanır. Rahman’ın kulları daima Rableri olan Allah’ın tarafındadır. Şüphesiz ve tereddütsüz şekilde Allah’ın yanında yer alır. Allah kulunu çeşitli zorluklarla sınasa da onu yarı yolda bırakmayacağını farkındadır. Çünkü bilir ki ayetin de ifadesiyle: **Şüphesiz ki son (varış) sadece Rabbinedir. Güldüren de yalnızca O’dur, ağlatan da. Öldüren de yalnızca O’dur, dirilten de.** (Necm Suresi 42-44). Allah yaşamın ve ölümün, dünya hayatının ve ahiretin mutlak hâkimidir. Allah kullarına doğru yolu göstermiştir. Kula düşen bu yola uymak, dosdoğru olmak ve Allah’a güvenmektir: **Hem bize yollarımızı göstermiş olduğu hâlde ne diye biz Allah’a güvenmeyelim! Sizin bize verdiğiniz eziyete elbette direneceğiz. Güvenenler yalnızca Allah’a güvensinler!”** (İbrahim Suresi 12). Rahmanın kulları bilirler ki Allah’ın yardım ettiği kimseye üstün gelebilecek biri yoktur: **Allah size yardım ederse, artık size üstün gelecek kimse yoktur. Sizi bırakırsa,**

ondan sonra size kim yardım edebilir ki! Müminler, yalnızca Allah’a güvensinler! (Âli İmran Suresi 160).

Özgürleştiren Dindarlık

Tarihsel köleliğin kaldırılıp modernize edilmiş ve tek tipleştirilmiş köleliğin hakimiyetindeki günümüz dünyasında her dönemde olduğu gibi bugün de insan ruhunun özgürlük çığlıkları yeryüzünün her yanında yankılanmaktadır. Birilerinin insanın hak ve özgürlüklerine vurgu yaptığı gücü elinde tutanların ise özgürlüğü diledikleri bir forma sokarak insanlara sundukları bir dünyada insanı gerçek anlamda özgür kılabilecek şeylerin başında din gelmektedir. İslam’ın tevhid yani Allah’ın tekliği ve birliği üzerine kurulu sistemi esasen Allah’tan başka hiç kimseye hiçbir şeye boyun eğmeme özgürlüğünün garantisini vermektedir. Allah’ın tanıdığı olduğu özgürlük alanındaki insan gücünü bizzat Allah’tan almaktadır. Bu özgürlük aynı zamanda Allah’tan başka her türlü otoriteyi gerektiğinde reddetme özgürlüğü de tanımaktadır insana. Allah’tan başka hiç kimsenin insan üzerinde mutlak bir otoritesi söz konusu değildir. Hiç kimse kimsenin sahibi ya da efendisi olmadığı gibi hiç kimse kimseden daha öncelikli ve önemli de değildir. İnsanların maddi imkanları, makam, mevkii ya da sosyo-kültürel durumları farklılık gösterebilir. Geldikleri yerler veya içinde bulundukları durumlar değişken olabilir. Ancak her can saygındır ve saygın olana hak ettiği saygının gösterilmesi gerekir. Üstelik din bize güçlü olanın

değil haklı olanın yanında olmamız, gücün sözünü değil sözün gücünü esas almamız gerektiğini öğretir.

Din insana sadece ahlak ve erdem katmakla kalmaz, sağlam ve kararlı bir duruşa sahip, omurgalı kılar insanı. Allah'tan başka herkese dimdik durabilmeyi öğretir. İnsan özgür olabildiği oranda cesur da olur aynı zamanda. Manevi özüne uygun hareket eder. Herkesin dilediği gibi eğip bükebildiği bir oyun hamuruna dönüşmez. Kişiliği ve şahsiyetiyle varlık gösterir. Onurlu bir duruş sergiler. Haksızlık karşısında susmaz, makam, koltuk ve maaş hesabı yapmaz. Rızkı verenin Allah olduğunu bilir, kendini birilerine beğendirme derdinde değildir. Su misali girdiği kalıbın şeklini almaz, ortamına ya da adamına göre konuşmaz. Başkalarına iyiliği tavsiye ederken kendi nefisini unutmaz.

Özgürleştiren dindarlık birey olma esasına dayalıdır. Sürü psikolojisiyle hareket etmekten, bilip bilmeden konuşup yargılamaktan, delil ve dayanağı olmadan inanmaktan ve çoğunluğu dikkate almaktan korur insanı. Hakikatin gerekirse tek bir kişi tarafından bile dile getirilebileceğini öğretir. Tıpkı gelmiş geçmiş tüm peygamberler gibi. Özgürlüğün tadına varan ve değerini anlayan insan, başkalarının da özgürlüğünü önemser. İnsan olmanın özgür olmak anlamına geldiğini kavrar. Özgürlüğün dilediği her şeyi yapmak olmadığını en başta Allah'ın sonra da yaratılmışların sınırlarını gözetmesi gerektiğini bilir. Dolayısıyla duyarlı ve sorumlu davranır.

Köleleştiren dindarlıkta seçimden çok yönlendirme vardır. Özgürleştiren dindarlık ise irade ve seçime dayalıdır.

Dolayısıyla özgürleştiren dindarlıkta insan özneyken köleleştiren dindarlıkta nesnedir. Nesneleşen insan bir eşya gibi alınıp satılabilir, yeri değiştirilebilir ya da artık işe yaramadığı düşüncesiyle kolayca gözden çıkartılabilir. Özgürleştiren dindarlıkta ise kişi değerini önce Allah'tan sonra da kendinden alır. Başkalarının elinde kendisinin nesne kılınmasına izin vermez. Eşya yerine konulmaya rıza göstermez.

İnsan kendisini özgür hissettiği oranda iyi de hissetmez. Birilerinin dayatmasıyla değil içten gelen bir istekle hareket eder. Bu durum inancına da ibadetlerine de yansır. Yerine getirmesi gereken şeyleri zorunluluk gibi değil sorumluluk gibi görür. Kimsenin onu kontrol etmesine ya da değerlendirmesine ihtiyaç duymaz. Kimsenin onu görmesine de gerek yoktur. Asıl görmesi gereken Allah zaten her anımızı görüyordur. Kendini özgür hissedenden insan dini de özgür bırakır. Ne o dinin ne de din onun yakasına yapışır. Özgürleştiren dindarlık insanın üzerine yakışır. İnsan da dini şık ve tertemiz bir elbise gibi üzerinde taşır.

Özgürleştiren dindarlıkta kalpler huzur ve tatmin bulur. Allah'ın ayetleriyle taçlanan bu dindarlık ruha nefes aldırır, hayata çok farklı açılardan baktırır, sağlıklı bir zihin yapısına sahip kılar insanı. Muhakeme yeteneğini geliştirir. Sabit fikirli olmaktan, olaylara tek boyutlu bakmaktan, söze değil söyleyene odaklanmaktan, delillere rağmen otorite kabul edilen kişilere uymaktan, çoğunluğu esas almaktan korur insanı. Toplumun ya da sistemin kendisine dayattığı şeylere karşı dik durabilen,

gerektiğinde itiraz edebilen, akla ve mantığa göre hareket edebilen bir özellik katar insana. Yeryüzünü yaşanılmaz bir hale değil aksine ayetlerin çağrısıyla barış ve esenlik yurduna dönüştürür. Özgürleştiren dindarlıkta insan, başkalarını köle kılmayı değil aksine kölelikten kurtararak onları özgür kılmayı arzular. Özgürleştiren dindarlık insana yüce bir gönül, kuşatıcı bir kalp verir. Biz olma ruhunu kazandırır. İnsan özgür hissettiği oranda içten ve samimi olur. Taklitten, kıyaslamadan, gereksiz rekabetten, özgüven eksikliğinden ve bencillikten arınır. Kendisini başkalarıyla yarış halinde değil takım halinde görür.

İşte bu tip bir dindarlık hem Allah'ı hem de Allah'ın yarattıklarını razı edecek bir dindarlıktır. İnsanı değerli, dini ise cazibeli kılacak bir dindarlıktır. Akla, fıtrata, vicdana, ahlaka uygun bir dindarlıktır. İyi ki Allah var, iyi ki din var dedirten bir dindarlıktır. Kötü ve olumsuz örneklerle galip gelecek, varlığıyla insana umut verecek, yeryüzünü imar ve ihya edecek, insana hak ettiği değeri, eşyaya varlık sebebini verecek bir dindarlıktır. Yeryüzünü cehennem yaşamı ise çile olmaktan çıkartacak, helal daireesi içindeki tüm güzellikleri şükür sebebi kılacak, Allah'a yaklaşmaya vesile olacak bir dindarlıktır. Helal olanı haram kılmayacak, hayatı insanlara zindan etmeyecek, bir arada huzur ve güven içinde yaşamayı temin edecek bir dindarlıktır.

Rahman olan Rabbimiz güzel düşünüp güzel davranan kullarına ihsan eder. Sadece ahirette değil bu dünyada da güzel bir hayat yaşatacağını vaat eder: **Erkek veya kadın kim mümin olarak iyi iş(ler) yaparsa, onu**

mutlaka güzel bir hayat ile yaşatacağız. Ödülleri de elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz. (Nahl Suresi 97). Allah güzel düşünüp güzel davranan kullarına Hz. Yusuf (Yusuf Suresi 22) ve Hz. Musa (Kasas Suresi 14) örneklerinde olduğu gibi doğru hüküm verme yeteneği ve ilim nasip eder. Güzel davrananların bu özelliklerle ödüllendirileceğini müjdeler. İyi ve güzel olana yönelmek ve erdemli kalmayı tercih etmek insanın elindedir. İyilik yapmak ve iyi kalmak isteyen kişinin en büyük destekçisi iyilik ve güzelliğin kaynağı olan Allah olacaktır. Allah kulunun destekçisi olduğunda o kul güven içinde olacak, hiçbir şey onu korkutamayacak, Allah'ın dosdoğru yolundan ve arı duru dininden alıkoyamayacaktır.

Medeni Dindarlığın Rahmani Sonuçları ve Dine Faydaları

İnsanlar genellikle bir inancı mensupları üzerinden değerlendirirler. Doğal olarak beklenen şey insanın inandığı şeyle tutarlı bir ilişki içinde olmasıdır. Ancak insanların o inancın temel değerlerine aykırı hareket etmelerinin bedelinin inancın kendisine ödetilmesi doğru ve hakkaniyetli değildir. Yine de pratik hayatta inançla ilgili kanaatler o inanca mensup insanlar üzerinden şekillenir. Medeni dindarlığın önemi tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Sizin bir hatanızın faturası sadece size değil inancınıza da kesilmektedir. Dolayısıyla o inancı temsil etme gerçeğine göre hareket etmek gerekir. Medeni dindarlığın insanlar üzerinde oluşturacağı olumlu izlenim, insanların İslam'a

yönelik ilgi ve sempatisini artıracak bir etki yaratır. Bu sempatiyle İslam’a yönelen kişi zaten kendi özüyle kendi fitratıyla buluşur. Dolayısıyla İslam’ın değerlerini özümseyip benimsemesi de aynı şekilde kolay olur. Medeni dindarlık, Allah’a ve dine inanmayan ya da başka inançlardaki insanların bile İslam’a olumlu bakabilmelerini sağlayabilir. Kötü örneklerin geneli temsil etmediğini aksine güzel örneklerin asıl olduğunu öğretir. İnsanları ortak bir paydada buluşmaya davet eden İslam, tevhid, hak, adalet ve merhamet temelli muhteşem bir sistem sunar. Bu güzellikleri görmesine rağmen yine de iman etmeyecek insanlar her zaman olacaktır ama en azından insanların iman etmeme nedeni kötü örnekler yani bedevi dindarlık olmayacaktır.

Kur’an’da inananların dualarında inkarcılar için bir fitne yani deneme aracı olmaktan Allah’a sığındıkları görülür: **Rabbimiz! Bizi, kâfir olanlar için fitne kılma! Rabbimiz! Bizi bağışla! Şüphesiz ki güçlü, doğru hüküm veren yalnızca sensin!** (Mümtehine Suresi 5). Yani inkarcılar inananlara bakarak inancın insana bir fayda getirmediğini düşünmemelidirler. İnananların yanlışları inkarcıların bahanesine ya da inkarlarının artmasına neden olmamalıdır. İnananların benzer şekilde zalim olanlar için de deneme konusu olmaktan Allah’a sığındıkları görülür: **Onlar da şöyle demişlerdi: Yalnızca Allah’a güvendik. Rabbimiz! Bizi zalimler topluluğu için deneme konusu kılma!** (Yunus Suresi 85). Yani zalimler inananları zulümlerine bahane etmemeli, gerekçe göstermemelidirler. İnananlar inkarcıların bahanelerine malzeme vermemeli ve onlara “iyi ki inanmıyoruz” dedirtecek kötü ve çirkin işlerin

içinde yer alamamalıdırlar. İnkâr etmek isteyen birçok insanın delile de bahaneye de ihtiyaç duymadığı açıktır. Yine de inananlar inkarcıların inkarına gerekçe olmamalıdır.

Medeni dinarlık beraberinde her anlamda zenginlik ve bereket getirir. Bu dünyayı yaşanılabilir ve adaletle yönetilebilir bir hale dönüştürebilir, çatışmaları, ayrışmaları, düşmanlıkları ortadan kaldırabilir. Saygı ve sevgi temelli bir inanç ile kalpleri yumuşatabilir. Öte taraftan gerçek anlamda inananların her alanda kaliteli ve nitelikli işler gerçekleştirmeleri, insanlığa değer katacak şeylere öncülük etmeleri, kendilerini yetiştirip geliştirmeleri, hayırlı ve güzel işlere imza atmaları gerekir. Bu durum ancak başka insanlarla da iletişimin gözetildiği medeni bir dindarlıkla sağlanabilir. İnancın insanı her anlamda daha iyi ve daha güzel kıldığı oranda başka insanlar için çekici olacağı açıktır. Bu yüzden Müslümanların her şeyden önce erdemli, merhametli, adaletli, ölçülü ve dengeli olmaları gerekir. İslam'ın güzelliklerini tüm yaşamlarına yansıtmaları ve bunu insanların gözüne sokmak için değil gerçek anlamda İslam'ın değerlerini özümstedikleri için yapmaları gerekir.

Müslümanların yaşadığı toplumlar inanç ve düşünce özgürlüğünün güvence altına alındığı, barış ve güven içinde bir yaşamın sağlandığı, huzurlu ve mutlu insanların yaşadığı, aklın, bilimin, eğitimin, sanatın, estetik ve zarafetin, kalite ve niteliğin hüküm sürdüğü toplumlar olması gerekir. Her alanda ve her işte en nitelikli ve en donanımlı, çalışkan ve üretken insanların yetiştiği toplumlar olması gerekir. Hem insanlık ailesine hem de yaşadığımız hayata anlam ve değer katabilecek, dünyanın her anlamdaki sorunlarına

çözüm üretebilecek, savaş ve kargaşaları durdurabilecek, barış ve kardeşlik duygusunu tesis edebilecek toplumlar. Bu güzellikler ancak erdemli bir insanlık ve medeni bir dindarlıkla sağlanabilir. Gelişmiş ülkelerin bilim, teknoloji ve sanayide üstün gelişmeler ve başarılar gösterdiği, uzay çalışmaları yaptığı ya da insanların hayatını kolaylaştıracak teknoloji hamlelerine giriştiği örneğin uçak hızına yakın hızlı tren geliştirdiği yerde Müslümanların yaşadığı toplumlarda cennetteki köşkerin kaç odalı olacağı ya da inananlara verilecek hurilerin sayıları konu edinildiği müddetçe Müslümanların bırakın insanlığa kendilerine bile faydalarının olması söz konusu değildir.

Dünyanın hemen neresinde olursa olsun Müslümanların bir şekilde yardım ve destek elini uzatabildiği, yaraları sarabildiği, sorunlara çözüm ve çare üretebildiği, açlığı, sefaleti, savaşları bitirebildiği, bilim ve teknolojiyi kullanarak insanların hayatlarını kolaylaştırabildiği ve her alanda söz sahibi olabildiği bir dünyada insanların içten gelen bir istekle akın akın İslam'a girecek olmalarında hiç kuşku yoktur. Tarifsiz güzellikteki bu muazzaz dine hak ettiği değeri daha o dine inanan Müslümanların bile vermediği bir dünyada ise bırakın Müslüman olmayanların İslam'a sempatiyle yaklaşmasını Müslüman olanların bile kaçıp uzaklaştığı bir inanca dönüşecektir İslam. Kur'an gibi eşsiz bir rehberi ve Hz. Muhammed gibi güzel bir örneği olan Müslümanların bu gaflet ve delalet uykusundan uyanarak harekete geçmekten başka çareleri yoktur.

Dolayısıyla Allah'ı razı edecek dindarlık ancak medeni ve rahmani bir dindarlık olacaktır. Kuralları ve rotası bizzat

Allah tarafından belirlenmiş ve yine bizzat Allah tarafından insanın fitratına yerleştirilmiş olan bu din inancının doğasını korumak ve her türlü bedevi anlayıştan uzak tutup arındırmak, inananların en öncelikli görevidir. Allah insana yeryüzünü imar etme yani bir anlamda bakımlı ve düzenli kılma yeteneği bahşetmiştir: **Sizi topraktan inşa eden ve size orayı imar etme yeteneği bahşeden O'dur.** (Hud Suresi 61). Aynı şekilde Allah insanı barış/selam yurduna (dârü's-selâm), huzur ve güven ortamına çağırır ki bu yüzden insanın yeryüzünü yaşanılabilir bir barış yurdu kılmak gibi bir sorumluluğu bulunmaktadır: **Allah, selam diyarına çağırır. Dileyeni (hak edeni) dosdoğru yola iletir.** (Yunus Suresi 25).

İslam'ın en öncelikli hedeflerinden biri insanı sıradanlıktan kurtarmaktır. Allah insanı yaratmış ve onu değerli kılmıştır: **Yemin olsun ki âdemoğlunu değerli kıldık...** (İsra Suresi 70). İnsan, değerini Allah'tan aldığına göre kendisine verilen değere uygun davranmalıdır. Allah insanı kendi haline bırakmamış, din göndererek insanın hayatına yüce bir anlam ve amaç katmıştır. Allah dini, insanda yaratmış olduğu akıl ve fitratla uyumlu kılarak beşer olma kabuğundan sıyrılıp insan olma yolculuğunda ona destek olmuştur. Demek ki insanın hedefi, erdemli bir insan ve medeni bir dindar olarak varoluş anlam ve amacına uygun bir hayat yaşamak ve sıradanlıktan kurtulmak olmalıdır. Gerçek anlamda inanan bir insan sıradan bir insan olamayacağı gibi sıradan bir dindar da olamaz. İşte tam da bu noktada medeni dindarlık, insanı sıradan bir insan kalmaktan ve sıradan bir dindar

olmaktan kurtararak onu Allah'ı razı edecek bir Müslüman ve örnek alınabilir bir insan kılar. İnsana gerçek anlamda bir sorumluluk ve duyarlılık bilinci aşılar. Hazların peşinde koşan bir beşer olmaktan kurtarıp değerli arzuların yolunda bir insan olmasını sağlar. Hayat yolculuğundaki gelişimine her anlamda katkı sağlar. Böyle bir dindarlık, en başta kişinin kendisine, sonra içinde bulunduğu topluma ve en nihayetinde insanlık ailesine değer ve anlam katan bir dindarlık olacaktır. Varlığından onur ve memnuniyet duyulacaktır.

Sonuç

İnsanlık Dini İslam ve Medeni Dindarlık Yolunda İnsan isimli bu çalışmamızda örnek bir insan ve medeni bir inanan olabilmek için ihtiyaç duyduğumuz Kur'an ilkelerinden hareketle imanın yaratılışa uygun şekilde, ihlas ve samimiyetle içselleştirilebilmesi, dinin de Allah'tan geldiği gibi arı, duru, saf haliyle korunup yaşanabilmesinin önemi gösterilmeye çalışılmıştır. İnsanlık ayarları normalleştirilmeden sağlıklı bir iman ve medeni bir dindarlık üzerinde olmanın mümkün olmayacağı açıktır. İnsanı değerli kılan şey saf bir iman, imanı anlamlı hale getiren ise erdemli insandır. Dini konularda haklı ve doğru olmak kadar bu haklılığı nasıl savunduğumuz ve doğruluğu nasıl ortaya koyduğumuz da önemlidir. İnsan olmanın onuruna uygun olmayacak inanç ve uygulamalar, inandığımız şeyi gölgede bırakırlar.

İnsan için bu hayat, çeşitli şekillerde sınandığı bir yolculuktur. İnsanın bu yolculuğu varoluş anlam ve amacına uygun şekilde gerçekleştirmesi gerekir. İslam'ın nasıl bir insan ve nasıl bir toplum hedeflediğine dair hatırlatmalarımızda görüldüğü gibi önemli olan insan olarak doğmak değil insan kalmak, Müslüman bir ailede dünyaya gelmek değil gerçek anlamda iman etmektir. Allah'ı

hayatın merkezine koymak, akla, fitrata, vicdana uygun bir yaşam sürmek, gerçeğin peşinden gitmek, adil olmak, hakka ve hukuka riayet etmek, zulümden, bozgunculuktan, kötülük peşinde koşmaktan uzak durmak, iyi ve güzel olan şeylere öncülük etmek, barış, kardeşlik, huzur ve güven ortamını tesis etmek, zarafet ve estetik sahibi olmak, sorumluluk ve duyarlılık bilinciyle hareket etmek olmalıdır insan için hedef.

Dinin anlam ve amacını doğru anlamak, onu her türlü dünyevi hesaptan, bir şeylere araç kılmaktan ve istismar etmekten uzak tutmak gerekir. Dini, Allah'tan geldiği şekliyle koruma altına almak, din adına uydurulan ve üretilen şeylerden arındırmak ve sadece Allah'a has kılmak gerekir. İnananların dinin Allah'a ait olduğunu anlaması ve Allah'a din öğretmeye kalkmaktan uzak durması gerekir. Din, insana hayata dair son derece önemli bir anlam ve amaç verir. Din sadece bize insan olduğumuz ve ona göre davranmamız gerektiği gerçeğini hatırlatmakla kalmaz aynı zamanda insan olmanın gereklerine uygun davranma, örnek bir insan ve medeni bir inanan olma yolunda kılavuzluk eder bize.

Peki insan olarak bizlere düşen nedir? Öncelikle Kur'an'ın bize doğru yolda kılavuzluk edebilmesi için aklımızı, fitratımızı ve kalbimizi buna açık ve uygun hale getirmemiz gerekir. Her türlü kötü düşünce ve davranıştan uzak şekilde bu arınmayı sağlamayı istememiz gerekir. Din adına bildiğimiz öğrendiğimiz ne varsa her şeyi unutup, tüm dini bilgilerimizi sıfırlayarak Kur'an ayetleri ile kendimizi ve inancımızı yeniden inşa etmemiz

gerekir. Doğru bildiğimiz yanlışlarla yüzleşebilmek, Allah'ın ayetlerine rağmen yanlışta ısrar etmemek, daha iyi insanlar haline gelmek için çaba göstermek gerekir. Şüphesiz bu bir anda geceden sabaha gerçekleşecek bir şey olmayacaktır. Ancak doğru bir yol izlenip doğru bir yöntem uygulandığında süreç hızlanacak ve zamanla kendimizi bile tanıyamayacak şekilde olumlu anlamda büyük bir dönüşüm geçirmemiz mümkün hale gelecektir. İnsan istedikten Allah da izin verdikten sonra imkânlar ölçüsünde insanın başaramayacağı bir şey yoktur bu hayatta.

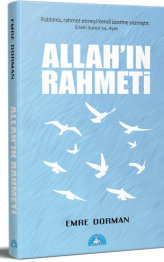
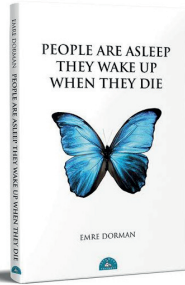
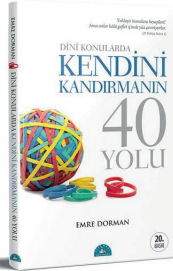
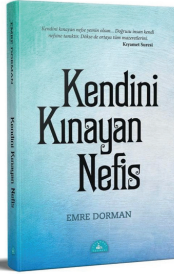
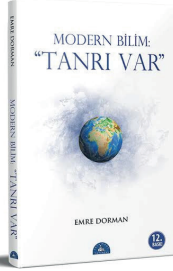
İnsanlığımızı ve imanımızı Kur'an'a arz ettiğimizde Kur'an bize nasıl bir insan olduğumuzu, hatalarımızı ve bu hatalardan kurtulmak için neler yapmamız gerektiğini en güzel şekilde öğretecektir. Ayetler harika bir eser gibi işleyecektir insanı. Allah'ın benzersiz ayetleri sayesinde yaratılış ayarlarıyla buluşan insan hem kendi hayatına hem de başka insanların hayatına anlam ve değer katacaktır. Varlık amacına uygun bir hayat yaşayacaktır. Allah'ın koruması altında huzur ve güven içinde çabalayacak, iyiliklere öncülük edecek, hayırlarda yarışacaktır. İnsanın kendisine bundan daha büyük bir iyilik yapması mümkün değildir. Çarçabuk gelip geçecek olan bu hayatı anlamsız ve boş yere tüketmek yerine anlamlı ve değerli kılmak insanın elindedir. Allah, insanın din adına ihtiyaç duyacağı her türlü bilgiyi Kur'an'ın kılavuzluğunda göndermiştir. İnanan ve inancına uygun davranmak isteyen insanın payına düşen Kur'an'ı rehber edinerek erdemli bir hayat sürmektir.

İnanan insanlar bedevilik ve medenilik arasında bir yol ayrımındadır. Patolojik sonuçlarında da görüldüğü gibi bedevi bir dindarlığın insana da dine de bir faydası olmadığı açıktır. İnsana bir anlam ve değer katmadığı gibi insanlığa da bir fayda sağlaması söz konusu değildir. Hesap günü Allah'ın huzuruna gelindiğinde dini de insanı da tanınmaz ve güvenilmez hale getiren bu tür bir dindarlığın hesabını vermek de mümkün değildir. Hesap günü Allah'ın huzurunda mahcup olmamak için inancımızı ve insanlığımızı gözden geçirmeli, kendimizi geliştirme ve yetiştirme çabası içine girmeli, ihlaslı, samimi, ahlaklı ve erdemli bir insan ve medeni bir dindar olmayı hedeflemeliyiz. İslam, insanlık dini olduğuna göre insanın da medeni dindarlık yolunda olması gerekir.

İmanın en güzel göstergesi medeni ve iyi bir insan olmaktır. Rahman olan Rabbimiz kötülüklerden uzak durmamız ve iman eden iyi insanlar olmamız için kullarını iyiliğe teşvik etmektedir: **Kim bir iyilik ile gelirse ona on katı vardır, kim bir kötülük ile gelirse kötülüğü oranında karşılık bulur. Onların hiçbirine haksızlık yapılmaz.** (En'am Suresi 160). Kötülükler kötülüğü oranında iyilikler ise on katıyla karşılık bulacaktır. Güzel düşünüp güzel davranan iyi kullar için bu dünyada da ahirette de muhteşem karşılıklar olacaktır. İyi kullarına karşı cömert olan Rabbimiz, insanın kendisine hayat felsefesi ve yol gösterici ilke kılması gereken muhteşem bir hatırlatma yapar: **İyiliğin karşılığı iyilikten başka nedir ki!** (Rahman Suresi 60).

Allah'ın rızasını ümit ederek, tüm benliğini O'na teslim ederek ve karşılığını yalnızca O'ndan bekleyerek iyi işler yapan ve iyi davranmayı kendisine ilke edinen muhsin yani erdemli kullar, kopması asla mümkün olmayan en sağlam kulpa, tutunacak ve dayanılacak en güvenli bağa sımsıkı sarılmış olurlar: **Kim iyilik yaparak/güzel davranarak kendini Allah'a tam teslim ederse en sağlam kulpa yapışmış olur. Her işin sonu Allah'a varır.** (Lokman Suresi 22).

YAZARIN TÜM KİTAPLARI

SATIN AL

